

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului Muzeul Digital al Romanului Românesc 1901-1932, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național.

Sugestie de citare a arhivei:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

This novel was digitized for the project The Digital Museum of the Romanian Novel 1901-1932, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration.

Citation suggestion:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
colecția Arhiva Iluzia 1901-1932

I. SLAVICI

DIN BĂTRÂNI

MANEA

NARAŢIUNE ISTORICĂ

UNIVERSITATEA
Seminarul
de
limba și literatura
română
CLUJ

BUCUREȘCI

IMPRIMERIA ŞI EDITURA „LIBRĂRIEI ŞCOALELOR"
C. SFETEA
96, Strada Lipscani, 96
1906

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

859.0-31 (Slavici, I.)

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

639015

I. SLAVICI

DIN BĔTRÂNĬ

MANEA

NARAŢIUNE ISTORICĂ

BUCUREŞCI

Imprimeria şi Editura „Librăriei Şcoalelor" C. SFETEA
96, Strada Lipscanĭ, 96.
1905

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Toate drepturile reservate

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

BCU Cluj-Napoca
FILRL 0000 00032

UNIVERSITATEA CLUJ

PARTEA ÂNTĂI

I.

Măneştii.

Lungă e afară din cale aici pe pământ viaţa omului!

Sunt nesecate isvoarele gândirilor, de care e frământat muritorul, nemăsurate suferinţele ce el îndură, nenumărate faptele, pe care le sevîrşeşte siluindu-se însu-şi pe sine. Nepotolită e totu-şi setea de viaţă a celui născut, şi negru ni se face înaintea ochilor când ne gândim la moartea neîndurată, căci frumos e şi bine a trăi în lumea bătută de soare şi ca 'ntr'un vis de desfătare se desfăşură bogăţiile de prefaceri în faţa celui ce vede.

„Lungă e şi grea şi totu-şi frumoasă!“ ţicea în gândul său părintele Manea, tînărul plin de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

avênt, care, sculat de cântatul cocoşilor, plecase grăbit din cetăţuia trainic durată 'n culmea colinei şi, călcând uşor peste iarba fragedă, săltând, par'că, mai mult prin vĕzduh fără-ca să atingă pămêntul, alerga'n zorile ţilei de primăvară spre Prahova cea de atâta timp revărsată, ca să vadă, dacă tot n'au început âncă apele să se retragă.

Giur împregiurul lui se'ntindea sub cerul senin şi limpede câmpia pe ici pe colo împădurită, ear la dreapta se ridicau în depărtare munţii âncă tot acoperiţi de zăpadă, şi sfinţenia liniştei din creapĕtul ţilei se revărsa peste toate.

„Frumos e şi bine a trăi!“ îşi ţicea Părintele Manea, şi din când în când el îşi întorcea cu o mişcare pripită capul şi se uita-fără-ca să se oprească înapoi spre cetăţuia ce sta ca o strajă posomorîtă în mijlocul câmpiei, ear pleiele lungi îi fluturau în adierea dimineţii.

Acolo îi era gândul, şi inima îi era acolo, la Ana, femeia fără de seamĕn, care îi rĕscolise toată fiinţa.

Puţin de tot, câte-va luni abia, din toamnă până'n primăvară, trăise cu dînsa, şi îi era par'că multe vieţi de a rêndul a trăit. Reamintindu-şi-le toate ţi cu ţi, oară cu oară, clipă cu clipă, ţilele copilăriei şi ale tinereţelor rĕmâneau în gândul lui la depărtări nemĕsurate, ca şi-când nici n'ar fi fost ale lui, eară scurtul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

timp, pe care l'a petrecut cu ea, i se părea lung de plin ce era. Nu poate însă aicĭ pe pământ să dăinuiască mulţumirea sufletească. Privind stăruitor în lumina soarelui, ni se întunecă vederea, şi întocmaĭ precum gerul prea aspru arde şi amăreala prea mare se simte a dulce, mulţumirea prea stăruitoare e durere sfâşietoare. Nu e om, care nu se sperie de propria sa fericire, şi dacă n'aĭ de ce să te plângĭ, te temĭ de diua de mâne şi-ţĭ facĭ gândurĭ, care te sbuciumă.

Se cutremura Părintele Manea maĭ ales când se gândia, că peste âncă câte-va lunĭ va fi tată, şi îndoit îĭ era scumpă femea.

Se uita Părintele Manea mereŭ înapoĭ spre cetăţuia posomorîtă, căcĭ grozav e gândul, că te-aĭ dat cu totul cui-va şi viaţa toată îţĭ atîrnă de la cine-va, care în fie-care clipă poate să moară, să se depărteze orĭ să se înstrăineze de tine.

Ziduri durate pentru vecie, cetatea stetea de veacurĭ lungĭ în culmea colineĭ; el se uita cu toate aceste şi car se uita înapoĭ par'că s'ar fi temut, ca nu cum-va de o dată să piară din ochiĭ luĭ, să n'o maĭ găsească la întoarcerea luĭ, şi alerga mergând spre Prahova, pentru-ca să se poată întoarce cât maĭ curând.

Dar şi avea de ce să grăbească.

Uitându-se înapoĭ, ochiĭ luĭ treceaŭ spre cetăţuie peste corturile întinse la poala colineĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

De un an şi mai bine vremurile fuseseră ne mai pomenit de grele, şi oamenii, spăimântaţi mereu, erau ispitiţi de gândul, că lumea e pe sfîrşite şi că nu mai e chip de a trăi pe faţa pământului.

Trei de o dată se iviseră 'ntr'un rênd stelele cu coadă pe cer, cutremurele de pământ nu mai încetau, fulgerele şi tunetele se ţineau şir încheiat, ploile nu mai conteniau, rîurile ieşiseră toate din mătcile lor, şi vara toată până toamna târdiu câmpiile au stat acoperite de apă 'ngroşată, ear în timpul iernii geroase a nins într'una şi a viscolit, încât oamenii au rămas troieniţi prin adăposturile lor şubrede şi turmele s'au stins de foame, de frig şi de boleşniţă.

Inspre primăvară, mai potolindu-se gerul, au început să vie peste Dunărea înghetată negoţători şi fel de fel de vêntură ţară, precum şi cete de ale lui Bogor, cruntul stăpânitor al Bulgarilor, ca să iee sare şi ce mai era de luat. N'au apucat însă să se întoarcă toţi, fiind-să au dat de-odată căldurile, zăpedile au început să se topească, ghieţurile s'u desprins şi rîurile umflate ear au acoperit câmpia. Intre ceî rămaşi era şi Budac, care, aşteptând scăderea apelor, ca să se poată întoarce, se oprise cu ceata lui de vre-o sută cinci-deci de călăreţi aicî şi-şi întinsese corturile sub cetăţuie.

Mare urgie şi asta!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Erau calde ḑilele şi liniştite şi frumoase, tot ne mai pomenite şi ele, ḑile ca'n raiul pământesc, pădurile 'nmuguriseră fără de veste, şi la locurile mai ridicate şi mai bătute de soare iarba încolţise deasă. Inimile tot mai erau însă cuprinse de spaimă, şi proorocï veniţi de peste Dunăre, care umblau în pielea goală, se iviau când icï, când colo şi-ï îndemnau pe oamenï să se căiască, să se lepede de cele lumeştï şi să se pregătească pentru viaţa veaculuï ce vine, la care în curênd vor avé să treacă.

Socotindu-se în tainică legătură cu duhul sfînt, care în mijlocul cutremurelor de pământ, între fulgere şi tunete, se coborîse din cer, eï ştiau, că veacul de acum are hotar pus dintru început anï 6366 numeraţi din clipa zidiriï, ceea-ce face de treï orï câte şase, de treï orï câte şapte şi de şapte-orï câte treï, număr de treï orï fatal. Stăruiau dar, ca'n timpul celor câţi-va anï ce mai rămâneau până la împlinirea acestuï veac, oamenii să se pregătească şi să desfiinţeze toate împărăţiile, să răstoarne toate stăpânirile, să frângă toată puterea omenească, pentru-ca stîngerea a toate să-ï găsească'n starea, în care Dumneḑeu l'a lăsat pe Adam în raiu.

„Căiţi-vĕ, — strigau dînşii, — şi vĕ lĕpădaţi de toate! Eară Sêrbii, care-ï înţelegeau, ştiindu-şï multele pĕcate, se cutremurau cuprinşï de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

groază, se adunaŭ despoiaţĭ împregiurul lor şi nu li se maĭ supuneaŭ Judeţilor ca maĭ nainte.

Maĭ rĕŭ âncă îĭ apucase vestea aceasta pe cetaşiĭ lui Budac.

Păgânĭ daţĭ duhurilor necurate, care nu-l lasă pe om să-şĭ mântuie sufletul, dînşiĭ nu se temeaŭ de moarte, ci maĭ vîrtos se înteţiaŭ în rĕutăţile lor.

Treĭ sĕptĕmânĭ de ḑile trecuseră decând eĭ îşĭ întinseseră corturile sub cetate, şi de atunci şi până acum aŭ dus-o petrecêndu-şĭ nopţile'n desfrêu, mâncând şi bênd, răcnind şi jucând împregiurul focurilor cu femeile sbanghiĭ, pe care şi le aduceaŭ de prin împregiurime.

Lĭ sângera Părinteluĭ Manca inima când îĭ vedea risipindu-se cete-cete, ca-să-şĭ facă provisiunĭ, şi întorcându-se ear încărcaţĭ cu de toate, îĭ sângera când vedea stricându-se atâte vieţĭ şi dându-se peiriĭ atâte suflete, îĭ sângera însă maĭ ales când se gândia, că toate se petrec la poarta caseĭ luĭ, şi Ana-şĭ spurcă ochiĭ vĕḑênd, îşĭ spurcă urechea auḑind, gândul şi-l spurcă ştiindu-le toate.

Dar ce putea să facă!? Sta împrejmuit de apele rĕvărsate, neştiut de nimenĭ şi lăsat singur în a sa grijă numaĭ.

Nu o dată Cornea, Judeţul, fratele Aneĭ, fusese ispitit de gândul să se pună în fruntea celor patru-ḑecĭ de voinicĭ, pe care îĭ avea la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dînsul, să dea, când îĭ ştie istoviţĭ de beţie şi de desfrîu, năvală asupra lor şi să-ĭ stîrpească, ca să le pearĕ şi urma de pe faţa pămîntuluĭ; îşĭ punea însă Părintele Manea peptul, ca să-l oprească. Crescut aicĭ, între Sîrbiĭ, care-l ştiau de mic şi-l socotiaŭ între aĭ lor, el n'ar fi avut decât să facă un semn, ca să se adune şi-o mîie împregiurul luĭ, dar n'avea de ce s'o facă aceasta.

Budac era, la urma urmelor, un om cum se cade, care-şĭ petrecea timpul în felul luĭ şi făcea numaĭ ceea ce în gândul luĭ i se cuvenia să facă. Ar fi putut să-şĭ întindă corturile orĭ şi unde, şi maĭ la deal, şi maĭ la vale şi le-a întins însă aicĭ pentru-că aşa a voit Cornea, care ţinea să-l aĭbă sub ochiĭ luĭ. Nu ca duşman venise şi nu cu de-a sila, ci de nevoĭe rămăsese, şi deschis le era tuturora drumul printre corturile luĭ, deschisă îĭ era şi luĭ poarta cetăţiĭ când, întors de la vre-o vînătoare, ţinea să le facă şi celor din cetate parte din vînat. El însă nu uĭta, de unde vine şi de cine a fost trimis, şi nu întreba, ci poruncĭa, nu poftia, ci-şĭ făcea poftele, nu cerea ce maĭ rămâne, ci lua din plin, ear aceasta nu pentru-că era om înalt, spătos, ţeapĕn şi cu privirea semeaţă, voĭnic ales dintre miĭ, ci pentru-că aşa i se cuvenia lui, care fusese crescut de Crum cel înfricoşat şi era mâna dreaptă a luĭ Bogor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

S'ar mai fi potolit, nu-i vorba, dac'ar fi vĕḑut în faţa luĭ şi pe ceĭ-lalţĭ Judeţĭ de prin apropiere cu cetele lor, pe Filip de sub coaste, pe Albu de la Câmpina, pe Creţu de la Urlaţĭ, pe Bălan de la Bucov, dar aceştia aşteptaŭ şi eĭ retragerea apelor revărsate. Apoĭ tot asta 'o aştepta şi Budac, ca să poată pleca.

Prahova însă îşĭ rostogolia, ca maĭ nainte, fără de sgomot valurile 'ngălbenite şi le risipia cât veḑĭ cu ochiĭ peste câmp. — Şi totu-şĭ! — Părintele Manea tresări înviorat. Pe icĭ pe colo, pe la margiнĭ, ĭarba era acoperită de podmol gălbuiŭ, un semn, că apa a fost, acum de curênd, şi maĭ mare, şi maĭ risipită, c'a început să scadă, să se retragă la matcă.

Adimenitoare e privirea apelor revărsate, care vin fără de măsură de la munte şi trec oarecum pe şoptite la vale şi se varsă risipindu-se în toate părţile ca duse de o putere necovîrşită. Şi dacă n'ar fi fost nerăbdarea, cu care aştepta scăderea lor. Părintele Manea tot ar fi stat şi'-ar fi privit întrebându-se mereŭ, de unde vine atât noian şi unde 'ncape şi când se sfîrşeşte istovindu-se.

Alergase, ca nu cum-va să'ntârḑie la întoarcere, ear acum sta şi privia uimit de măreţia priveliştei şi umbla în sus şi în jos, ca să se încredinţeze, dacă a început în adevăr apa să scadă orĭ i s'a părut numaĭ luĭ că scade. Nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

uitase, ce-i drept, cetăţuia şi cele din ea, dar nu-l ierta firea să plece cu inima îndoită, şi mereu se 'ncredinţa în gândul luĭ, că n'are nevoie să grăbească. Îĭ auḑise răcnind pe ceĭ din corturĭ până târḑiu după mieḑul nopţiĭ şi n'avea să se teamă c'o să se scoale în curênd.

Şi, în adevĕr, ceĭ zăceau amorţiţi pe unde-ĭ repusese beţia, — nu însă toţi.

Budac el însu-şĭ nu fusese între ceĭ ce răcniaŭ şi nu era între ceĭ ce zac. Luĭ îĭ trecuse veacul veseliilor, şi cu nerăbdare aştepta şi el scăderea apelor, ca să se poată întoarce.

Sunt în fiecare om doue firĭ, una, care-l coboară, şi alta, care-l ridică, şi cu cât mai mult e om omul, cu atât maĭ uşor ĭese în el această adouă fire la iveală. Ear Budac era om, un păgân sĕlbatic, care nu ştie, ce e sfiala, un nesăţios crescut în îmbuibare, care nu ştie, ce va să ḑică stĕpânirea de sine, dar om întreg.

Era peste putinţă, ca el să nu simţă, că Cornea, deşi maĭ mărunt şi mai plăpând, se socoteşte însu-şĭ pe sine maĭ presus de dinsul şi că oamenii luĭ, deşi puţinĭ, se uĭtă cu un fel de scârbă la corturĭ şi la cele ce se petrec în ele. Lucrul acesta-l umplea de mânie, şi nu o dată 'şi-a 'ncreţit el fruntea îndreptându-şĭ privirea spre cetăţuie.

N'avea însă decât să dee ochĭ cu preotul pentru-ca să-ĭ treacă mânia. Era în faţa acestuĭ om

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mărunt şi supt la faţă atâta linişte, atâta veselie, atâta bunătate bătrânească şi atâta stăpânire de sine, încât lui Budac îi era greu să nu-şi stăpânească glasul când vorbia cu el ori să ţică „nu“ când el ţice „da!“ Cum ar fi putut el să intre în vrajbă cu un om de o fire atât de plăpândă şi de dulce!

Ceeace l'a repus însă pe Budac a fost Ana, soţia preotului.

Nu era încă femeie Ana, ci copilă numai, şi Budac stetea privind cu ochi mari când ea coboria cu soţul ei coasta, ca să meargă la turmele ce păşteau în preajma cetăţii şi să se joace cu mieluşeii încă plăpânzi, cu viţeluşii botocănoşi şi cu mânjii cei cu picioarele lungi.

Înaltă, par'că prea înaltă, subţirică, par'că prea de tot subţire, însă rotundă în toate şi mlădietă, dar nu sprintenă, ci domoală şi la pas, şi la mişcări, şi la căutătură, şi la vorbă, mai ales la vorbă, ea nu mergea, par'că, cu dînsul, ci se ţinea după el. Pecând el umbla cu nasul în sus şi forfecând oarecum cu picioarele, ea mergea când în urma lui călcând uşor şi sfiicios caşi când s'ar fi temut, ca nu cum-va să-i fie pământului prea grea, când săltându-se înainte ca codobatura uşurică, când ear plecându-se spre el, ca să-i spună câte-ce-va.

Vĕţendu-i aşa, ori-i-cine trebuia să fie cuprins de simţĕmêntul, că el nici n'o duce, nici

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nu merge cu ea, ci o lasă să vie, că aiurea sunt gândurile luĭ şi că dînsa îĭ este maĭ mult orĭ maĭ puţin de prisos.

Încă maĭ marĭ s'aŭ deschis ochiĭ luĭ Budac când el a vĕḑut-o din apropiere şi-a auḑit-o vorbind în sêrbeasca luĭ, încet, pe şoptite aproape, par'că s'ar fi sfiit a-şĭ da pe faţă gândurile şi ĭ-ar fi fost greŭ, că alţiĭ aud glasul ei plin ca cel de băietan, şi privind cu ochiĭ plecaţĭ şi numaĭ pe jumĕtate deschişĭ, ca nu cum-va să jigneascĕ prin căutătura eĭ pe ceĭ ce îĭ steteaŭ în faţă.

De tot i se deschideaŭ ochiĭ şi plin îĭ rĕsuna glasul numaĭ când rîdea ridicându-şĭ puţin umeriĭ, şi Ana rîdea mereŭ cum rîd florile primĕveriĭ şi cum păsĕrile rîd cântând la cuiburile lor. Maĭ mult bălană decât oacheşĕ, faţa eĭ curată şi rotundă ca luna plină 'n rĕvĕrsatul zorilor de ḑi era întruparea veseliei neistovite.

Şi curate, ca faţa, îĭ eraŭ toate, îmbrăcămintea largă şi albă, sub care i se perdea trupul, pĕrul netedit pe frunte, mânile cu degete lungi şi subţiriĭ, curată maĭ ales gura, din care, când nu te aşteptai, zîmbetul scotea la iveală cele doue şiruri de dinţĭ curaţĭ.

Atât era de multă curăţia în toată fiinţa eĭ, încât Budac cel înalt şi spătos ar fi voit s'o atingă, ca să se încredinţeze, dacă e orĭ nu în adever aşa, cum o vede, se simţia el însu-şĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nespălat şi nepeptănat, deşi îi erau strălucitoare vestmintele de Ţarigrad, şi se ruşina oarecum de trupul luĭ cel greoiŭ şi de mustaţa luĭ cea aspră şi groasă.

Era însă în aierul eĭ şi ce-va maĭ îndĕrătnic. Umerii obrajilor, ieşiţi puţin, şi fălcile cam late păreaŭ a bărbăţie nepotrivită cu jingăşia eĭ copilărească, ear buza de sus, cam lată şi ea, se mişca câte-o dată a mândrie despreţuitoare.

Vĕdênd uĭmirea copilărească, cu care ea-l mĕsura şi se uita la corturĭ, la oamneĭ şi la toate cele ce se petreceau în mica tabără, Budac se simţia, privind la buza eĭ, umilit în întregul sĕŭ fel de a fi.

Se sîmte şi se ĭubeşte orĭ-şi care om pe sine, şi e nesuferit gândul, c'aĭ voi şi nu poţĭ să fiĭ ca alţiĭ. Nesuferiţĭ ne sunt dar şi oameniĭ, care ne silesc să ne socotim maĭ pre jos de dînşiĭ, şi mănie neîmblânzită ne cuprinde când eĭ nu se sfiesc a ne spune verde'n faţă ceea ce ştim şi noĭ.

In sufletul luĭ Budac nu se ivise mânia aceasta. „Am şi eŭ, — îşĭ zicea, — ale mele!“ şi sta cu capul ridicat, dar nu-ĭ maĭ priiaŭ nicĭ cărnurile purtate'n frigare, nicĭ vinurile luate fără mĕsură, nicĭ glumele, nicĭ jocurile, nicĭ cântecele şi-l supăra gândul, că atâta timp i-aŭ plăcut.

Pecând cei-lalţĭ mâncaŭ şi beaŭ şi jucaŭ şi râcniaŭ, el stetea la o parte nerăbdător şi mâh-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nit, că nu poate să-i oprească. Zîmbetul milos al Părintelui Manea şi buza de din sus a Anei schimbaseră rostul vieţii lui, şi acum, când ceilalţi zăceau istoviţi prin corturi ori pe la focurile aproape stînse, el se plîmba pe sub cetăţuia tăcută bucurându-se de revărsarea luminei de ţi.

Il văduse pe Părintele Manea coborând şi depărtându-se spre Prahova, dar îl uitase de mult şi rămase ţeapăn ca stînca ieşită din pămînt când sus, în cerdacul cetăţuii, se ivi Ana, femea încă copilă numai.

Deşteptată din somn, ea se pomenise singură. Era însă deprinsă cu felul lui de om pornit, care se duce şi vine, ţese şi intră fără-ca să ţie seamă de alţii şi le face toate fără ca să mai întrebe de cine-va. Timpul trecea însă, şi el nu se mai întorcea — par'că l'ar fi luat apele mari ce luciau în depărtare. Era cu putinţă! Un om nechibzuit şi dus totdeauna cu gândul e veciinic în primejdie. Pecând dar el măsura şi ici, şi colo adîncimea apei ori se minuna de puterea nesecată, care ducea valurile spre Dunăre, ea se sbătea în cerdac căutându-l cu ochii în depărtare, unde nu putea să-l vadă.

Il vedea însă pe Budac, care era mai apropiat şi se uita la ea.

Erau departe unul de altul, ea în deal, el în vale, dar ea simţia, că el o vede, şi el vedea,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ndrr1901-1932

că dînsa stă sub ochiĭ luĭ, ear stările sufleteşti nu numaĭ prin vorbe, prin clipirea ochilor şi prin jocul buzelor, ci şi prin portul trupuluĭ se daŭ pe faţă.

Cu cât maĭ limpede e apa şi maĭ liniştită faţa laculuĭ, cu atât maĭ desluşit şi maĭ în amĕnunte se oglindesc toate într'însa: tocmaĭ curată fiind ca picătura de rouă, Ana trebuia să fi simţit âncă dintru început, că poate să-l aibă în stăpânirea eĭ pe sĕlbaticul Budac, să-ĭ îndulcească firea şi să-ĭ prefacă sufletul. O simţia aceasta cu atât maĭ vîrtos acum, când ochiĭ luĭ o căutaŭ cu o stăruinţă oare-cum neruşinată.

Cea dântêiŭ pornire a eĭ era să se depărteze din cerdac. Nu e însĕ în lumea aceasta om, care nu se simte măgulit şi înălţat în gândul luĭ, nu maĭ ales femee, care nu tresaltă când îşĭ dă seamă, că poate ceea ce nu tuturora le este dat. Porniriĭ bune şi rele sunt în firea omuluĭ, şi nu Ana, ci femea dintr'însa era vinovată, dacă ea maĭ stĕtea acolo, sub ochiĭ luĭ. Prea era adimenitor gândul, că ea, fiinţa plăpândă, l'a biruit pe neînfrênatul oştean şi poate să-l poarte după bunul eĭ plac. La urma urmelor nu de dragul luĭ ieşise în cerdac.

Era copilul rĕutăcĭos şi lipsit de judecată, care întărîtă fiara fiind-că o vede 'nlănţuită şi nu-şĭ dă seamă, că ea ar puté să sfarme lanţurile.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ear Budac, nenorocitul de el, stetea zăpăcit N'o mai vedea cum o vĕduse şi, judecând în felul luĭ, ceea ce îĭ păruse peste putinţă i se învedera ca lucru atîrnător de voinţa luĭ, şi firea luĭ pe o clipă potolită ear se resvrăti.

N'avea decât să stăruie, şi puţin lucru era omul ce-ĭ stetea în cale.

Nu se petrecuse nimic în timpul cât Manea a umblat pe la Prahova, şi totu-şĭ alta era lumea când el se 'ntorcea înapoĭ mâhnit, că n'a maĭ putut să stee, şi supărat de nesuferitele mustrărĭ, la care se aştepta.

II.

Barda.

Gânditor, cu faţa întunecată, călcând rar şi clătinându-se la tot pasul şi neteḑindu-şĭ mereŭ barba rară, tunsă scurt şi pe jumătate căruntă, Barda, cârmuitorul împĕrăţieĭ, se plimba nerăbdător prin larga şi luminoasa odaie din marele palat de la Constantinopol, în care-şĭ petrecea ḑilele muncind fără de răgaz.

Aştepta pe cine-va, şi ochiĭ luĭ mărunţĭ şi scrutătorĭ se'ndreptaŭ din când în când ca pe furiş spre uşă.

Eraŭ scumpe şi moĭ ḑovoarele, pe care călca;

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mese de fildeş lucrate cu multă măiestrie şi încrustate cu pietre scumpe, jeţuri cu răzemătoare de bronz şi căptuşite în cele mai alese catifele, candelabre de argint bătut din ciocan şi mari vase de miresme se aflau la dreapta şi la stânga lui; pereţii îmbrăcaţi cu marmură lucitoare erau înfloriţi în aur massiv: el singur era lipsit de podoabe, şi lungul vestmênt, care-i acoperia trupul slăbit de pătimi vii şi de încordări sufleteşti, era de o cuvioasă simplitate.

Purtător al strălucitelor podoabe împărăteşti era nepotul său Mihail, fiiul surorii sale Teodora, şi lui îi rămânea numai sarcina purtării de grijă pentru împărăţie. Avea însă dimpreună cu ea şi stăpânirea, întreaga stăpânire, el singur şi numai el o avea întreagă.

Nu era cu toate aceste în întinsul împărăţiei om atât de nevoieş ca dînsul, care toate le cârmuia şi toate trebuia să le ştie, grija tuturora avea să o poarte şi'n ochii tuturora trebuia să se uite. Chivernisitor vecinic strîmtorat, el în fie-care clipă era nevoit că-şi calce pe inimă, să treacă cu vederea păcate mari, să zîmbească fiind cuprins de mânie ori să mintă fără de sfială.

Potrivită cu munca era înse şi resplata: el îşi ridica îmbătat de mândric capul când se gândia, că ochii tuturora asupra lui sunt îndreptaţi, soarta tuturora de la dînsul atîrnă, că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

poate să ridice şi să coboare pe cine vrea, că 'n faţa lui toţi tremură şi că numele lui e ştiut departe peste hotarele împărăţiei şi va fi pomenit cu fală în lungul veacurilor viitoare.

Acest gând de mărire neperitoare îi ţinea mereu încordate puterile şi-l făcea destoinic să 'nfrunte marile greutăţi, să ţină pept cu mii de duşmani şi să lucreze ḑi şi noapte, în vreme-ce nepotul său norocos, ştiindu-se scăpat de grijile stăpânirii, se bucura şi putea să se bucure de roadele ei alergând buimac după plăcerile vieţii.

Nu o dată însă veçinic treazul cârmuitor trebuia să se plimbe nerăbdător ca acum.

Adimenit de uneltitori îndemânatici, uşuraticul împărat adese-ori se perdea în învălmăşeala mareluĭ cuĭbar de destrăbălări şi treceau ḑile de a rêndul fără-ca să i se poată da de urmă, şi de cele mai multe-ori se'ntorcea cu gândul schimbat ori chĭar hotărît să ĭee el însu-şĭ stăpânirea.

Om chibzuit, cârmuitorul potrivise dar lucrurile ast-fel, ca tînĕrul împĕrat să fie în toate împregĭurările însoţit de oameni isteţi şi vrednici de toată încrederea, care-l păzesc, îl apără şi priveghĭază, ca uneltitorii să nu se poată apropia în taĭnă de dînsul.

Barda aştepta pe unul din aceştia, pe Vasilie, Macedoneanul cu ochi mari şi ageri, o slugă proastă la grajdurile împĕrăteşti, dar tocmai de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

aceea în gândul cârmuitorului mai bun decât toţi, căci nu putea să fie primejdios.

Era om de două-deci de ani împĕratul, şi îi plăceau ospeţiile, îi plăcea vinul, îi plăceau şi veseliile sgomotoase, femeile-i plăceau şi ele, dar nimic nu-i plăcea atât de mult ca hipodromul. A! acolo la hipodrom, când se alergau caii în vederea lumii ieşite din minţi, acolo sîmţia şi el, că e mare lucru să fii împĕrat, să aduni mii de oameni la un loc şi să pui la cale spectacoale, care stîrnesc fiori în mulţimea adunată. Şi fiind-că iubia Mihail III, hipodromul, iubia şi caii şi, iubind caii, era o mare mulţumire pentru el să stee la grajd. Se va fi priceput Barda, unchiul lui, la treburile cârmuirii şi va fi ştiut multe, dar Vasilie se pricepea la cai şi nu ştia nimeni să'ncalece ca dînsul şi să stĕpânească sĕlbaticii armăsari de Tesalia. Era om de rînd Macedoneanul, dar era om făcut din întreg, nu cârpitură, şi trupeş, şi chipeş, şi cu mintea deschisă, trei ţile şi trei nopţi de a rîndul dac'ar fi bĕut într'una el tot n'ar fi fost rĕpus de beţie.

Pe acest nelipsit însoţitor al tînĕrului împĕrat îl aştepta Barda.

Îl aştepta şi nu-l vedea sosind.

De câte-va sĕptĕmâni, decând se desprimăvĕrase, veniau mereu de la hotare ştiri despre năvălirile de pradă ale cetelor lui Bogor, şi îm-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pĕratul, om pornit şi de o fire resboinică, era din ḑi în ḑi mai înrĕit şi stăruia mereŭ să se adune oastea, ca să porncască în fruntea eĭ asupra neînfrênaţilor prădători.

Barda vedea înse mai departe. Gândul luĭ era îndreptat spre rĕsărit, unde se îngrămădiaŭ oştirĭ peste oştirĭ. Abia de curênd luaseră Arabiĭ Creta, insula înfloritoare şi plină ca stupul, car acum sosise vestea, că Mutavachil, Chaliful, spaïma lumiĭ creştine, a făcut un fioros măcel printre creştiniĭ de la Tigru, de la Eufrat şi din Persia. Acolo era primejdia, şi de acolo eraŭ puse la cale şi prădările Bulgarilor.

O jale adâncă a cuprins toate inimile când aŭ sosit ştirile din Balcanĭ şi lumea îngrămădită la hipodrom treĭ ḑile de a rêndul a stat în tăcere dureroasă şi nu şi-a dat pe faţă plăcerea prin strigăte furtunoase. Mânie ne îmblânḑită a cuprins'o înse când a sosit îngrozitoarea veste din Rĕsărit.

Luându-şĭ răpede hotărîrile, Barda a trimis o solie cu darurĭ la Chazaxiĭ de pe ţĕrmuriĭ mării negre, ca să-ĭ înduplece a da despre Dunăre năvală asupra Bulgarilor, şi aştepta acum să sosească Chazaxii, pentru-ca să între la învoială cu Bulgariĭ strîmtoraţĭ.

Îĭ stetea înse în cale un om, Ignatie, Patriarchul ecumenic, tocmaĭ el, care ar fi trebuit să sară cel d'âncĕiŭ, că să-ĭ îmbărbăteze pe toţĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Nu, — ţicea el, — sângele să nu vi-l vărsaţi cu pripire! Bogoris e om doritor de fală lumească şi iubitor de podoabe deşerte: pe el mai uşor îl veţi momi cu daruri. Ear Chaliful n'a pornit asupra noastră; smintiţi am fi, dacă am duce la moarte mii şi mii de oameni fiind-că el a omorît câte-va sute. Nu cu arma, ci cu învăţătura avem să-i învingem pe duşmanii dreptei credinţe".

Eară Ignatie era ascultat.

Fiiu al lui Mihail I, care s'a coborît din scaunul împĕrătesc, ca să se retragă la mănăstire, şi al cuvioasei Procopia, fiică de împĕrat şi ea, Ignatie ridica vaţa scaunului, în care-l ridicase împĕrăteasa Teodora, şi nu se pleca în faţa cesarului Barda, căruia în mai multe rênduri îi făcuse aspre mustrări pentru vieţuirea lui desfrênată, nici în faţa lui Mihail III, care se temea de asprul bĕtrân.

„A — nu! — îşi ţise Cesarul muşcându-şi buzele subţiri. — Am ştiut să-l dau la o parte pe Teoctist, atot-puternicul mare logofĕt, am putut să trimit la mănăstire pe Teodora şi pe fiicele ei: voiu da din cale şi pe acest călugăr famen!"

Puţin îl supărau mustrările, pe care i le făcuse Ignatie. Îşi alungase soţia, ca să trăiască cu noră-sa, şi trăia şi acum cu dînsa. Putea Patriarchul să vorbească ce-i place. In treburile împĕrăţiei însĕ el n'avea să se amestece.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Acum, câtă vreme trăiesc eŭ, — strigă Cesarul, — acum are să fie frântă puterea Chalifilor, şi nu poate să rĕmâie la locul luĭ omul, care vrea să mĕ lipsească de gloria aceasta!“

Vasilie primise însărcinarea de a-l lua pe de parte pe tînĕrul împĕrat, ca să afle, care i-ar fi părerea când vorba ar fi de scoaterea din scaun a luĭ Ignatie.

Si nu era rĕŭ ales Vasilie pentru treaba aceasta.

Ieşiţĭ la plimbare afară din oraş, călare el pe un armăsar negru, car stĕpânul sĕŭ pe altul roĭb şi maĭ mărunt, putea să-l iee şi maĭ pe departe, şi maĭ pe de aproape.

„Nu ştiŭ, — ĭĭ ţise după-ce ieşiră 'n câmp deschis, — ce va fi voind strălucitul cârmuitor cu Patriarchul; mult ar vrea însă să ştie, ce-aĭ ţice, dacă vorba ar fi să-l scoată din scaun“.

„Pe cine? — întrebă Mihail, care se gândia la alte lucruri.

„Pe Patriarchul, pe Ignatie“.

„De ce să-l scoată? — Ce are cu el?“

„Nu ştiŭ, — rĕspunse Vasilie. — Ce va fi avênd cu el, nu ştiŭ; ştiŭ însĕ, că dacă eŭ aşĭ fi în locul luĭ, l'aşĭ da jos din scaun, dar nu aşa frumuşel, ci ĭute şi cu toată vîrtutea, ca să sboare cât colo“.

„Pe cine, Vasilie?“

„Pe Patriarchul!

„De ce?“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Ear de ce? — întîmpină Vasilie zîmbind.— Bine, stĕpâne, n'aĭ aflat, se vede, că eŭ am fost în douĕ rênduriĭ rob la Bulgariĭ.

Tînĕrul împĕrat îşĭ oprì calul.

„Tu aĭ fost rob la Bulgariĭ!? — întrebă el foarte mirat.

„Nu o dată, ci în douĕ rênduriĭ".

„Cum în douĕ rênduriĭ?"

„M'aŭ prins, m'aŭ legat, m'aŭ dus, m'aŭ pus la muncă grea, şi-am găsit prilej să scap.

„Si ear te-aŭ prins?"

„Eară, şi ear am scăpat, — grăi Vasilie îndârjindu-se. — Eŭ ştiŭ, stĕpâne, ce sunt Bulgariĭ, şi un foc am pe sufletul meŭ: să-ĭ vĕd spulberaţĭ, stînşĭ de pe faţa pămêntuluĭ. — E strîmtă mintea popiĭ, dacă crede, că şi noĭ, ăştilalţĭ, avem să-ĭ momim cu blândeţe, ear nu să-ĭ lovim cu toată mânia".

Împĕrat âncă de la vîrsta de cincĭ anĭ, Mihail III, crescuse simţindu-se împĕrat. Deşi stricat de curteniĭ mişeĭ, care abusaŭ de uşurinţa luĭ, el era fiiul cuvioaseĭ Teodora, care în urma stăruinţelor mareluĭ archiereŭ Metodiu, ear introdusese icoanele sfinte în biserică, şi tot maĭ păstra în sufletul luĭ o rĕmăşiţă din evlavia copilărieĭ sale.

„Nu scăpa, Vasilie, din vedere, — grăi dînsul, — că-ĭ vorbeştĭ împĕratuluĭ despre cea maĭ înaltă faţă a bisericiĭ creştine, care în numele Domnuluĭ ne vorbeşte!"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Macedoneanul nu se turbură câtu-şi de puţin. Mare el şi pe un cal mare, se uită în jos la tînĕrul cam pipernicit — par'car fi voit să se încredinţeze, dacă e orĭ nu în adevĕr împĕrat.

„Aşa se va fi cuvenind, — rĕspunse el deschis, — dar eŭ nu sunt în stare să spun decât ceea ce îmĭ este în gând. Dacă e în lumea aceasta stĕpânire, tot de la Dumneḑeŭ este, — urmă fără sfială, — şi'n gândul meŭ cel prostesc a stĕpâni va să ḑică a face dreptate ocrotind pe ceĭ slabĭ şi certând pe ceĭ năpăstuitorĭ, ridicând pe ceĭ vrednicĭ şi dând la o parte pe mişcĭĭ, care se îmbulzesc cu nerușinare. E mare pĕcatul de a fi vărsat sânge şi de a fi acoperit câmpul de morţĭ, dar âncă mai mare e pĕcatul de a fi stat cu braţele încrucişate când oamenĭ nevinovaţĭ şi cu frica luĭ Dumneḑeŭ sufĕr cea maĭ neagră urgie, când soţiĭ sunt despărţite de soţiĭ lor, părinţiĭ îşĭ lasă copiiĭ orfani, copiĭ sunt răpiţĭ de la părinţĭ şi întregĭ părţĭ de ţară rĕmân pustiĭ. Eŭ le-am vĕḑut aceste, am trecut prin ele şi ḑic, că Dumneḑeŭ, care nu le vrea, a rĕnduit stĕpâniri, ca să-ĭ facă voinţa apĕrând pe ceĭ neputincĭoşĭ şi înfrânând pe ceĭ cutropitorĭ. Dacă altfel gândeşte Sfinţia Sa Patriarchul, e om cu mintea strîmtă. Eŭ mĕ plec în faţa luĭ, dar tot om cu mintea strîmtă rĕmâne, şi aşĭ minţi, dac'aşĭ ḑice, că nu om cu mintea strîmtă îl socotesc“.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Obrajiĭ veşteḑiĭ aĭ împĕratuluĭ se umplură de sânge. Nu-ĭ maĭ vorbise în viaţa luĭ nimenĭ, şi nicĭ nu ar fi creḑut, că e cu putinţă, ca cine-va să-ĭ vorbească atât de deschis. Iĭ era par'că s'a deşteptat dintr'un somn lung şi s'a pomenit în mijlocul uneĭ tabere de duşmanĭ. Prima luĭ pornire era să-ĭ dee caluluĭ pintenĭ şi s'o iec în goana mare spre capitală, unde toţi îĭ căḑeaŭ în genunchĭ. Ochiĭ Macedoneanuluĭ eraŭ inse îndreptaţi asupra luĭ şi-l ţineaŭ cu o putere fărmecătoare în loc.

„Care va să ḑică, — întimpină el în strîmtorarea luĭ, — tu spuĭ, că nu-mĭ fac datoria de împĕrat!?“

„N'am să te judec, stĕpâne, — îĭ rĕspunse Vasilie liniştit; — dar dacă-mĭ ceriĭ rĕspuns, am să ţi-l daŭ cu inima curată. Mi-aĭ dat adăpost, mĕ ţiĭ, îmĭ eştĭ bun, mĕ deosebeştĭ de ceĭ ce sunt de o potrivă cu mine, şi mişel aşĭ fi, dacă nu adevĕrul ţi l'aşĭ spune. Dar te veĭ fi supĕrând!? — Ce aĭ puteà să-mĭ facĭ!? — Să mĕ tai, să mĕ arḑi de viu în mijlocul hipodromuluĭ, să-mĭ scoţi ochiĭ? — Fă-o! Tot maĭ bune-mĭ sunt toate decât să trăiesc în rĕsfăţărĭ fiindu-mĭ ruşine de mine însu-mĭ. Să ştiĭ inse, că nu mĭ tem de nimic. Dacă Dumneḑeŭ în douĕ rênduriĭ m'a scăpat e fiind-că voia să mĕ aibă, ca să-ĭ fiu la îndemână când va voi să-l slujesc, şi tot în numele luĭ grăiesc, — urmă el ridicându-şĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

glasul, — când îţi spun fără de încungiur, că nu ţi-o faci — datoria de împărat şi că acela, care ţi-o face, nu bine ţi-o face: Adună-ţi oştirile, încalecă pe cel mai bun dintre armăsarii din grajdurile tale şi pleacă în fruntea creştinilor la hotare, unde mii de suflete creştine aşteaptă mântuirea de la împăratul lor!"

Deprins din copilărie a fi stăpânit de alţii, puternicul stăpân al lumii răsăritene nu putea să fie decât unealta celor ce ştiu să se folosească de neputinţele lui. Acum, în clipa aceasta, adevăratul stăpân al împărăţiei era sluga credincioasă, care lua în înţelesul cel bun însărcinarea de a priveghea, ca stăpânul să nu fie momit de uneltitorii fără credinţă.

Voia şi Mihail să iasă la războiu, dar îi era greu s'o facă el de capul lui când Barda îl sfătuia să se împace cu Bogor, ear Patriarchul stăruia să se ferească de ori-şi-ce vărsare de sânge.

„Tu ţici dar să-l dau la o parte pe Ignatie? întrebă el.

„Cârmuitorul ţice, — îi răspunse Vasilie; — eu ţi-am spus numai, că şi eu l'aşi da la o parte, dacă ar atîrna de mine."

„Pot?"

„E lege, care te opreşte?"

„Nu-i!"

Atunci nu calci nici o lege, când faci ce vrei! — răspunse Macedoneanul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Tînĕrul împĕrat, care nu era în stare să voiască, se sîmţea înălţat de gândul, că poate să facă ce vrea.

„Am să-l scot din scaun, — ţise el tare hotărît, — dar pe cine puĭ în locul luĭ?“

Macedoneanul stete cât-va timp pe gânduri.

Ochiĭ luĭ ageri le vedeaŭ toate, şi mintea luĭ pĕtrunzĕtoare îi ştia şi-ĭ judecase pe toţi cei ce se îmbulzeaŭ împregiurul împĕratuluĭ; nu-ĭ trecuse însă nicĭ o dată prin minte gândul, c'ar puté să vie vre-o dată lucrurile aşa, ca el să aleagă dintre dînşiĭ pe cel maĭ potrivit pentru scaunul patriarchal.

„Pe cine aĭ voi să puĭ?“ întrebă el.

Mihail III, nu putea să voiască decât pe cine-va, care îĭ stă aproape şi ştie să-l stĕpânească.

„Pe Photie!“ — răspunse el.

Macedoneanul car stete pe gânduri. Îl ştia bine pe Photie, şi nu i se părea rĕŭ ales. Îĭ era rudă împĕratuluĭ şi-'ĭ fusese învĕţător.

„Pe căpetenia gardeĭ împĕrăteştĭ! — întrebă el.

„Da, e cel maĭ învĕţat dintre cărturariĭ din ţilele noastre!“

„Nu ştiŭ, — grăi Vasilie, — care îĭ este învĕţătura şi la ce se va fi pricepând. Îmĭ place însĕ căpitanul fiind-că ştie să-'şĭ poarte haina ostăşească, să se ţie ţeapĕn şi să calce apăsat cum i se cuvine unuĭ oştean de frunte, să poruncească şi să-ĭ ţie pe toţi în ascultare. Mi se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pare om întreg, şi dacă om întreg e, orĭ-şi-unde l'aĭ pune e la locul lui şi ştie să-şĭ facă treaba. Nu ştiŭ înse, ce va fi ḑicând Cesarul, — adăugă el dând din umerĭ.

„Cesarul!?—răspunse împĕratul voios.— El nu o dată mĭ-a ḑis, că asemenea om ar trebui să stee în scaunul patriarchal.“

„Se poate înse, ca un oştean să fie ridicat în scaunul patriarchal!?“

„Nu e lege, care mĕ opreşte! — răspunse împĕratul cu mândrie; — şi Tarasie, unchiul luĭ Photie, tot aşa a fost ridicat nu de mult în scaun.“

„Dac'a fost Tarasie şi aşa vrea Cesarul, nu maĭ încape nicĭ o vorbă, — grăi Vasilie, strînse frĕul şi porni în treapĕt spre oraşul sgomotos.

Mihail III. se luă după el.

Rîdeaŭ unĭĭ şi eraŭ indignaţi alţiĭ dintre trecătorĭ vĕḑênd bădărănia slugiĭ şi lipsa de dignitate a stĕpânuluĭ, care ţopăia în urmă; nimĕnuia nu putea însă să-ĭ treacă prin minte gândul, că sluga-şĭ duce a casă stĕpânul de mult timp hoinar.

N'a simţit-o aceasta nicĭ Barda cel iscusit în învîrtirea şuruburilor greceştĭ. De mulţĭ se temea şi era mereŭ treaz: de oamenĭ ca Vasilie însă nu ştia să se păzească.

Era fără îndoială foarte turburat când a vĕḑut, că sluga credincioasă, pe care o aşteptase, nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://patrimoniu.transilvania.ro/mdrr1901-1932

vine singură, ci-l aduce şi pe stĕpân; aflând însĕ, carĕ sunt hotărîrile nepotuluĭ sĕŭ, nu maĭ cerceta, cum a ajuns el la acele hotărîrĭ, şi bucuria îĭ era atât de viuă, încât ţinea, ca drept rĕsplată încă 'n ḑiua aceea să-l ridice pe Vasilie la rangul de mare chivernisitor al grajdurilor împĕrăteştĭ.

„Voinţa împĕratuluĭ e lege sfîntă, grăi — dînsul plecându-se adĕnc, — şi aşa se va face cum ḑici. Acesta e însă lucru, care se pune cu anevoia la cale. Ignatie e om mândru şi încăpăţînat şi are multă trecere. Vom vedĕ, ce ḑice călugărimea şi care e părerea Papeĭ de la Roma, şi ne vom da silinţa să-l facem de rîs, dacă nu vom putĕ să-l facem urgisit. De o cam dată totul are să rĕmâie o taĭnă, — adăugă uitându-se la Vasilie.

„Eŭ, — grăi Vasilie, — un singur foc am pe sufletul meŭ, şi fac ce mi se ḑice, ca să-l stĕmpĕr."

III.

Strîmtoarea.

Cireşiĭ înfloriseră şi priveghetorile cântaŭ prin desişurile umbroase, dar munţii tot maĭ eraŭ plinĭ de zăpadă troienită de viscole prin adăposturile înfundate şi apele rîurilor numaĭ încet,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

aproape pe nesimţite scădeau. Putea Domnul, Radu cel totdeauna plin de sîmţĕmêntul puterii lui să se bucure în toată liniştea în cetatea lui din Tîrgovişte, căci acum şi încă mult timp nici de peste Dunăre, nici despre Rĕsărit nu se putea ivi nici o primejdie.

Şi-i era mare bucuria. Doamna îi născuse băiat voinic. Noroc e noul născut chiar şi la casa celui mai umilit om; la curtea domnească el e un mare dar dumnedeiesc, mângâierea neamului întreg, şi bucuria Domnului cuprindea inimile toate de pretutindeni unde străbătea vestea. Se luminase chiar şi faţa Doamnei, care-şi vedea acum mai des domnescul soţ, căci tare şi dulce legătură e copilul între părinţi.

Dar cetele lui Budac se risipiseră şi prădau fără de milă. Puţin lucru! Ce putea, la urma urmelor, să le facă!? Ele nu ca duşmani veniseră, ci în virtutea învoielii încheiate încă cu Crum, şi nu din rĕutate, ci de nevoie au rĕmas aici. Oamenii trebuiau să trăiască şi numai în felul lor puteau trăi, car prădaţi erau numai Sĕrbii aşedaţi pe câmpie şi pe sub poalele dealurilor.

Nu e însă pedecă, peste care omul nu trece când vrea cu tot dinadinsul.

Rĕsbind ici peste rîurile umflate, colo printre ele, cetele nenumĕrate ale Chazarilor totdeauna gata de rĕsboiu se coborîau despre meadă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

noapte spre Dunărea rĕvărsată pentru-ca să fie cât mai curênd pe ţĕrmurul eĭ şi să-şĭ caute după înţelegerea luată cu Bizantiniĭ trecere îndată-ce se vor mai fi liniştit valurile.

Jale nespusă era în calea lor, pustiul se întindea în urma lor, şi focurĭ nestinse vestiau în cele din urmă din culmile Vranceĭ apropierea lor.

Un strigăt, — „Gata toţĭ!“ — resună de a lungul văĭlor la vederea acestor focurĭ de veste rea. Pecând bĕtrânii şi femeile-şĭ adunau ce puteau să ducă cu sine, ca să plece cu copiiĭ la deal, păstoriĭ porniau cu turmele la munte, voiniciĭ se pregăteiau de luptă, ear căpeteniile îngrijorate se adunau la sfat împregĭurul Domnuluĭ, ca să chibzuiască mĕsurile de apĕrare şi să facă împărţirea sarcinilor.

Nu erau mulţĭ, dar aleşĭ ceĭ adunaţĭ în sala scundă şi lipsită de podoabe, şi privirile tuturora erau îndreptate asupra celuĭ mai tînĕr dintre dînşiĭ, Părintele Manea, care-ĭ vestise, că Budac şi-a adunat toate cetele, peste o mie de călăreţĭ, sub cetate, şi stăruia să i se dea ajutor.

Era tînĕr preotul, dar stăruitor, căcĭ Ana era verişoară bună a Doamneĭ, la care acum toţĭ se uitau cu multă dragoste.

„N'aveam noĭ să ieşim din văile adăpostitoare şi să ne'ncurcăm cu vecinii“, — grăi Strîmbu uitându-se ţintă la un colţ al sălii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Tot asta ni-o ḑicî decând te ştiu," — întîmpină Cretu, bătrânul sprinten şi pripit şi la mişcărĭ, şi la vorbă.

Avea opt feciorĭ, podoabă a neamuluĭ fie-care din eĭ, şi se socotia nemuritor bătrânul.

„A ḑis-o şi tata, şi bunicul, şi o vor ḑice şi copiiĭ, şi nepoţiĭ meĭ, — rĕspunse Strîmbu. — Ceea ce adevĕrat a fost ĭerĭ, tot adevĕrat e şi aḑĭ şi adevĕrat are să fie şi mâne".

„Nu e viaţă în câmpul deschis, şi câtă vreme nu ne vom fi retras cu toţiĭ la munte şi nu-ĭ vom fi lăsat pe Sêrbĭ în paza luĭ Dumneḑeŭ, tot aşa o vom duce, — adăogă Sântu de la Poenarĭ.

„Aşa e ! — grăi Cârnu — Câţĭ trecătorĭ — toţĭ de noĭ se isbesc.

„Eară Sêrbiĭ, — ḑise Vişcol, — tot aşa aŭ rĕmas, cum îĭ ştiaŭ părinţiĭ noştri. — Oamenĭ de credinţă şi cu frica luĭ Dumneḑeŭ n'avem să scoatem din eĭ".

„Eată-ĭ că aḑĭ, — grăi ear Cârnu, — umblă despuiaţĭ şi nu vor să se adune în faţa primeḑieĭ".

„Nu e aşa ! — întîmpină Albu, câmpineanul cel înalt şi slab. — Le sunt Judeţ de atâta timp şi-i ştiŭ ce-aŭ fost şi ce sunt. Ascultă, muncesc intins, chivernisesc bine şi sunt credincioşi şi inimoşi în luptă, dacă ştiĭ să-ĭ ĭeĭ cu binele".

„Şimulţĭ dintre dînşiĭ, — adăugă Filip, — sunt creştinĭ nu numaĭ cu numele, ci şi cu firea".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Vorba e numaĭ, — grăi Părintele Manea cu un zâmbet nevinovat, — că oamenii stau cu credinţă pe lângă noĭ. Cum vreĭ, noĭ stăm nepăsătorĭ când alţiĭ sunt în primejdie? Ca şi-când ar fi fost înţeleşi între dânşiĭ, nicĭ măcar prin clipirea ochilor să nu-şi dea gândirea pe faţă. Tânărul voieşte, dar tot atât de mult face totdeauna ceea ce voieşte el. Acesta trebuia să ghicească gândurile celuilalt, ca fiind ale lor, să-şi găsească asemenea ghicitori de gândurĭ.

„Te-am înţeles, — îĭ rĕspunse Strîmbu luĭ Manea, — dar nu pot să te urmez. Alta nicĭ adĭ, când oamenii luĭ Budac vor fi în desfrîu, vor fi făcând toate relele, noĭ nu putem să ne încăierăm cu dânşiĭ când Chazariĭ se apropie."

„Şi dacă Budac şi-a adunat cetele, — adăugă Cârnu, — nu putem să adunăm şi noĭ pe ale noastre în faţa luĭ."

„De! — adăugă şi Sântu dând din umerĭ, — cu Bulgariĭ avem învoială, şi mare nesocotinţă ar fi, dacă de dragul câtor-va răsleţĭ am strica-o tocmaĭ adĭ, când ea ne prinde maĭ bine!"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

DIN BETRANI 35

„Chazarii vin și se duc, — dise ear Vișcol, — eara Bulgarii rémân și pot să vie în fie-care di".

Domnul dete mâhnit din cap.

Aceștia era simțemintele, care trebuia să-i cumpănéscă pe toți. Și Părintele Mânea se împăca cu gândul, că Cornea va rémâne singur cu Sérbii, pe care va fi putend să-i adune la vreme de mare nevoe.

Mai era însé unul, care stătuse tăcut ca Domnul și nici măcar prin clipirea ochilor nu-și dédea gândurile pe față. Părintele Titu, bătrânul înțelept și sfânt, care numai la ore de tot grele se coborîa de la poalele Negoiului, unde-și avea șederea. El le știa toate ca dintr-o carte scrisă cu slove mari și asculta cu luare aminte numai ca să afle, ce știu cei-lalți și ce are să le mai spună, ca să-i îndrumeze pe calea cea bătută de veacuri.

Acum el se ridică încet, oare-cum în sila, și ridică mâna cași-când ar fi voit să dică „Tăceți, că am și eu o vorbă!"

Om puțin la trup, uscat de postul stăruitor și slab de bătrânețe, i se cuvenia mai virtos decât celor-lalți să odihnească, dar își petrecuse viața urcând și coborînd coastele munților și numai stând în picioare era obicinuit să vorbească. Și era par că gândurile i se înșiră mai desluș, vorbele îi vin mai ușor și cel ce-l ascultă îl înțelege mai bine când li se arată întreg.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Nu numaĭ de dragul câtor-va rĕsleţĭ, — grăi dînsul rostind vorbele rar şi cu glas moale, — ci pentru orĭ-şi-care, chiar şi pentru cel maĭ ticălos trebue să sărim cu toţiĭ. Neamul nostru a vecuit în mijlocul uneĭ lumĭ, care mereŭ se premeneşte, numaĭ păzindu-se însuşĭ pe sine. — Trupul acesta, — urmă puindu-şĭ stînga pe pept, — e unul, întreg, acela-şĭ în toate părţile luĭ, şi orĭ-şi-unde ar fi lovit, pe mine mĕ doare, tot eŭ sunt cel ce sufere. Tot aşa noĭ toţĭ, neamul întreg, un trup suntem, noĭ însi-ne în orĭ-şi-care dintre noĭ, şi orĭ-şi-care ar fi lovit, lovitura toţĭ o primim, cu toţiĭ suferim şi cu toţiĭ avem să sărim, ca să ne apărăm. N'avem să cercetăm nicĭ numĕrul, nicĭ felul celor ce ne chĭamă într' ajutor. Ne-am risipi cum s'aŭ risipit alţiĭ, dac'am cerceta, câţĭ şi cum trebue să fie aceia, cărora li se cuvine ajutorul tuturora. Au tremurat atâta timp părinţiĭ, bunĭĭ şi strĕbunĭĭ noştriĭ în faţa Avarilor, şi voĭ aţĭ vĕdut, cum cele din urmă rĕmăşiţe ale neamuluĭ lor odinioară atât de puternic au fost nimicite de Bulgarĭ în aceste văĭ şi ştiţi, cum semînţia lor s'a stîns de pe faţa pămîntuluĭ. Cine a stins-o!? S'a stîns ea însa-şĭ prin sine! — Când puternicul împĕrat al Apusuluĭ s'a rîdicat asupra lor, Avarĭĭ nu s'aŭ strîns cu toţiĭ la un loc, n'aŭ sărit unĭĭ pentru alţiĭ şi, părăsîndu-se între dînşiĭ, s'aŭ părăsit înşi-şĭ pe sine. — Nu e nimenĭ prea puţin

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pentru toţi. — In voi trăiesc părinţii voştri, eară voi veţi trăi în copiii şi în nepoţii voştri, dacă sunteţi vrednici de viaţă, şi vrednici sunteţi numai ştiind să preţuiţi viaţa fie ea ori-şi-cât de ticăloasă, căci nu se poate şti, dacă nu cum-va tocmai din cei mai nemernici vor ieşi o dată cei mai cu vîrtute dintre urmaşi. De o potrivă suntem cu toţii şi la fel trebue să ne fie scumpă viaţa şi fericirea ori-şi-căruia. Nu! — nu sunt împregiurări, în care putem să ne ţicem unii altora: ajutaţi-vĕ voi înşi-vĕ, că noi nu vĕ putem ajuta. E ori nu aşa!? — întrebă el ridicând glasul.

„Aşa să fie! — strigară cu toţii ridicându-se în picioare, cel dântêiu Domnul el însu-şi.

„Dar, — urmă bĕtrânul preot de tot încet, ca să fie ascultat cu mai multă luare aminte, — fericitul Mane, care, rĕstignit de o potrivă cu Christos pe cruce, alăturea cu Cristos să fie pomenit, a rênduit să ne stĕpânim poftele, să ne înfrênăm patimile şi să ne ferim de vărsarea de sânge. Gata să fim totdeauna de a ne da viaţa unii pentru alţii, dară arma să n'o ridicăm decât atunci, când nu mai e alt mijloc de scăpare. Adunaţi roadele ostănelelor voastre, puneţi la un loc tot cea ce aţi putut aduna trăgându-vĕ de la gură, desbrăcaţi, dacă e nevoie, cele mai scumpe din vestmintele voastre, daţi tot ceea ce aveţi, ca să-l ameţiţi pe Budac şi să-l induplecaţi a se retrage.“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

38 I. SLAVICI

„Şi dacă nu-l putem îndupleca? — întreba Manea, care ştia mai multe decât bătrânul înţelept.

„Plecaţi voi şi căutaţi scăpare în adăposturile munţilor, — îi răspunse Părintele Titu.

„Şi dacă nu ne lasă să plecăm!? — întreba iar Manea.

„Atunci şi numai atunci, — grăi bătrânul, — să sară cu toţii, ca să vă deschidă drum.

„Dară pe vecini să-i lăsăm în voia lui!? — întîmpină iar Manea.

„Ei nu sunt noi! — îi răspunse Cârnu.

„Dară suntem noi înşi-ne noi! — strigă Albu.

„Nişte nemernici am fi, dacă i-am părăsi. Noi şi Bogoi ne-am ţinut totdauna şi ne ţinem şi astăzi de învoiala făcută, am dat şi dăm tot ceea ce ne-am legat a da, am păzit şi păzim cele sfinte legătura şi vom să trăim în veci cu vecinii în bună prietenie cu Bulgarii. Nu se poate dar, ca Budac să facă din porunca său a prinţului său ceea ce face. El e un mişel răsvrătitor, care tulbură pacea şi faţă pe un răsvrătitor avem să-l lovim.

„Aşa e! — strigară mai mulţi de o dată.

„De fapt împotriva răsvrătitorului, — urmă Părintele Titu scuturând din cap, — dar nu avem să-l certăm cu pripire. — Mai are încă să treacă timp până

DIN BETRANI 39

la sosirea Chazarilor. — Trece uşor chiar şi [illegible] se bucure de învoiala, pe care o ai cu noi.

Abia acum îşi dete şi Domnul părerea.

— Fără îndoială, — grăi dînsul rostind vorbele rar şi apăsat. — De o cam dată, urmă apoi întorcându-se spre Părintele Manea, — Cornea să-i spună chiar mâine, că-l rugăm să plece cu cetele lui spre Buzău. — Aşi vrea să nu să supere, căci nu e destul să ai învoieli, ci trebue tot odată să fii şi în fie-care clipă gata de a sări pe aceia, cu care le ai, să le fie în sfinţenie. Să se îndărătnicească Budac, căci mult timp va mai avé să treacă fără ca vre-un alt mişel să îndrăznească a face ca dînsul. Ţăria noastră

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

e paza neadormită şi hotărirea, cu care lovim pe cei ce voiesc să ne calce!"

Aceste erau vorbe de Domn, şi hotărîrea era luată, deşi mai rămăseseră oare-care nedumiriri în suflete.

Creţu, care vorbia sêrbeşte, era gata să plece şi astă-dată în fruntea solieĭ peste Dunăre, eară ceĭ-lalţi luară înţelegere, ca să se adune cât mai curênd cu cetele lor din sus de cetatea Mănăstilor pentru-ca să-l iee, dacă va fi nevoie, la goană pe Budac, apoĭ să înainteze cu toţiĭ împreună spre Buzĕu".

„Numaĭ să nu fie prea târdiu! — grăi Părintele Manea zorit.

Avea înse ce-va pe suflet şi nu-l ĭerta firea să nu-şĭ dee pe faţă focul.

In vreme-ce Albu şi Creţu şi ceĭ-lalţi se adunaseră împregiurul Domnuluĭ, Părintele Titu stetea la o parte dus pe gânduri.

Tinĕrul preot se apropie de el.

„Nu sunt, Părinte, — îĭ ḑise, — nicĭ acum dumirit: se cuvine orĭ nu să părăsim în ḑi de mare prijnedie pe vecinĭĭ noştriĭ?"

Bĕtrânul se uită lung la el.

„Două puterĭ sunt, — rĕspunse, — în lumea aceasta: lumina şi întunerecul. Sbuciumările vieţiĭ toate din lupta dintre aceste două puterĭ isvoresc. Dacă noĭ, care am ajuns la cunoştinţa adevĕruluĭ, umblăm în căile drepte, vedem lu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mina şi suntem stăpâniţi de duhul binelui, atunci dînşii, care nu recunosc adevărul, umblă în căile rătăcirii, stau în întunerec şi sunt stăpâniţi de duhul răului. Nu e între noi şi dînşii nici o apropiere: spurcată e fiinţa lor întreagă, şi ne spurcăm şi noi apropiându-ne de dînşii. Biruinţa luminei se întinde perind ei şi crescând noi: nu-ţi păta viaţa stîrpindu-i, dar lasă-i să se stîrpească ei înşi-şi unii pe alţii, căci a noastră are să fie lumea după-ce se vor fi stîns ei!"

Tînărul preot rămase cât-va timp cu mintea oprită în loc. Il strivia sîmţământul, că nu poate să încapă 'n mintea lui învăţătura, pe care i-o dedea bătrânul înţelept. Ştia, că aşa este, că aşa a fost din bătrâni, dar îi părea peste putinţă, ca aşa să şi rămâie. Işi petrecuse copilăria şi tinereţele şi îşi petrecea acum viaţa între Sârbi şi nu era în stare să-i vadă veseli fără-ca să se înveselească şi el, nici să-i vadă suferind fără-ca să le sară într'ajutor.

„Si dacă dînşii ne iubesc!?" — întrebă el.

„E un semn, că ni s'a 'ntunecat fiinţa, — îi răspunse bătrânul.

„De ce nu un semn, că lumina a 'nceput să pătrundă în sufletele lor!? — Nu, Părinte! — urmă el încălzindu-se. — Invăţătura aceasta e prea aspră, prea lipsită de milă şi nu poate să pornească nici de la Mane, nici de la Christos. Iubim pasărea ce cântă voioasă la cuibul ei, ne

iubim turmele şi iubim cânele ce se tîreşte la picioarele noastre.

— Toate [illegible] să le iubim, — îl întrerupse bătrânul [illegible] pe el, ajutători.

„Nu, [illegible] întîmpină tînerul [illegible] adevărat, scoţându-i de sub stăpânirea duhului celui rău. Pace şi bună rânduială, trai tihnit şi spor în toate are să fie în lumea aceasta numai după ce toţi se vor fi luminat, toţi vor fi recunoscut adevărul, toţi vor fi ajuns să se iubească între dânşii".

„Nici o dată oamenii nu vor înceta a se duşmani între dânşii, — grăi Părintele Tit ridicând mâna, — căci răul e tot atât de vecinic ca binele şi numai prin lupta dintre aceste două intră toate în fiinţă şi pier toate".

„Tocmai de aceea, — urmă tînerul oare-cum aiurind, — nu e în trecerea noastră prin lumea aceasta nimic mai adimenitor decât să alergi, să osteneşti, să dai ceea-ce este mai bun în tine, să suferi, să-ţi pui viaţa'n joc, ca să lu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

DIN BĂTRÂNI 43

mineză pe cei remaşi în întunerec şi să-i scapi de peirea cea veşnică!"

Părintele Tit se uită cu mîndrie la el.

„Alearga, tinere, alearga, — îi dise — căci e mare lumea şi largă şi suferind se înţelepţeşte omul".

IV.

IV.

Budac.

Budac.

Toate vin în lumea aceasta ele de ele,
Nu era încă prea târziu; fiara înlănţuită tot se mai ţinea.

„Mi-a părut numai!" — şi-a dis Budac atunci dimineaţa, după-ce Ana plecase din cerdac.

„Poate că mi s'a părut!" — dicea mereu, şi, o! ce n'ar fi dat, ca să se încredinţeze, dacă în adevăr i s'a părut numai.

Ce să dee?

Nu avea decât să se plimbe ear cum şi pe unde se plimbase atunci, şi daca dînsa se ivia ear ca atunci în cerdac şi nu se departa când îl vede, era învederat, că părerea nu e deşeartă.

Eară ca s'a ivit şi nu s'a depărtat.

Cum!

Aşa din întîmplare. Ţinea şi dînsa să se încredinţeze, dacă nu cumva i s'a părut numai.

Aşa din întîmplare. Ţinea şi dînsa să se încredinţeze, dacă nu cum-va i s'a părut numai.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

N'o chema nimeni; nimeni n'o vestea, că dînsul se află acolo şi aşteaptă; era însă singură, căci Părintele, soţul ei, alerga mereu şi mereu punea lucruri la cale, adese-ori şi mult era singură şi trebuia să facă şi ea ceva.

O cuprindea un fel de ameţeală dureroasă când îi venia să se ducă, şi ameţeala aceasta creştea când se ducea, când îl vedea, când stetea sub ochii lui. Prea îi era senină viaţa şi era însetată de durere, ear durerea acestui joc copilăresc era nevinovată ca întreaga ei fiinţă.

In lumea aceasta nu e însă stare: toate se prefac şi cresc ori scad.

„Nu cum-va ea voieşte să-şi bată joc de mine!?“ îşi ţicea câte o dată Budac, şi sângele îi năvălia atunci în obrajii şi altfel mai mult roşii decât rumeni. — A! — ce n'ar fi dat să se poată încredinţa despre adevĕr!?

Voia s'o vadă mai de aproape, să privească în ochii ei, să pună mâna pe ea, dar nu mergând el la ea, ci aducând-o pe dînsa la sine.— Ce n'ar fi dat să poată!?

Si el avea dreptate. — Nu o dată, vĕţendu-l stând ori plimbându-se de ici pe colo, Ana îşi ţicea. „Tare e nebun, Doamne!“ şi acel joc de a ascunsele îi părea din ce în ce mai lipsit de farmec.

Nu o dată însă, rĕsbind prin nevoile vieţii, ne vine să credem, că între om şi om, de ici

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

până colo, mai trebue să fie ceva afară de cele ştiute de noi, un fel de revărsare a fiinţei rîvnitoare, prin care sufletele se ating şi se simt unul pe altul. Ana a început în cele din urmă să se teamă—ea singură nu ştia de ce, decî de toate, şi numai în silă şi cu fricâ, din ce în ce mai rar, ieşia în cerdac. Inima i se bătea tare când Părintele ieşia din cetăţuie, şi grea îi era afară din cale viaţa când el nu se 'ntorcea la timp.

Cu cât mai rar venia dînsa, cu atât mai nerăbdător se făcea Budac, care nu era obicinuit a se plimba ca un smintit pe sub cerdacuri.

Intr'una din ţile el îi făcu semn să se coboară şi să vie la el.

Ana rămase încremenită de spaimă. Ii venia să fugă, încât lumea îi părea prea mică, dar nu era în stare să se mişte.

„Ce-am făcut!? — îşi ţise tremurând în tot trupul. — Ce-am ajuns!? — îşi ţise ear strivită de ruşine.

Ştia acum, de ce se teme şi de ce are să se teamă, şi, scăpată o dată din cerdac, ea nu mai găsia nicăeri adăpost, nici repaos. In conştiinţa ei încă neispitită vina cea mică creştea inspăimêntătoare şi'-o apăsa din ce în ce mai greu, şi în mii şi mii de chipuri i se înfăţişau primejdiile, în care-şi vedea soţul dus ear în treburile lui, căci nesecat isvor de temeri şi de născociri e inima femeiască.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

I. SLAVICI

„Ce ai? — o întrebă el luând-o răpede. — Nu pot să umblu în trebile mele fără-ca să te găsesc plânsă când mă întorc! Am venit, răspunse ea, de grijă. Te rog să nu mai ieși din cetate, căci mor de grijă. — Dată se poate, grăi dânsul, dată serbinea e scoasă din minți și trebue să ieș. Ea începu să plângă și acoperindu-și fața, i le șterse toate din fir în păr, una câte-una, până la cea din urmă.

„Ți-a făcut scârnavul acela semn să te duci la el? strigă Părintele Manea ca ieșit din fire. — Vino cu mine! — adăogă apoi luând-o de mână.

„Unde mă duci!? — ce vrei să faci!? — întrebă ea speriată.

„Vino, — repetă el și ieși cu dênsa în cerdac, unde rémaseră amêndoi uitându-se spre tabăra lui Budac, ca tremurând de frică, eară el liniștit și cu capul ridicat.

Lucrul acesta nu trebuiau să-l facă.

Budac nu se mai plimba, ce-i drept, în dreptul cerdacului și nu putea să știe, de ce anume Ana nu se mai ieșe de astă-dată numai singură în cerdac, el se afla însă în tabără, trebuia mai curênd ori mai târdiu să-l vadă, și era destul atâta ca să-și peardă sărita. El trăsări când îl văzu pe Părintele Manea stând cu un fel de nerușinare acolo sus, drept,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

DIN BĂTRÂNI 47

teapăn, cu capul ridicat parcă ar fi voit să
Ce poftești, îmi rog? parcă ar fi voit să
dică: Budac se mai și el așă în sus și, vedend.
că preotul nu se mișcă din loc, el mai vîrtos
și vrând capul, își strînse pumnii, îl mai ridică,
dar îl strînse așă pe înfundate,
De dinsul n'avut nimeni să-și bată joc!

După următoarea ceteți risipite începură să se
adune toate sîrbe cetele. De ce? Așă
poate că Budac nici el însu-și n'ar fi știut s'o
spună. După învoiala cu Crețu cetele aveau să re-
mâie risipite și să plece, după ce vor fi șezut
apele, una cătră una spre Dunăre. Budac dicea
acum că el nu mai vrea așă și că n'are să
dee nimenuia socoteală despre ceea ce face.
Așă steteau lucrurile când s'au ivit focurile
în cetățile Vrancei, și Cornea trebuia să plece
la Trgoviște.

„Tu ai să rămâi aici. — îi dise Părintele Ma-
nea; eu am să mă duc eu!"

Zadarnice au fost stăruințele desnădăjduite
ale Anei, căci el a plecat și s'a dus și și-a făcut
treaba și s'a întors întreg și nevătămat. În tim-
pul însă, cât el a lipsit, Ana l'a văzut de o
mie de ori mort și înșurubat cu cuie, care ar fi
fost destule și pentru zece vieți. Lacrimile n'au
podidit-o însă decât în ziua, când l'a văzut în-
trând pe poarta cetății.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„E bine! — ḑise, — mâne se adună cetele noastre în faţa luĭ, în timp de treĭ ḑile are să fie şi Domnul aicĭ, şi dacă nu pleacă, cu atât maĭ rĕŭ pentru dînsul.“

A plecat Budac cu cetele luĭ.

Nu că îĭ era frică de cetele ce începuseră să se adune maĭ la deal ori de mânia luĭ Bogor, dar ţinea, aşa ḑicea el, să dee cât maĭ curênd pept cu Chazariĭ.

Resuflaŭ uşuraţĭ ceĭ din cetate când Bulgărimea a'nceput să ridice tabăra, Ana îşĭ făcea mereŭ cruce mulţumind luĭ Dumneḑeŭ, că ĭ-a adus la timp de nevoie pe Chazarĭ, eară Părintele Manea îşĭ ţinea capul şi maĭ ridicat decât de obiceiŭ.

Puteaŭ să resufle cu toţiĭ maĭ uşor, putea să-ĭ mulţumească Ana luĭ Dumneḑeŭ, putea şi Părintele Manea să-şĭ ţie capul ridicat, el însă nu trebuia să ĭasă în cerdac când Budac îşĭ încăleca armăsarul, ca să plece.

El tot a plecat, dar, uitându-se înapoĭ, car şi'-a strîns pumnul şi de astă-dată l'a şi ridicat.

Cu inima îndoită 'şĭ ridicase tabĕra şi 'n silă pleca, dar acum voia cu tot din adînsul să se depărteze. Înaintând apoĭ spre Buzĕŭ, se uĭta des înapoĭ la cetăţuia posomorîtă, şi cu cât maĭ de departe o vedea, cu atât maĭ rĕŭ îĭ era scurmată inima de pornirea de a o face car ziduri pustiĭ cum atâtea veacurĭ de a rêndul fusese.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In vreme-ce el se depărta, în tabăra Muntenilor era veselie neturburată de nimic. Ici câţi-va voinici jucau împregiurul unuĭ fluĭeraş, colo un bătrân spunea poveşti, din colo căpeteniile steteaŭ la sfat, ear pe la margini se audiaŭ doine cântate legănat şi cântece din bătrâni.

Ḑiua următoare însă inimile au început să fie cuprinse de îngrijorare şi feţele se făceaŭ din ce în ce mai întunecate. De pe Argeş aŭ sosit de tot puţini călăraşi, de pe Dîmboviţa nu veniseră destuĭ, ear de pe Ialomiţa toţi se aşteptaseră la maĭ mulţi. Maĭ greŭ încă îi apăsa pe toţi ştirea venită de pretutindeni, că adunarea gloatelor de Sêrbi e peste putinţă. Le intrase în inimĭ credinţa, că pe Chazarĭ duhul peiriĭ i-a trimis şi că orĭ-şi-ce apărare e zadarnică, orĭ-şi-ce luptă un mare pecat. După toate aceste Domnul nicĭ a patra ḑi după plecarea lui Budac nu sosise.

Vorba era, ca oastea să înainteze până la apa Buzĕuluĭ, ear acolo să-i hărţuiască pe Chazarĭ la trecere şi să-ĭ împingă spre Dunăre pentru-ca văile şi poalele dealurilor să rĕmâie ferite de prădăciunile lor. Temerea era dar, ca nu cum-va, întârḑiând Domnul, oastea să nu maĭ poată sosi la timp şi Chazariĭ să treacă Buzeul fără de luptă, căcĭ atuncĭ nu maĭ era chip de a-ĭ opri în loc.

Toată nădejdea era în cetele lui Budac, care acum trebuiaŭ să fie trecute peste Buzĕŭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://patrimoniu.patratransilvania.ro/mdrr1901-1932

Sosit, în sfîrşit, tocmai a cincea zi, Domnul era mâhnit de nerăbdarea, cu care fusese aşteptat, şi oastea, abia vre-o şase mii de călăraşi, a pornit tăcută şi a înaintat încet spre Albeşti, unde aveau să aştepte Câmpinenii şi feciorii lui Creţu cu cetele de la Urlaţi şi de la Bucov.

Era pe 'nnoptate, când s'au oprit să facă primul popas.

Tabăra în curând s'a liniştit, şi prin întunericimea nopţii se vedeau în toate culmile, şi mai pe aproape, şi mai pe departe, focurile, care vesteau năvala Chazarilor. Ei se aflau, poate, departe, dar spaima se lăţise şi focurile ardeau pretutindeni, unde ea străbătuse, până departe în valea Oltului. Vedându-le prin culmi, oşteni obosiţi de drum erau duşi cu gândul la ai lor, vorbiau încet între dînşii şi par'că o grijă viuă îi apăsa pe toţi.

In curând însă o mişcare nelămurită se stîrni în tabără — caşi-când s'ar fi pornit de o dată un vânt rece.

Se svonise, că Budac nu se află înainte. Trecuse, ce-i drept, pe acolo, dar apoi a dat la dreapta şi a cotit-o spre Dunăre.

Aşa ziceau cetaşii veniţi despre Buzău.

„Nu cum-va!?“ — strigă Cornea sărind în picioare.

Îi trecu, par'că, un fier roşu prin inimă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lí lăsase pe aĭ sĕĭ numaĭ cu câte-va slugí în cetate şi-í ştia duşmaniţí de Budac,

- El alergă la cortul Domnului hotărît să ceară voĭe de a se întoarce cu câte-va sute de oameni înapoĭ.

„E greŭ să mergem înainte fără-ca să ne fi dumirit, unde se afla Budac, — îi ḑise el Domnuluí, care sta cu câţĭ-va dintre aĭ luĭ în faţa cortuluĭ. — Nu ne rĕmâne decât să trimitem pe câţĭ-va dintre cetaşii Creţuleştilor, care-şĭ aŭ caiĭ odihniţĭ, ca să cutriere în timpul nopţiĭ câmpia şi să dee de urma luĭ Budac.“

„Ce ne pasă nouă de Budac!? — întîmpină Strîmbu.

„Rĕŭ n'ar fi, — grăi Domnul, — dar nicĭ mare nevoie nu este. Orĭ-şi-care ar fi gândurile luĭ Budac, noĭ mergem înainte şi nu maĭ avem timp de perdut.“

„Se poate însĕ, ca Budac să se fi abătut din drum pentru-ca să se 'ntoarcă ear la Măneşti“.

„Asta nu-mĭ vine s'o cred, — întâmpină Cârnu, — şi chĭar dac'ar fi să mĕ pot teme de aşa ce-va, nu putem să ne'ntoarcem şi noĭ.“

„Câte-va sute ar fi destul pentru apărarea cetăţiĭ.“

„Şi care-ar fi aceia, pe care i-ar ĭerta inima să plece din tabĕră când duşmanul poate să sosească — dacă nu mâne, poimâne!?“ — întrebă Strîmbu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
muzeulromanuluitransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Suntem şi de altminteri prea puţini, — grăi Domnul, — şi trebue să dăm zor înainte. — N'aŭ ceĭ de la Măneştĭ decât să părăsească cetatea şi să fugă şi eĭ la munte.

Fără îndoială, că aşa şi făceaŭ, dacă nu l'ar fi socotit pe Budac departe peste Buzĕŭ.

Era o fierbere înăbuşită în tabără. Adunaţĭ grămeḑĭ — grămeḑĭ, oamenii vorbiaŭ încet, unii maĭ aprinşĭ, alţii maĭ potoliţĭ, dar toţĭ în viuă nelinişte. Mulţĭ ar fi fost gata să se întoarcă la Măneştĭ, ba eraŭ şi de aceia, care, ştiind, că Budac nu se află înainte, se temeaŭ ca nu cum-va Chazarii să fie aproape, pe unde se vedeaŭ focurĭ, ar fi dorit, ca oastea întreagă să se retragă peste Prahova. Nu i-a rămas însĕ în cele din urmă luĭ Cornea decât să aleagă câţi-va voĭnicĭ cu caĭ buni şi să-ĭ trimită în goană mare la Măneşti, ca să ducă vestea despre temerile luĭ.

Orĭ-şi-cât de întins ar fi gonit însĕ, aceştia nu puteaŭ să sosească decât târḑiŭ după mieḑul nopţii, şi încă pe 'nserate Sârbii din împregiurimile Măneştilor aŭ pornit armaţi cu topoare, cu coase şi cu ghioage spre cetate.

Se iviseră pe icĭ pe colo, rĕsleţĭ şi pânditorĭ bine cunoscuţii călăreţĭ aĭ lui Budac, şi Sârbii, bănuind, că eĭ umblă cu gândul de a da năvală asupra cetăţii, nu maĭ ţineaŭ seamă de prevestirile proorocilor, ci, ridicaţĭ de Burete, be-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

trânul inimos, se adunaseră cete-cete, oameni în putere, băietani şi moşnegi, şi alergau să-l apere pe preot.

Părintele Manea era şi el om inimos şi cu mintea limpede. Vărsări de sânge însă el nu vĕduse în viaţa lui şi nici nu voia să vadă. El îşi perdu dar capul când Sĕrbii începură să sosească făcând larmă îngrozitoare. Se adunaseră în curênd aproape o mie de oameni, destui ca să poată apăra cetatea; el se 'nfiora însă când se gândia la grozăviile luptei şi se uita milos la Ana, care umbla tremurând după el. Îi era cu toate aceste frică să ĭasă din cetate, căci din spusele Sĕrbilor nu se putea dumiri, din cotro vine Budac. Pecând dar Sĕrbii făceau lărmuind pregătirile de apărare, căraŭ bolovani pe ziduri şi puneau pe foc cazane, ca să fiarbă apă, el alerga zăpăcit de ici până colo, lovindu-se de toate, schimbându-şi mereŭ hotăririle şi întrebând mereŭ pe Ana, care-i rĕspundea la toate cu — „da!“

Era spre mĭedul nopţii când el îşi luă în cele din urmă inima 'n dinţi şi, ieşind cu Ana din cetate, plecă spre Cricov, ca să-l treacă şi să apuce spre Prahova la deal.

Sĕrbii-l însoţiră acum mai potoliţi.

Nu-i este însă dat omului să-şi schimbe după bunul lui plac rostul vieţii, şi tocmai fugind el

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

s'a aruncat în primejdia, de care ar fi scăpat, poate, dac'ar fi rămas în cetate.

Budac era om trăit în hărțuelĭ și nu umbla orbecând.

Hotărît o dată, el a stat la pândă și și-a luat măsurile.

Va fi știut el, care îi sunt gândurile. Tovarășilor sei le spunea, că ține s'o ducă pe Ana roabă stăpânului, care avea multă slăbiciune pentru tot ceea ce e frumos, și frumoasă era Ana.

In dată dar ce oastea Muntenilor s'a depărtat spre Albești, Bulgărimea s'a risipit și s'a strecurat pitiș prin dosul eĭ spre dealurĭ, ca să taie retragerea spre munțĭ.

Pe la mĭedul nopții, după-ce preotul și însoțitorii luĭ își găsiră vad și trecură peste Prahova se iviră din toate părțile prin întunecimea nopții călărețiĭ luĭ Budac.

Sĕrbiĭ se'ngrămădiră împregiurul fugarilor, car Părintele Manea își făcù de treĭ-orĭ cruce, luă securea de la Burete, care nu se depărta de el, și o cuprinse pe Ana cu brațul stâng.

„N'aibi fricá, — îĭ ḑise, — căcĭ în paza Domnuluĭ suntem".

Vara, în ḑile de secetă stăruitoare, se stîrnește icĭ colo pe câmpia largă vîrtejul și trece învălmășindu-le toate încetul cu încetul de a lungul drumuluĭ ce însu-și își croește.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Aşa s'a încins acum lupta cu călărimea, care dete năpraznic năvală. Nu mai avea Părintele Manea timp să gândească, nici răgaz să-şi dee seamă despre ceea ce face şi despre ceie ce i se întêmplă. Simţia numai, că loveşte şi se dă mereu înapoi, auţia împregiurul séu răcnete şi văiete, şi ear lovia şi ear se dedea înapoi. Că l'a vĕdut pe Budac şi că l'a lovit, asta îi era viuă în minte, dar că nici Burete, nici Ana nu mai e lângă dinsul, asta n'o simţia.

Peste cât-va timp el se pomeni singur pe malul rîuluĭ. Trecuse vîrtejul peste el. Sĕrbiĭ parte zăceau morţi orĭ răniţi în urmă, parte se risipiseră, parte fugeau alungaţi de călărime pe rîu la vale.

El însu-şĭ era întreg şi nevătămat.

Dar Ana? — ea ce se făcuse!?

O! ce n'ar fi dat, dac'ar fi putut s'o găsească între răniţi, fie chiar şi între morţi!? — Da, tot mai bine, de o mie de orĭ mai bine moartă decât pângărită.

Nu era însĕ numai singură dinsa.

„Unde e!? -- dulcea nădejde a vieţiĭ mele, copilul meu, unde este!? — strigă el puindu-şĭ mânile 'n cap şi umblând ca ieşit din minţi, ca să caute, prin întunerec morţiĭ şi răniţiĭ ce rĕmăseseră risipiţĭ pe câmp, ici unul câte unul, colo grămedi mai micĭ orĭ mai marĭ, — după cum se învîrtejise mersul luptei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Buiguială pe cât de fioroasă, pe atât de zadarnică!

Pentru-ca să poată găsi, el trebuia să aibă ochi, ca să vadă, inimă tare, ca să se poată uita, şi minte liniştită, ca să ştie, ce caută, şi să-şi dee seamă despre ceea ce vede. Ochii îi erau însă împăingeniţi, inima îi bătea pe svîcnite şi mintea i se întunecase, căci gemetele răniţilor o sfîşiau şi feţele celor morţi în chinuri grele o umpleau de groază. El se 'nvîrtia dar fugind de ici până colo într'un cerc din ce în ce mai restrîns. Până chiar şi caii, care, rămaşi fără de stăpân, păşteau cu frînele 'n picioare, i se păreau nişte fiinţe de mărime fioroasă.

De o dată el rămase 'nremenit.

La picioarele lui zăcea trupul greu al'lui Budac. Lovit cu toporul în crucea peptului, el căduse pe spate şi era acum întins cu faţa liniştită spre cerul senin.

Ii era acum viiuă 'n minte clipa când l'a lovit şi-şi dete seamă despre fapta ce sevîrşise!

„Iartă, Doamne, fără de legile lui, — grăi dînsul plecând fruntea şi încrucişându-şi braţele pe piept, — şi mânia ta să cadă întreagă asupra mea, nelegiuitul, care mi-am spurcat darul prin vărsare de sânge!"

Intorcându-se apoi, el se depărtă cu pas grăbit, ca să iasă din această lume a morţilor, dar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nu mai putea să-şi dee seamă, din cotro a venit şi pretutindeni dedea peste morţi şi peste răniţi.

In sfîrşit se ivi departe, la dreapta riului un foc, care creştea răpede şi se'ntindea.

Era cetăţuia Măneştilor, care ardea.

Manea se răpedi spre cel mai apropiat dintre caii rămaşi de pripas, — era armăsarul lui Budac, — se aruncă 'n şea şi porni pe zarea focului.

Se albia de ziuă când el a sosit sub zidurile negrite de fum.

Se risipiseră sîrbii, se depărtaseră cetele lui Budac, şi el se afla singur în faţa focului, care era pe sfîrşite.

Descălecând, el îi dete calului frîul peste grumaji, apoi se aşedă pe un petroiu căzut de pe ziduri şi rămase timp îndelungat stând cu mânile lăsate 'n jos şi cu capul dat pe umèrul stîng, perdut cu desevîrşire în gânduri mistuitoare.

„Ce fac eu acum!? — îşi zise în cele din urmă. — A! Grozav e de lungă vîaţa, şi nemiloasă e moartea, care fuge când o cauţi!“

Un singur gând mai era lămurit în sufletul lui: că are s'o caute şi că repaos nu va pute să găsească până-ce n'o va fi găsit pe dînsa.

Se vedea însu-şi pe sine luându-şi toiagul şi umblând pribeag prin lumea largă, ca s'o caute

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe ea, om fără de rost şi fără căpătâiu, care nu mai e nicăeri a casă la el.

Dacă n'ar fi fost atât de cu desevîrşire perdut în gânduri, el ar fi vĕdut de acolo din deal, că departe spre Albeşti şi mai pe aproape mai ard şi alte focuri, dar nu focuri, care vestesc apropiarea Chazarilor, ci focuri rĕmase 'n urma lor.

Cam pe timpul, când Părintele Manea ieşise din cetăţuie, Chazarii se iviseră fără de veste în faţa taberei de la Albeşti.

Nepregătiţi, Muntenii abia aŭ avut timp să sară în picioare şi se'ncalece. De o luptă stăruitoare nu mai putea să fie vorba. Ca luată de vifor s'a risipit mica oştire a lui Radu, care, încălecat, gonia în toate părţile şi-şi încorda toate puterile, ca să-i adune pe ai sĕi şi să ţină pept cu năvălitorii.

Zadarnice i-aŭ fost însĕ silinţele.

Manea şedea încă pe pietroiu când primii călăreţi s'aŭ ivit prin apropierea lui, fugari ce-şi goniaŭ duşi de groază caii plini de spumă şi istoviţi de prea marile opintiri.

El sări în picioare şi se'ntoarse cu faţa spre Albeşti.

Largă se'ntindea câmpia înnaintea lui şi ca un puhoiu fără de margini se revărsaŭ peste ea, venind în goană sĕlbatică, cele doue oştiri, Muntenii risipiţi mai aproape, ear Chazarii, cete

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mari, grele şi fără de număr, în cât pământul se clătina, par'că, legănându-se sub ele.

Privelişte mareaţă în grozăvia ei, care îi întuneca ear mintea, încât nu mai putea să înţeleagă rostul omului pe pământ.

Una ştia numai; una aflase de la fugarii ce treceau gonind pe lângă dînsul: că Radu, Domnul, a rămas mort pe câmpul de la Albeşti.

„Domnul! — copilul! — nădejdea ţărilor, care vin! — strigă el.

Era peste putinţă, ca fugarii să răsbească pe caii lor istoviţi destul de curând până la Târgovişte.

El alergă ear la armăsarul lui Budac, încălecă şi porni în săltate spre Târgovişte, ca să iee copilul şi să-l ducă la munte.

V.

Boris.

Două sute de ani aveau în curând să se împlinească decând Asparuch, descălecătorul, ridicându-şi de la gurile Dunării poporul, a trecut în fruntea lui pe ţărmurul drept al marelui riu, i-a supus pe Sârbii slăbiţi de certuri şi a întemeiat, puîndu-şi scaunul la Prislav, stăpânirea bulgărească.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Boris ţinea, ca atunci, când cele două sute de ani se vor împlini, lumea toată să ştie, că temeliile aşedate de marele seu înaintaş sunt trainice, şi să simtă, că Bulgrarii, crescênd mereu în putere, şi-au păstrat stĕpânirea şi ridicându-se au s'o întindă în lungul veacurilor viitoare.

Deşi urcat abia de câţi-va ani în scaun, el era temut de vecinii lui, atât de Romeii îngâmfaţi, cât şi de Sêrbii despre apus, cu care de curênd avuse resboiu, se socotia stĕpân şi pe ţermurul stêng al Dunării şi avea legături de prietenie cu Rastislav puternicul duce al Moravilor, ba chiar şi cu Ludovic, împĕratul apusului.

Vĕdênd dar dispreţul, cu care ceĭ mai apropiaţi dintre vecinii lui, Romeii iubitori de pompă, priviau spre ţara lui, el se simţia jignit de starea âncă tot asiatică, în care se afla poporul seu înăsprit în lupte necurmate, şi cu o rîvnă nepotolită căuta tot ceea ce putea să-l apropie de polciala bizantină.

Bizantină era toată rênduiala vieţii lui; bizantină îi era mobila, şi în felul bizantin îşi ţinea masa; el şi curtenii lui luaseră portul bizantin; capeteniile oştirii lui erau armate ca Romeii; negoţători, meşteşugari, artişti şi oameni de ştiinţă, dacă ştiau să treacă drept bizantini, aveau mare trecere la curtea lui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Un singur lucru îĭ maĭ lipsia: firea de om simplu n'a putut să şi-o schimbe.

Ştiindu-ĭ pe Romeĭ numaĭ din ceea ce păreau puţinii ce se abăteau în treacăt pe la curtea luĭ şi după poleiala lucrurilor ce i se aduceau de la Constantinopol, el îşĭ făcuse gândul, că toate sunt cum par, că cultura le netezeşte, le moaie, le subţiază şi le îndulceşte toate, era jignit de tot ceea ce trece peste mĕsura cuvenită şi se întreba în fie-care clipă, dacă ceea ce face, ceea ce ḑice, chiar şi ceea ce sîmte orĭ gândeşte se potriveşte orĭ nu cu posiţiunea luĭ de stĕpânitor.

Om maĭ mult scurt decât înalt, cu capul mare, cu ochiĭ mărunţi şi cu obrajiĭ plinĭ şi rotundĭ, el era cuprins de viuă îngrijare când vedea câte un om gras şi pântecos şi, ştiindu-se mâncăcios, se punea insu-şĭ pe sine la post, se lipsia de dulceaţa somnuluĭ, se canonia în fel de fel de chipurĭ, ca nu cum-va să se 'ngraşe şi el.

Oştenii luĭ, între care mulţĭ Sĕrbĭ, erau oameni marĭ şi greoĭ, cu feţele aspre, cu privirea încruntată şi cu pletele lăţoase, vorbiau tare şi cu glas răguşit şi călcau ţeapĕn de rĕsuna pământul sub paşiĭ lor. Vĕḑându-ĭ aşa, el îşĭ îngrija faţa, ca peliţa să-ĭ fie moale şi subţire, îşĭ tundea pĕrul, dar nu atât de scurt ca bulgariĭ, care purtau un fel de turban, şi-l netedia mereu, le zîmbia tuturora maĭ ales din ochĭ şi, vorbind, făcea gesturĭ puţine şi scurte şi rostia

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vorbele încet şi cu glas limpede, ear umblând, călca mărunt şi cu băgare de seamă, ca nici el însu-şĭ să nu-şĭ audă paşiĭ.

Potrivită cu toate aceste era şi slăbiciunea luĭ, ca femeile, care-ĭ împodobiau curtea, să fie frumoase şi la trup, şi la chip, încât ochiĭ tuturora să se oprească cu uimire asupra lor; de aceea nicĭ nu ţinea, ca ele să poarte vĕlul, ceea ce la Bulgarĭ se obicĭnuia.

Firea ĭĭ era înse şi ea ca portul.

Nu i se cuvenia în gândul luĭ unuĭ stĕpânitor să fie ca alţiĭ, ci maĭ îngăduitor şi maĭ milos. Deşi pătimaş şi aspru din naştere, el se bucura din toată inima, când putea să-şĭ arate puterea mângâind pre ceĭ maĭ prejos de dînsul orĭ ĭertând pe ceĭ vinovaţĭ din nesocotinţă şi era mâhnit când îşĭ perdea răbdarea, când era nevoit să certe orĭ când stetea la îndoială, dacă nu cum-va i-a făcut cui-va o nedreptate. Nu era mulţumit să pară numaĭ, ci ţinea să şi fie cum el îşĭ închipuia pe adevĕraţiĭ stĕpânitorĭ.

Totdeauna dar, când sosia la curtea luĭ vre-o solie orĭ vre-un om, pe care-l socotia între ceĭ aleşĭ, el se sîmţia în grea strâmtorare. Curtea luĭ nu se potrivia de loc cu întregul lui fel de a fi, şi cel maĭ adimenitor dintre visurile luĭ era să aibă un palat mare şi înzestrat cu toate podoabele, dacă nu chiar ca cel de la Constantinopol, cam la fel cu el.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Încă pe la începutul domniei sale cei mai vestiți dintre architecții de la Constantinopol îi făcuseră planuri, pe care mereu le schimba, și de ani de zile lucrau zidari, pietrari și alți meșteri de la Adrianopol și din Tesalia la zidirea croită 'n mare, care trebuia neapărat să fie gata de împlinirea celor două sute de ani.

De o cam dată se terminase partea, în care se afla întinsa sală de tron, pe care Boris, ținea s'o aibă cât mai curênd, pentru-ca să-și poată desfășura în ea curtea când primia soliile ce-i veniau până chiar și de la Chaliful din Bagdad.

La zugrăveala sălii lucra de mult timp acum dimpreună cu opt ucenici ai lui marele zugrav de icoane Părintele Metodiu, ucenic și el al între fericiții pomenitului Lazăr, căruia împăratul Teofil, tatăl lui Mihail III, îi arsese mânile cu fier roșu, ca să nu mai poată ispiti pe credincioși prin icoanele zugrăvite de dinsul.

E mare rĕutatea omului, și fără de numĕr sunt rătecirile minții lui.

Timp de două sute de ani aproape fusese lumea creștină sbuciumată de lupta dintre iconoclaștii, care sfărâmau icoanele ca pe niște idoli, și iconodulii, care se închinau la ele ca la niște puternice mijloace pentru întărirea și rĕspândirea credinței. Multe pustiiri s'au făcut și valuri a curs sângele în lupta aceasta, și în curgerea ei nu unul dintre cei mai aleși ai a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

celor timpuri s'a stins cu moarte groaznică ori a suferit chinuri grele ca Lazăr.

Zugravii de atunci nu erau dar, ca pictorii de astă-di, numai niște fericiți muritori, pe care firea cea darnică i-a înzestrat cu puterea de a fărmeca inimile mângâind vederea prin forme frumos plăzmuite și prin colori armonios așezate, ci totodată și luptători neînfricați ai credinței, vestitori însuflețiți ai adeverului, inimi pline de un dor sfînt, jertfe nu o dată ale iubirii lor de oameni.

Așa era mai vîrtos Părintele Metodiu.

Fruntaș între fruntași, ales prin naștere, prin știința și prin marile daruri firești, cu care era înzestrat, el era prieten al lui Photie și al lui Mihail III. și fusese, mai nainte de a se fi călugărit, cârmuitor al Tesaliei. Numai după lungă chibzuire și numai cu gând hotărît a luat dar sarcina de a zugrăvi la curtea păgânului Boris.

Socotindu-se trimis de Domnul, el știa ce are să facă și nici nu cerea, nici nu primia îndrumări de la nimeni, ear Chaganul se uita cu mirare la el, asculta cu sfială vorbele lui, se simția înălțat știindu-l la curtea lui și-și dedea mai vîrtos silința să fie întru toate potrivit cu posițiunea lui.

O singură dorință ar fi avut Boris: ca unde-va, fie chiar și mai la o parte, să fie zugrăviți, dacă se poate, și Asparuch, și Crum, și Presiam, părintele său.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dorinţa aceasta era un semn de bună pornire sufletească, dar împlinirea ei era lucru de tot greu.

După înţelegerea luată cu Photie şi cu alţi mai mari ai creştinătăţii Părintele Metodiu avea să zugrăvească pe întinsul bolteĭ învierea morţilor, pe peretele de la dreapta fericirile raiuluĭ, ear pe cel de la stânga muncile ĭadului.

Era învederat, că Asparuch, Crum şi Presiam, toţi treĭ păgânĭ fără de milă, care făcuseră atâta vărsare de sânge şi sevîrşiseră atâte strîmbătăţĭ, eraŭ de o mie de orĭ vinovaţĭ şi nu puteaŭ să aibă loc decât pe peretele din stânga.

Ar fi fost însе o prea mare lipsă de cruţare să-ĭ înfăţişeze suferind muncile ĭaduluĭ. Prea l'ar fi mâhnit pe Boris cel cu inima deschisă pentru lumină şi adevĕr, prea l'ar fi înstrăinat arĕtându-ĭ cerul lipsit de milă, şi nicĭ nu puteaŭ neştiutoriĭ Chaganĭ să suferă muncile ĭaduluĭ de o potrivă cu pĕcătoşiĭ, care aŭ ştiut adevĕrul şi n'aŭ voit să-l înţeleagă, aŭ auĝit porunca şi n'aŭ voit să i se supună.

Părintele Metodiu a hotărît dar să-ĭ înfăţişeze pe peretele din dreapta, dar nu ca fiind părtaşĭ la fericirile vecĭnice, ci stând umiliţĭ şi plinĭ de căinţă la porţile raiuluĭ şi cerşind ĭertarea cerească.

Părintele Metodiu şi ucenicĭĭ luĭ lucraŭ cu uşile închise, ca nimenĭ şi maĭ ales Boris el

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

însu-şi să nu poată vede zugrăveala decât atunci, când ea va fi fost întreagă şi desevîrşită în toate amĕnuntele ei.

Meşteşugarii însĕ şi salahorii, care mai aveau de lucru în sală, se uitau cu un fel de uimire fioroasă la sfinţii zugrăviţi de un sfînt şi spuneau şoptind, cum oamenii sculaţi din morminte stau goi ca Adam în faţa lui Dumneḑeŭ şi cum tot goi sunt munciţi pentru pĕcatele lor, şi până departe peste Dunăre se dusese din om în om vestea, că se apropie cea din urmă ḑi, când oamenii vor avè să stee toţi goi, unul ca altul, în faţa lui Dumneḑeŭ.

Cu neastĕmpăr din ḑi în ḑi mai viiŭ aştepta dar Boris ḑiua, în care i se vor deschide uşile mari ale sălii şi i se va desveli în întregimea ei minunata zugrăveală, care pusese lumea în fioroasă aşteptare.

Deşi însĕ pe la începutul primăverii, când venise vestea, că Budac e nevoit să aştepte retragerea apelor, totul era gata pentru desvelire, Părintele Metodiu ţinea să o mai amĕne.

Se 'ncepuseră la hotare hărţuielile cu Romeii, sosise vestea despre înaintarea spre Dunăre a Chazarilor, şi inima lui Bogor nu era liniştită şi primitoare, mintea lui nu era limpede şi deschisă pentru adevĕr.

Când Creţu a sosit în fruntea solieĭ trimise de Radu, Părintele Metodiu a primit de la Con-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

stantin, fratele său mai mic, înştiinţarea, că va sosi în curênd şi el în fruntea unei solii, care vine cu daruri frumoase şi cu propuneri de pace şi va trece apoi şi la Chazari. Impăratul hotărîse, ca Părintele Metodiu să se pună el însu-şi în fruntea acestei solii.

Desvelirea s'a făcut dar numai după sosirea solieï romeice şi după încheerea învoielilor de pace, fiind de faţă şi Damian, marele vistiernic al luï Mihail III, precum şi Constantin, podoaba neamului omenesc, fratele mai mic de anï, dar mai mare prin daruri sufletescï, ucenic alăturea cu Mihail III. al luï Photie.

S'a luminat curtea luï Boris când încă tînërul Constantin a intrat în ea, şi inimile toate aŭ tresăltat sub privirea caldă a marilor luï ochï albaştri, care pândiau însetaţi de cunoaştere sub fruntea naltă, lată şi rotundă, eară limba slavonă, aşa cum el o vorbia şi o rostia, întrecea prin dulceaţa eï închipuirea tuturora şi-ï fărmoca chiar şi pe ceï mai înăspriţi la fire.

„O, fericit împĕratul, care are asemenea curteni şi sfetnicï, — îşï ţicea în gândul sĕŭ Boris cel sĕrac, care nu ştia, că nu e destul să-ï ai, ci trebue să fiï şi vrednic de dînşiï.

In clipa, când s'aŭ deschis uşile, ucenicii Părintelui Metodiu şi clericï aduşi din adins de la Patriarchie aŭ început să cânte în cor „Angerul a strigat,“ irmosul învierii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ndr1901-1932

După obiceiurile vechĭ ale Bulgarilor nimenĭ nu avea voie să se apropie stând orĭ mergând de Chaganul, care cu nimenĭ nu era de o potrivă. Chiar şi la masă el stetea singur, deosebit de curtenii luĭ. De şi nu ţinea la obiceiurile vechĭ, Boris se socotia dator a-l păstra pe acesta şi a intrat însoţit numaĭ de ceĭ doĭ fraţĭ în sală. — Abia după-ce el se afla în mijlocul săliĭ aŭ intrat în rêndul rangulu lor curteniĭ şi s'aŭ înşirat la dreapta, apoĭ cele maĭ frumoase dintre femeile luĭ, vre-o treĭ-deciĭ, şi aŭ trecut ridicându-şĭ vĕlul la dreapta.

Ascultând cântarea, Chaganul stetea buiguit şi se uita cu ochiĭ împăingeniţĭ şi oare-cum sperios când la cântăreţĭ, când la zugrăveala, din care nu putea să-şĭ deslușească nimic. Se simţia ca'n faţa uneĭ marĭ primejdiĭ, i se prefăcuse, par'că, de o dată întreaga fire, şi picioarele abĭa-l maĭ ţineau.

„Ce-a fost aceasta?" — întrebă el maĭ desmeticit după-ce corul sfîrşi irmosul.

„Aşa se cântă în bisericile noastre, — îĭ răspunse Constantin.

„Foarte frumos! — grăi Boris. — Se cântă totdeauna aşa?"

„Nu, — numaĭ la sĕrbătorile marĭ."

„Şi la sĕrbătorile marĭ, — întrebă ear Boris, — se cântă pretutindenĭ aşa?"

„Nu, — îĭ răspunse Părintele Metodiu. — La

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

curtea împărătească, la sf. Sofia, la Patriarchie şi la alte biserici mai bogate, unde se închină mai marii împărăţiei."

„Împăratul cântă şi el? — urmă Boris, care doria să le ştie toate.

Cântau împăraţii. Leon V. a fost ucis în ziua de Crăciun, în timpul utreniei, tocmai când cânta „Fericirile". Părintele Metodiu o ştia aceasta, căci nu mai era copil mic când ucigaşii au ridicat în scaun pe Mihail II. gângavul, bunicul lui Mihail III. Era însă de prisos să i-o mai spună şi lui Bogor.

„Cântă, aşa câte-o dată, — îi respunse dar, apoi ridică ochii spre boltă, ca Boris să-i ridice şi el pe ai sei.

„Frumos, foarte frumos, — grăi ear Boris — fericind în gândul lui pe împăraţi şi pe mai marii împărăţiei.

E sguduitor efectul, pe care-l produc artele plastice asupra oamenilor nedeprinşi cu ele. Copii se sperie de icoane şi încă mai mult de chipurile cioplite, şi tot ca copiii sunt şi oamenii mari, care n'au vĕdut încă adevĕrate opere de artă. Obicinuiţi a vede numai oameni din oase şi din carne, al cărora suflet se oglindeşte în trăsăturile feţei şi în jocul ochilor, dînşii iau icoanele drept un fel de stafii pline de o putere a toate covîrsitoare.

Uitându-se la zugrăveala de pe bolta întinsă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Bogor, care nu mai vĕduse nicĭ el icoane, era mai mult înspăimêntat decât cuprins de uimire. Bărbaţĭ, femeĭ, copiĭ şi moşnegĭ i se păreau ca ieşind din bolta de zid. Le vedea mişcările, se sîmţĭa atins de privirile ochilor lor viŭ mişcaţĭ, şi stările sufleteştĭ reproduse'n feţele lor, nespusa fericire a nevinovatuluĭ, care în clipa învierii saltă din mormênt, spaima nelegiuituluĭ, care-şĭ vede judecătorul, umilinţa rătăcituluĭ căit, care cerşeşte iertare, blândeţa îngerilor şi asprimea dreptuluĭ judecător, toate se amestecaŭ de a valma în sufletul luĭ, şi mult timp el a stat privind în tăcere.

„Toate aceste ce sunt? — îl întrebă el în cele din urmă pe Părintele Metodiu.

„Aşa avem să ne închipuim cea din urmă ţi de viaţă omenească pe pămênt, — îĭ rĕspunse călugărul. — Stĕpânitorul a toate, care toate le-a făcut şi toate le ţine, se va coborî atuncĭ precum veţĭ, ca să judece pe ceĭ viĭ, şi morţiĭ vor învia, ca să-ĭ judece şi pe eĭ.“

Chaganul ear se uită lung şi cu mai încordată luare aminte la boltă.

„Care va să ţică aşa vor învia morţiĭ!“ — ţise el într'un târţiŭ.

„Nu, — întîmpină Constantin, — noĭ oameniĭ vieţuitorĭ aşa avem să ni-o închipuim — învierea lor. Nimenĭ, vieţuind încă, nu poate să ştie,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care e starea, în care se află cei morţi, şi cum va fi învierea lor."

Boris nu se îndoia, că moartea e numaĭ trecere la altă viaţă. O ştia aceasta şi de la supuşiĭ sĕĭ slavĭ, care aŭ crĕdut totdeauna, că sufletul, care e resuflare curată, nu pĭere nicĭ după moarte, ci trece în raiŭ. Era însĕ altă nedumirire în mintea luĭ.

„Vor învia însĕ morţiĭ aşa cum îĭ vĕd aicĭ, — întrebă el, — avênd trupurĭ ca oamenii vieţuitorĭ?"

„Aşa vor învia! — rĕspunse Constantin, — întru toate cum aŭ fost fiecare în clipa morţiĭ sale."

„De ce?"

„Pentru-că judecătorul e maĭ presus de toată înţelegerea omenească drept, — îĭ rĕspunse mult ştiutorul tînĕr. — Judecata nu sufletelor, ci oamenilor li se face, cară om e numaĭ sufletul întrupat. Întruparea, — urmă el luându-şĭ avênt, — e darea în această viaţă pe faţă a sufletuluĭ; trupul e oglinda fiinţeĭ sufleteştĭ, unealta necuratuluĭ şi isvorul a toate păcatele; el e întunerecul, în care se perde lumina pururea nestînsă a sufletuluĭ: cu el are să stee fie-care în faţă judecătoruluĭ, căcĭ vina cea mare a omuluĭ e de a nu-şĭ fi stĕpânit relele porniriĭ ale trupuluĭ. Multe i se ĭartă celuĭ neputincios, şi aspră e pedeapsa celuĭ înzestrat cu puterĭ depline. E

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nevinovat copilul lipsit de pricepere şi încă nedestoinic de a se stăpâni pe sine; vrednic e de mila cerească orbul, surdul, mutul, ologul, orişi-care muritor muncit de neputinţe trupeşti; neîndurător e în dreptatea lui Domnul numai faţă cu cei întregi şi trupeşte, şi sufleteşte. Sta-vor săracii şi neputincioşii, — strigă el ridicând mâna, — umiliţi şi plângători în faţa judecăţii, şi Domnul se va îndura de dînşii, îi va ridica pe ei şi le va deschide porţile raiului; bogaţii însă şi puternicii se vor cutremura de asprimea feţei judecătorului, şi cu cât mai mare-ţi este puterea în lumea aceasta, cu atât mai multe îţi sunt datoriile, cu atât mai grea răspunderea, cu atât mai înfricoşată are să-ţi fie învierea!"

Boris cel plin de conştiinţa puterii lui se cutremură.

„Dar cum se mai învie trupul, — ţise el, — după-ce a fost nimicit cu desevîrşire?" —

„Aşa cum tot din părticele nevăţute s'a făcut în timpul vieţuirii pământeşti, — îi răspunse Părintele Metodiu. — Eată trupul acesta, pe care-l vezi în faţa ta şi poţi să-l pipăi, — urmă el puindu-şi amêndouă mânile pe pept, — n'a avut fiinţă înainte de a fi fost remislit eu. Incetul cu încetul, pe nesimţite şi fără de voia mea s'a adăogat parte la parte, părţile s'aŭ aşeţat după rênduiala întrupării una lângă alta, şi aţi mă vezi şi mă pipăi aşa cum mă arăt. Tot

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ast-fel se vor aduna în clipa învierii părţile, ca dintr'o dată să stee trupul gata în faţa judecătorului, căci pentru pĕcate trupeştĭ şi pedeapsa tot trupească are să fie. — Eată, — urmă el arĕtând spre peretele de la stênga, — aicĭ sunt înfăţişate muncile iadului. — la fie-care ceea ce a dat vieţuind şi sufere cum a făcut pe alţiĭ să sufĕră."

Vĕdênd viua impresiune, pe care suferinţele reproduse în feţele celor munciţi o făceaŭ asupra Chaganului, călugărul se opri şi-l lăsă să privească şi să-şĭ dee seamă despre cele ce vede.

„E sufletul, care sufere, — urmă apoĭ peste cât-va timp, — ear suferinţele sunt trupeştĭ. Eată lacomul nesăţios stă la masa încărcată de cele maĭ ispititoare bucate, dar, când întinde mâna, ca să iee, masa se depărtează de el şi în veciĭ vecilor nu poate să-şĭ potolească foamea. — Aicĭ beţivul; bea deşertând butoiul nesĕcat, dar bĕutura se varsă peste el maĭ nainte de a fi atins buzele luĭ uscate, şi vecĭnic nu poate să-şĭ stĕmpere setea. — Aicĭ e desfrênatul, aicĭ sgârcitul, aici îngâmfatul, aicĭ iubitorul de deşertăciune lumească, — urmă arĕtând asupra feţelor slutite de suferinţe. — Pretutindenĭ dracii îĭ împresoară şi-ĭ umplu de spaimă. — Ear aicĭ, — ḑise arătând spre un colţ, unde ardeaŭ focurĭ nestinse şi clocotia smoala în cazane marĭ, —

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

aicĭ sunt munciţĭ stĕpânitoriĭ lumiĭ, care aŭ vărsat sânge nevinovat, aŭ făcut pustiirĭ şi jaf, aŭ sevîrşit fără-de-legĭ, orĭ şi-aŭ arĕtat puterea asuprind pe ceĭ slabĭ, judecând strîmb orĭ vărsându-şĭ mânia."

„Toate aceste sunt închipuirĭ numaĭ, — grăi Boris apărându-se oare-cum de spaima ce-l cuprinsese.

„Pe cât de adevĕrat e, că, visând suferinţele, suntem mistuiţĭ de ele,—întimpină Constantin.— pe atât de învederat este, că după moarte sufletul se sbate chinuit de mustrărĭ, şi jale adîncă ne cuprinde când ne gândim la chinurile suferite de pĕcătoşĭ în viaţa maĭ de apoĭ, din care nu maĭ e scăpare".

„Ear aicĭ, eată, fericirile celor drepţĭ, — urmă Părintele Metodiu întorcându-se spre peretele de la dreapta. — Trupurile lor sunt, precum veḑĭ, acoperite în vestminte uşoare şi frumoase, ear în feţele lor se oglindeşte mulţumirea nesfîrşită. Ângeriĭ Domnuluĭ îĭ mângâie şi le staŭ totdeauna prin apropiere. Eĭ sunt în adevĕr fără de trup, căcĭ cea dintâiŭ rĕsplată a buneĭ vieţuirĭ e eliberarea din robia trupească, dar noĭ nu putem să ni-ĭ gândim decât avênd fiinţă trupească şi tot aşa ni se arată şi eĭ când vor să-ĭ vedem".

Boris, încântat de frumuseţea fericiţilor şi a ângerilor, abia maĭ auḑia vorbele luĭ, care îĭ sunaŭ ca venind din altă lume

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Şi putem noĭ să mergem acolo, — întrebă el, — şi să vedem această frumuseţă?“

„Nu, — îĭ răspunse Constantin. — Dacă ne pătrundem de lumină şi de adevĕr, ne este dat să ni-o închipuim, ear dacă ne petrecem viaţa sĕvîrşind fapte bune şi stĕpânindu-ne pornirile trupuluĭ, o vom vedé în clipa morţiĭ“.

Ochiĭ Chaganuluĭ se opriră asupra celor treĭ chaganĭ, care steteaŭ îmbrăcaţĭ în vestmintele lor domneştĭ, dar cu capetele descoperite şi cu genunchele plecat la poarta raiuluĭ.

„Asparuch, Crum şi sĕrmanul meŭ tată, — grăi dînsul adênc mişcat şi ştergênd lacrĕma ce i se ivise 'n ochiul drept. — De ce staŭ afară? De ce nu i-aĭ făcut şi pe dînşiĭ ca fiind în raiŭ? — întrebă el mâhnit, aproape mânios.

„Le-am făcut toate cum mi le închipuiesc, — răspunse călugărul liniştit, — eară pe dînşiĭ n'am putut să mi-ĭ închipuiesc în raiŭ şi aşĭ fi minţit, dacă acolo i-şi fi pus“.

„De ce? — întrebă Boris stĕpânindu-se. — Fiind-că sunt păgânĭ!? E în raiŭ loc numaĭ pentru închinătoriĭ luĭ Christos!?“

„O, nu! — răspunse Constantin, — Parte de veşnica fericire aŭ toţĭ oamenĭĭ, care-şĭ petrec viaţa potrivit cu rênduiala firiĭ şi împlinesc voinţa luĭ Dumneḑeŭ stĕpânindu-şĭ slăbiciunile şi sĕvîrşind fapte bune. Christos pentru toţĭ oamenĭĭ s'a ivit pe pământ, şi aceia, care aŭ pri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mit învĕţăturile luĭ, nu sunt maĭ bunĭ, ci maĭ luminaţĭ şi maĭ destoinicĭ de a intra în împĕrăţia cerurilor, nu vor intra însĕ decât ascultând porunca şi ţiindu-se de făgăduinţa dată la botez.

„Care e făgăduinţa aceasta?“

„Cà se vor lĕpăda de satana şi de toate slugile luĭ, care aleargă nevĕdute prin lume şi-ĭ ispitesc pe oamenĭ şi le iaŭ puterile şi-ĭ împing spre pĕcate, ca să 'ntindă stĕpânirea întunerecului“.

„Aşa aŭ fost aceştia, — urmă Părintele Metodiu arĕtând spre chipurile celor treĭ chaganĭ. — Ispitiţĭ mereŭ de duhurile întunecimiĭ, ei aŭ greşit nu o dată făcând vărsărĭ de sânge, asuprind ori petrecându-şĭ viaţa în desfrênare; ochiĭ lor deprinşi cu întunerecul neştiinţei nu pot să suporte lumina neasemuită a împĕrăţiei cereşti“.

Bogor îl ştia pe Biez, stĕpânul întunecimiĭ, şi se temea de ispitirile duhurilor necurate, pe care supuşiĭ luĭ le socotiaŭ neînvinse.

„Dar voĭ, preoţiĭ, aveţĭ, aşa ziceţĭ, darul de a ĭerta pĕcatele, — zise el; — lor nu puteaĭ să le daĭ ĭertarea!?“

„Avem numaĭ putere de a mijloci ĭertarea, pe care Dumneẑeŭ el singur poate s'o dee, — rĕspunse Metodiu, — şi darul nostru se mărgineşte la ceĭ viĭ: dacă se căiesc şĭ-şĭ ispăşesc suferind de bună voie pĕcatele, putem să le dăm deslegare; pentru ceĭ ĭeşiţĭ din viaţă nu putem

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

înse decât să ne rugăm cerênd mila cerească.“

„Vor sta ei vecînic acolo?“

„Nu ni-e dat să putem şti, — răspunse Părintele Metodiu. — Mila cerească e neistovită, şi ea ne este singura nădejde vecînic viuă. — Primiţi lumina şi adevĕrul, — urmă el ridicând amêndoue mânile şi uităndu-se împregiurul sĕu, — rugaţi-ve neîncetat pentru dînşii, miluiţi pe ceĭ sĕraci, ajutaţi pe ceĭ neputincioşi, aprindeţi făcliĭ, aduceţi jertfe, stăruiţi ḑi şi noapte pentru ĭertarea lor, şi atunci, când se va fi împlinit mĕsura, li se vor uşura sufletele.“

Bogor şi curteniĭ luĭ şi femeile luĭ şi căpeteniile oştiriĭ luĭ ascultaŭ cuprinşĭ de înfiorare religioasă, şi dacă în clipa aceasta li-ar fi presentat crucea, toţĭ ar fi sĕrutat-o, dacă i-ar fi întrebat, toţĭ s'ar fi lĕpădat de Satana şi de slugile luĭ.

De o dată înse toţĭ tresăriră ca'n faţa fulgeruluĭ ivit în întunecimea nopţiĭ şi privirile toate se'ndreptară ţintă spre uşa de întrare.

Ana, roaba de treĭ orĭ nenorocită, trecuse pragul însoţită de treĭ dintre căpeteniile cetelor luĭ Budac, care, sosiţĭ acum, ţineaŭ să aibă fără de întârdiere mulţumirea de a-ĭ da stĕpânuluĭ nepreţuita parte din pradă.

Nu maĭ era Ana copila zîmbitoare, ci femea înălţată prin grele suferinţe şi împăcată cu soarta ei, acum frumoasă nu numaĭ prin jingăşia for-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

melor ei trupeşti, ci şi prin mărimea sufletească ce se da pe faţă în privirea ei, în liniştea feţei, în mersul, în toată înfăţişarea ei,

Părintele Metodiu rămase privind în tăcută uimire, apoi îşi îndreptă ochii spre peretele de la dreapta şi ear îi întoarse ruşinat spre dînsa. Îi era greu de ceea ce făcuse, ar fi vrut să şteargă tot ceea ce a zugrăvit pe acel perete, stăpânit era cu desevîrşire de hotărîrea de a nu mai face nici o dată în viaţa lui încercarea de a reproduce în forme zugrăvite mărimea sufletească.

„O! — fericit fără de seamăn muritorul, care poate să aibă în fie-care clipă mângâierea de a te vede şi de a te face, îndulcindu-ţi viaţa, să zîmbeşti cu mulţumire! — grăi Constantin, tînerul cu privirea caldă, făcând câţi-va paşi spre dînsa.

Ana nu vedea şi nu auţia.

Stând dreaptă şi cu ochii deschişi mari şi ridicaţi spre boltă, ea era perdută în privirea minunilor ce i se desfăşurau acolo şi se sîmţia ca ne mai fiind pe pămînt.

Boris înaintă câţi-va paşi spre dînsa, dus şi el, ca odinioară Budac, de pornirea de a o atinge, ca să se încredinţeze, dacă nu cum-va e tot numai o părere ca icoanele zugrăvite pe pereţi. El se opri însă, când văţu uimirea ei, şi se dete cu un fel de sfială înapoi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Bulgarii aveaŭ tot ca Sêrbii, maĭ multe femeĭ, şi cu cât maĭ vrednic ţinea bărbatul să fie socotit, cu atât maĭ multe femeĭ aduna împregĭurul sĕŭ. Cu deosebire mare era numĕrul femeilor la curţile Chaganilor, şi norocoase eraŭ socotite acele, pe care Boris le alegea ca fiind vrednice să stee sub ocrotirea luĭ.

In faţa acesteĭ femeĭ se socotia el însu-şĭ pe sine norocos de a fi Chagan, ca să poată alege. „Da, — îşĭ ḑise, — acum îĭ înţeleg pe Creştinĭ: adevĕrata fericire numaĭ cu o singură femee e cu putinţă."

„Intră fără de sfială, — grăi apoĭ apropiându-se de Ana. — De orĭ-şi-unde veĭ fi venind, cu bucurie eştĭ primită sub acoperemêntul acesta, unde toţĭ aŭ să te socotească — nu ca roabă, ci ca stĕpână."

Ana se uită cu ochiĭ liniştiţĭ în faţa luĭ. I se sleise viaţa, şi din clipa, în care a fost robită, singur sîmţĕmêntul purtăriĭ de grijă pentru copilul, pe care-l ştia în sînul eĭ, hotărî toate faptele eĭ.

„Umilinţa şi supunerea, — rĕspunse ea, — sunt, stĕpâne, armele celor neputincioşĭ; cu ele îşĭ fac uşoară şi cea maĭ grea soartă: îmĭ voĭ da silinţa să mĕ fac ţie şi tuturora plăcută.

Ridicând apoĭ ochiĭ spre cer, ea-şĭ făcu semnul crucii şi ḑise 'n limba eĭ neînţeleasă de nimenĭ dintre ceĭ de faţă: Ţie-ţĭ sunt roabă, Doamne, şi poruncilor tale mĕ supun."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Părintele Metodiu şi Constantin, tînerul luĭ frate, trĕsăriră amêndoĭ când vĕdură sĕmnul crucii.

„Chagane, — grăi Constantin întorcându-se spre Boris, — îţĭ cer o dovadă de dragoste: dăruieşte-mi-o mie — roaba aceasta!„

„Asta să fie resplata ostănelelor mele! — adause fratele luĭ maĭ mare.

Boris sta 'n luptă cu sine însu-şĭ, strîmtorat par'că bolta cea mare ar fi să i se prăbuşească 'n cap.

„Şi dacă ţi-o dau, — ḑise el în cele din urmă cu glasul înăbuşit de durere, — ce-mĭ maĭ rĕmâne mie!?“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

PARTEA A DOUA

I.

Mântuirea.

Umilită şi supusă sta Ana în faţa celor doi bărbaţi de frunte, care o cercetară de la binevoitorul Chagan şi, primind-o, îi schimbaseră într'o clipă soarta. — In mai bine? — In mai reu? — Ei tot una îi era!

„Te-am vĕdut făcând, copilă, semnul sfintei cruci, — îi ḑise Părintele Metodiu cu blândeţă.— Eşti, cum-mi s'a părut, creştină?

Ea tresări resuflând mai uşurată şi ridică ochii spre cuviosul bărbat, căruia crucea îi era sfîntă.

„Sunt, stĕpâne, fiică de preot, — îi rĕspunse ea suspinând, — şi-am fost preoteasă, soţia unui preot, aḑi cel mai nenorocit om, dacă Dumneḑeu nu se va fi îndurat să-i curme firul ḑilelor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„O, bine-cuvêntată e clipa. — strigă Constantin, — în care aĭ fost adusă în calea noastră! Fără de seamĕn nenorocit e, în adevĕr, soţul, care te-a perdut! — De unde eştĭ şi cum aĭ ajuns să fiĭ robită?

„De peste Dunăre m'aŭ luat în luptă sângeroasă din braţele soţuluĭ meŭ, — grăi dînsa cu glasul înăbuşit de durere.

„Fiĭ mângâiată, fiica mea, căcĭ preot, slugă a Domnuluĭ, sunt şi eŭ, şi voinţa lui a fost să fiĭ scăpată prin noĭ, ca să-ĭ preamăreştĭ în toate ţilele vieţiĭ tale numele, — grăi Părintele Metodiu plecându-se spre dînsa, ca să-ĭ iee capul cu amêndouĕ mânile şi să-ĭ dee sĕrutarea părintească.

Ana îĭ sĕrută mâna şi i-o atinse cu fruntea plecată. Se ştia acum intrată sub ocrotirea luĭ Dumneţeŭ.

„Dar,—urmă Părintele Metodiu nedumirit,— ştiam, că sunt şi peste Dunăre Sêrbĭ, nu ştiam înse, că eĭ sunt creştinĭ".

„Nu sunt, Părinte, din neamul lor, — întimpină ea ridicând capul, — şi limba, pe care o vorbesc, nu e a mea".

Ceĭ douĭ fraţĭ rĕmaseră cât-va timp nedumiriţĭ,

„De ce neam eşti dar?—o 'ntrebă Constantin.

„Ne ţicem creştinĭ, — rĕspunse Ana, — suntem Muntenĭ şi limba, pe care o vorbim, e românească."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Românească!? — esclamă Constantin.

Ştia că atât sub stăpânirea lui Bogor, cât şi în împărăţie mai trăiesc risipiţi pe ici pe colo oameni, care se ţic Români şi sunt creştini.

„Voi când aţi trecut Dunărea şi de la cine aţi primit sfîntul botez? — o 'ntrebă el.

Ana-şi ridică strîmtorată umerii.

„Sunt neştiutoare, — răspunse ea. — Ne aflăm dintru început acolo şi numai creştini ne ştim."

„Nu cum-va, — grăi Părintele Metodiu îndreptându-se spre mult ştiutorul său frate mai mic, — nu cum-va sunt rămăşiţele Arienilor din Dacia?"

„Se poate, — îi răspunse Constantin. — Toate popoarele trecute prin Dacia au stăruit în rătăcirile lui Arie. — Aveţi biserici? — o 'ntrebă el pe Ana.

Ea dete iar strîmtorată din umeri.

„Vă închinaţi la icoane?"

„Nu ştiu," — răspunse ea.

„Bine, — grăi Părintele Metodiu, — unde şi cum vă faceţi rugăciunile? —"

„Preoţii ei singuri se roagă, — respunse dînsa, — iară poporul stă în genunche cu capul plecat în faţa Domnului, care e pretutindeni."

„Episcopi aveţi? — "

„Nu ştiu."

E învederat, că sunt rămaşi în rătăcirile lui Arie, — îi ţise el fratelui său.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Eşti fiică de preot, — urmă acesta spre a se încredinţa, — şi preuteasă ; trebue să ştii taînele credinţei : Dumneḑeŭ în câte feţe este ?“

„Unul e Dumneḑeŭ şi singur, ziditor, stĕpân şi tatăl a toate ! — rĕspunse Ana ridicând glasul.

„Ear fiul ? —“

„E trimisul tatăluĭ, care a venit să ne lumineze şi să ne mântue —“

„Şi Duhul sfînt ?“

Ana se uită lung la ceĭ doĭ fraţĭ. —

Se vorbise pe la Măneştĭ atât de mult despre coborirea din cer a Duhuluĭ sfînt, şi Părintele Manea atât de mult alergase, ca să-ĭ desmeticească pe Sĕrbiĭ amăgiţĭ de proorociĭ despuiaţĭ, încât ea se sperie şi se dete un pas înapoĭ.

„De ce mĕ ispitiţĭ !? — întrebă stând dreaptă în faţa lor. — Nu cum-va sunteţĭ şi voĭ în rêndul smintiţilor, care umblă 'n pielea goală şi vestesc sfîrşitul lumiĭ ! ? — Da ! — urmă ca ca aiurind, — acu 'mĭ daŭ seamă despre ceea ce am vĕḑut acolo sus pe bolta 'nfricoşată. — Ce voiţĭ cu mine ! ?“

„Fiĭ liniştită, fiica mea, — ĭĭ ḑise Părintele Metodiu apropiindu-se de dînsa. — Suntem creştinĭ adevĕraţĭ, mĭ-a fost mare bucuria aflând că şi voĭ tot creştinĭ sunteţĭ şi doriam să ştim dacă credinţele voastre sunt tot ca ale noastre. — Sunteţĭ mulţĭ ? —“

„Pretutindenea de la munte, — rĕspunse ea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

depărtându-se puțin de la el, — nu știu până unde."

„Cu Sârbii cum trăiți?"

„Ne sunt vecini și stau sub ascultarea judeților noștri, care îi povățuiesc și țin buna rânduială între dînșii.

„Sunt și între dînșii creștini?"

„Mulți ar dori să fie, dar numai puțini sunt vrednici, ca să-i primească!

„Cum!? — strigă Constantin, — ei doresc, și voi nu voiți să-i primiți!? — Sunt multe rătăcirile voastre."

„Părinții, bunii și străbunii mei, — întîmpină Ana cu o liniștită hotărîre, — au umblat totpeauna în căile Domnului, cară noi, stăruim în căile lor: în rătăcire sunteți voi, dacă, judecându-ne, îi judecați pe ei fără-ca să-i știți cum au trăit. — Ah! — urmă ca înduioșată, — mult au răbdat ei, dar nimeni încă n'a suferit peurma lor, căci mai mare decât mila nu li-a fost decât răbdarea și nădejdea în Dumnedeu. —"

Frații steteră și ei cuprinși de înduioșare și jigniți de adevărul rostit de dînsa. Nu se mai îndoiau, că acei creștini de peste Dunăre stăruie în rătăcirile lui Arie, și le era mare durerea de a ști, că atâte suflete se perd prin nepricepera lor. Vedând-o însă pe ea și audind vorbele grăite de dînsa, steteau la îndoială, dacă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaarhivania.ro/mdrr1901-1932

nu cum-va greşese. Nu de la o femee neajutorată aveau ei să afle adevĕrul.

„Aĭ puteă să ne spuĭ, — întrebă cu toate aceste Constantin, — de ce nu sunt vrednicĭ Sĕrbiĭ, ca să fie primiţĭ? — Primesc eĭ învĕţătura?“

„O primesc, — rĕspunse Ana, — dar nu împlinesc faptele, prin care creştinul se învredniceşte a sta în faţa luĭ Dumneḑeŭ!“

Ceĭ doĭ fraţĭ se uitară unul la altul.

Li se deschidea, par'că, o lume cu totul deosebită de aceea, în care trăiaŭ dinşiĭ.

Era oră nu adevărat, că vrednic de a întra în biserică nu-l face pe om numaĭ credinţa ca singură!? — Era adevĕrat, că numaĭ faptele sunt dovada neîndoioasă a supunerĭĭ cătrĕ Dumneḑeŭ!?

Solia venise până la Varna pe mare, şi vorba era, ca tot pe mare să urmeze drumul până la Chazarĭ. Cu o putere covîrşitoare se ivi acum în inima luĭ Constantin dorinţa de a lua drumul pe uscat, peste Dunăre şi maĭ departe pe vreuna dintre văile de acolo la deal, — un drum anevoios şi împreunat cu multe primejdiĭ, dar ademenitor pentru tînĕrul pornit spre fapte îndrăzneţe.

„Anı puteă, — iĭ ḑise el fratelui sĕŭ în greceşte, — să luăm drumul peste Dunăre, ca, trecând spre ţinuturile Chazarilor, să cunoaştem

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

popoarele din calea noastră şi să facem încercarea de a le lumina."

Ochiĭ fratelui maĭ mare se umplură de văpaie.

Din ḑiua, în care se lepădase de cele lumeştĭ, ca să primească rasa călugărească, el trăia numaĭ spre a împlini chemarea, pentru care se socotia ales de Dumneḑeu, şi nu era pentru el nicĭ o ostăneală prea grea, nicĭ o primejdie prea mare când vorba era de această chemare a luĭ.

„Nu noĭ ne alegem acest drum, — ḑise el plin de zĕl, — ci Domnul ni l'a arătat scoţîndu-ne în cale pe această minunată femee. — Nepătrunse sunt, Doamne, rînduirile tale! — Bucură-te femee! — urmă el întorcându-se ear spre Ana, — laudă pe Domnul, căcĭ el a aflat suferinţele tale şi ţi-a trimis mare mângâiere: Te vom duce noĭ înşi-ne la căminul tĕu, şi ear te vei adăposti în braţele soţuluĭ, pe care el ţi l'a rînduit".

Ana se cutremură ca trăsnită. Răpusă de o dată de durerile îngrămădite de atâta timp pe'n năbuşite în sufletul eĭ, ea scoase un gemet lung şi lacrĕmile o podidiră.

„Eŭ!? — grăi dînsa tânguindu-se, — eŭ, aceasta, care staŭ aicĭ? — eŭ să mĕ duc acolo, unde mi-am petrecut copilăria, să văd câmpia verde şi dealurile înflorite şi munţiĭ perduţĭ în ceaţă albăstrie? — să maĭ trăiesc eŭ în mijlocul acelora, care atât de mult m'aŭ iubit şi de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care cu atât de nepotolit dor îmi aduc aminte!? Nici odată! Lăsaţi-mi mângâierea de a-l socoti mort în lupta cu răpitorii mei, căci crezându-l viu, prea îmi este grea povara vieţii; şi dacă se va fi întâmplând să-l întâlniţi vre-o dată în căile voastre, aveţi milă de noi amândoui şi lăsaţi-l să creadă, că nu mai sunt între cei vii, şi nu-mi spuneţi, că l'aţi vĕzut".

Inspăimântată de gândul, că tot ar mai putè ea şi el să se vadă unul pe altul, dînsa făcù un pas spre cei doui fraţi.

„Sunt preuteasă, — am fost, vai! — se tângui rostind vorbele încet şi rĕspicat, — şi după legea noastră, care e, acum o înţeleg cu groază, cea firească şi bună, bărbatul şi mai ales preotul o singură dată în viaţa lui poate să intre în sfinta legătură a căsătoriei, ear soţia şi mai ales preuteasa are să fie fără prihană, neatinsă nici măcar de gândul pĕcătuirii".

„Aşa este! — ţise Părintele Metodiu. — Legea voastră e precum aŭ rênduit sfinţii părinţi!"

Constantin, căruia de mult i se ţicea „Filosoful", înţelegea tainele inimii femeeşti.

„Nu cum-va? — strigă el cuprins de mânie, — nu cum-va fiarele sĕlbatice, care te-aŭ adus aicĭ."

„Nu rosti vorba, că mĕ striveştĭ cu ea! — rĕspunse tînĕra femee acoperindu-şĭ faţa. — O! ispită nemiloasă! — urmá apoĭ peste puţin

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

puindu-şĭ amêndouĕ mânile pe pept, — unealtă spurcată a necuratuluĭ! — Făşie cu făşie aşĭ voi să-mĭ rup de pe trup carnea, care mi-a fost pierdarea, şi să mă slutesc, ca cu scârbă să se depărteze toţĭ de la mine, dar nu blestem, nu învinovăţesc, nu mĕ plâng, ci vĕ rog să aveţĭ milă de noĭ. Nicĭ o dată eŭ şi el nu avem să ne maĭ vedem! — Şi dacă eŭ, voind să-l cruţ, nu i-aşĭ spune grozavul adevĕr, m'aşĭ mistui muncindu-mĕ însu-mĭ pe mine. Şi dacă el, voind să mĕ cruţe, ar trece cu vederea necurăţia mea, m'aşĭ depărta cu dispreţ de la dînsul. — Nicĭ o dată, — repetă ea resignată, — nicĭ o dată nu maĭ pot eŭ să am mângâerea de a privi în ochiĭ luĭ ceĭ limpedĭ şi mie 'n vecĭ neuitaţĭ!"

„Da! — grăĭ Părintele Metodiu adênc mişcat şi uimit în acelaşĭ timp de limpedimea întregeĭ eĭ fiinţe. — Aceasta nu se uită!"

„Nu se iartă nicĭ o dată! — adăugă Constanţin.

„Te vom trimite, fata mea, — urmă Părintele Metodiu, — la o mănăstire, unde călugăriţele vor purta grije de tine".

„Da! — rĕspunse Ana, deşi nu ştia, ce va să ḑică mănăstire şi ce sunt călugăriţele.

„Şi veĭ trăi în cuvioasa retragere".

„Da!"

„Postind şi rugându-te luĭ Dumneḑeŭ,

„Da! — rĕspunse ear Ana. — Ah! — şi mĕ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

arde, — urmă însă peste puţin, — mult mă arde dorul de aĭ meĭ şi de ale mele. Nu e aicĭ cerul atât de senin ca la noĭ, nicĭ soarele nu luminează, nicĭ vêntul nu adie, nicĭ aerul nu e atât de curat, nicĭ apa nu e atât de limpede, nicĭ firea oamenilor nu e atât de dulce ca la noĭ. — Nu mĕ maĭ întrebaţĭ nimic! Faceţĭ ce vreţĭ cu mine, căcĭ eŭ nu maĭ ştiŭ ce vreaŭ!"

Minţile i se turburaŭ când se gândia, că copilul eĭ şi-al luĭ să nu-şĭ petreacă viaţa ca părinţiĭ luĭ în acea lume acum perdută, care se arăta ca un raiŭ luminos în gândul eĭ.

„Mĕ duc, Părinte! — grăi dînsa îndărătnicită, — luaţi-mĕ!"

Simţĕmêntul de mumă le covîrşia toate.

II.

Pribegirea.

Urgia cerească nu se maĭ îmblânda.

După încetarea ninsorilor cerul rĕmăsese mereŭ senin, arşiţa soareluĭ era din ce în ce maĭ nesuferită, ţilele, lungindu-se, se făceaŭ tot maĭ calde, seceta nemiloasă a uscat în cele din urmă ĭarba crescută cu îmbelşugare pe câmpiile ce fuseseră maĭ nainte acoperite de apă, florile se scuturaseră fără-ca să fi putut lega, ca să dea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rod, turmele, care mai scăpaseră din iarna grea şi nu fuseseră luate nici de Bulgarĭ, nicĭ de Chazarĭ, umblau risipite de icĭ până colo ţiindu-se abia pe picioare, ear oamenii slăbiţi de foame se adunau grămeḑi-grămeḑi şi nu mai ştiau, ce să facă şi încotro s'o apuce.

Manea nu le vedea însĕ pe aceste, nu avea inimă pentru ceĭ ce suferiau, trăia numaĭ în durerea luĭ nealinată.

După-ce a dus pe Doamna cu copilul cĭ, acum Domn, departe în bine adăpostita cetate de la Bodenĭ, el s'a 'ntors ear la vale. Sciricind apoĭ din om în om, a dat de urma cetelor luĭ Bogor, a trecut ţiindu-se de ea peste Dunăre şi a luat drumul spre Prislav.

Orĭ-şi-cât de viĭ ar fi sbucĭumările sufletuluĭ, firea omuluĭ ĭese totdeauna la iveală.

Urmându-şĭ drumul, Manea mergea cu capul ridicat, grăbit ca totdeauna, perdut în gânduri, uitând adese-orĭ, unde se duce şi ce caută, înviorat de vederea acesteĭ lumĭ pentru el nouĕ.

Nu-l întristau de loc oamenii cu feţe îndobitocite de suferinţe, pe carĕ-ĭ întâlnia pretutindenĭ în calea luĭ. I se părea lucru firesc, ca omul să sufere şi să rabde câtă vreme trăieşte pe pământ. Suferiau toţĭ; nu avea dar nicĭ unul, de ce să se plângă. Se opria în cale şi stetea de vorbă cu dînşiĭ; îl întrebau, de unde

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vine şi unde se duce, eară el îşi uşura inima spuindu-şĭ durerile.

S'a turburat însĕ când, apropiindu-sĕd e Prislav, tot maĭ des da peste oamenĭ pântecoşĭ, bugeţĭ de 'mbuibare orĭ îmbrăcaţĭ în haine scumpe şi a rĕmas cu totul zăpăcit când a vĕdut zidirile marĭ ce se 'nşiruiau pe uliţele Prislavului.

Cât a umblat aşa singur prin mijlocul acesteĭ ţerĭ streine, nu-ĭ trecuse nicĭ o dată prin minte gândul, că are să se teamă de ce-va. Acum îĭ era fricĭ de toate şi înainta sfiicĭos, se uita mereŭ împregĭurul sĕŭ, se opria din când cu inima îndoită, şi, ne maĭ ştiind, în cotro să apuce, ar fi voit să întrebe, dar nu îndrăznia să se apropie de nicĭ unul dintre ceĭ ce veniau orĭ treceau.

Se sîmţia ca atuncĭ, în acea noapte înfricoşata, când o căuta pe dînsa printre morţĭ şi răniţĭ, şi ar fi voit în cele din urmă să fugă, dar nu maĭ ştia, în cotro să apuce.

Cu totul altfel îşĭ închipuise el lucrurile când a luat hotărîrea de a pleca.

Cuprins de durerea luĭ înteţitoare şi resvrătit de marea nedreptate ce i se făcuse, el se vedea pe sine mergând drept la Bogor, ca să-şĭ ceară soţia, şi nu o dată îĭ furnicase sângele prin vine gândindu-se ajuns în apropierea eĭ. Acum stetea cu inima îndoită şi înainta cu pas şovăitor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Se 'nredințase, că oamenii lui Budac trecuseră spre Prislav încărcați de fel de fel de prăzi și că aŭ dus cu dînșii și multe femeĭ robite, dar din ce în ce mai mult se temea, ca nu cum-va s'o găsească. Venise atâta timp dus de dorul de a o vedé, ear acum îĭ venia să fugă cu ochiĭ închiși, să se ducă departe, orĭ-și-unde, numaĭ departe să fie, ca să nu maĭ poată afla adevĕrul.

Se reivise ear în inima luĭ temerea sfișietoare, care 'n noaptea cea înfricoșată îl făcuse să-ĭ dorească moartea, și nu maĭ era în stare să stăruie în hotărîrea luĭ.

Străin fiind și la față, și l'a port, ochiĭ trecătorilor se îndreptaŭ asupra luĭ caș-când ar fi voit să-l întrebe, de unde vine și ce caută. Luĭ ear îĭ venia să fugă.

Trebuia cu toate aceste să se îmbărbătezе și să întrebe pe cine-va.

Sciricind cu inima încĕștată, a ajuns încetul cu încetul să afle, că trecusĕră noue ḑile de când cetele luĭ Budac s'aŭ întors, dar oamenii, pe care el îndrăznia să-ĭ întrebe, nu puteaŭ să-ĭ spună maĭ mult. Ca să afle ceea ce doria să știe, ar fi trebuit să ispitească pe vre-unul din curteniĭ luĭ Bogor, ear de aceștia fugĭa.

O ușurare neașteptată fu dar pentru dînsul când află, că sunt la curtea luĭ Bogor și creștinĭ, preoțĭ venițĭ de la Constantinopol, ca să lucreze

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

la zidirea mareluĭ palat, la care el se uita cu un fel de 'nfiorare. Cu dînşiĭ ar fi îndrăznit să vorbească. — Unde inse şi cum putea să-ĭ găséască !? —

Se 'nnoptase, şi ulițele se deşertaseră toate, eară el nu ştia, ce să facă, unde să-şĭ puie capul.

Istovit de ostănelile drumuluĭ şi de sbuciumările luĭ sufleteştĭ, el se porni pe ulițele tăcute şi întunecate, ca să ĭasă ear afară, la lărgimea binecuvêntată, cu care era deprins. Nicĭ astă dată nu maĭ ştia însc, de unde a venit, unde se află şi în cotro are să apuce, ci rătăcia buimac, fricos şi maĭ mult tîrîndu-se decât mergând.

Sunt mărginite puterile omeneştĭ, şi cu cât maĭ mult le încordăm, cu atât maĭ curênd le sleim. Sufletul e însc de a pururea întreg şi treaz ; el nicĭ o dată nu lăncedeşte: cu cât maĭ istovit e dar trupul, cu atât maĭ covîrşitoare e în hotărîrile omeneştĭ fiinţa cea curată a sufletuluĭ.

Putea Manea să fie cu inima îndoită câtă vreme doue fiinţe se luptau într'însul : acum însc, când una dintre ele era repusă de propria eĭ nemernicie, cea-laltă hotărîa ea singură voinţa luĭ. Omul istovit trupeşte se simte pe sine numaĭ în firea sa sufletească, e cum trebue să fie şi cum nu poate fi câtă vreme pornirile trupeşti îl stĕpânesc, şi Manea trebuia acum să voiască ceea ce se potrivia cu cel maĭ covîrsitor dintre sîmţĕmintele luĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Nemernicule! — îşi ţise el ruşinat în sine însu-şi. — Iubindu-te pe tine însu-ţi, mai presus de toate pe tine, numai pe tine, te-ai înspăimêntat de gândul, că ea ar puté să cadă jertfă celei mai dobitoceşti dintre poftirile omului, şi n'ai voit să dai ascultare dorinţei de a-i sări într'ajutor, ca să o mângâi şi să-i uşurezi sarcina vieţii. Ai fi sărit pentru ori-şi-care altă femee, ai fi mângâiat pe ori-şi-care jertfă nevinovată: de ea fugi pentru-că ţi-a fost soţie!? — Nu, nu mi-a fost: îmi este şi are să-mi fie! — urmă el luându-şi avênt. — Eu nu mai sunt preot, nu mai pot să fiu: Domnul el însu-şi mi-a luat darul puindu-mé 'n faţa acelor fiare sélbatice, de care numai pătându-mi mânile de sânge am putut să scap."

Un singur gând îi mai lumina viaţa; să trăiască mângâind-o pe dînsa şi dându-şi silinţa să-i facă uitate groaznicele încercări, prin care trecuse.

Povăţuit de gândul acesta, el a căutat şi a şi găsit ţiua următoare pe Părintele Clement şi pe Fratele Naum, singurii dintre ucenicii Părinteluĭ Metodiu, care se mai aflaŭ la Prislop. —

Cerurile i se deschiseră, par'că, de o dată şi'n stropi mari îl năpădiră lacrémile când ceĭ doi călugări îi spuseră, că Ana, adusă chiar în ţiua sosiriĭ celor, a ajuns prin milostiva rênduire a Tatăluĭ ceresc sub ocrotirea cuviosuluĭ Metodiu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Lăudat să fie, Doamne, numele tĕu şi prea mărit! — grăi dînsul ridicând ochii spre cer.—

Nu puteau, ce-ĭ drept, să-ĭ spună, unde se află Ana. Ştiau numaĭ, că ceĭ doĭ fraţĭ aŭ plecat în drum lung, ca să meargă la Chaganul Chazarilor dimpreună cu patru dintre ucenicii Părintelui Metodiu şi sub paza uneĭ cete de douĕdecĭ de oşteniĭ romeĭ, ear Damian s'a 'ntors cu ceĭ-lalţĭ clericĭ la Constantinopol.

„Pe cât ştiŭ, — ḑise Părintele Clement, — la Varna s'aŭ despărţit, şi nu cred ca Părintele Metodiu şi fratele sĕŭ să o fi luat cu dînşiĭ.“

„S'a vorbit, — adăugă Naum, Fratele, — de mănăstire, şi nu mĕ îndoiesc, că marele Vistiernic o va fi luat la Constantinopol, ca s'o adăpostească unde-va la maicile de prin împregĭurimĭ.“

Manea asculta vorbele lor fără-ca să-şĭ dee seama despre înţelesul lor: iĭ era destul s'o ştie adăpostită, scăpată din mânile păgânilor.

„O, acum o voĭ găsi, — le ḑise el, — orĭ-şi unde ar fi ea.“

Nu-ĭ maĭ era acum, după-ce-şĭ găsise ajutătorĭ ca dînşiĭ, lung drumul nicĭ până la Constantinopol, nicĭ până'n ţara Chazarilor.

Prea în curênd a trebuit însĕ să sîmtă, că e greŭ drumul la Constantinopol, unde era focarul înverşunatelor lupte pentru credinţă.

Maĭ trăiaŭ acolo mulţĭ dintre cei ce suferi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sără prigonirile împăratului Leon V. Armeanul, care, ţiind la învăţăturile lui Mane cel răstignit deopotrivă cu Christos, nu putea să-i suferă pe apărătorii dreptei credinţe. El a fost, ce-i drept, omorît, dar cu moartea lui nu s'au curmat luptele, şi abia de curând Teofil, tatăl lui Mihail III, ear sfărămase icoane, şi multe mănăstiri au fost închise din porunca lui, mulţi călugări au fost biciuiţi ori aruncaţi în temniţe, ba lumea adunată 'n hipodrom nu o dată a vădut arderea de vii a vinovaţilor unşi cu păcură. Ura nesăţioasă cătră cei de altă părere în ceea ce priveşte religiunea era în Constantinopol moştenită de la părinţi la unii şi reamintire din tinereţe la alţii, cară Clement şi Naum erau nu numai călugări, ci tot odată şi ucenici zeloşi ai lui Metodiu.

Ca de un încîumat se depărtară deci amendoi de Manea, când din vorbă 'n vorbă se 'ncredinţară, că'n mintea lui cea slabă învăţăturile sfinţilor Părinţi erau amestecate de a valma cu ale Arienilor şi cu ale Manicheilor de o potrivă urgisiţi.

„Nu eşti şi n'ai fost nici o dată preot, — îi ţise Părintele Clement, — nu ai şi n'ai avut nici o dată darul: rătăcirile tale sunt mai rele decât ale celor mai îndârjiţi păgâni!“

„In adever! — adăugă Naum, — mai uşor se iartă orbia păgânului decât încăpăţînarea cre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ticului, care-şĭ bate joc de cele sfinte socotindu-se creştin!“

Manea sta 'n faţa lor zăpăcit ca omul, care se vede lovit fără de veste din maĭ multe părţi de o dată.

Nu era 'n stare să 'nţeleagă, ce vor să-ĭ spună când îĭ ḑic eretic, cum îşĭ bate joc de cele sfinte şi de ce nu-l socotesc preot.

„Imĭ ştiŭ, — le ḑise, — neputinţele, mărturisesc, că puţine înţeleg, şi recunosc, că adese-orĭ greşesc. Orĭ-şi-cât de marĭ ar fi înse rătăcirile mele, sufletul îmĭ este deschis pentru adevĕr şi vĕ rog să mĕ luminaţĭ şi să nu mĕ alungaţĭ de la voĭ decât după-ce vĕ veţĭ fi încredinţat, că stăruĭ cu încăpăţînare în ele. Ce va să ḑică erezie şi de ce-mĭ ḑiceţĭ mie eretic? —“

Ceĭ doĭ călugărĭ se uĭtară miraţĭ unul la altul. Nu le întra în minte gândul, că se poate un preot, care nu ştie, ce va să ḑică erezie.

„Erezie, — rĕspunse Clement zîmbind cu rĕutate, — e a te socotĭ preot şi a nu şti ce va să ḑică erezie. Eretic e acela, care, socotindu-se creştin, stăruie în părerĭ, care sunt în potriva fiinţeĭ creştineştĭ.“

„Eŭ nu sunt dar preot fiind-că stăruĭ în asemenea părerĭ, — întîmpină Manea. — Dar dacă mĕ leapăd de acele părerĭ, — sunt preot?“

„Nu poţĭ să fiĭ: — De la cine aĭ primit darul?“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Îl am prin naştere, — răspunse Manea, — prin dorinţa stăruitoare de a fi împărtăşit de el, prin viaţa neprihănită, prin binecuvêntare părintească şi prin chemarea soborului. Ce-mi mai lipseşte? —“

„Binecuvêntarea archiereiască, — îi răspunse Părintele Clement. — Fără de ea toate cele-lalte sunt de prisos. —“

Manea stete cât-va timp pe gânduri şi-şi trase neteţindu-şi părul cu mâna peste frunte.

„Da! — ţise apoi, — e bine, ca preotul să aibă şi binecuvêntarea archierească şi-au fost în neamul meu mulţi, care au avut-o când au trecut din întêmplare archierei pe la noi, mă îndoiesc însă, că fără de ea nimeni nu poate să aibă darul preoţiei. Dac'ar fi adevărat lucrul acesta, — urmă el rostind vorbele mai respicat, — ar fi destul, ca păgânii să omoare pe toţi archiereii pentru-ca să se risipească turma credincioşilor.“

„Le mai rămân âncă păstori preoţii, care au primit darul, — răspunse Clement.

„Si dacă mor şi aceştia? —“ întrebă Manea.

Ceilalţi doi călugări rămaseră strimtoraţi.

„Biserica e veşnică, — urmă Manea, — şi nu poate să piară, şi darul e de la Domnul, care e totdeauna în biserica sa. — Sunt născut din preot, şi mama mea a fost preuteasă. Chiar mai nainte de a fi fost zemislit, am fost rênduit în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gândul părinţilor mei pentru preoţie. M'am născut cu ştirea şi cu voia Domnului, ca să fiu preot. Am fost crescut pentru preoţie; m'am rugat neîncetat dimpreună cu părinţii mei, ca să fiu împărtăşit de dar; mi-am păstrat curăţia trupului şi a sufletului, ca să mă învrednicesc de el: ce-mi mai lipseşte!? — Preoţia e jertfă de sine, şi Domnul dă darul aceluia, care e gata să aducă jerfa aceasta şi se învredniceşte de el prin bună vieţuire. Dumiriţi-mă, de ce greşesc când aşa judec!"

„Greşeşti, — îi răspunse Clement. — Darul preoţiei numai Archiereul poate să-l dee."

„De ce numai archiereul? — întrebă ear Manea. — Un singur dar este, acela-şi la preot şi la archiereu, şi nu din rênduială dumnedeiască, ci din rênduială omenească e archiereia, ear atunci, când nu e archiereu, orí-şi-care preot poate să-í ţie locul. — Dumiriţi-mă, că nu-i aşa, şi eu mă lepăd de părerea mea!"

Călugării se depărtară cu groază de răsvrătitorul, care în gândul lor resturna întreaga rênduială a bisericii, rîdicându-se în potriva celor mai mari ai ei.

„Nu, — urmă el ridicând glasul, — binecuvêntarea archiereiască este o deşertăciune şi preoţia e cea mai spurcată minciună, dacă acela, care ia binecuvêntarea, nu e gata să aducă jertfa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de sine şi nu se învredniceşte prin buna lui vieţuire de darul cel sfînt."

Crescuţi în supunere oarbă, Clement şi Naum se socotiaŭ greŭ vinovaţi de a fi auḑit asemenea vorbe. Uns cu păcură şi ars în mijlocul hipodromuluĭ trebuia să fie acela, care le-a rostit, şi cĭ numaĭ prin grele spăşirĭ puteaŭ să se curăţe de păcatul de a le fi auḑit.

„Anatema să fiĭ! — grăiră dînşiĭ şi se depărtară de el ca de Satana."

III.

Tămbălăul.

„Ţine-te de mine! — grăi Musat urmându-şi drumul iute ca orĭ-şi-ce croitor, care-şĭ iubeşte meseria. — Maĭ e încă mult până la Sfinta Sofia, şi îndesuiala are să fie din ce în ce maĭ mare; bagă de seamă să nu te perḑĭ!"

Părintele Manea, sosit abia de douĕ ḑile la Constantinopol, se ţinea după el mergênd cu pas grăbit şi uitându-se sperios la casele marĭ şi la mutrele străine, printre care trecea. Făcându-şĭ drum prin mulţimea tot maĭ deasă şi maĭ zorită, el se lovia la tot pasul icĭ de unul, care-l împingea la o parte, ca să-ĭ apuce înainte, colo de altul, careĭ venia în faţă şi se isbia de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

el, şi mai de parte de car altul, care-i sta în cale, şi se simţia ca în timpul fioroaseĭ învălmăşelĭ din noaptea, în care o perduse pe Ana.

„Ţine-te de mine! — îĭ ţicea mereŭ Muşat, lunganul, care făcea paşiĭ mariĭ. — Bagă de seamă! — îĭ ţicea ear uitându-se înapoĭ ca un părinte îngrijat de copilul seŭ. — Bociule! — Bociule! — strigă apoĭ de o dată alergând la stînga spre un om mărunt, sprinten şi cu ochiĭ vioĭ. Bociu argintarul, tot român din Pind şi el, îĭ era bun prieten. Ţinea ca să facă şi el cunoştinţa Părinteluĭ Manea.

„Eată, — îĭ ţise plin de zel, — Părintele Manea, preot de aĭ noştri, venit de departe, de peste Dunăre. O să afli multe! — multe o săafli!“

„Nu se poate! — Tocmaĭ de peste Dunăre!? grăi argintarul uitându-se cu neîncredere la Părintele Manea, care-l încredinţa dând mereŭ din cap, că e adevĕrat ceea ce 'i se spune.

„Dar nu avem timp de perdut, — urmă Muşat. — Le veĭ afla toate şi te veĭ mirà. Acum să grăbim, ca să ne putem găsi un loc bun. Mĕ bucur, că te-am găsit. Ştiĭ multe şi-ĭ cunoştĭ pe oamenĭ. Meseria ta e boierească şi te pune în legătură cu ceĭ maĭ de frunte dintre învîrtitoriĭ treburilor. O să ne dumireştĭ şi pe noĭ“.

„Aşa e! — rĕspunse omul mărunt. — Pe cine nu cunosc eŭ!? — Ce nu poate să afle un om, care îĭ ştie pe toţi!?“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Să mergem mai iute! — stărui iar lunganul.

„N'avem nevoie să grăbim, — îi răspunse Bociu păşind mărunţel în urma lui. — Procesiunea pleacă de la Sfînta Sofia numai după încheerea liturghiei".

„Ţin însă, ca Părintele să vadă şi slujba".

„Asta nu se poate, — întimpină Bociu. — Dacă intrăm în biserică, la ieşire îmbulzeala e prea mare şi nu mai vedem nimic. Trebue să trecem în nainte şi să ne căutăm un loc bun în apropierea hipodromului.

„Aş! — ce să căutăm la hipodrom!?"

„Se vede, că nu ştii nimic, — întimpină argintarul, care le ştia toate. — Mergi, te rog, mai încet, că nu ne putem ţine de tine. Faci paşii ca cocorii speriaţi!"

In apropierea bisericii Sfinta Sofia stradele erau înţesate de lume, care se 'ndesuia făcând un sgomot ameţitor. Câţi-va paşi înaintea lui Muşat mulţimea se 'nvârtejia împregiurul unui negoţător pântecos, care, împins mereu şi'nghioldit din toate părţile, se ţinuse cât-va timp gâfâind, dar în cele din urmă-şi perduse răsuflarea şi căduse leşinat. Ce-va mai la dreapta un plăcintar, căruia trecătorii îi răsturnaseră tava din cap, dedea răcnind cu coatele împregiurul său, ca să depărteze pe ştrengarii ce tăbărîseră asupra bucăţilor risipite.

In cea-laltă parte a stradei strimte se stîrnise

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

o încăerare, car mai spre mijloc un pungaş prins asupra faptei şi luat în pumni se opintia să scape şi să se strecoare prin învălmeaşală. Pretutindeni ţipete, sbierăte, răcnete şi hohote ca 'n fundul iaduluĭ. Nu mai putea acum Muşat să-şĭ facă paşiĭ de cocor speriat, şi Părintele Manea-l apucă de pulpană.

„Să nu mergem înainte, să nu mai mergem, să ne oprim aicĭ, să ne întoarcem, — grăi dînsul cuprins de viuă emoţiune. Nu mai vedea şi nu-şĭ mai putea desluşi nimic din cele ce se desfăşoară împregĭurul luĭ. Munţimea îndesuită i se părea ca un bălăur cu miĭ de capete, care se sbate şi 'nghite tot ce-ĭ cade'n preajmă. — Ce-am mai puté să vedem!?"

„Aş! — întimpină Muşat. — D'ar n'am vĕdut încă nimic".

„Trebue să trecem înainte spre hipodrom! adăogă Bociu.

De o dată, departe, înainte, spre Sfînta Sofie, se stîrni o furtună de hohote şi lumea toată se revărsă de a'mpinsele 'ntr'acolo.

Despre hipodrom veniau călare pe catîrĭ treĭ măscăricĭ îmbrăcaţĭ în haine călugăreştĭ şi, strîmbându-se 'n fel de fel de chipurĭ, îndemnau lumea să apuce spre hipodrom, căcĭ de acolo are să vie 'n mare procesiune Papa de la Roma, ca să se pupe cu Patriarchul, iubitul luĭ prieten.

Agenţĭ risipiţĭ anume prin mulţime îĭ aclamau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

zgomotos şi făceau fel de fel de glume asupra Papeĭ şi asupra Patriarchuluĭ.

„Hăhăhă! — hohotia unul. — Cum îl chiamă pe Papa acela?"

„Ioan îl chiamă! — răspundea altul, că botează pe toţĭ păgânĭĭ, citeşte evangelia şi are gura de aur".

„Nu se poate să-l cheme Ioan, — striga ear altul. — Dacă Patriarchul e scopit, Papa, care e maĭ mare decât dînsul, trebue să fie femee. Ioana îl va fi chemând! — Hahaha!" „Ioana e Papa, Ioana!" — aşa merse vestea din gură în gură, şi peste puţin nu maĭ era nimenĭ, care nu ştia, că Papa e o femee de la Atena, care a ştiut să potrivească lucrurile aşa, ca să fie luată drept bărbat, dar a păţit de curînd o mare ruşine, căcĭ aŭ apucat-o durerile facerii în timpul uneĭ procesiunĭ. — Ce hohote! — ce hohote!

In zadar ar maĭ fi făcut acum Părintele Manea încercarea de a se întoarce, căcĭ era dus pe sus de pohoĭul viiu ce se vărsa spre hipodrom.

„Ce e la hipodrom? — ce e cu Papa? — întrebă Muşat zăpăcit".

„Se vede, că nu ştiĭ nimic! — îĭ răspunse argintarul atotştiutor. — Ţi-am spus, că la hipodrom trebue să mergem. Aĭ aflat, poate, ca Barda, Cesarul, s'a dus ḑilele aceste la Patriarchie, ca să se cumineece, ear Patriarchul nu numaĭ că n'a voit să-ĭ dee cumineătura, dar l'a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mai şi gonit ca pe un nelegiuit din biserică".

„Pe Barda!?"

„Da, pe Cesarul!"

„De necreḑut! — ne mai auḑit! — Aceasta nu se poate trece: aŭ să se'ntêmple lucrurĭ marĭ!"

„Se'ntêmplă chiar acum, — grăi argintarul cu ochĭ vioĭ. — O să vedeţi la hipodrom".

Muşat ştia numaĭ că după liturghie Patriarchul va ĭeşi dimpreună cu tot clerul şi va fi dus în mare procesiune până la Patriarchie, ear lumea se adunase ca să-l aclame în tot drumul luĭ.

„Dar la hipodrom ce are să fie? — întrebă el.

Mulţimea, care-ĭ ducea tot maĭ răpede înainte, ear ĭĭ despărţi, şi Manea, din ce în ce maĭ ameţit, strîngea tot maĭ tare de pulpana luĭ Muşat, pe care-l socotia drept singurul mântuitor al sĕŭ din ghiarele bălăurului cu miĭ şi miĭ de capete. Auḑia vorbele soţilor sĕĭ, dar nu era în stare să le 'nţeleagă. Ştia, că biserică e adunarea creştinilor, că liturghie e un fel de rugăciune şi că Patriarchul e cel maĭ mare dintre preoţĭ, dar hipodrom, Barda, Cesar şi altele eraŭ pentru dînsul vorbe fără de înţeles.

In apropierea hipodromuluĭ, în sfîrşit, eĭ deteră peste mulţimea venită din cea l'altă parte şi se opriră în loc, fiind-că nu maĭ era cu putinţă să înainteze. Aicĭ trebuiaŭ vrênd nevrênd

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să se oprească. Croitorul, om isteţ, ştia să se folosească de lungimea picioarelor sale şi ţinea, ca prietenii săi, care erau mai scurţi, şi mai ales Părintele venit de peste Dunăre, să le vadă toate tot atât de bine ca dînsul şi să aibă ce poveşti. El se uită dar peste capetele mulţimii împregiurul său, ca să găsească vre-un loc mai ridicat.

„Eurica! —" strigă de o dată, — Ţineţi-vă după mine!"

Peste drum, sub o poartă deschisă, el zărise o mare amforă de unt de lemn.

Dând iuruş prin mulţimea îndesuită, el trecu din colo, scoase amfora pântecoasă lângă perete, o resturnă şi-i ridică pe mai mărunţii săi prieteni pe ea.

„Ţineţi-vă unul de altul, — le ţise, — şi rădămaţi-vă de zid, ca să nu vă răsturnaţi!"

Aşa şi făcură. Amfora se clătina mereu sub picioarele lor, dar ei vedeau, vedeau acum şi ei.

Nu e în lumea aceasta nimic mai măreţ decât marea mulţime de oameni văzută dintr'o dată, capete şi car capete cât pătrunde vederea, valuri de vieţuitori cuprinşi de neastâmpăr, — balaurul văzut în fioroasa lui întregime. E peste putinţă să vezi mulţimea fără-ca să te simţi perdut în ea ca picătura în genunea adâncă, şi Părintele Manea sta într'un fel de extaz şi privia, privia, privia — fără-ca să se mai gândească la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pântecul rotund al amforeĭ de sub picĭoarele luĭ. Croitorul însĕ, care mai vĕduse asemene balaurĭ, nu-şĭ uitase vorba.

„Nu mi-aĭ spus — ĭĭ ḑise argintarului, — de ce l'a gonit Patriarchul pe Cesar din biserică."

„Care va să ḑică nici asta n'o ştiĭ!? — rĕspunse acesta. — E de mult acum decând şi-a gonit soţia, ca să trăiască 'n nelegiuire cu nora sa".

„Cu nora sa!? — strigă Părintele Manea speriat. — Cu soţia fiiuluĭ sĕu!? —"

„Da, — rĕspunse Bociu, — cu soţia fiiului sĕu."

„Se poate aicĭ aşa ce-va!? —"

„Nu se poate, — rĕspunse ear Bociu zîmbind, — dar se face. — Multe se fac aicĭ, care nu se pot!"

„Şi cine e spurcatul acela, căruia voĭ ĭĭ ḑiceţĭ Cesar!? —

„Cesar e, — interveni croitorul, — cel mai mare după Impĕratul."

„Şi împĕratul nu-l alungă de la curtea luĭ!?"

„Impĕratul, — ĭĭ şopti argintarul la ureche, — e maĭ şi maĭ decât dînsul."

„Şi mulţimea aceasta, — strigă Părintele Manea, — nu dă năvală asupra lor, ca să-ĭ spulbere!?"

„Vorbeşte maĭ încet, c'o păţim, — ĭĭ şopti ear argintarul, care era şi om trăit în lume. — Lumea s'a adunat tocmaĭ ca să-l ridice în slava cerului pe Patriarch, bĕtrânul cuvios, care a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cutezat să-l gonească din biserică pe nelegiuitul Cesar."

„E om, Patriarchul, — strigă ear Manea, — om întreg."

Din depărtare, despre Sfînta Sofia, se auḑiau din când în când strigătele furtunatice ale mulţimii, şi pe ici pe colo străbătea printre ele corul clericilor, care cânta psalmii.

Procesiunea se pornise, şi tot mai de aproape resunau strigătele, tot mai desluşit se auḑia cântarea, ear Părintele Manea tot mai mult se perdea pe sine însu-şi privind cele ce se petrec în faţa lui.

Se ivi în cele din urmă baldachinul strălucitor, sub care venia Patriarchul dând mulţimii bine-cuvêntarea archiereiască, se ivirā hripidele de aur, se apropie marea adunare de preoţi îmbrăcaţi în odăjdii cusute'n fir, şi tot mai fioroase erau strigătele, tot mai desluşit se vedeau icoanele purtate'n faţa patriarchului, tot mai mult se'nnălţau inimile în auḑul cântării.

„Ce strigă? — ce ḑic strigând!? — întrebă Părintele Manea ca ieşit din minţi.

„Strigă „chaire", — bucură-te! — îi resp̆unse argintarul.

„Chaire! — chaire! — strigă şi Părintele Manea din toate puterile, deşi mai era âncă mult până la sosirea procesiunii în faţa lor.

Acum, de dincolo, despre hipodrom, se stîrni

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de o dată o altă mişcare mai viuă şi mai sgomotoasă şi lumea începù să se'ndesuie dintr'acolo spre procesiune.

O mulţime de derbedeĭ mascaţi ca preoţi, uniĭ cu bărbĭ lungĭ, alţiĭ spânĭ ca eunucii, îmbrăcaţi în odăjdiĭ şi călare uniĭ pe catârĭ, alţiĭ pe măgarĭ, ĭeşise din hipodrom şi pornise spre Sfînta Sofia cântând pe nas şi bătându-şĭ in fel de fel de chipurĭ joc de ceremoniile religioase.

In frunte mergea un măscăricĭ, care închipuia pe Patriarchul Ignatie cu mitra'n cap, de braţ cu altul, care închipuia pe Papisa Ioana cu tiara papală. Amêndoĭ binecuvêntaŭ mulţimea făcând strîmbăturĭ şi schime nerușinate şi pupându-se ca nişte caraghioşĭ din când în când.

Nu eraŭ mişeiĭ aceştia oamenĭ luaţĭ în sîmbrie, ci fiĭ de aĭ celor mai de frunte familiĭ, care-şĭ puseseră slugile să rîdă cu hohot şi să îmbărbăteze lumea a striga „chaire! — chaire!"

Eară mulţimea, care venise, că să-l ridice pe Patriarch în slava cerului, luată răpede, ridea şi ea cu hohot şi striga ca cuprinsă de spasmurĭ „chaire! — chaire!"

Părintele Manea sta 'nmărmurit pe amfora şovăitoare şi nu se putea desmetici.

In clipa, când cele doue procesiunĭ aŭ ajuns faţă 'n faţă, s'a făcut linişte adêncă, apoi s'a stîrnit o 'ncăierare năpraznică, din care nu mai putea, par'că, nimenĭ să iasă neschilodit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Împĕratul, — strigă Bociu, argintarul mărunt şi cu ochiĭ vioĭ. — lată, vedeţi colo, călare pe armăsarul negru, e Vasilie, macedoneanul, ear lângă ei, pe calul cel-lalt, e împĕratul. — Acum se dă jos şi eată-l, intră şi el în rênd cu ceĭ-lalţĭ.“

Nicĭ n'ar fi preţuit nimic întregul mascaralic, dacă împĕratul n'ar fi luat şi el parte, — Vasilie a luat dar însărcinarea de a-l duce pe neştiute la hipodrom, şi nu era cu putinţă, ca el că vadă alaiul caraghios şi să-şĭ stĕpânească pornirea de a lua parte la el.

„Eată şi împĕratul! — rĕsuna dar din toate părţile, şi un fior rece trecu prin mulţimea fără de numĕr.“

Patriarchul sta cuprins de o adêncă durere sub baladachinul strălucitor. Intre călugării totdeauna zeloşĭ erau însĕ mulţĭ, care în mânia lor ar fi voit să rĕsvrătească mulţimea cuprinsă de viuă emoţiune şi să dee năvală înainte.

„Inapoĭ la Sfînta Sofie! — strigă Ignatie când i se spuse, că împĕratul se află şi el în faţa luĭ.

O nouă şi maĭ îngrozitoare învălmăşeală se produse acum. Erau mulţĭ ceĭ ce nu voiau cu nicĭ un preţ să se întoarcă înapoi şi stăruiau râcnind mânioşi, ca lumea să meargă înainte. Icĭ colo agenţiĭ luĭ Barda provocau mulţimea batjocorindu-l pe Patriarch şi isbutiseră a'ncepe încăierările. Lumea maĭ depărtată, care nu se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dumirise încă asupra celor ce se petrec, sta zăpăcită'n loc, şi era peste putinţă, ca procesiunea, întoarsă o dată, să se poată pune în mişcare spre Sfînta Sofia, eară derbedeii rîdiaŭ cu hohote, se strîmbaŭ, făceaŭ fel de fel de opintirî, ca să stîrnească rîsetele privitorilor.

Părintele Manea sta cuprins de fiorî pe amfora pântecoasă. Desmeticit încetul cu încetul, el înţelese în cele din urmă, că toate aŭ fost puse la cale spre a-l face de rîs pe vrednicul Archiereŭ, care gonise din biserică pe spurcatul de Cesar. Dac'ar fi avut la dînsul securea, cu care lovise pe Budac, ar fi sărit şi'ar fi dat cu ochiî închişi unde nimereşte.

„Nemernicilor! — strigă el cât îl ţineaŭ puterile. — Nu vi-e ruşine să suferiţi în mijlocul vostru o spurcăciune de om ca Cesarul! — Un ticălos e împăratul vostru, maî prost decât măgariî, pe care călăriţi. — Jos cu eî! — la o parte! —"

„Taci, te rog, — stăruia argintarul cuprins de spaimă, — c'ar puté să te înţeleagă cine-va.

„Voiesc să mĕ înţeleagă! — îî răspunse Manea.

„De ce să-ţî puî înse capul în primejdie!? — întîmpină croitorul.

Nu prea eraŭ înse prin apropiere oamenî, care puteaŭ să-î înţeleagă românească.

Unul era, care, fiind rob la Bulgarî, fusese dus peste Dunăre, unde stătuse cât-va timp

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi-ĭ cunoştea pe Muntenĭ, dar acesta era Vasilie, Macedoneanul, destul şi el singur.

Audind strigătele, el se'ntoarse spre partea, din care-ĭ veniaŭ, şi ochiĭ luĭ ageri se opriră asupra tînerului scos din sărite.

„Mişcilor! — strigă car acesta uitându-se când la croitor, când la argintar. — De ce m'aţĭ înşelat!? — De ce m'aţĭ adus aicĭ!? — Ce vreţĭ cu mine!? — De ce m'aţĭ făcut să vĕd scârbele aceste!?"

Perdêndu-şĭ apoĭ echilibrul, amfora de sub picioarele luĭ se rostogoli şi el cădŭ dimpreună cu argintarul resturnând claĭe peste grămadă pe ceĭ ce li se aflaŭ în cale.

Era lucru de rîs această cădere a luĭ, şi lumea şi ridea cu hohote. Maĭ de rîs âncă era însĕ desnădăjduirea lunganuluĭ, care căuta în toate părţile strigând mereŭ „Unde e popa!?"

IV.

Mângâierea.

Nepĕtrunse sunt de mintea omenească rênduirile Domnuluĭ.

Pe când la Constantinopol purtătoriĭ puteriĭ lumeştĭ îşĭ băteaŭ joc de bĕtrânul Patriarch ecumenic, în valea Dunăriĭ se dusese vestea, c'aŭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sosit trimişii lui Dumnedeŭ, şi păgânii alergau din toate părţile să le iasă 'n cale şi să audă vestea adusă de dînşii, eară Boris, stepânitorul acelor locuri, deşi tot păgân şi el, le lăsa toate să meargă cum li-e rênduit să fie.

Dorind să cunoască mai de aproape ţara şi poporul de sub stĕpânirea lui Boris, Părintele Metodiu şi mult ştiutorul seŭ frate n'aŭ luat de la Prislav drumul drept spre Dunăre, ci s'aŭ dus cu Damian la Varna, ear de acolo s'aŭ întors spre Apus, ca să treacă Dunărea tocmai în dreptul revărsării în ea a Oltului.

Pe Ana nu aŭ luat-o cu dînşii. Voiseră, ce-i drept, s'o facă aceasta, dar şi-aŭ dat seamă, c'ar fi o greşeală neiertată să o ducă în mijlocul fraţilor ei mai nainte de a-i fi curăţit sufletul de marile rătĕciri, în care fusese crescută. Damian a luat-o dar cu dînsul, ca s'o ducă la o mănăstire. Abia după-ce va fi fost luminată asupra dreptei credinţe, ca crestină adevĕrată, avea s'o trimită la ai sĕi, şi Părintele Manea, ducându-se la Constantinopol, trecuse pe sub zidurile mănăstirii, în care ea-şi primise adăpostul.

Plecând de la Varna, apostolii şi-aŭ urmat drumul încet, oprindu-se des şi stând în unele locuri ţile întregi: ţineaŭ să se folosească în deplin de neaşteptata bunăvoinţă a lui Boris, căci nu puteaŭ să ştie, dac'o vor mai găsi ori nu şi vre-o altă dată în aceea-şi mĕsură.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In deosebĭ Constantin, deşi maĭ tînĕr, umblase mult prin lume şi cunoştea maĭ bine decât fratele sĕu maĭ mare primejdiile rĕspândirieĭ credinţeĭ.

Fiind om cu deosebire cumpenit şi ştiind maĭ multe dintre limbile vorbite în Asia, în deosebĭ şi pe cea arabă, precum şi pe cea persană, el fusese trimis în maĭ multe rênduri cu solie în Asia, la Chaliful din Bagdad şi la creştinii din Armenia, din Mezopotamia şi din Persia. Nu o dată i-a fost viaţa în primejdie, nu o dată a trebuit să se încredinţeze, că e neasemenat maĭ greŭ să aduci la dreapta credinţă pe creştinii rătăciţĭ decât să luminezĭ pe păgânii neştiutori.

Oamenĭ de o fire pătimaşă. Creştinii din Asia erau desbinaţi în fel de fel de secte, care se duşmaniau între ele şi prigoniau toate cu aceea-şi înverşunare pe susţiitorii dreptеĭ credinţe.

Mare li-a fost dar bucuria, când s'au încredinţat, că maĭ fuseseră pe acolo propoveduitorĭ aĭ credinţeĭ, că nu puţinĭ dintre ceĭ ce le ieşiau în cale erau creştinĭ, care-şĭ mărturiseau cu hotărîre bărbătească credinţa, şi că aceştĭ creştinĭ de la Dunăre erau blajinĭ şi însetaţĭ de mângâierea învĕţăturiĭ. Ear aceia dintre Sêrbi, care maĭ stăruiau în tradiţiunile păgâneştĭ ale neamuluĭ lor orĭ ascultau poveţele proorocilor de curênd iviţi, primiau şi eĭ cu inima deschisă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

învĕţătura, şi mulţĭ ar fi primit şi botezul, daca apostolii ar fi putut să le dee preoţĭ.

Incetul cu încetul însĕ ei şi-au dat seamă, c'ar fi o mare greşeală să le facă preoţĭ dintre dînşiĭ, căcĭ aceştia, neştiutorĭ fiind în ale învĕţăturiĭ creştineştĭ, foarte uşor puteau să-i ducă la rătăcirĭ. Ancă de la Dristor dar ei aŭ trimis pe doĭ dintre însoţitoriĭ lor la Patriarchul Ignatie cu rugămintea, ca să-l ridice pe Clement la treapta archiereiceĭ şi să-l trimită la Dunăre însoţit de clericĭ zeloşĭ, care ştiu limba slavonească.

Pretutindenĭ dar, pe unde treceau, ei mângăiau mulţimea ce le ĭeşia în cale cu nădejdea, că în curênd va suna ora mântuiriĭ.

„Nădăjduiţĭ în Domnul, — ziceau ei, — căcĭ el ne este tuturora părinte bun şi îndurător şi ne ceartă numaĭ pentru-ca să ne abată din căile peirii, pe care am pornit. Cutremure de pămênt, furtuni înspăimêntătoare, tunete şi fulgere, ploiĭ nesfirşită, rĕvărsări cotropitoare, ger cumplit şi vişcole aspre, secetă nemiloasă şi foametĕ, toate urgiile aŭ căḑut asupra voastră — nu pentru-că Domnul nu vĕ ĭubeşte ca un bun părinte, ci pentru-că el vrea să-i cunoaşteţi puterea, să vĕ cutremuraţĭ în faţa lui, să vĕ căiţi şi să vĕ supuneţi poruncilor lui, ca să vĕ puteţi împărtăşi de fericirea cea vecinică. — Bucuraţi-vĕ, căcĭ oara mântuiriĭ voastre e aproape!"

Mulţimea, creştinĭ şi păgânĭ, asculta cu luare

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

aminte vorbele lui şi, când apostolii plecau mai departe, inimile erau uşurate şi întărite prin nădejdea mântuirii făgăduite.

Apropiându-se de Nicopoli, pe unde aveau de gând să treacă Dunărea, apostolii se pomeniră însă de o dată în faţa unor creştini, care la început se depărtau de la dînşii, iar în urmă li se puneau din ce în ce mai îndârjiţi în cale.

„Rea este învăţătura voastră şi neadevăr ţic buzele voastre! — strigă în cele din urmă unul dintre dînşii, un sprâncenat cu părul creţ şi cu ochi de şopârlă.

„A! — îşi ţise Constantin adunându-şi toate puterile, ca să intre'n luptă pentru dreapta credinţă. — Eată rămăşiţele Arienilor!"

„De ce este rea învăţătura noastră!? — întrebă el.

„E rea fiind-că luaţi în deşert numele Domnului când ţiceţi, că de la el vin toate relele ce-au căţut asupra noastră, — îi răspunse sprâncenatul scuturându-şi perul creţ. — Neadevăr grăiţi! — Domnul e bun şi numai bun, lumină de a pururea nestînsă, viaţă curată şi senină, şi nu de la el, ci de la stăpânitorul întunecimii, care e isvorul a toată răutatea, vin cutremurele şi furtunele şi seceta şi toată urgia."

„Nu sunt Arieni, — grăi Constantin întorcându-se spre fratele său. — Aceste sunt păre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rile Manicheilor şi ale Paulichienilor din Armenia şi de la hotarele Persiei. — Eşti tu de aici orĭ aĭ venit din locurĭ depărtate? — îl întreba apoĭ pe protivnicul seŭ.

„Sunt din Armenia, — îĭ răspunse acesta, — dar nu din locurĭ depărtate. — Noĭ toţi cei ce trăim pe pământ suntem din acela-şĭ loc, de pe pământ, deopotrivă întru toate şi la fel apropiaţi unul de altul. Ispitiţi scripturile şi citiţi epistolele Apostului Pavel, ca să înţelegeţi, că nu e în lumea aceasta nimenĭ maĭ mare şi nimenĭ maĭ mic, nimenĭ maĭ apropiat şi nimenĭ maĭ depărtat."

„Dar, — întîmpină Constantin, — o stĕpânire trebue să fie în lumea aceasta."

„Una singură, — îĭ răspunse Armeanul, — stĕpânirea de sine a fie-căruia: de altă stĕpânire e nevoie numaĭ când aceasta lipseşte. — De miĭ de anĭ se urmează lupta pentru biruinţa luminiĭ, — urmă el luându-şĭ avênt, — şi noĭ creştiniĭ suntem oastea în veci neînvinsă, care poartă ḑi şi noapte lupta aceasta stĕpânindu-se fie-care însu-şĭ pe sine, înfrênându-şĭ poftele şi omorîndu-şĭ trupul, pe care duhul întunecimiĭ l'a plăsmuit, ca să înlănţuiască sufletul, să-l întunece şi să-l ţie plecat mereŭ spre ispită. — Stĕpânirea, de care ne vorbiţĭ voĭ, se 'ntinde numaĭ asupra trupurilor ce ţin sufletele în robie. Nouĕ creştinilor adevĕraţĭ nu ne trebue nicĭ o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

stăpânire, nici o lege, nici o rênduială lumească, căci sufletele noastre nu sunt robite! Stăpânire vĕ trebue voue, care vĕ închinaţi atât de mult trupului, încât îl zugrăviţi orî îl cioplitî din peatră, ca să vi-l puneţi icoană sfîntă, voue, care vĕ'mbuibaţi mâncând şi bênd şi vĕ faceţi toate poftele şi apoi vĕ adunaţi, ca să vĕ faceţi rugăciunile cântând împreună şi făcând fel de fel de schime, voue, care, neştiind să ve stăpâniţi fie-care pe sine, vi-aţi făcut chiar şi în cele sufleteşti o rênduială hierarchică şi vĕ siluiţi unii pe alţii, voue, care vărsaţi sânge şi chinuiţi pe fiii lui Dumnedeu şi tot cereţi să vĕ credem, că'n numele lui vorbiţi. — Lăsaţi-ne 'n pace, căutaţi-ve de drum, depărtaţi-vĕ de la noi, — strigă el în cele din urmă, — căci noi n'avem trebuinţă de'nvĕţătura voastră, suntem chiar şi 'n lumea aceasta mai fericiţi de cum voi aveţi să fiţi în veacul de apoi."

Mulţimea adunată, din ce în ce mai adênc pĕtrunsă de aceste vorbe, isbucni în cele din urmă în strigăte de 'ndârjire.

„Nu ne trebuesc învăţăturile voastre! — Depărtaţi-vĕ de la noi!"

Cei doi fraţi îşi urmară drumul cuprinşi de adêncă durere. Erau amêndoi cu mult mai cumpeniţi decât ca să mai stăruc în hotărîrea lor de a lumina pe aceşti creştini rătĕciţi. Prea erau înrădĕcinate în sufletele lor rătăcirile, şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

numai încetul cu încetul şi după o pregătire bine chibzuită se puteau deschide inimile lor pentru dreapta credinţă.

Trecând dar pe ţĕrmurul stĕng al Dunării, unde îi ştiam pe fraţii Anei, ei şi-au urmat călĕtoria cu multă sfială, căci la tot pasul se aşteptau să fie întîmpinaţi ca la Nicopoli.

Aŭ trecut însĕ Argeşul şi Dâmboviţa şi Ialomiţa, şi Sĕrbii, atât ceĭ păgânĭ, cât şi puţiniĭ creştinĭ, îĭ primiaŭ pretutindenĭ cu inima deschisă, eară Munteniĭ, deşi se ţineaŭ maĭ la o parte, ascultaŭ cu învederată bunăvoinţă vorbele lor, ba îndeosebĭ preoţiĭ lor se apropiaŭ cu toată încrederea de dînşiĭ şi ţineau să fie luminaţĭ,— dar stăruiau în ale lor.

„Da! — Aşa este!“ — „O fi!“ — „Tot ce se poate!“ — „Foarte frumos!“ — Aşa le era răspunsul la toate.

Incredinţându-se, că nu au nicĭ biserică, nicĭ cărţĭ sfinte, nicĭ hierarhie şi că nu ştiŭ nimic despre slujba bisericească, marele cărturar al bisericiĭ de la Răsărit îĭ sfătuia să-şĭ clădească biserică, că le va trimite şi cărţĭ, şi icoane sfinte, şi clericĭ învĕţaţĭ, care să le organiseze hierarhia şi să-ĭ înveţe rînduiala slujbeĭ bisericeştĭ.

Eĭ se bucuraŭ de bunavoinţa aceasta şi se arătaŭ foarte mulţumitorĭ pentru ea.

„Dar,—ziceau unul dintre dînşiĭ,—noĭ numaĭ în limba noastră putem să ne facem rugăciunea“.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Aşa aŭ rênduit părinţiĭ noştri, — adăugă altul.

„Dar Dumneḑeu, — întimpină Constantin, — ascultă rugăcĭunea în orĭ-şi-ce limbă ar fi ea rostită“.

„Aşa e!“ — ḑiceaŭ dînşiĭ într'un glas, — dar cu gândul de a-şĭ face rugăcĭunea într'o limbă ne'nţeleasă tot nu se'mpăcaŭ.

„Dar voĭ de ce nu voiţĭ să botezaţĭ pe Sêrbiĭ, care cer botezul?— îĭ întrebă Părintele Metodiu.

„Numaĭ puţinĭ dintre noĭ vorbesc limba lor, ca să le poată da învĕţătură, — i se rĕspunse, — şi numaĭ puţinĭ dintre dînşiĭ ştiŭ limba noastră, ca să poată lua parte la rugăciune“.

„Pe aceştia îĭ botezaţĭ?“

„Părinţiĭ noştri . aŭ rênduit, — i se rĕspunse ear, — ca botezaţĭ să fie numaĭ aceia, care prin vieţuirea lor neprihănită se'nvrednicesc a fi primiţĭ în turma creştină. Nu prin botez, ci prin faptele noastre ne facem creştinĭ, şi numaĭ copiiĭ nevinovaţĭ pot să primească botezul fără-ca să fie puşĭ la încercare. — Aşa aŭ rênduit părinţiĭ noştri.

„Ar fi o mincĭună şi-un greŭ păcat botezul, dacă i s'ar da unuĭ om, care trăieşte în nelegĭuire, — adăugă altul dintre preoţĭ.

„Şi dacă vre-unul dintre voi păcătuieşte, — întrebă ear Părintele Metodiu, — înceteazâ el a fi creştin?“

„Nu, părinte! — i se respunse. — Botezul e

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi pentru viaţa aceasta, şi pentru cea viitoare. El e gonit din mijlocul nostru şi are să-şi petreacă viaţa în peşteri ori în scorburi."

„Iertare nu este? —

„E milă, Părinte, şi bunăvoinţă la oameni, dar iertarea numaĭ la Domnul poate fi."

Constantin asculta dus în gânduri. Îşi reamintia începuturile vieţii creştine şi vedea în gândul luĭ pe marele Chiril, patriarchul Ierusalimuluĭ, neîntrecutul cunoscător al Sfinteĭ Scripturi, care prin cuvêntările luĭ stĕpânia inimile şi minţile tuturora.

„Aşa este, — îşĭ ḑicea. — nicĭ chiar el nu dedea sfîntul botez decât după o încercare de doĭ anĭ, şi mulţi eraŭ aceia, care nicĭ după acest timp de încercare nu-l primiaŭ. — Nemernicii de noĭ, care-l dăm fără de cercetare, ba credem a fi sĕvîrşit o faptă plăcută luĭ Dumneḑeŭ când silim pe oameni să-l primească orĭ îl dăm celor ce nu sunt în stare să înţeleagă sfinţenia luĭ. — Aşa se surpă biserica, aşa se strică turma primind în ea oĭ rĭioase!"

Urmându-şĭ drumul, ceĭ doĭ fraţi tot maĭ mult s'aŭ pĕtruns de adevĕrul, că rĕspândirea între popoarele din valea Dunărĭĭ a învĕţăturilor creştineştĭ nu va fi cu putinţă cătă vreme sfînta scriptură nu li se va fi dat în limba, pe care ele o înţeleg. Fără de cărţĭ ele nu puteaŭ primi decât eresiile sectarilor, care nu le daŭ nicĭ bi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

serici, nici icoane, nici slujbă dumnedeiască, nici hierarchie.

Pătruns din ce în ce mai mult de convingerea aceasta, tînărul cărturar se simţia tot mai mult menit a împlini voinţa Domnului ostănind să le dee popoarelor din valea Dunării învăţătura în limba lor. Il vedea şi ear îl vedea pe Marele Chiril vorbindu-le necredincioşilor în limba lor şi sporind biserica lui Christos cu suflete în adevăr luminate şi deprinse a umbla în căile dreptăţii.

Ajunşi departe spre meadă noapte, călătorii aŭ sosit în ziua de Paşti în culmea dealului, care desparte valea Moldovii de valea Siretului, acolo, unde adi sunt Paşcanii.

Minune ne mai văzută!

A trecut Constantin în multele lui călătorii pe sub Taur şi Antitaur, a văzut raiul pământesc la poalele muntelui Ararat, a străbătut prin trecătorile Persiei spre muntele Elbrus, s'a închinat sub cedri Libanului şi la poalele muntelui Sinaiu şi în sfîntul munte, dar privelişte atât de măreaţă 'n seninătatea ei n'a avut nici o dată.

Largă şi blândă se coboară valea Moldovii la stânga şi din ce în ce mai îngustă şi mai pierdută ceaţă albăstrie se ridică la dreapta până 'n muntele Rarăul, unde ea se'nfundă. Ear în faţă, dincolo de ea, se desfăşură şirul acoperit pe ici pe colo şi acum de zăpadă al Carpaţilor

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

resăriteni, drept înainte cu Sihlea cea colţuroasă, ear departe la stênga cu Ceahlăul cel greoiu.

Uimit de priveliştea aceasta, Constantin îşi ridică ochii spre cer.

„Primeşte, Doamne, jertfa de bună voie a slugii tale, — grăi dînsul, — şi din clipa aceasta el însu-şi pentru sine nu mai era Constantin, ci cuviosul monach Chiril, următor al marelui Patriarch de Ierusalim.

Seminarul de limba şi literatura română

V.

Papa Nicolae I.

Marea împărăţie de la Apus se surpase: nepoţii lui Carol cel Mare o'mpărţiseră între dînşii şi se luptau înainte când unul cu altul, când fie-care cu vasalii săi sătoşi de putere.

Ludovic Germanul, care primise stăpânirea ţărilor de la dreapta Rinului, nu era în stare să-şi ţină supuşii în ascultare. Indeosebi Slavii, care tot mai stăruiau în tradiţiunile lor păgâneşti, s'au ridicat de o dată din toate părţile şi s'au desfăcut de împărăţia, care pentru dînşii nu mai exista. Ducele Boemiei era nesupus, Rastislav, Ducele Moraviei se declarase neatîrnat şi-şi întinsese stăpânirea departe spre Răsărit şi spre meadă-di. Cocel, una dintre căpeteniile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Slavonilor de la poalele răsăritene ale Alpilor, înființase un stat slavon, care se'ntindea departe peste șesul Dunării, cară Muntimir adunase o mare parte din Serbii de pe țărmul drept al Dunării sub stăpânirea lui. Strîmtorat de aceștia, Ludovic încheiase legături de prietenie cu Boris, al căruia fecior, Vladimir, nu de mult căduse în robia lui Muntimir.

Carol cel Pleșuv, cel mai tînăr dintre nepoți, luase stăpânirea țărilor de la stânga Rinului, Franța de astă-zi. Om neajutorat, el abia se mai putea susține în luptă cu frații săi și cu o mulțime de alți dușmani.

Chiar la începutul domniei lui el perduse partea din Spania, care-i rămăsese moștenire de la bunicul său.

Abdurrahman II. — chaliful de Cordova, om blând și iubitor de știință, dorind să-și împace supușii, îi declarase pe creștini întru toate de-o potrivă cu Musulmanii. Nu-i fusese dar greu să-și întindă stăpânirea asupra întregei peninsule. El însă murise de curând, și creștinii, răzămați pe regatul Asturiei, se răsculaseră și chiar în timpul, când la Constantinopol se făcuse tămbălăul pentru batjocorirea Patriarchului Ignatie, învățatul Evloghie, arhiepiscopul de la Toledo, pierise sub barda călăului, cară Musa, un creștin trecut la Islamism, prăda pe la poalele munților Pirinei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Lothar, al treilea frate, care primise Italia dimpreună cu coroana împĕrătească, murise cam de o dată cu Abdurrahman, şi împĕrat era acum Ludovic II., fiiul sĕu, un stĕpânitor de tot slab. Saracenii se făcuseră stĕpâni pe Sicilia şi pe partea de la miadă-zi a Italiei şi înaintau încetul cu încetul spre Roma, unde Papa stĕpânia tremurând de frică.

In acela-şĭ timp se porniseră din Scandinavia şi înaintau roind spre miadă-zi cetele îndrăzneţilor Normani.

Oamenĭ înalţĭ şi vĕnjoşĭ, lopătari îndemânaticĭ şi sprintenĭ, luptătorĭ aprigi şi prădătorĭ neînfricaţĭ, eĭ tăiau cu corăbiile lor uşoare apele recĭ ale mărilor şi se iviau fără de veste când icĭ, când colo pe coastele apusene. Chiar în timpul, când la Constantinopol se pregătia resturnarea Patriarchuluĭ, furtunaticul Reghinher s'a urcat cu corăbiile luĭ iuţĭ pe Sena la deal, a luat' cu asalt Parisul şi l'a prădat în toată tigna, ear altă căpetenie a Normanilor, Hasting, a rĕsbit printre stâncile luĭ Tarik, a prădat insulele din Mediterană şi a înaintat prădând Italia până departe spre Genova.

Aceasta era starea lumiĭ apusene când Nicolae I. a urcat treptele scaunuluĭ papal: nu era nimenĭ atât de strîmtorat ca dînsul; el se simţia cu toate aceste în largul luĭ.

E între cele ce se petrec în lume o strînsă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

legătură, prin care cele trecute şi cele presente, cele micĭ şi cele marĭ, cele apropiate şi cele depărtate se 'mpânzesc şi se 'mpreună într'una singură. El aşa le 'nţelegea. Om bĕtrân, dar încă nu îmbĕtrânit, el le ştia toate şi le vedea împreună, ca să le potrivească cu posiţiunea, din care le privia.

Benedict III., care stĕtuse înainte de dînsul în scaunul papal, tremura când îi veniau ştirile despre apropierea Saracenilor şi a Normanilor şi despre vărsările de sânge, pe care le făceau califul de Cordova şi cel de Bagdad, şi se jăluia vĕdênd scăderea puterii urmaşilor lui Carol cel Mare. Nicolae I., privind lucrurile din punctul de vedere al puterii sale, se bucura de risipirea mareĭ împĕrăţiĭ şi de strîmtorările, în care se aflau stepânitoriĭ ţĕrilor de la Apus.

El a fost între Papĭ ânteiul, care s'a încoronat de o potrivă cu stĕpânitoriĭ lumeşti.

Dumneḑeu, singurul cârmuitor a toate, îi ceartă adese-orĭ pe oamenĭ prin marĭ nenorocirĭ, ca să-ĭ îndrumeze pe calea cea bună pentru dînşii. Aşa se îngrămădiau acum nenorocirile pentru-ca oamenii să se moaĭe şi să înţeleagă în cele din urmă, că de la Dumneḑeu porneşte gândul singureĭ stĕpâniri asupra întregului neam omenesc. Nu li-a fost rênduit lui Muhamed şi urmaşilor sĕĭ să realiseze acest gând fiind-că împlinirea voinţeĭ luĭ Dumneḑeu numaĭ în biserica creşti-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nească putea să se facă. Acum dar, când stăpânirea Islamilor era pornită spre o învederată risipă, puterea la urmaşul lui Petru trebuia să treacă, şi cu cât mai mulţi, mai slabi şi mai strîmtoraţi erau stăpânitorii lumeşti, cu atât mai apropiat trebuia să pară timpul, când această trecere se va face întru mărirea lui Dumnedeu.

Încă Benedict III. primise de la Părintele Metodiu vestea, că popoarele din valea Dunării aşteaptă cu inima însetată de adevĕr pe preoţii ceruţi de la Patriarchul Ignatie spre a le boteza şi că Chaganul Chazarilor a primit dimpreună cu mulţi dintre curtenii lui sfîntul botez. Era mare la Roma bucuria când a sosit vestea aceasta. Nicolae I. se bucura şi el, dar mai ales pentru-că Părintele Metodiu i-a recunoscut, trimiţându-i vestea aceasta, întâietatea.

Nu mai era în scaun, Ignatie, când cererea Părintelui Metodiu a sosit la Constantinopol, şi ast-fel preoţii ceruţi nu au fost trimişi în valea Dunării.

Nicolae I. se bucura şi de aceasta: toate ticăloşiile, care se desfăşurau la Bizanţiu, erau un semn învederat, că nu de acolo, ci de la Roma are să fie stăpânită lumea. Nu de la Bizanţiu dar, ci de la Roma aveau să fie trimişi în valea Dunării preoţii, pentru-ca noii creştini chiar dintru început să intre sub ascultarea scaunului papal. —

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Căderea Patriarchului Ignatie era şi ea un semn, că toate se îndrumează spre stăpânirea Romei.

Odraslă din viţă împărătească şi archiereu strălucit prin virtuţile sale, Ignatie nu se pleca nici în faţa Împăratului, nici cu atât mai puţin în faţa Papei, pe care-l socotia de o potrivă cu sine. Deşi ţinea dar la unitatea bisericii creştine şi-şi dedea silinţa să păstreze buna înţelegere cu cei-lalţi Patriarchi şi mai ales cu cel de la Roma, pentru stăpânirea universală el era o pedecă, pe care după toate prevederile omeneşti numai moartea putea s'o înlăture.

Cu totul altfel sta urmaşul lui în faţa scaunului papal.

Ignatie a fost fără nici o vină vădită scos din scaun şi silit a se retrage la mănăstire, unde era ţinut sub pază aspră, eară Photie, eunucul, s'a ridicat în timp de câte-va ţile prin toate treptele în fruntea hierarchiei bisericeşti.

Aceasta era o îndoită mişelie.

Fără îndoială, dar acela, care a făcut o mişelie, e vinovat, se află'n strîmtorare şi face, ca să scape, altă mişelie şi iar alta.

Intreaga biserică se ridicase în potriva falşului Patriarch, şi pretutindeni la slujba dumneţeiască era pomenit tot Ignatie cel năpăstuit, şi nici nu putea Photie să stee în scaunul patriarchal fără-ca să fi fost recunoscut de cei-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lalţi Patriarchi şi mai ales de cel de la Roma, singurul, care nu atîrna de nimeni.

Patriarchii din Asia tremurau în faţa stăpânirii musulmane, şi singura lor nădejde de mântuire era Împăratul de la Constantinopol, care se pregatia, ca să pornească lupta cu Chaliful. Ei nu puteau dar să se pună în conflict cu Împăratul şi cu sfetnicii lui atotputernici.

„De la mine atîrnă toate! — îşi dicea Nicolae I, — şi acum e timpul să se stabilească pentru toate timpurile rînduiala, că acela, care şade în scaunul sfîntului Petru, e capul întregei biserici creştine şi cârmuitorul tuturor popoarelor, de la care atîrnă toată stăpânirea.

„Voind Photie, — ni se spune în vieţile sfinţilor, — să peardă cu totul pre sfîntul Ignatie, — îl presenta împăratului prin mijlocirea lui Barda ca pe un conspirator contra statului. S'au trimis comisari la insula Terebinta, şi au schingiuit pe servitorii lui Ignatie, ca să depuie mărturii mincinoase contra lui. Apoi fu transportat la Promete lângă Constantinopol. Acolo un căpitan al gardei i-a sfărîmat doi dinţi cu o lovitură dată în faţa lui, apoi, puindu-l în fiare, l'a închis în o temniţă întunecoasă. Mai mulţi Episcopi ai provinciei, indignaţi de îngrozitoarele scandaluri, se adunară într'o biserică din Constantinopol şi excomunicară pe Photie. Acesta din partea sa adună pe cei ce erau părtaşii lui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi pronunţară contra lui Ignatie o sentenţă de depunere şi excomunicare."

Toate aceste se petrecuseră cu mare sgomot, şi Nicolae I. le ştia ca toată lumea şi nu se indoia, că adevĕratul Patriarch e Ignatie cel schinguit, ear Photie nicĭ nu putea să stee în scaunul patriarchal; Papă însĕ, el punea mai presus de toate supremaţia scaunului sĕŭ şi era gata să-l recunoască pe Photie de bun Patriarch, dacă se pune sub ascultarea luĭ, ceea ce la urma urmelor, era nevoit să facă.

Ca să-ĭ lesnească posiţiunea, Photie l'a vestit, că a fost ales patriarch de către adunarea Metropoliţilor după-ce Ignatie, slăbit de bĕtrâneţe şi de boale, s'a rĕtras de bună voie la o mănăstire, ear Impĕratul Mihail III. i-a trimis o solie cu daruri bogate, patru Episcopi în frunte cu unul dintre maĭ mariĭ de la curtea sa.

Pecând dar Părintele Metodiu şi fratele seu Constantin ostăniau, ca să-i creştinească pe Chazarĭ, popoarele din valea Dunărĭĭ aşteptau să le soseasc̆ă de la Patriarchie preoţiĭ făgăduiţi, Chaliful de la Bagdad aduna oştirĭ şi cel de la Cordova îi măcelăria pe creştinĭ. Saracenii înaintau pas cu pas spre Roma, cetele Normanilor se risipiseră prădând de a lungul coastelor, urmaşiĭ lui Carol cel Mare se luptau între dînşiĭ şi cu foştiĭ lor supuşĭ, renegatul Musa băgase groaza în creştinii de la poalele Pirineilor, ear

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Papa Nicolae I., care le ştia toate şi le cuprindea într'un singur gând, sta mândru în scaunul seŭ şi primia pe umiliţiĭ solĭ aĭ luĭ Mihail III., care aveaŭ să confirme prin mărturisirile lor minciuna spusă de Photie.

Avênd în vedere scopul sfînt, pe care-l urmăria, purtătorul tiarei nu stăruia asupra adevĕruluĭ, pe care-l ştia, şi se socotia înălţat prin umilinţa, cu care soliĭ trimişĭ de Impĕratul Rĕsărituluĭ se prezentaŭ la treptele scaunuluĭ papal.

„Cu totul altfel, — le ḑise el, — s'aŭ petrecut, precum mi s'a spus, lucrurile, dar dacă voĭ, trimişiĭ Impĕratuluĭ, îmĭ spuneţĭ, că Ignatie s'a retras de bună voie şi Photie a fost ales de adunarea Metropoliţilor, acesta trebue să fie adevĕrul. Nu pot cu toate aceste să ascund mâhnirea, care m'a cuprins când am aflat, că toate s'aŭ sevîrşit fără de ştirea şi încuviinţarea mea, care din mila luĭ Dumneḑeŭ sunt rênduit a păstra biserica neatinsă de nelegĭurile omeneştĭ. Maĭ vîrtos mâhnit am fost ştiind că Photie a fost ridicat cu nesocotirea rênduieliĭ bisericeştĭ la cea maĭ înaltă treaptă archierească. Vĕḑênd însе bunele înclinărĭ ale luĭ Photie, ţiind seamă de dorinţele Impĕratuluĭ şi avênd în vedere scopul sfînt, daŭ pontificala mea deslegare şi binecuvêntarea mea nouluĭ Patriarch, pe care vĕ însărcinez să-l felicitaţĭ din partea mea de urcarea sa în scaun şi să-l încredinţaţĭ despre

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bună-voința mea — câtă vreme se va învrednici de ea prin purtările sale.“

Trimișii Împăratului de la Răsărit, știindu-se vinovați, nu puteau să-i răspundă decât închinându-se până la pământ în fața lui.

Nu-i era însă lui Nicolae I. destulă această supunere tăcută. Pentru-ca să-i și țină pe bizantini în supunere, el trebuia să săvîrșească un act de stăpânire directă, ca să-i țină în temere necurmată.

„Voi trimite, — urmă el, — legați la Constantinopol, ca să se încredințeze la fața locului despre starea adevărată a lucrurilor și să ajute, lucrând în numele sfîntului Scaun, pe fratele nostru în purtarea grelei sale sarcini.“

Bizantinii ear se plecară până la pământ, dar fără multă grijă pentru cele viitoare.

Grija lor era numai, ca legații să constate și să facă și ei tot numai ceea ce Photie va crede de cuviință.

VI.

O lămurire.

In zadar au alergat Mușat cel isteț și Bociu cel sprinten, care le știa toate și-i cunoștea pe toți, în zadar au pus în picioare pe toți prietenii lor, în zadar au stăruit și dînșii, și aceștia,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

căci popa, pe care-l căutau, sta ascuns în fundul pământului, închis cu şapte zăvoare'n cea mai întunecată temniţă.

Timpurile erau grele ca numai arare-ori.

Abia trecea zi fără de încăierări nu numai pe uliţe, ci chiar şi prin biserici, şi vre-o zece zile după procesiunea cea mare temniţele aŭ început să se umplă, car călăii şi sbirii lucrau zi şi noapte. Era în asemenea timpuri lucru foarte primejdios să cauţi urma unui biet de popa pribegit, care nu s'a sfiit a-şi ridica glasul ocărînd în auzul tuturora pe Barda, ba până chiar şi pe Împăratul el însu-şi, şi Părintele Manea a fost uitat în cele din urmă de bunii lui prieteni, ba, om cu noroc, chiar şi de Vasilie Macedoneanul, care-l deduse'n seama oştenilor de gardă.

Sta închis în temniţă şi nimeni nu ştia, care îi este vina. Erau alţi vinovaţi mai mari şi mai primejdioşi, care îi daŭ lui Vasilie de lucru. Popa putea să piară neştiut de nimeni acolo în pivniţa mucedă.

Nu piere însă omul, care ştie să trăiască.

I-a fost greu Părintelui Manea la început în temniţă.

Nu doară, că i se uria singur ori că îi era urît la întunerec, dar îi era ruşine de ceea ce făcuse.

N'avea el să se amestece prosteşte în treburi, care nu-l privesc. Venise la Constantinopol, ca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să-l caute pe Damian şi să afle de la el, ce s'a făcut Ana: ce-i pása luĭ, dacă Cesarul, Împeratul şi Patriarchul sunt orĭ nu oameni cum se cade? — de unde şi până unde s'a pomenit el să-i înveţe pe Bizantinĭ, ce aŭ să facă!? — Şi-a făcut-o el însu-şi, şi pe Ana nu maĭ putea de aici înainte s'o caute.

Sta cu toate aceste aşa singur acolo'n întunerec şi rîdea pe bufnite când îşĭ aducea aminte, cum s'a résturnat de pe amfora păntecoasă, — rîdea, dar îĭ era ruşine şi se bucura, că e ascuns şi nu maĭ poate să-i rîdă'n nas nimeni dintre ceĭ ce-l vĕduseră atunci.

Maĭ rĕŭ decât ruşine îĭ era când se ivia în sufletul luĭ îndoiala, ca nu cum-va să-ĭ fi făcut nedreptate Cesarului şi Împĕratuluĭ. De unde ştia el, dacă sunt orĭ nu adevĕrate cele ce i se spuseseră!? — Oamenii vorbesc multe şi mărunte şi maĭ multe rele decât bune.

Când se gândia la aceasta, îl treceaŭ năduşelile. Auḑia, par'că, 'n foişorul temniţeĭ paşii sbirilor, care veniaŭ să-l ridice şi să-l dec pe mâna călăuluĭ.

Nu doară, că-ĭ era fricĭ de moarte, dar nu-ĭ părea nimic maĭ urît decât să morĭ cu vină.

„Dar — nu! — îşĭ ḑicea ear, — ce-aşĭ maĭ perde eŭ şi ce-ar câştiga alt cine-va, dacă mi s'ar tăia capul!? —" Nu putea el să se închipuiască pe sine murind, când viaţa îĭ părea atât de lungă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Nu, — ḑicea, — dacă n'am murit atunci, când moartea-mĭ sta în faţa, nu maĭ mor cu una cu doue!“

Şi fiind-că nu muria, n'avea să-şĭ amărască viaţa. Tocmaĭ întunerec fiind, el se lumina din sine însu-şĭ, şi stând culcat pe paiele umede, zîmbia vḑḑend seninele ḑile ale copilărieĭ sale şi lăcrĕma rîḑend când îşĭ aducea aminte de Ana. Cine-a avut ḑile ca dînsul destul a trăit şi orĭ-şi-cât ar maĭ trăi, are din ce să-şĭ însenineze viaţa.

„A draculuĭ semĕnţă de om! — ḑicea temnicerul când îl vedea voios orĭ îl auḑia cântând în dosul uşiĭ ferecate. — Pĕcat, ca asemenea om să-şĭ maĭ peardă vremea trăind în lumea aceasta!“

Alb la faţă şi slab de i se sbârcise pĭelea pe oasele subţirĭ, dar tot cu ochiĭ vioĭ şi rîḑĕtorĭ, tot ĭute şi cu nasul în vînt, el te făcea, când îl vedeaĭ, să te opreştĭ, şi temnicerul era nĕcăjit, că nu poate să stee de vorbă cu el, să-l întrebe, cine e şi de unde vine, ce vrea şi ce ḑice despre lucrurile ce se petrec în lume.

Puţin a ţinut însĕ şi aceasta.

In curînd după plecarea la mănăstire a Patriarchuluĭ Ignatie s'a început mişcarea prin foişorul temniţeĭ. Uniĭ intrau, alţiĭ ieşiau, şi părintele Manea, ca maĭ vechiŭ om al caseĭ, îĭ primia cu dragoste pe ceĭ. ce intrau şi mângâia pe ceĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ce ieşiaŭ — la început prin zîmbete, prin oftări şi prin gesturĭ potrivite cu împregĭurările, car peste puţin timp în o grecească la început pocită şi din ḑi în ḑi maĭ bine mânuită.

„Curat că-ţĭ vine să credĭ, — ḑicea temnicerul, — că omul acesta a maĭ trăit o dată şi a fost Grec în viaţa luĭ de maĭ nainte, ear acum n'are să-şĭ înveţe greceasca, ci numaĭ să şi-o aducă aminte.“

Ḑiua toată şi toată noaptea el nu maĭ înceta cu întrebările. Soţiĭ luĭ de suferinţe eraŭ oamenĭ aleşĭ pe sprânceană, maĭ ales călugărĭ pătimaşĭ şi cărturarĭ încăpăţînaţĭ, de la care putea să afle şi să înveţe multe, şi el toate voia să le ştie, asupra tuturora voia să fie dumirit, mereŭ sta la îndoială, nicĭ o dată nu se mulţumia cu ceea ce unul singur îĭ spunea, nu uita nimic din cele ce aflase, cerceta şi ispitea ca cel maĭ proclet judecător, dar îşĭ păzia treaba şi părerile nu şi le dedea nicĭ o dată pe faţă.

De! nevoia e mare dascăl, şi păţeniile-l învaţă minte pe om.

Le ştia acum toate din fir în pĕr, îĭ cunoştia pe toţĭ, era dumirit asupra tuturor cestiunilor, şi nu era nicĭ unul, care n'ar fi avut ce se'nveţe de la dînsul.

Îĭ prinsese înse pe Grecĭ nu o dată cu mincĭuna, şi de ceea nu se bizuia pe ceea ce ştia de la dînşiĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mare i-a fost între altele bucuria când i s'a spus, că Papa Nicolae I. n'a voit să creadă minciunile spuse de Photie şi confirmate de solia lui Mihail III. şi a trimis la Constantinopol legaţi, ca să cerceteze la faţa locului şi să lămurească adevĕrul.

„Aha! — îşĭ dicea el. — Acum să te vĕd, Photie!“

In urmă, după-ce legaţii Papeĭ aŭ venit şi s'a adunat un sinod, ca să cerceteze lucrurile în de a menunt, nu era chip să-l facă să creadă, că legaţiĭ l'aŭ găsit şi eĭ vinovat pe Ignatie şi l'aŭ osândit.

Asta nu putea să intre'n mintea lui! Tot astfel sta la îndoială când i se vorbia despre feluritele prigoniri, pe care le sufĕr creştiniĭ din Asia. Că oamenii se jăfuesc unii pe alţiĭ şi se omoară, asta o ştia el de a casă şi o credea când i se spunea despre ceĭ din Asia. Nu credea însĕ când i se spunea, că creştiniĭ sunt traşi în ţeapă, arşi de vii, despuiaţĭ de vii, chinuiţĭ în fel de chipurĭ drăceştĭ.

„Nu se poate! — ţicea el. — Aşa ce-va noĭ oamenii nicĭ fearelor selbatice nu le facem: cum am putea să ne facem unii altora!?“

Şi totu-şĭ nu o dată îĭ era peste putinţă să nu creadă, şi atunci nu îĭ maĭ era plăcută viaţa petrecută în temniţă şi-ĭ venia să iasă, să-şĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

caute un topor şi să nu să oprească până 'n Asia.

Un om era, despre care nimeni nu vorbia rĕŭ şi de care cu toate aceste toţi se temeaŭ, nemilosul Vasilie Macedoneanul, care se pusese în cele din urmă în fruntea gardeĭ împĕrăteştĭ şi-i ţinea pe toţĭ cuprinşĭ de frică. Părintele Manea nu se temea şi el, dar, ştiindu-se prins de dînsul, nu-şĭ mai făcea gândul, c'o să scape uşor şi-şi dedea silinţa să se pună bine cu temnicerul, care putea să facă viaţa plăcută.

„In timpul acesta, — ni se spune car în vĭeţile sfinţilor, — Ignatie luă haina de sclav şi puse pe umĕr un bĕţ cu un paner, apoĭ, folosindu-se de întunerecul nopţiĭ, scăpă fără-ca să fie cunoscut. Mult timp s'a ascuns prin insule, peşterĭ şi stâncile munţilor. Trăia din milostenii, şi se vedŭ astfel un Patriarch şi fiŭ de împĕrat nevoit a cere pomană. Photie şi împĕratul îl căutaŭ în toate părţile cutrierând toate insulele Archipelagului şi toate coastele. Soldaţiĭ îl întâlniaŭ adesea, dar nu-l putură cunoaşte. In sfîrşit comandantul floteĭ avea ordin să-l omoară orĭ-şi-unde-l va găsi. Intre aceste un înfricoşat cutremur de pămînt se simţi în Constantinopol — în timp de patru-deci de dile. Locuitoriĭ se îngroziră şi cu toţiĭ strigaŭ, că e spre pedeapsă pentru nedreapta persecuţie a patriarchuluĭ. Impĕratul şi Barda, înspăimêntaţi,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

declarară în public, că Ignatie nu mai avea să se teamă de nimic şi putea să se întoarcă la mănăstirea sa, — ceea ce se şi făcu. —"

Primul cutremur înspăimêntător a sguduit din temelii temniţa şi bolta s'a crăpat de asupra capului luĭ Manea sub dărămăturile cădute dintr'o dată pe ea.

„Ano! — unde eştĭ Ano! — strigă el căḑênd în genunchĭ.

„Nu vĕ speriaţi, — îĭ îmbărbăta apoĭ pe ceĭlalţĭ, — că noĭ suntem bine adăpostiţĭ aicĭ sub bolta zidită 'n pămênt, — dar vaĭ de ceĭ de a fară!"

Pentru ea se ruga el şi pentru copilul eĭ şi al luĭ.

Rênduri-rênduri se urmaŭ cutremurele — şi aḑí, şi mâne, şi poimâne, unele maĭ uşoare, altele de tot înfricoşate, şi după seceta îndelungată se porniseră ploile marĭ şi furtunile cu fulgere şi tunete.

Nu maĭ era acum loc pentru vinovaţĭ în temniţa cu' bolta crăpată.

Impĕratul dĕduse poruncă să se deschidă uşile tuturor temniţelor, dar Vasilie, care nu se speria de cutremure, ţinea la buna rênduială. Cel intrat în temniţă nu poate, aşa ḑicea el, să iasă fără de cercetare. Orĭ era vinovat, şi atuncĭ trebuia să i se vĕdească vina, pentru-ca Impĕratul să ştie de ce-l iartă, şi să i se dee la mână do-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vadă de iertare, ca nimeni să nu-l mai poată apuca pentru acea-şi vină. Ori nu era vinovat, şi atunci — i se dedea dovadă de nevinovăţie.

Avea dar fie-care câte o rudă ori un prieten, care venia să-l ceară. Vasilie-l chema în faţa sa şi-i dedea drumul, dacă-şi mărturisia vina şi se căia, ceea ce în asemenea împrejurări cutremurătoare tot omul cu minte face fără-ca să mai stee pe gânduri.

Părintele Manea, care n'avea prin partea locului nici rude, nici prieteni, a rămas în cele din urmă singur, cară-şi singur, acum mai rău ca odinioară.

Se cutremura pământul, şi afară tuna şi fulgera, cară el sta 'n întunecimea temniţei zile întregi nemâncat şi nedormit, fie plimbându-se cinci paşi înainte şi cinci înapoi, fie zăcând resturnat pe paiele mucegăite, I se stîngea încetul cu încetul viaţa trupească şi numai sufletul îi era viiu şi din ce în ce mai uşor. Vedea de multe-ori în aivea ceea ce gândia, visa fiind treaz fără-ca să-şi mai poată da seamă, dacă visează ori nu ori-crezând că visează când era purtat de gândurile lui.

Se vedea acum sub zidurile negrite de fum ale cetăţuii ori pe ţărmurii Ialomiţei mângâind pe oamenii peritori de foame şi scuturaţi de groază. Ii vedea 'n oase şi carne, auzia plângerile lor, simţia în toată adâncimea ei durerea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

oglindită 'n feţele lor şi tot nu putea, când îşi venia 'n fire, să-şi dee seamă, dac'a visat ori a avut o vedenie.

Şi ear se vedea dus în fundul Asiei, ca să se lupte pentru apărarea mult încercaţilor creştini şi resbia cu toporul în mână prin cetele păgânilor.

O vedea însă mai ales pe Ana, mereu o vedea alergând spre poienele largi şi luminoase, unde ei şi ea şi părinţii ei şi ai lui şi-au petrecut viaţa, o vedea ducându-şi plină de fericire în braţe copilul. — Alerga şi el după dînsa, dar nu putea s'o ajungă, căci ea-şi întorcea capul, când el se apropia de dînsa, şi-i striga „Du-te! — du-te!"

Nu! — n'o visa, — nu şi-o închipuia, — o vedea!

„Dar cu preotul de la Dunăre ce se face? — îl întrebă temnicerul în cele din urmă pe Vasilie.

Căpetenia gardei împărăteşti tresări cuprins de un simţământ neplăcut. Îşi aducea a minte de Manea şi-i părea rău că-l uitase.

„Să mi-l aduceţi! — răspunse el.

Dus de un oştean din gardă în faţa lui Vasilie, Părintele Manea se clătina în bătaia vêntului, dar capul tot sus şi-l ţinea când a ajuns acolo.

Îi plăcuse lui Vasilie odinioară Photie, dar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

încă mai mult îi plăcea acum Părintelui Manea Vasilie, care știa să-și poarte haina ostășească, să se ție țeapăn și să calce apăsat cum i se cuvine unuĭ oștean de frunte, să poruncească și să-i țină pe toți în ascultare. I se părea om întreg, care e, orĭ-și-unde l'aĭ pune, la locul lui și știe să-și facă treaba.

Vasilie sta'nțepat și se cam încruntă când vĕdu lipsa de sfială, cu care slăbănogul îl mĕsura și din sus în jos, și din jos în sus — par'car fi voit să-și dee seamă, dacă e orĭ nu vrednic să stee de vorbă cu el. Manea însĕ nu se temea de dînsul. — Cum să te temĭ de-un om, care-țĭ place!? —

„Tu eștĭ, — întrebă Vasilie rece, — acela care în ḑiua procesiunii din anul trecut a ocărît pe Împĕratul și pe Cesarul?“

Manea trase cu coada ochiului la osteanul de gardă, care sta'n dosul luĭ.

„Maĭ înteiŭ pe Cesar și numaĭ apoĭ pe Împĕrat, — rĕspunse apoĭ zîmbind cu bine știuta luĭ reutate. — De! — ce să-mĭ fac!? — eŭ sunt acela!“

Vasilie-l mĕsura acum el pe slăbănog și din sus în jos, și din jos în sus. Era o nerușinare nimitoare în înfruntarea, pe care i-o făcuse, dar îi plăceaŭ ochiĭ luĭ, și simția, că o să aibă de lucru cu el.

„Nu e tot una? — îl întrebă. — Nu cum-va

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

credi, că vina de a-l fi ocărît pe Cesar e mai mică şi ţi se iartă mai uşor?"

Manea car trase cu coada ochiului la oşteanul din dosul lui.

„Nu pot, — rĕspunse el zîmbind cu âncă mai mare reutate, — s'o cred aceasta după-ce mi-ai spus, că voi vĕ temeţi mai mult de Cesarul de cât de Impĕratul. — Eu am însĕ să spun adevĕrul, şi adevĕrul e, că pe Cesar l'am ocărît mai întâiu."

Vasilie se uită supărat la osteanul, care audise vorbele aceste.

„N'am ţis, — grăi apoi iritat, — că se teme cine-va mai mult de Cesarul decât de împĕratul."

Manea se simţia ca legat de mâni şi de picioare şi se sbătea, ca să scape. Se uită o dată zîmbind cu inima deschisă în ochii ageri ai Macedoneanului, apoi car trase, acum de a treia oară, cu coada ochiului la ostean.

„Da! — ai ţis! — ţiceau ochii lui, dar din gura lui vorbă nu ieşia.

Vasilie îi făcu osteanului semn să iasă.

„Nu veĭ fi avut, precum se vede, de gând să mi-o spui, — grăi acum Manea rîdend, — dar eu trebuia s'o înţeleg când ai ţis c'am ocărît pe Impĕrat şi pe Cesar, — până chiar şi pe Cesar, — repetă el apăsând asupra vorbei. —

Vasilie se simţia învins. Se deduse de gol, şi îi era oare-cum frică de omul acesta, care voia,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

par'că să-l descoase şi până chiar şi din aşezarea vorbelor scotea înţelesul adevărat.

„Ştiĭ tu, — îl întrebă cu asprime, — cum aŭ să fie pedepsiţi cei ce ocăresc pe Împăratul orĭ pe Cesarul, care îĭ ţine locul?“

Manea-şĭ aduse aminte, cum s'a resturnat atuncĭ de pe amfora pântecoasă.

„Nu ştiu, — răspunse el şi nicĭ nu ţin să aflu. — Imĭ pare însă reŭ de ceea ce am făcut. — O prostie de om fără minte! m'a luat gura pe din nainte! — Şi — urmă cu umilinţă pornită din inimă curată, — am fost vrednic de pedeapsa, pe care am suferit-o, ce-i drept, nu grea, dar cam lungă. — şi, — urmă ear jăluindu-se, — orĭ şi cât de mare mi-ar fi vina, nu mĕ îndoiesc, că până chĭar şi Cesarul ma'r ĭerta, ear împăratul m'ar maĭ şi milui, dac'ar şti nepriceperea mea şi ar vedé ticăloşia întregeĭ mele fiinţe. Cuĭ ar puté să-ĭ fie de vre-un folos pedepsirea unui om ca mine!?“

Vasilie ear se simţia repus.

Era om înzestrat de fire cu multe şi marĭ daruri sufleteştĭ, dar pentru cel maĭ frumos dar al luĭ Dumneqlĕŭ, pentru milă, nu era loc în inima luĭ. Viaţa, prin care trecuse, şi mai ales sarcina, pe care o purta acum, îl făcuseră aspru, rece şi neînduplecat, şi multa iubire, care era în inima luĭ, nu se da pe faţă decât în mânia vecinic trează, cu care prigonia pe ceĭ reĭ. El

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nu se înduioşă dar nici acum, dar simţia că i-a făcut o mare nedreptate acestui om, în care nu era nici o rĕutate, şi-i era greŭ să se uĭte'n ochiĭ luĭ.

„Te căieştĭ dar! — îi ţise muiat. — Îţi mărturiseştĭ vina şi te căieştĭ?“

„M'am căit eŭ chiar atunci, când m'am dat peste cap, — respunse popa, — ear de atunci şi până astă-ţi am avut destul timp să mĕ cuminţesc. — N'am, cât voĭ mai trăi pe pămênt, să mĕ maĭ amestec în lucruri, care nu mĕ privesc!“

„Mărturiseştĭ dar, — întrebă ear căpetenia gardeĭ împĕrăteştĭ, — că nedrept aĭ fost.“

Manea dete foarte strîmtorat din umerĭ. Ar fi fost în stare să cadă'n genunchĭ şi să se roage, ca să nu i se maĭ pună şi întrebarea aceasta.

„Nu ştiŭ, — rĕspunse el rostind vorba cu de a sila.

„Cum nu ştiĭ! — strigă Vasilie nerăbdător.

„Nu mĕ'ntreba, că voĭ fi nevoit să-ţĭ rĕspund! — grăi Manea stĕpânindu-şĭ firea. — Ce-ţĭ pasă, care-mĭ sunt părerile, când numaĭ după fapte aĭ să me judecĭ!? Dacă oamenĭ cum se cade sunt Împĕratul şi Cesarul şi Patriarchul şi toţĭ ceĭ-lalţĭ, care maĭ aŭ parte la stĕpânirea acesteĭ împĕrăţiĭ, oamenĭ cum se cade rĕmân şi fără-ca s'o spun şi eŭ, care numaĭ din auţite le cunosc

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

faptele şi nu sunt în stare să-i judec. Ear dacă nu sunt, nu i-e niměnuia de nicĭ un folos, ca să ḑic, spre a puté scăpa, că da, sunt. — Nu preţuieşte nimic mărturisirea unuĭ om ca mine!"

Vasilie-şĭ aducea aminte ḑiua, când Impĕratul îl mustrase pentru-că 'ndrăznise a-ĭ ḑice Patriarchuluĭ „popă cu mintea strîmtă," şi o căldură dulce îĭ cuprinse inima.

„Te-am înţeles, — grăi dînsul, — şi n'am să-ţĭ fac silă. — Nu-ţĭ cer nicĭ un rĕspuns. Te'ntreb numaĭ dacă maĭ stăruĭ orĭ nu, şi mi-e destul să tacĭ."

„Nu voiŭ puté să tac. — rĕspunse Părintele Manea rĕpus de firea luĭ cea încăpăţînată. — Eŭ cred, — urmă făcând un pas spre Vasilie, — că Impĕratul şi Cesarul şi Patriarchul şi Papa şi toţĭ cei ce se'mbulzesc împregĭurul lor sunt niştе mişeĭ, că tot de mişeĭ e stĕpânită lumea întreagă, încât mĕ, mir, cum maĭ rabdă pămêntul asemenea oameni, şi staŭ la îndoială, dacă nu cum-va toată stĕpânirea e o uneltire a necuratuluĭ, care îĭ ridică pe unĭĭ asupra altora, ca să peardă şi pe cei de jos, şi pe ceĭ de sus. — Simţĕmêntul acesta mĕ înăbuşe: nu trebue oare să-mĭ daŭ silinţa de a scăpa de el!? Umbli şi cutrierĭ lumea întreagă şi caḑĭ de mĭĭ de orĭ frânt de oboseală până-ce daĭ de un om, în ochiĭ căruia poţĭ să te uiţĭ cu toată încrederea: să tacĭ când l'aĭ găsit!? —"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistadetransilvania.ro/mdrr1901-1932

Te întreb eŭ pe tine: e orĭ nu adevĕrat, că uneltire a necuratuluĭ e toată stĕpânirea!?“

Vasilie se uita, ascultând, la el ca odinioară la armăsariĭ zănaticĭ, pe care nimenĭ nu era în stare să-ĭ stĕpânească.

„Mare frumuseţe de om! — ĭi venia să-şĭ ḑică.

„Nu, — grăi el cu bunăvoinţa fratelui maĭ mare, — nu e adevĕrat. — Tu vorbeştĭ după-cum te taie capul, eară eŭ, care am o parte din stĕpânire, îţĭ spun din practica propriei mele vieţĭ, că stĕpân, adevĕrat stĕpân e în lumea aceasta numaĭ acela, care se foloseşte de puterea luĭ, ca să facă voia luĭ Dumneḑĕŭ ţiind bună rĕnduiala între oamenĭ. Aceia, care nu aşa fac, nu sunt stĕpânĭ, ci fie stĕpâniţĭ, fie niştе bieţĭ de oamenĭ nepricepuţĭ, — care nu ştiŭ ce fac. — Uite, — urmă el maĭ încet, — aici eŭ singur sunt stĕpân, şi cât se'ntinde puterea mea uneltirile necuratuluĭ nu rĕsbesc!“

„Bagă de seamă! — întîmpină Părintele Manea maĭ apropiindu-se de el. — Omenirea e un balaur cu miĭ şi miĭ de capete, care'nghite tot. — Ascultă, — urmă el peste puţin în ton stăruitor. — Eŭ sunt, cum aŭ fost şi părinţiĭ meĭ şi sunt fraţiĭ meĭ, de părerea, că cel maĭ mare pĕcat e să verşĭ sânge şi să stîngĭ viaţă de om. — Budac însĕ, una dintre căpeteniile cetelor luĭ Bogor, a dat năvală asupra mea, ca să-mĭ răpească soţia, — o! ce minune de femeĕ! —

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi eu am pus mâna pe topor, l'am lovit şi l'am culcat la pământ."

„Bine aĭ făcut! — strigă Vasilie emoţionat. „Mi-am pătat mâna, mi-am stricat tot rostul vieţiĭ, soţia tot nu mi-am scăpat-o, — urmă Manea, — dar de o mie de orĭ mi-am dat seamă, că sunt om din oase şi din carne şi că altfel nu puteam să fac."

„Nu! — grăi Vasilie. — Toporul Dumneḑeŭ el însu-şĭ ţi la pus în mână, pentru-ca prin tine să pedepsească pe mişelul acela."

„Dacă e aşa, — urmă Manea, — ce faĭ cu Barda, care nu stică o casă, ci rostul uneĭ împărăţiĭ!? — Nu te temĭ, că te dă la o parte când vede, că nu-l laşĭ să facă ce vrea!?"

„Ce aĭ făcut tu cu Budac? — răspunse Vasile. — Se facă numaĭ încercarea! — Dar, — urmă el întorcând răpede vorba, — e greşită părerea, că vărsarea de sânge e păcat. Tot voia luĭ Dumneḑeŭ se'mplineşte şi prin ea. Când vrea să te certe orĭ să certe prin tine, el îţĭ pune arma'n mână şi te trimite 'n faţa duşmanuluĭ. Multe păcate i se iartă aceluia, care ia în numele Domnuluĭ arma'n mână, ca să certe pe mişeĭ şi să stîrpească fără-de-legile omeneştĭ. — Tu veḑĭ cele ce se petrec împregĭurul tĕŭ; adu-ţĭ însă aminte de cele ce Bulgariĭ aŭ făcut şi fac în ţara ta şi pe la hotarele împărăţieĭ şi cerce-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

teză mai de aproape, ca să afli suferinţele fără de seamăn ale creştinilor din Asia....

„Care va să ḑică, e adevĕrat!? — strigă Părintele Manea luându-şĭ avênt. —

„Aḑi, mâne, poimâne, cât mai curênd, — urmă Vasilie grăbit, — oştirile trebue să se adune, pentru-ca împĕratul să plece în fruntea lor în Asia, ca să surpe puterea Chalifuluĭ, care'n numele unuĭ prooroc mincinos schingiueşte şi omoară. Ce-mĭ pasă mie de certurile popilor şi de micile mişeliĭ ale maĭ marilor de aicĭ şi din toate ţĕrile!? — închid ochiĭ şi Dumneḑeŭ le va ĭerta şi el toate, dacă fapta aceasta mare se va sevîrşi cu toată virtutea!?“

Părintele Manea ear ar fi voit să puie mâna pe topor.

„Da! — strigă el, — vrea Dumneḑeŭ şi ne chiamă pe toţĭ! — Dacă de aceasta e vorba, fac mărturisirea, pe care mi-aĭ cerut-o: mişel am fost când am ocărît pe 'mpĕratul şi sunt cea maĭ supusă dintre slugile luĭ!“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

PARTEA A TREIA

I.

La rĕscrucĭ.

„Nu mai e chip de scăpare! — a ḑis Muşat cuprins de adîncă durere când Bardazare, negoţătorul de arme şi bunul luĭ prieten i-a adus vestea, că Macedoneanul s'a ridicat în fruntea gardeĭ împĕrăteştĭ. — Dacă nu va fi perit, are acum neapărat să peară. — Vasilie nu ĭartă pe ceĭ ce-şĭ ridică glasul împotriva împĕratuluĭ.“

„E om neapropiat, — a adăugat Pahomie, călugărul, un alt bun prieten.

„Cel maĭ firesc lucru, — a 'ntîmpinat Bociu, bine cunoscutul argintar, — Împĕratul l'a scos din guńoaele grajdurilor şi l'a pus în rînd cu ceĭ dînteĭ patricienĭ.“

„Ba la ajutat să-şĭ facă şi avere!“

„Mare avere!“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Asta n'o ştie nimenĭ maĭ bine decât mine, care îĭ vênd cele maĭ scumpe arme de damasc, — grăi ear Bardazare. — E unul din ceĭ maĭ bogaţĭ oamenĭ în Constantinopol.“

„Mĕ mir cum în timp atât de scurt a putut să adune atâta avere,“ — ḑise Leon, cusătorul în fir, tot prĭeten şi el. —

„E sgârcit, — îl dumiri Bardazare. — Mănâncă şi bea cât şapte când e poftit la ospeţiile altora, dar la el acasă trăieşte tot ca maĭ nainte. — Îl vĕd eŭ când vine la mine. N'alege nicĭ o dată ceea ce e maĭ frumos, ci ceea ce e maĭ bun, şi se pricepe şi la preţurĭ maĭ bine decât mine.“

„Sĕracul popă !“ — se jelui Muşat. —

„E perdut ! — “ adăugă Bociu, argintarul mărunt.

Îşĭ făceaŭ amêndoĭ mustrărĭ, căcĭ eĭ îl dusesĕră la locul de pierḑare, eĭ îl urcaseră pe nenorocita de amforă pântecoasă.

„Avuse, — grăi ear Muşat, — rele presimţirĭ. — Îţĭ aducĭ aminte, cum stăruia să ne întoarcem înapoĭ şi cum mĕ ţinea de pulpană.“

„Eŭ sunt însĕ accla, care a stăruit să mergem la hipodrom, — întimpină Bociu adênc mâhnit. — De ! — are fie-care soarta luĭ, de care nu poate să scape !“

Sĕracul popă !

Aşa ḑiceaŭ toţĭ, ear Muşat, când maĭ ieşia

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

prin oraș, făcea pașii mai scurți, și, om evlavios, îl cuprindea totdeauna și pe robul lui Dumnedeŭ, preotul Manea, în rugăciunile sale, — dar nu-i mai căuta urma.

Preuteasa însă, preuteasa!?

Popa venise să-și caute preuteasa, și dînșii, care o știaŭ aceasta, nu puteaŭ să rămâie nepăsători.

Dac'a perit el, dînșii îi rămăseseră în urmă, și e lucru mai puțin primejdios să cauți urma unei preutese perdute decât se bați pe la ușile temnițelor, ca să-l găsești pe popă. Cinci înșî eraŭ, și fie-care dintre dînșii am umblat prin lume, priceput în ale sale și iscusit în învîrtirea treburilor: nu le era greŭ să chibzuiască un plan pentru aflarea Anei.

Pahomie, care știa pe de rost întreaga sfîntă scriptură, cunoștea până în cele mai ascunse părți ale lor toate mănăstirile și avea pretutindenea prieteni buni, el era de părere, că cel mai dânteiŭ și mai de căpetenie și mai neapărat lucru e să se afle, dacă preuteasa a fost ori nu adusă de Damian la vre-una din mănăstirile de maici de prin împregiurimile Constantinopulului, căci, dacă n'a adus'o, toate ostănelele lor de a o găsi eraŭ zadarnice.

Lucrul acesta li s'a părut tuturora atât de invederat, încât se hotărîse, ca da, unul dintre dînșii să-l întrebe pe marele Vistiernic, dac'a adus'o ori nu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Care inse? — care să fie cel ce primeşte sarcina de a merge la dînsul?

Pahomie, partisan al Patriarchului Ignatie, îi încredinţa, că e gata să le facă toate — afară de aceasta, şi toţi erau încredinţaţi, că el şi-ar găsi peirea, dacă ar îndrăzni, să se dee de gol căutând pe soţia unui preot, care a ocărît pe Barda şi a ridicat în slava cerului pe Ignatie.

Bardasare spunea, că Damian, care e vistiernic, nu cumpără nici o dată arme de la dînsul, şi stăruia să meargă argintarul, care are o meserie mai boierească şi mai potrivită cu preocupările vistiernicilor, el care le ştie toate şi-i cunoaşte pe toţi.

Bociu se codia şi el. — Nu ţicea, ce-i drept că nu-l cunoaşte pe vistiernic, dar Damian era unul dintre oamenii Împărătesei Teodora, şi prietenia unor asemenea boieri, după-cum steteau lucrurile, era mai mult primejdioasă decât folositoare.

Muşat dar, totdeauna om cu multă măsură — ca croitor ce era, — i-a făcut să înţeleagă, că e şi de prisos să-şi mai pună capul în primejdie întrebând pe Damian.

„Dac'a adus-o, nu avem decât să o căutăm pe la toate mănăstirile, ca s'o găsim, — le ţise el, — ear dacă n'o găsim, ştim şi fără-ca să ne fi spus el, că n'a adus-o.“

Lucrul acesta era foarte cu minte şi foarte adevărat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Aşa au şi făcut. A cutrierat Pahomie când mai iute cu croitorul, când mai încet cu argintarul toate mănăstirile de maicĭ, ba chiar şi pe cele de călugărĭ şi — n'au găsit pe Ana.

Nu era cu toate acestea adevĕrat ceea ce ḑisese Muşat.

Dacă şi-ar fi dat bine seamă, eĭ ar fi dat cu socoteală, unde trebuia Damian, omul Teodoreĭ, să ducă pe Ana, pe care o primise de la Părintele Metodiu şi de la fratele sĕu Constantin, tot oameni aĭ Teodoreĭ şi eĭ.

Teodora trăia ca maică cuvioasă la mănăstire dimpreună cu cele doue fiice ale eĭ, surorile Impĕratuluĭ, care, de voie, de nevoie, se călugăriseră şi ele. Numai aicĭ putea Părintele Metodiu s'o trimită pe ocrotita luĭ, ca să i se curăţe sufletul de grelele păcate ale rătăciriĭ, şi ar fi găsit-o zeloşiĭ prietenĭ, dacă aicĭ ar fi căutat-o.

Şi-au păzit înse treaba.

După resturnarea luĭ Ignatie, care de Teodora fusese ridicat în scaun, mănăstirea era încungiurată de iscoade şi de sbirĭ, şi îndrăzneală de om smintit era să te apropiĭ de ea.

Pecând dar prietenii luĭ Manea umblau de icĭ până colo, Ana-şĭ petrecea ḑilile în linişte fericită, cu post, cu rugăciuni şi cu învĕţătură duhonicească. De nenumĕrate-orĭ a binecuvêntat clipa, în care a fost răpită, ca să ajungă, sub

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ocrotirea Părintelui Metodiu, ear în urmă sub aripile împărătesei dulci la fire, şi visul vieţii ei era să-i crească copilul, ca să se poată lepăda de el şi să iee şi dînsa haina călugărească.

„Da! — ţicea dînsa în fie-care ţi, — mângâierea celor trecuţi prin grele încercări e retragerea din lume şi vieţuirea cuvioasă. — Nici o dată să nu ne plângem de loviturile soartei, căci nu ştim dacă nu cum-va tocmai prin ele suntem îndrumaţi spre fericire!“

În ţiua înse, când cel dânteiu cutremur a sguduit zidurile mănăstirii, ea şi-a luat copilul în braţe.

„Care e anul! — strigă dînsa. — Anul de la facerea lumii care este!?“

„6366“! — i se răspunse.

Ea grăbi alergând ca ieşită din fire dintre zidurile mănăstirii. Nu-şi da seamă, unde se duce şi încotro apucă, ci alerga făcându-şi mereu cruce. — Era peste toate putinţele, ca oasele ei să nu zacă alăturea cu oasele părinţilor ei şi ca copilul ei să moară fără-ca să fi respirat fie chiar şi numai pe o clipă aierul ţării lui, fără-ca să fi vĕţut raiul, în care părinţii lui au trăit ţile atât de fericite.

S'a dus, şi perdută i-a rĕmas urma.

Era dar prea târţiu când Părintele Manea, ieşit din temniţă, a alergat la Damian şi de acolo la prietenul sĕu, croitorul, ca să meargă împreună la mănăstire.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Croitorul, Mușat cel cu picioarele lungi, care de atâte-ori se rugase pentru odihna lui sufletească, a rămas o clipă cu ochii înholbați, apoi a scăpat din mâni și ac, și degetar, și foarfecî și și-a luat vânt, ca dintr'o săritură să iasă pe fereastră.

Ar fi și făcut lucrul acesta și n'ar mai fi putut nimeni să-l prindă, dacă Manea, mai sprinten decât el, nu l'ar fi apucat de pulpană tot ca odinioară.

„Astâmpără-te, — îi ḑise, — că sunt eu însu-mi, care am venit să te iau, ca să mergem împreună la dînsa.“

„Nu-i! —“ răspunse Mușat puindu-și mâna pe inimă, ca să-i mai potolească bătăile. — Am căutat-o cu toții, și nu-i.“

„Ba e!—“ — îi ḑise Manea. — Eŭ am căutat-o singur și am găsit-o.“

Multe de tot ar trebui să'nșire cel ce ar voi să spună, câte și-au mai împărtășit prietenii unul altuia, cum s'au pus pe drum, cum s'au dus și care li-a fost mâhnirea când au aflat adevărul pentru dînșii atât de trist.

„Nu e voința lui Dumneḑeu s'o găsesc, — își ḑise Manea. — E învederat, că nu e! — Auḑiți, că și dînsa e hotărîtă să se călugărească, — și — urmă el, — după legea noastră preotul orî preuteasa are să-și petreacă văduvia în cuvioasă retragere.“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Vĕduvă e şi dinsa, — întimpină cuviosul Pahomie, — căcĭ preotuluĭ, care şi-a pătat mâna, nu îĭ rĕmâne, precum dicĭ, decât să-şĭ petreacă viaţa în cuvioasă retragere".

Da, — fără îndoială, — aşa era, — nimenĭ n'ar fi putut să dică altfel, — Manea o disese şi el de nenumĕrate orĭ; una e însă a dice şi alta a face. Nicĭ că ar fi voit el decât să ştie, dacă ea a scăpat orĭ nu, a resbit prin toate primejdiile, şi s'o vadă, numaĭ s'o vadă şi s'o mângâie, să-şĭ vadă băietul, să se încredinţeze, dacă e orĭ nu în adevĕr aşa, cum i s'a spus, o minune de copil.

In vreme-ce el se sbătea astfel şi-şĭ schimba hotărîrile dintr'o clipă într'alta, se pregătiaŭ lucrurĭ marĭ şi în închipuirea celor doritorĭ de ele luaŭ şi cele micĭ dimensiunĭ uimitoare.

Oştirile împĕrăteştĭ începusĕră a se aduna pe câmpia de la Angora, şi tînĕrul împĕrat, cuprins de un zel sfînt, nu-şĭ maĭ petrecea timpul în ospeţiĭ, nicĭ în desfrîŭ, ci ieşia des cu Vasilie, ca să vadă trecerea cetelor în Asia, şi dacă o miie plecaŭ, dece miĭ se făceaŭ în capetele oamenilor.

De doĭ anĭ acum Constantin, fratele învĕţat al cuviosuluĭ Metodoiŭ, petrecea în ţara Chazarilor. El învĕţase limba ţĕriĭ şi înduplecase pe mulţĭ să primească dimpreună cu Chanul sfîntul Botez. Unĭĭ dintre aceştia, cuprinşĭ de zel,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

plecaseră şi ei, ca să treacă în Asia. In gândul Constantinopolitanilor Chaganul pornise cu toate cetele lui şi Marea Neagră era prea strîmtă pentru corăbiile ce aduceau potopul de oaste.

Părintele Clement plecase la Dunăre şi trimisese în mai multe rînduri vestea, că mulţi se botează, ba chiar şi Bogoris el însu-şi pare a fi gata să primească sfintul botez. La Constantinopol toată lumea ştia, că Bogoris s'a botezat şi are să treacă cu toate cetele lui şi cu toate popoarele de la Dunăre în Asia.

Mai minunate încă erau ştirile venite din ţările de la Apus, unde atotputernicul Papă, prietenul lui Photie, ridicase'n picioare pe toţi stăpânitorii, ba până chiar şi pe Normanii încă păgâni, despre care abia acum străbătuseră primele ştiri la Constantinopol.

Aŭ şi venit cete de cavaleri apuseni, oameni doritori de aventuri îndrăzneţe, câte un vînturătară, care dă cu barda'n lună şi din Spania, şi din partea despre miadă-zi a Franţei, şi din Italia, şi de la poalele Alpilor, ba până chiar şi Normani duşi de dorul de a ispiti cele mai depărtate locuri. Dacă sosiaŭ însă în port trei corăbii, până la piaţa sfintei Sofii ele se sporiaŭ la trei sute, şi din apus tot numai uriaşi cu nişte săbii de câte cinci coţi veniaŭ.

Fără de număr eraŭ oştirile adunate pe câmpia de la Angora, şi mare era şi din ce în ce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mai înțelept Barda, care a răsturnat pe Ignatie, popa cu mintea strîmtă, ca să ridice în scaun pe Photie cel prevĕdĕtor.

Până chiar și Părintele Manea sta pe gânduri, dacă nu cum-va voința lui Dumnedeu a fost, ca așa să vie lucrurile. După rînduiala părinților lui preot putea să fie numai omul întreg și ipen, chipeș și trupeș și înzestrat cu toate darurile firești, nu însĕ și schilodul orĭ slutitul, nicĭ orbul, surdul, ghebosul, clungul orĭ cel însemnat în vre-un alt-fel oare-care. In gândul lui dar eunucul Fotie, care mai fusese și oștean, nu era și nicĭ nu putea să fie preot, ba chiar cel dintĕiu între preoți, i se părea însĕ un destoinic cârmuitor, care a știut face, ca ochiĭ lumii întregĭ să se îndrepteze spre Constantinopol. Vĕdĕnd decĭ oștirile, care treceau în Asia, el era cuprins adesĕ-orĭ de jale, că, preot fiind, nu poate să iee și el arma.

„E greșită părerea ta, — îi dise cuviosul Pahomie. — Mulțĭ au fost preoții, care au luat în mână arma și s'au luptat pentru apărarea credinței. Se vede că nu-ți sunt cunoscute faptele lui Teodor Crater, mucenicul viteaz."

„Cine e Teodor Crater, — întrebă Manea, care toate doria să le știe, — și care sunt faptele lui?"

„Impĕratul Teofil, soțul Teodorei și tatăl lui Mihail, — începu călugărul, — s'a resboit mult

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu Arabii. — Sunt acum doue-dечi de ani oştirile lui au suferit în Frigia, la Amorea, o mare înfrângere. Învingătorul, Chaliful Mutasem, a măcelărit atunci într'o ţi 30000 de creştini.

„Trei ţeci de mii!“ — esclamă Părintele Manea.

„Într'o singură ţi! — adaugă Pahomie, — ear pe fruntaşi, patru-ţeci şi doi la numĕr, i-a luat cu dênsul la Bagdad şi i-a aruncat în temniţă, unde i-a supus la cele mai grele munci, ca să-i înduplece a se lĕpăda de Christos şi a primi legea lui Muhamed. Intre aceştia era patricianul Aeţiu, ruda lui Teofil, şi Teodor Crater, preotul, care se făcuse oştean. Atât Teofil, cât şi Teodora au trimis solii la Bagdad, ca să-i rĕscumpere, dar în zadar. Şapte ani de ţile au stat mărturisitorii în temniţă; pe când înse Chaliful îi adimenea cu fel de fel de făgăduinţe, Teodor Crater îi fericea pentru suferinţele lor şi-i îmbărbăta să stăruie în credinţă.“

„Fericiţi ei, în adevĕr fericiţi!“ — strigă Manea. —

„Murind Mutasem, — urmă călugărul, — a urmat Mutavachiul, spaima lumii, care a vărsat în scurta lui viaţă mai mult sânge decât toţi califii împreună şi a risipit bogăţii nemăsurate în viţuire desfrênată. Acesta a dat poruncă să-i taie pe toţi ceі patru-ţeci şi doi dintr'o dată. Mânia lui se vărsa mai ales asupra lui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Teodor Crater, pe care-l învinovăţia de a fi vărsat sânge cu toate că era preot creştin."

„Sunt gata să me jertvesc, — a răspuns mucenicul, — ca să mĕ ierte răscumpărătorul!" — şi el a fost primul, care şi-a plecat capul sub barda călăului. — Ear păgânii, veḑênd statornicia în credinţă a celor patru-ḑeci şi doi de mucenici, aŭ înţeles, că voinţa lui Dumneḑeŭ le dă tăria, şi mulţi dintre dînşii aŭ primit sfîntul botez!"

„Da! — strigă Părintele Manea. — Domnul ne chiamă, şi toţi trebue să mergem!"

Hotărîrea lui era luată.

II.

Bagdad.

Clocotind pe'nfundate se desfăşura viaţa plină de patimi nepotolite în uliţele strîmte şi încârligate ale marelui oraş de pe ţĕrmurii Tigrului.

Nu se 'mplinise încă suta de anĭ decând Almansor, strînguitorul unchiŭ al cheltuitoruluĭ Harun al Raşid, croise drumurĭ între Apus şi Răsărit şi săpase canalurĭ de la domolul Eufrat până la Tigrul spumegător, pe ţĕrmurul căruia şi-a mutat de la Damasc scaunul stĕpânirii a toate cuprinḑĕtoare, şi în maĭ puţin decât o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sută de anĭ bălaurul crescuse încât peste doue milioane de oamenĭ adunaţĭ din toate părţile lumiĭ se'ndesuiaŭ isbindu-se unĭĭ de alţiĭ între zidurile înalte ale oraşuluĭ întins pe ambiĭ ţĕrmurĭ.

De la marĭ depărtărĭ se vedeaŭ înaltele turnurĭ de pază ale zidului, cele treĭ marĭ porţĭ de întrare, pădurea de minarele, nu maĭ puţin decât o sută de miĭ, şi cât pĕtrundea ochiul drumurile ḑi şi noapte eraŭ pline de caravane încărcate. Unele întraŭ pe porţĭ aducând, ear altele ieşiaŭ ducând mărfurĭ. Nenumĕratele hanurĭ totdeauna eraŭ pline, şi nicĭ o dată nu le încăpeaŭ cele peste doue-spre-ḑece miĭ de marĭ curţĭ de carvasara, în care-şĭ căutaŭ adăpostul trecător.

Opt-ḑecĭ de miĭ, nu maĭ puţin decât opt-ḑecĭ de miĭ de bazarurĭ acoperite şi frumos înstelpite eraŭ totdeauna înţesate de fel de fel de mărfurĭ: aicĭ se aduna şi se desfăşura tot ceea ce pământul rodeşte, ce mintea omenească născoceşte şi ce munca isteaţă înfiinţează, bogăţiĭ fără de mĕsură şi frumuseţurĭ ispititoare, la vederea cărora ochiul se'mpăingeneşte, inima e cuprinsă de beţie şi mintea se'ntunecă.

Harniciĭ meşteşugarĭ de la Bagdad îşĭ scoteaŭ în vĕnḑare mătăsurile, care întreceaŭ pe cele de Damasc, catifelele lucrate după modele bizantine, covoarele, care nu eraŭ maĭ prejos de cele persane, bumbacurile înflorite, armele, unel-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tele de oțel, vasele de aramă, toate roadele muncii lor spornice. Alăturea cu dînșii negoțătorii din Persia-și întindeau covoarele tot neîntrecute încă în frumusețea lor, țesăturile de lână și mărunțișurile de tot felul, care furau vederea prin finețea lor. Mai de parte stau îngrămădite roadele Indiei nesecate, și printre ele atîrnau în vederea trecătorilor șalurile de păr de capră și giulgiurile țesute ca din fire de paiangen. Negoțători din Siria și din Egipet își vindeau mărfurile de Damasc, de Antiochia și de Alexandria, iar alții de prin Armenia și de prin pregiurul Mării Caspice cercetau cu ochiu scurtător, se tîrguiau, își vărsau aurul și încărcau. Chinejii tăcuți și ceremonioși își oferiau și ei mărfurile solide. Până de curînd dinastia Tang stăpânise văile riurilor Sir Daria și Amur Daria, dar și acum, după-ce China perduse stăpânirea aceasta, negoțătorii Chinezi își desfăceau mărfurile în basarurile de la Bagdad. — In sfîrșit, pe ici, pe colo prin furnicarul împestrițat se străcura cu băgare de seamă câte un Grec din Asia mică, din Siria, din Archipelag ori câte un Venețian îndrăzneț, care alegea cu multă chibzuială ceea ce i se părea potrivit cu gusturile bogaților din țările apusene. Iar printre toți mișunau Evreii mijlocitori, care toate le știau, la toate se pricepeau și din toate căutau să-și facă parte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

De când e lumea n'a fost nicĭ până atunci, nici de atunci în coace nicăirĭ pe faţa pământului asemenea babilonie de mutre, de porturĭ, de limbĭ, de obiceiurĭ şi de credinţe, şi Părintele Manea, dus ca odinioară Teodor Crater în lanţurĭ prin faţa lungului şir de bazaruri, a strigat cuprins de fiorĭ

„Eată poarta iadului cu ispititorĭ, care te adimenesc să întri!“

In mijlocul acestui talmeş-balmeş de firĭ-omeneştĭ tinerul Djafar, ridicat de garda turcească sub numele El Mutavachil în scaunul Chalifilor, voia cu orĭ-ce preţ să tragă toate sufletele pe acela-şĭ calapod şi stîrpia cu ochiĭ închişĭ pe toţĭ ceĭ ce nu primiau până în cele maĭ micĭ amănunte vederile luĭ.

Şiroae curgea sângele Şiiţilor, care pe lângă Coran maĭ cinsteau şi cărţile luĭ Ali, înţeleptul ginere al luĭ Muhamed şi urmaşul luĭ legitim, şi chiar vizirul Ibn Azzeiat a perit în chinurĭ groaznice pentru vina de a se fi închinat la mormêntul lui Ali.

Nespuse sunt prigonirile, pe care le suferiau creştiniĭ, Evreiĭ şi toţĭ cei-lalţi, care nu i se închinau luĭ Muhamed.

Pornind din gândul, că el poartă sabia, pe care Alah a pus-o în mâna luĭ Muhamed, ca să împreune întregul neam omenesc sub o singură stĕpânire şi să stîrpească de pe faţa pă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.ziaratransilvania.ro/mdrr1901-1932

mêntului pe cei ce nu i se închină, El Mutavachil se simţia nemângâiat când trecea vre-o ţi fără-ca să-şĭ fi împlinit sfînta chemare vărsând sânge de necredincĭoşĭ.

El se făcuse dar din ţi în ţi maĭ temut şi maĭ urgisit. Mulţimea poporuluĭ şi maĭ mariĭ Arabilor se depărtaseră cu groază de la dînsul, car căpeteniile Turcilor simbriaşĭ se făcuseră stĕpânĭ asupra luĭ şi împărţiseră diregătoriile intre uneltele lor, prin care despuiaŭ în toată lărgimea popoarele din întinsa împĕrăţie.

Socotindu-se de o potrivă cu Harun al Raşid, el desfăşura o pompă ameţitoare în strălucitul luĭ palat cu patru miĭ de coloane de marmură, trăia în ospeţiĭ fără de frĕŭ şi cheltuia într'o singură ţi roadele muncii sevîrşite de un colţ de ţară într'un an întreg. Era dar nevoit să pună birurĭ grele, şi o lume întreagă gemea pentru-ca el şi favoriţiĭ luĭ să-şĭ poată petrece viaţa'n îmbuibare.

După gemetele popoarelor urmează maĭ curênd orĭ maĭ târţiŭ râcnete de mânie, şi în cele din urmă de pretutindenĭ sosiaŭ la Bagdad ştirĭ îngrijitoare. Marea împĕrăţie se clătina în toate încheeturile eĭ, şi o singură mântuire maĭ putea să aibă Mutavachil: biruinţa strălucită în luptă cu creştiniĭ.

Căutând mântuirea aceasta a pornit rĕsboiul şi a învins, dar aşa, că Mihail III. s'a putut

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

întoarce şi el tot ca învingător la Constantinopol. S'a vărsat mult sânge, s'au sevîrşit multe fapte bărbăteşti, dar nicĭ o hotărîre nu s'a dat. Pecând Mihail III. se lăuda cu cele câte-va insule şi cu câte-va oraşe de pe ţermurul egiptean, pe care flota luĭ le cucerise, Mutavachil îşĭ plimba prin Bagdad miile de creştinĭ robiţi, pe care îĭ tăia rênduri-rênduri drept dovadă despre stăruinţa luĭ în credinţă.

Nemulţumirea era dar âncă maĭ mare, şi în curênd după rĕsboiu s'au pornit rĕscoalele în Egipt, în Siria, în Armenia şi în unele părţi ale Persieĭ.

Părintele Manea făcuse dimpreună cu cei-lalţĭ robĭ lunga şi nu tocmaĭ plăcuta călĕtorie de a curmezişa Mezopotamieĭ până la Bagdad, unde îşĭ petrecea de aproape doĭ anĭ acum viaţa sub bună pază.

După rênduiala Coranuluĭ necredincioşiĭ, care primesc învĕţăturile lu Muhamed, scapă, orĭ-şi care li-ar fi vina, de pedeapsă, căcĭ nimic nu îĭ este luĭ Alah maĭ plăcut decât întoarcerea la adevĕr a celuĭ rătĕcit. Nu tăia dar nicĭ El Mutavachil decât pe cei ce se încăpăţînau, şi îĭ era mare bucuria când vre-unul dintre necredincioşĭ se lepăda de legea luĭ.

Din când în când Mir Benah, africanul înalt şi spătos, buzat, cu faţa aproape neagră, cu pĕrul creţ şi cu ochiĭ sperioşĭ, omul de încre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dere al Chalifului şi mâna lui cea dreaptă, intra însoţit de câte doi trei călăi în curtea cea mare, unde erau ţinuţi robii, îi ispitia în fel de fel de chipuri pe necredincioşi, şi călăii tăiau în faţa tuturora pe cei încăpăţînaţi şi-i duceau Chalifului capetele lor.

Manea nu avea decât să-şi păstreze firea de om umilit şi blajin pentru-ca să scape. Când Mir Benach îl lua de scurt, se uita zîmbind cu inima deschisă în ochii lui, şi Africanul era încredinţat, că acest om nevinovat nu are decât să se dumirească pentru-ca să primească cu toată însufleţirea învăţăturile proorocului.

Şi adevĕrul era, ca Manea tot nu se dumirise încă.

De câte doue, adese-orí şi de câte trei-orí pe săptĕmână robii ieşiau sub pază prin oraş, ca să-şi cerşească hrana şi îmbrăcămintea şi să se încredinţeze, că Arabii sunt oameni miloşi şi cu frica lui Dumnedeŭ.

Îi era urît lui Manea prin uliţele strîmte, — tot ziduri de cărămidă roşie la dreapta şi la stînga, pe ici pe colo câte o poartă îngustă, ear fereste de tot puţine, — şi aceste cu zăbrele de fier — par'că tot Bagdadul ar fi fost numaí temniţe. — Prin faţa giamiilor însĕ era larg şi luminos, şi el era cuprins de o sfială fioroasă când vedea evlavia pătimaşă, cu care se'nchinau Arabii, şi asculta cu răbdare şi cu luare aminte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

învățăturile dervișilor, care-și dedeau silința să-i lumineze pe necredincioși. Cu deosebire atins era când trecea prin fața giamiei Djamali el Suc el Gazel, cea mai veche, deși nu cea mai mare dintre giamii, și se'nchina când trecea prin fața mărețului mormênt al Zubeidei, soției lui Harum al Rașid.

Ear bazarurile!?

„De ce toate aceste!?" — se întreba el de câte-ori trecea prin fața lor și nu o dată ar fi voit, par'că, să vie cine-va, ca să le dee foc.

Mai bine însc decât ori-și-unde se simția Manea acasă la el, în marea curte împrejmuită cu ziduri înalte, unde nu era întunerec ca sub bolta cea crăpată, ci sub cerul vecînic senin lumină chiar și în timpul nopții. Nu stetea aici numai cu călugări pătimași, ci putea să-și aleagă oamenii după pornirea inimii lui.

Erau mai ales patru, pe care i-ar fi ascultat mai multe vieți de a rêndul: Nazir, cititorul de stele, Beniamin ben Iacob, Evreul, care știa pe de rost toate cărțile proorocilor, Azvadi, visătorul din valea Gangelui, care pătrunsese toate tainele calacîacrei și vedea cu ochii închiși ceea ce nu se poate vedé, și Iacub Ibn Leit, faurul din Chorasan, țara soarelui, care se'nchina la focul ce luminează în întunerec.

Stând de vorbă cu dînșii și ascultând spusele lor a pătruns Manea înțelepciunea părinților

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sĕĭ, şi nu o dată se îndoia, par'că, dacă el e el însu-şĭ, tot cel ce la poalele Bucegilor a trăit ḑile de fericire, nu odată-şĭ ḑicea „Pretutindeni şi totdeauna acela-şi e omul!“

„Durere e viaţa şi suferinţă, — ofta Azvadi, — şi moartea e scăpare!“

„E un foc, care arde!“ — adăuga Iacub. —

„Aşa e, Azvadi. — ḑicea Manea — Aĭ dreptate Iacub. E durere viaţa şi suferinţă, e foc, care arde, eară moartea e scăpare: eŭ sunt însă mulţumit când staŭ de vorbă cu voĭ şi-mĭ daŭ silinţa să pĕtrund înţelesul minunatelor făpturĭ ale luĭ Dumneḑeu. Tot e dar o mulţime să trăieştĭ când nicĭ o mustrare nu-ţĭ turbură liniştea sufletului.“

„Cine ţi-a spus'o aceasta!? — esclamă Azvadi uimit. — Aceasta e învĕţătura luĭ Şachiamuni, luminatul.

Nu e, Azvadi! — întîmpină Manea. — Asta e în firea omenească şi o ştie prin el însu-şĭ tot omul, care se stĕpâneşte pe sine însu-şĭ şi işĭ păstrează curăţia inimiĭ. Durerea numaĭ din trupul neînfrênat isvoreşte şi sufletul o sufere; scăpat însă din robia trupească, sufletul e fericit.“

„Lumină, care nu arde!“ — adăuga Iacub.

„Poate însă, — întîmpină Evreul, — să scape sufletul încă în viaţa aceasta din robia trupească?“

„Da, — ḑicea Azvadi, — dar duhurile necurate, care pretutindenea se'mbulzesc, iaŭ trupul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în stĕpânire, îĭ măresc puterile, întunecă mintea şi-l duc pe om în ispită."

„Da! — strigă Iacub. — Nu mai încape nici o îndoială, că afurisiţiĭ noştri de Tahiriḑi, care s'aŭ lĕpădat de legea părinţilor, sunt stĕpâniţi de duhurile necurate."

„Şi rugăciunea noastră ḑice „şi ne scapă pe noĭ de cel rĕŭ" şi „nu ne duce pe noĭ în ispită!" — întîmpină Manea. — Nu cum-va ispititoriĭ sunt oamenii porniţi spre desfrĕŭ?

„Nu, Mane, — stăruia Azvadi. — Prin eĭ tot duhurile necurate lucrează, şi de aceea nu e destul să ne stĕpânim, ci trebue să ne mai şi rugăm stăruitor şi să împlinim toate formele ritului, ca duhurile cele bune să ne iee sub ocrotirea lor şi să ne ajute.

„Sunt însĕ în adevĕr duhurĭ rele şi duhurĭ bune, care aŭ putere asupra omului!? — întreba Beniamin.

„Dacă sunt orĭ nunt!? — esclama Azvadi.

„Ce'ntrebare!? —" adaugă Nazir.

„Noĭ cunoscătoriĭ tainelor şi aĭ riturilor sfinte le vedem, vorbim cu ele — şi trăim în lumea lor în clipele de extaz.

Aşa şi cam aşa şi mai şi în alt fel vorbind îşĭ petreceaŭ Manea, Nazir, Azvadi şi Iacub şi Beniamin timpul; spuneaŭ dar adevĕrul când ḑiceaŭ, că nu sunt încă dumiriţi, şi le mai trebuia mult timp, ca să se poată dumiri în de ajuns.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Când Mir Benach, înfricoşatul, trecea cu paşĭ de paiangen prin curtea din ce în ce maĭ goală, Manea şi Azvadi se uitaŭ zimbind la el, Nazir şi Iacub steteaŭ nepăsători în faţă, ear Beniamin se trăgea cuviincios în dosul lor: ce putea să le facă!?

El, care-şĭ petrecuse viaţa 'n lupte crâncene şi se ridicase prin fapte de bărbăţie, nu era în stare să ţină pept cu aceştĭ oameni lipsiţi de voinţă, care-ĭ păreaŭ gata de a se supune la orĭ-şi-ce şi ale căror priviri îi ḑiceaŭ „Fă ce vreĭ cu mine„!“

Îi ispitia cu vorbe adimenitoare, le făgăduia toate bunătăţile şi-ĭ părăsia ear tare încredinţat, că în curênd va puté să-ĭ ducă Chalifuluĭ vestea, că eĭ s'aŭ dumirit, în sfirşit, şi sunt gata să-ĭ ceară mila. Nu odată i se întêmpla inse, că se'ncurca cu dînşiĭ şi nu maĭ era dumirit nicĭ el.

Trebuia să între ce-va neobicĭnuit la mijloc pentru-ca lucrurile să ieé altă întorsătură.

A şi întrat. — Era în timpul recorilor de carnă, după socoteala noastră în primele ḑile de Decemvrie.

O ḑi mare, una din cele maĭ marĭ în timpul anuluĭ.

Bagdadul era'n fierbere. Âncă prin crepetul zorilor de ḑi uliţele cele 'ncâlcite se umplusĕră de lumea grăbită ce se vărsa grămeḑĭ-grămeḑĭ spre poarta apusuluĭ, prin care întra în oraş drumul de la Mecca.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Se 'ntorceau hagiii de la mormêntul lui Muhamed aducând cu dinşii binecuvêntările, de care se'mpărtăşesc toţi cei ce se'nchină la locurile sfinte.

Fericit acela, pe care treburile îl iertau să facă hagîalicul acesta în fie-care an, căci el şi ai sei erau norocoşi şi feriţi de boale, plăcuţi lui Alah.

Făcea dar fie-care tot ceea ce-i sta prin putinţă, ca să meargă la Mecca, şi dacă numai unul la dece s'ar fi dus, erau mulţi, de tot mulţi cei ce se 'ntorceau, nu mii, nici deci de mii, ci peste două sute de mii de credincioşi istoviţi de drum şi însetaţi de dorinţa de a revedé pe ai lor, cei mulţi pe jos, numai pe 'ici pe colo câte unul călare pe cai, pe măgari, pe catîri ori pe cămile bogat împodobite.

Sosiţi în faţa porţii, ei îşi desfăşurau steagurile şi se opriau recitând într'un glas versete din Coran, căci intrarea în oraş nu se ierta decât trecând pe sub ochii Chalifului, căruia i se cuvenia mângâierea de a-i vedé; din clipă în clipă dar massele se 'ngrămădiau în faţa porţii şi se reslăţiau peste câmpia întinsă. Din o parte sosiau mereu cei veniţi din cale lungă, ear din ceea-laltă se 'ndesuiau cei ieşiţi întru întîmpinarea lor.

O nemărginită mare de capete înfăşurate în turbane se sbătea cu zgomot fioros în faţa porţii când Chaliful El Mutavachil, tînăr, frumos, mân-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dru, plin de podoabe strălucite, a sosit călare pe un armăsar alb şi însoţit de curteniĭ luĭ şi încungĭurat de garda turcească. Aclamărĭ viĭ vestiaŭ apropierea luĭ, şi furtunatic aŭ isbucnit din sute de miĭ de gurĭ binecuventările când el s'a ivit în poarta cea largă.

„Alah e mare şi puternic şi duce la biruinţă pe ceĭ ce i se închină! — strigă el ridicându-şĭ amêndoue mânile spre cer.

„E mare Alah! — rĕsună din sute de miĭ de gurĭ. — Şi puternic e şi dă biruinţă!“

Indelung şi tot maĭ ameninţător resunaŭ strigătele pătimaşe, ear necredincioşiĭ, care-şĭ păziaŭ mărfurile prin bazarurĭ orĭ se perdiaŭ ca privitorĭ pe icĭ pe colo prin mulţime, ascultaŭ cu inima încleştată şi numaĭ cu frică-şĭ maĭ ridicaŭ ochiĭ.

Evreiĭ-şĭ căutaŭ de treburĭ ca niştе oameni, carе nicĭ nu vĕd, nicĭ nu aud ceea ce nu-ĭ priveşte, dar între creştinĭ eraŭ mulţĭ, care nu puteaŭ să-şĭ stĕpânească dispreţul, şi ucenicĭĭ luĭ Buddha îşĭ dedeaŭ fără de sfială pe faţă mila ceĭ cuprindea veqênd gălăgia religioasă.

Un semn a trebuit, un mic început, pentru-ca însufleţirea să se dee pe faţă ca mânia a toate nimicitoare, şi ca din senin s'a pornit, ca de obiceiŭ, goana asupra necredincĭoşilor, care s'a urmat până noaptea târdiŭ. Unĭĭ s'aŭ ascuns, alţiĭ aŭ scăpat cerênd să fie primiţĭ sub ocro-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tirea lui Muhamed, mulţi inse au fost măcelăriţi pe uliţele strîmte, prin faţa gîamiilor orî prin ascundişurile lor.

Era pe'nserate când Mir Benah a intrat în marea curte împrejmuită cu ziduri înalte şi li-a dat călăilor drumul, ca să taie pe toţi cei ce nu i se închină fără de şovăire lui Alah.

Dumiriţi, nedumiriţi, toţi trebuiau acum să se hotărască într'un fel, şi spre marea mirare a lui Mir Benah cei mai blânzi se făcură de o dată cei mai îndărătnici.

„Un mincinos e proorocul vostru! — strigă Beniamin ben Iacob.

„Un smintit e, care a scos din minţi o lume întreagă! — strigă Nazir.

„Da! un smintit! — repetă Iacub.

„Un nenorocit, care oarbecă prin întunerec! — strigă Azvadi. — Dându-ne pe mâna călăilor lui El Mutavachil, desfrînatul, tu vrei să ne faci cel mai mare bine; cu cât mai mult ne vor chinui, cu atât mai dulce ne va fi trecerea în altă viaţă!“

„Mir Benah! — Stai! — Opreşte! — strigă Manea înaintând cu paşi rari spre el când doi călăi se răpeziră spre ocărîtorii lui Muhamed. — Ascultă, Mir Benah, căci mai nainte de a muri voiesc şi eu să-ţi fac un mare bine. — N'a fost proorocul vostru nici mincinos, nici smintit, nici om ce oarbecă prin întunerec, —

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

urmă el liniştit: trimisul luĭ Dumnedeŭ a fost şi el ca mulţĭ alţiĭ înainte de dînsul."

Mir Benah remase ca fărmecat de glasul luĭ şi de ochiĭ luĭ pĕtrundĕtorĭ.

„Ascultă, Mir Benah, vorba omuluĭ, care nu vrea să moară, dar nu e în stare să facă o mare mişelie ca să-şĭ scape viaţa, — urmă el ear. — Nu ar fi putut proorocul vostru să pună în mişcare o lume întreagă, dacă el na'r fi fost rĕnduit de Dumnedeŭ să'nfreneze patimile omeneştĭ prin străşnicia poruncilor luĭ. Voĭ înse aţĭ înţeles de a'ndoaselea învĕţăturile luĭ. — Aĭ răbdare, Mir Benah! — E mare Alah şi puternic, şi el a pus sabia în mâna proorocului, nu înse pentru-ca să stîrpească pe ceĭ seracĭ şi umiliţĭ, ci pentru-ca să ţie bună rĕnduială între oamenĭ. Rĕspunde, Mir Benah, dacă e orĭ nu adevĕrat, că proorocul vostru a trăit timp îndelungat în pustiŭ, departe de oamenĭ şi hrănindu-se cu rădĕcinĭ.

„E adevĕrat, — rĕspunse Africanul.

„E adevĕrat, — întrebă ca Manea, — că el era cuvios şi milostiv, drept şi aspru nu numaĭ către alţiĭ, ci şi către sine însu-şĭ?"

„E adevĕrat, — rĕspunse Mir Benah.

„Şi părinţiĭ teĭ, Mir Benah, — urmă Manea, — îţĭ maĭ aducĭ aminte de eĭ? — Nu aŭ trăit dînşiĭ tot în pustiurĭ? Fraţiĭ teĭ unde trăiesc? — cum

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se hrănesc? — cum se îmbracă? — cum se adăpostesc? — aĭ copiĭ, Mir Benah?"

„O singură fată,—răspunse Africanul înduioşat.

„O fată aĭ, o copilă, o fiică, — stărui Manea. — Adu-ţĭ aminte de ţilele copilărieĭ tale şi răspunde cu inima curată: te socoteştĭ tu maĭ fericit decât părinţiĭ şi fraţiĭ teĭ? — îĭ doreştĭ fiiceĭ tale viaţa cum o are orĭ cum o aveaĭ tu în copilăria ta?"

„Ah, nu maĭ e cu putinţă! — suspină Africanul crescut în lărgimile pustiurilor.

„Omoară-ne, — Mir Benah, — grăi acum Manea, — dar dă-ţĭ seamă, că omorĭ oameni, care-şĭ petrec viaţa ca proorocul vostru şi ca părinţiĭ şi fraţiĭ teĭ, oameni, care trec prin viaţă nebăgaţĭ de nimenĭ în seamă. — Ce ţi-ar face Chaliful, dacă nu ne-aĭ omorî!"

„M'ar omorî el pe mine, — răspunse Mir Benah.

Părintele Manea maĭ făcu un pas spre dînsul.

„Ascultă, Mir Benah, — îĭ ţise apoĭ încet şi apăsat. — Mincinos, smintit şi om, care oarbecă prin întunerec, e Chaliful El Mutavachil, pe care Alah vi l'a rênduit, ca să vĕ certe pentru neascultarea voastră. S'a depărtat Alah de voĭ, şi aţĭ rĕmas sub stĕpânirea duhurilor rele, care v'aŭ pus să vĕ zidiţĭ palate marĭ, în care vĕ petreceţĭ viaţa în îmbuibare şi în desfrĕu, să vĕ îmbrăcaţĭ în mătăsurĭ şi în catifele şi să vĕ împodobiţĭ cu aur, cu mărgăritare şi cu petre

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

scumpe, să vĕ uriţi şi despuiaţi unii pe alţii. Pentru-ca unul să se poată socoti pe o clipă mulţumit, mii şi mii se istovesc muncind şi mor în cele din urmă de foame. Nu aşa vrea Dumneḑeŭ, nu aşa v'a învĕţat pe voi proorocul, şi fiind-că nu aţi ascultat porunca, aŭ venit asupra voastră Turcii, care vĕ batjocoresc, vĕ umplu pe toţi de spaimă şi vĕ duc la desnădăjduire. S'aŭ resvrătit popoarele de la hotare, şi mâne-poimâne se va resvrăti şi oraşul acesta, care e inima împĕrăţiei."

„E'n plină resvrătire, — adăuga Iacub. — Arabii ceĭ adevĕraţi sunt cuprinşi cu toţii de mânie, şi ceĭ maĭ de frunte dintre dînşiĭ numaĭ un semn maĭ aşteaptă, ca să se ridice asupra luĭ."

„Aşa e! — ḑise Mir Benah perḑendu-şĭ stĕpânirea de sine. — Chiar Muntassir, cel maĭ cu vîrtute dintre feciorii luĭ, e gata de a se pune în fruntea lor."

„Dacă e aşa, — urmă preotul, — Dumneḑeŭ vrea să-l peardă, şi sabia, cu care el taie pe ceĭ ce nu sunt de un gând cu dînsul, nu e sabia prooroculuĭ, ci paloşul Archangheluluĭ, prin care el surpă cu ajutorul Turcilor împĕrăţia voastră cea putredă. Aŭ trecut, Mir Benah, timpurile voastre de mărire!"

„Ah! — răcni Africanul scrîşnind din dinţi. — El Mutavachil e un singur om, şi e destul o lovitură de pumnal bine nimerită spre a-l face

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să nu mai fie. Turcii însă sunt mulţi şi gata în fie-care clipă de resbunare: ce faci cu ei!?"

„Adunĭ încă mai mulţi în faţa lor, — întîmpină Iacub. — Dă-mi mie o zi, numai o zi, şi-ţi adun de aicĭ din Bagdad o sută de mii de oameni desnădăjduiţi, care nu aşteaptă decât să-i chemi. Ear în treĭ zile-ţi pun Persia toată 'n picioare!"

„Toată, toată! —" confirmă Nazir.

„Oameni sunt destuĭ, — grăi Mir Benah, — dar pentru-ca să facĭ oştire din ei să cer banĭ, — mulţi banĭ!"

Beniamin ben Iacob făcu acum şi el un pas înainte.

„Banĭ vĕ trebue!? — întrebă el apăsând asupra vorbeĭ. — Se pot găsi banĭ, — mulţi banĭ. Comorĭ întregĭ vĕ dau, dacă numai atât vĕ trebue."

„De unde? —" întrebă Africanul zorit.

„Să vedem, — să ne înţelegem. — grăi Evreul frecându-şĭ mânile.

III.

Israel ben Isaac.

Goana era în toiul eĭ, dar Israel ben Isaac, bĕtrânul pipernicit, cu capul mare şi cu barba rară, pe icĭ pe colo câte un firicel alb, sta umilit şi nepăsător între fiarele luĭ ruginite, care în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

atâte rênduri îl scăpaseră din mari primejdii. — Cine să se mai lege şi de un om ca dînsul, care-şi câştigă cu chiu cu vai o cojiţă de pâne vânḑênd fiarele ruginite, pe care alţii le aruncă!? Cui să-i mai pese, dacă mai trăieşte ori nu o fiinţă horopsită ca dînsul!?

Nu era însă şi în inima lui nepăsarea ce i se oglindia 'n faţă. Avuse noue feciori şi nu mai avea decât cinci, şapte gineri avuse şi nu mai avea decât doi, numai doi, căci al treilea, Beniamin ben Iacob, Rabin şi el, nu mai putea să fie socotit între cei vii, avea o mulţime de nepoţi, mare parte din ei orfani, şi avea fraţi mii şi mii, care toţi tremurau de frică şi dintre care nu puţini periseră în ḑiua aceasta cu moarte urîtă..

„Ne-a părăsit, — îşi ḑicea el stând aşa singur, — Dumneḑeul lui Avram şi al lui Iacov şi al lui Moise, fiind-că ne-am făcut de o potrivă cu nelegiuiţii acestui nou Vavilon, şi nu mai e pentru noi mântuire decât în pustiurile deşerte."

De o dată el tresări cuprins de spaimă.

Mir Benah, unealta cumplitului El Mutavachil, venia cu paşi mari drept spre dărămătura cu fiare ruginite.

Bătrânul Rabin nu se mişcă, ci rămase tot umilit şi nepăsător la locul lui — din faţa intrării.

„Cabbala Benai! — grăi Mir Benah încrucişându-şi braţele pe pept când sosi în faţa lui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acesta era semnul de recunoaştere, şi faţa luĭ Israel ben Isaac se lumină.

„Care va se ḑică maĭ trăieşte!? — suspină dînsul ridicându-se. — Intră Mir Benah în dărămătura aceasta ca 'ntr'un palat strălucit.“

„Maĭ trăieşte, — grăi Africanul după-ce întră, — şi de la tine atîrnă, Ben Isaac, ca încă mult să trăiască.“

„Îl iubesc, — îĭ răspunse bătrânul, — ca pe feciorii meĭ, chiar maĭ mult decât pe dînşiĭ, căcĭ e alesul luĭ Dumneḑeŭ. Să-mĭ spuĭ, dacă ştiĭ, unde résare soarele?

„La Apus, căcĭ acolo sunt ruinele templuluĭ, — răspunse Mir Benah.

„Bine, Mir Benah! — Dar stelele unde strălucesc?“

„Deasupra corturilor, căcĭ sub corturĭ e mântuirea.“

„Te cred, Mir Benah, — grăi bătrânul schimbat cu totul la fire. — Crede-mĕ şi tu şi spune-mĭ fără încungiur, ce vreĭ?“

„Beniamin ben Iacob m'a trimis la tine, — răspunse Africanul, — şi m'a încredinţat, că poţĭ să-mĭ daĭ banĭ, mulţĭ banĭ şi-inĭ veĭ şi da, dacă-ţĭ voĭ spune semnele primite de la dînsul„.

„Banĭ, mulţĭ banĭ? — ḑise ben Isaac dându-se puţin înapoĭ şi trăgânând vorba. — Tu cauţĭ banĭ aicĭ între aceste fiare ruginite? — Ţi-a spus ţie Beniamin, că eŭ am banĭ?“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Nu! — respunse Mir Benah. — Mi-a spus, că tu poţi să găseşti bani, şi ai destulă trecere, ca să ieĭ, daca vreĭ."

„Spuĭ adevĕrul. — grăi Ben Isaac. — Numaĭ aşa a putut să dică Beniamin. — Da, pot, dacă cere el, să găsesc banĭ: câţĭ banĭ vreĭ însĕ şi de ce să ţi-ĭ daŭ?"

Mir Benah îşĭ luase hotărîrile şi nu maĭ stetea pe gânduri: el îl trase pe bĕtrân într'un colţ şi cu glas înnăbuşit şi din când în când cam tremurător îĭ spuse cele petrecute.

Evreul să dete în cele din urmă la o parte.

„Mir Benah! — îĭ ḑise. — Te ştiŭ cine eştĭ, şi tot oraşul te cunoaşte. Eştĭ fiiul unuĭ viteaz ca tine, te-aĭ ridicat puindu-ţĭ capul în primejdie şi poţĭ să-l puĭ şi acum, dacă credĭ, că e bine ceea ce facĭ: eŭ sunt fiiul unuĭ biet de rabin ca mine, am grija neamuluĭ meŭ şi nu mĕ perd numaĭ pe mine însu-mĭ puindu-mĕ alăturea cu tine. Dacă vreĭ banĭ, ca să scapĭ pe Beniamin ben Iacob, îţĭ daŭ. El e om vrednic şi iubit de fraţiĭ luĭ, şi aceştia daŭ tot, ca să-l scape".

„Nu poate nimeni să-l scape câtă vreme trăieşte El Mutavachil; — stărui Africanul.

„Iţĭ daŭ banĭ, ca să scapĭ pe Beniamin, — repetă Evreul, — şi treaba ta e, cum îl veĭ scăpa şi ce facĭ cu baniĭ. Eŭ nu mĕ amestec, nu ştiŭ nimic!"

„Ba ştiĭ secretul meŭ şi poţĭ să mĕ pierdĭ,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

spuindu-l, în fie-care clipă, — şopti Africanul strîmtorându-l în colţ.

„De ce să te perd, Mir Benah? — răspunse Ben Isaac. — Nu cum-va sunt smintit!! — Îţi dau bani fără-ca să-l fi scăpat pe Beniamin. Tu poţi să ne omorî şi pe mine, şi pe Beniamin, şi toată lumea are să laude fapta ta, şi nimenî n'are să-ţi ceară banii înapoi. — Cum aşî pute eu să te perd? — Mî-e scumpă viaţa ta, Mir Benah! îţi dau, ca să-l scapî şi-ţí voí maî da după-ce-l veî fi scăpat; nu ţî-e destul!?"

„Nu! —răspunse Africanul—Eu n'am venit la tine să vênd, ci să cumpér. E hotărîtă peirea luî El Mutavachil — nu de mine, ci de alţii, şi e destul, ca eŭ şi aî meî să ne dám la o parte, pentru ca el să moară. Rémân însă Turcii, şi de aceştia numaî în fruntea uneî oştirî marî putem să scăpăm. Cum vreî să-l scap pe Beniamin al tĕu, dacă nu pot să scap niciî eu!? — Unde să-l scap!? — Ascultă Israel ben Isaac, urmă el maî încet. — Dacă El Mutavachil moare, orî îî alungăm şi pe Turcî, orî nu ne rĕmâne decât să eşim luptându-ne mereŭ cu dînşiî peste hotarele împĕrăţieî, iar pentru aceasta să cer banî, mulţî banî. Beniamin ben Iacob mî-a spus, că tu poţî să-mî daî, nu mie, căcî mie nu-mî trebuie banii niminuî, ci pentru treaba această. Poţî orî nu poţî!?"

Israel ben Isaac, bĕtrânul cârcit, începŭ să tremure.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Aşa a ḑis Beniamin, ginerele meŭ? — întrebă el încet. — Ţi-a vorbit el despre o ĭeşire peste hotarele împĕrăţiei? Aĭ fi tu gata să fugĭ".

„Nu mĭ-e, Ben Isaac, de capul meŭ, — rĕspunse Africanul înduioşat, — dar am un copil şi nu voĭ să-l las orfan".

„Aĭ copil şi ţĭ-e drag!? — strigă Evreul înviorat.

„O fată, — rĕspunse Africanul, — şi mĭ-e dragă maĭ mult decât lumina ochilor meĭ".

„Ne'nţelegem, Mir Benah, maĭ uşor acum, — grăi Israel ben Isaac uitându-se în ochiĭ luĭ. — Ascultă, iubitul meŭ prieten. Tu ţi-aĭ dat pe faţă secretul, şi pot să am încredere în tine: ca să aĭ şi tu încredere în mine, îţĭ mărturisesc şi eŭ secretul meŭ. Beniamin a spus adevĕrul: am banĭ destuĭ, ca să ţiĭ cu eĭ anĭ de ḑile o oştire mare. Eŭ, Israel ben Isaac, umilitul negoţător de fiare ruginite, — urmă el ridicându-şĭ capul, — sunt urmaşul marilor rabinĭ aĭ Sirieĭ, marele rabin al tuturor Israeliteniloŕ din această parte a Asieĭ şi cel maĭ bogat om în Bagdad. Părinţiĭ meĭ aŭ adunat boḡăţiĭ marĭ, şi miĭ de slugĭ credincioase ale mele ostenesc aḑĭ, ca să le sporească: ce-mĭ folosesc înse comorile, dacă sunt nevoit să le ţin ascunse? — ce-mĭ foloseşte puterea, dacă toţĭ să tem să se apropie de mine şi numaĭ stând umilit între aceste fiare ruginite pot să-mĭ tângesc viaţa? Nu maĭ e

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pentru mine şi pentru neamul meŭ traiŭ tignit în ghehena aceasta, unde viaţa şi avutul ni-e în fie-care clipă în primejdie, şi totu-şĭ în ḑiua, în care s'ar svoni, că voim să plecăm, am fi despuiaţĭ şi omorîţĭ până la cel din urmă. Ascultă dar, Mir Benah: sunt banĭ, comorĭ marĭ, dar eŭ nu le daŭ, ca să scapĭ tu şi copiluĭ teŭ, ci pentru-ca noĭ şi copiiĭ noştri să ne deschidem drum din acest noŭ Vavilon, care pentru fărădelegile luĭ e sortit să fie şters de pe faţa pămêntuluĭ. Dacă vreĭ dar să scapĭ deschiḑêndu-ne şi noue drum de scăpare, îţĭ deschid vistieria neamuluĭ meŭ, car dacă nu, taie-me şi tot nu veĭ afla, unde se află ea."

„Am înţeles acum vorbele luĭ Beniamin ben Iacob, — grăi Africanul. — Şi unde voiţĭ voĭ să vĕ duceţĭ? —"

Departe spre Meaḑă-Noapte, — rĕspunse marele Rabin, — e o ţară binecuvêntată de toţĭ Dumneḑeiĭ, în care păgânĭ, creştinĭ şi muhamedanĭ trăiesc în bună pace unii lângă alţiĭ: e ţara Chazarilor, pe ţermuriĭ Mărĭĭ Negre, şi chaganul eĭ e gata să ne primească şi pe noi în rênd cu ceĭ-lalţĭ supuşĭ aĭ sĕĭ."

„Şi eŭ să mĕ duc acolo cu voĭ!? — strigă Mir Benah dus cu gândul la pustiurile văratice, pe care-şĭ petrecuse copilăria.

„Tu fă ce vreĭ şi du-te unde-ţĭ place, — rĕs-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

punse Evreul, — dar noue să ne deschiḑĭ drum fie prin Armenia, fie prin Persia.

Mir Benah stete cât-va timp pe gânduri.

„E greŭ, — ḑise apoĭ. — Ceea ce voiesc eŭ trebue să se facă iute, cât maĭ curênd, căci altfel se dă svon şi totul e perdut. — Arabiĭ sunt în mare fierbere, şi rĕscoala poate să isbucnească de aḑĭ pe mâne, ear voĭ nu sunteţĭ gata.“

„Ba suntem gata, — iĭ rĕspunse Rabinul. — Dacă-mĭ laşĭ treĭ ḑile, ca să-ĭ vestesc, mâne în ḑorĭ de ḑi să ieşĭ la poarta despre Rĕsărit. Voĭ veni ḑece catârĭ încărcaţĭ cu sacĭ de cărbuni. la sacĭĭ, du-ĭ la tine şi bagă de seamă, ca nimenĭ să nu vadă ce scoţĭ din eĭ. — Ear dacă va maĭ fi nevoie, îţĭ voĭ maĭ da.“

„Ne-am înţeles, Ben Isaac! — iĭ ḑise Africanul hotărît.

„Încă nu pe deplin,—rĕspunse Rabinul rostind vorbele rar şi rĕspicat. — Baniĭ, pe care ţi-ĭ daŭ, sunt mântuirea noastră. Dacă vreĭ dar, ca mâne în ḑorĭ de ḑi să-ţĭ trimit sacĭĭ, adă-mĭ până la mieḑul nopţiĭ pe fiica ta. Ea şi noĭ numaĭ împreună putem să scăpăm.

Nu-ĭ aşa, Mir Benah! —“

Africanul ear stete pe gânduri.

Aşa era! — El trebuia să i-o încredinţeze cuĭ-va, şi nimenĭ nu putea să aibă pentru ea maĭ multă purtare de grijă decât Evreiĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Ți-o aduc!" — dise și se depărtă.

Dilele următoare Bagdadul era mai liniștit decât de obiceiŭ, viața se desfășura 'ntr'însul încă mai pe'nfundate clocotind.

Arabi-și negligeau afacerile, ear Evreii-și vindeau prin bazaruri mărfurile pe prețuri de nimic, toți vorbiau mai încet și umblau mai cu băgare de seamă. Mulți știau și aproape toți simțiau, că se pregătește o mare schimbare, dar simțemêntul acesta era vechiŭ și lumea se deprinsese cu el.

Surparea mareĭ împĕrăției a Chalifilor se începuse cu vre-o doue-deci de anĭ mai nainte, când Arabiĭ, odinioară sobriĭ și atât de resboiniciĭ eĭ întemeetorĭ, s'aŭ dat la viața plină de plăcerĭ trecătoare, aŭ lepădat armele și aŭ pornit goana după bogățiĭ.

Harun al Rașid și Zubeida, mult cântata lui soție, aŭ iubit ceea ce e frumos și măreț și aŭ uimit lumea prin dărnicia lor și prin pompa, pe care o desfășuraŭ.

Urmașiĭ lor, ne mai fiind în stare să'nțeleagă frumosul, căutaŭ cu nesațiŭ ceea ce era scump și aŭ uimit lumea prin desfrêul lor și prin risipa ce făceaŭ.

Trebuințele eraŭ atât de multe și de mariĭ, încât și ceĭ maĭ marĭ se simțiaŭ sĕracĭ și toate se socoteaŭ în banĭ, toate se puteaŭ cumpăra, nimenĭ nu mai era sigur nicĭ de avutul sĕŭ,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nicĭ de ḑiua de mâne. Mulţimea cea mare erau oamenĭ scăpătaţĭ şi peritorĭ de foame, cară puţiniĭ, care se'mbuibau din roadele muncĭĭ sevîrşite de aceştia, tremurau de frica rĕsbunărĭĭ. Chalifiĭ aŭ fost şi eĭ nevoiţĭ să se apere luându-şi-ĭ pe Turcĭ în sîmbrie, şi din ziua, în care aŭ intrat în citadela Bagdatuluĭ, Turciĭ aceştia erau adevĕraţiĭ stĕpânĭ aĭ împĕrăţieĭ şi asupra lor erau îndreptată toată ura.

Mir Benah avea cuvinte de a se grăbi.

Era peste putinţă, ca timp de treĭ ḑile să se urmeze o pregătire, la care luau parte mii de oamenĭ, fără-ca Turciĭ să prindă de veste, şi Mir Benah se aştepta în fie-care clipă, că să fie dat de gol.

El întrase însĕ în tovărăşie cu un om, care era nesĕcat în născocirea mijloacelor de luptă.

Evreul, care-şĭ petrecea viaţa între fiarele ruginite, nu era un muritor de rĕnd, ci mâna dreaptă a unei puterĭ, care pĕtrundea până în cele maĭ ascunse părţĭ ale societăţiĭ. Miile de slugĭ credincioase, despre care-i vorbise luĭ Mir Benah, nu îĭ erau numaĭ agenţĭ comerciaĭ, şi el ştia cine ce vrea, ce doreşte, cum stă, în ce fel de strîmtorărĭ se afla, ce slăbiciuni are şi de unde trebue să fie apucat. Chaliful bea, car Evreiĭ negoţătoriaŭ şi cu vinurĭ. Spre a-l alinta dar pe El Mutavachil, Ben Isaac i-a căutat cel maĭ bun vin de Cipru, frumos de te doare ini-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ma să-l beĭ şi gustos de şi cântărit cu aur e prea ieftin.

Abu Lihasan Alastcarii, poetul, era vestit pentru însufleţirea, cu care cânta lauda trecutuluĭ, şi pentru asprimea, cu care bicĭuia pĕcatele presentuluĭ. El avea slăbiciune pentru arme. Ben Isaac ĭ-a trimis câţĭ-va oamenĭ încărcaţĭ de arme de Damasc, ca sá-şĭ aleagă pe cele maĭ frumoase dintre ele, car pe Turcĭ i-a vestit prin ascuns, că poetul pregăteşte ceva şi adună arme la casa sa.

Ḍiua a treia, care după călindarul nostru era la 9 Decemvrie 861, pe'nserate, Bagdadul era liniştit ca nicĭ o dată în timpul celor din urmá câţĭ-va am. Puţinĭ ştiau, ce are să se întêmple, dar toţĭ se aşteptau la ceva, şi oamenĭĭ se retrăseseră din vreme prin casele lor. Cei din urmá Evreĭ se strecurau în caravane micĭ spre poarta de la Rĕsărit, pentru-că de acolo să apuce pe rîŭ la deal, unde îĭ aşteptaŭ, la depărtare de vre-un ceas, douĕ-spre-ḍece miĭ de Arabĭ adunaţĭ de Mir Benah.

Ceĭ-laltĭ Arabĭ craŭ risipiţĭ prin oraş în cete maĭ micĭ, pe care Iacub avea să le adune îndată-ce Mir Benah îĭ va fi dat sĕmnul.

Mir Benah el însu-şĭ aştepta cu cincĭ-sute de voinicĭ aleşĭ în curtea cea mare, din care robiĭ se străcurau şi ei unul câte unul spre poarta de la Rĕsărit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
biblioteca.transilvania.ro/mdrr1901-1932

Turcii erau gata. Simţindu-se tari, ei se bucurau în taină de ocasiunea ce li se da, ca să prade şi pe cei vinovaţi, şi pe cei bănuiţi. O ceată de două-zeci şi patru de călăreţi plecase la Abu Lihasan Alastcarii, ca să-l prindă şi să caute în casa lui arnele, car alte trei cete mai mari stau la pândă prin împregiurimile casei lui.

El Mutavachil el însu-şi, rădemându-se pe garda lui credincioasă, sta'n nepăsarea celui sortit la peire dinpreună cu tovarăşii lui de chefuri şi bea vin de Cipru.

Se'ntunecase când Turcii i-au adus pe Abu Lihasan Alastcarii şi l'au încredinţat, că n'au găsit în casă lui arme.

„Mint, Chalifule, — grăi poetul. — Am arme mai frumoase decât ale tale, căci tu nu ai, precum se vede, nevoe de arme. Ţi zici El Mutavechil, cel ce se rădemă pe Dumnezeu, dar rădemul tău — e — nu Dumnezeu, care i-a pus prooroculuî arma'n mână, ci ceata aceasta de Turci, care e o ruşine şi pentru noi, şi pentru tine.

El Mutavachil moştenise de la părinţii lui slăbiciunea pentru poesie, şi vinul de Cipru îi mai şi îndulcise firea.

„Vorbeşti prostii, Abu Lihasan, dar unor poeţi ca tine multe li se iartă, — îi răspunse el. — Dacă nu s'au găsit arme'n casa ta, vorbele tale sunt spumă goală şi mişel a fost cine te-a pus la bănuială".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Mişel n'a fost, — întîmpină Abu Lihasan,— ci un biet de visător, care m'a socotit mai vrednic decum sunt. Nu păcat, ci o virtute pentru timpul nostru prea mare ar fi să adunăm arme şi să sărim în mână cu ele, ca să te scoatem din ticăloşia, în care te afli".

„Ear vorbeşti prostii, tot numai prostii vorbeşti, Abu Lihasan, — grăi Chaliful! — dar n'o să-mi strici cheful cu ele. — Ia! — urmă întinzându-i o cupă plină, — bea şi tu, ca să-ţi vie mintea. Aşa vin neam de neamul teu n'a mai băut.

„Şi n'o să beau nici eu, — răspunse poetul. — Nu! — Eu n'am să me spurc bând alăturea cu voi!"

„Nu eşti numai prost, Abu Lihasan, ci şi obraznic, — îi zise Chaliful. — Dar cheful tot nu mi-l strici. — Haid, — spune-mi o poesie, ca să te iert."

„O poesie vrei? — Djafar! — grăi poetul.— Nu ai tu pentru vin slăbiciunea, pe care o am eu pentru poesii, şi să ştii, că mai plăcută e beţia, pe care ţi-o dă poesia decât ceea ce te cuprinde înecându-ţi mintile în vin. — Dacă poesie vrei, ascultă, Djafar, şi fii cu ochi'n patru, căci am să-ţi spui una, pe care n'o să o mai uiţi cât vei trăi în lumea aceasta.

„S'audim! —" strigară cu toţii.

Poetul recită versurile :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ascultă vorba mea,
Chalifule! Nu bea,
Căci vinul e otravă. Bându-l
Te'ncânţi şi-ţi bei viaţă şi puteri,
Te simţi slăvit şi când nu dai cu gândul
Te vedi surpat, prin tine însu-ţi peri.
Nu bea, că cel ce cade beat
E un smintit şi-'un blestemat.

Christos, chiar el, nu vrea,
Ca omul vin să bea,
Şi-a rênduit, ca vinul sfînt să fie,
Gustat numai de'nchinătorii lui,
Gustat, ear nu băut cu lăcomie
Cum tu ca un păgân să-l bei te pui.
Nu bea, că cel ce cade beat
E un smintit şi'un blestemat.

Proorocul prevedea,
Că şi gustarea-i rea,
Şi ne-a oprit cu straşnică poruncă,
Ca nici măcar să nu gustăm din vin.
Ear tu, urmaşul lui, te spurci!? — Aruncă
Scârbit şi varsă'n foc paharul plin!
Nu-l bea, că cel ce cade beat
E un smintit şi-un blestemat.

„Hahaha! — rise Chaliful. — Tot prostii spui tu şi în versurile tale, dar le spui frumos, şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ceea ce e frumos se trece ca glumă bine ticluită. Dă înainte!“

„Dacă vreĭ şi vreĭ, eŭ îţĭ torn în pahar apă curată — grăi poetul şi urmă :

„Tu beĭ şi rîdĭ cu nepăsare!
Nu vedĭ, că'n giurul teŭ gemênd
Se sbate un popor flămând
Ce chiar nicĭ adăpost nu are!?
Orĭ nu îţĭ este frică,
Ca mâne se ridică
Urmaşiĭ de eroĭ
Ce astă-dĭ umblă goĭ!?

Orĭ credĭ, că garda ta turcească
Şi-atuncĭ, când fiiĭ luĭ Omar
Cu toţiĭ car la luptă-sar,
Va maĭ puté să te păzească!?
O, Djafar, fiĭ cu minte
Şi nu maĭ bea 'nainte,
Că 'n cupă e venin
Şi perĭ ca din senin! —

„Ducţi-l de aicĭ şi-ĭ daţĭ un păhar de apă rece, ca să se maĭ astêmpere! — strigă El Mutavachil şi-şĭ urmă cheful înainte — până pe la mieḑul nopţiĭ, când unul dintre soţiĭ luĭ de beţie i-a dat bine nimerita lovitură de pumnal.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In ḑorile ḑileĭ de 10 Decemvrie trupul luĭ rece zăcea întins pe pardoseala de marmură, părăsit în palatul cel mare, ear prin uliţile strîmte se vărsa înainte sângele.

IV.

Valurĭ de patimĭ.

Nu se fac nicĭ în rĕŭ, nicĭ în bine fără de frĕmêntărĭ în viaţa omenească schimbările.

Călugăriĭ trimişĭ de la Roma lucraŭ cu zel neobosit pentru creştinarea Slavilor de la Apus în vreme-ce Constantin şi Clement ostăniaŭ fie-care cu soţiĭ sĕĭ să aşeze temeliile vieţiĭ creştineştĭ — unul în ţara Chazarilor, ear cel-lalt la Slaviĭ de la Rĕsărit.

Sĕrbiĭ de la poalele Carpaţilor în deosebi eraŭ pregătiţĭ pentru învĕţătura creştinească, aŭ primit cu însufleţire pe Părintele Clement şi pe soţiĭ luĭ, care le vorbiaŭ toţĭ în limba lor, şi fusesĕră trecuţĭ prin sfîntul botez când Părintele Manea a scăpat din temniţă. Vechiĭ creştinĭ înse, atât ceĭ de la Nicopoli, cât şi ceĭ din Carpaţĭ, nu iĭ socotiaŭ creştinĭ adevĕraţĭ şi se depărtaŭ şi de preoţiĭ, care iĭ botezasĕră cu toate pĕcatele lor.

Peste cât-va timp unĭĭ dintre călugăriĭ trimişĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de la Roma, coborîndu-se pe Dunăre la vale, au ajuns până la Carpaţi şi încă mai nainte de a fi sosit la Mureş au dat spre marea lor mirare de vechii creştini. Călugării aceştia ziceau şi ei, că nu sunt creştini adevăraţi nici cei de curênd botezaţi, nici preoţii, care îi botezaseră.

Vechii creştini se simţiau dar mai apropiaţi de aceşti apostoli apuseni, care erau şi mai blajini şi nu cereau nimic de la dînşii.

Căpetenia lor, Părintele Felician, Benedictinul bine hrănit, îi ispitia pe preoţi, ca să afle, care le sunt credinţele şi obiceiurile, şi le găsia toate bune şi frumoase, până la unele deosebiri cu totul neînsemnate întocmai ca la Roma. El se mulţumia dar, ca ei să ceară binecuvêntarea Papei, şi-i încredinţa, că o vor şi primi, dacă se pun sub ocrotirea lui şi nu intră în legătură cu aceia, pe care nu-i socoteau nici ei creştini adevăraţi.

„Nu voim nici noi să ne amestecăm, — răspundeau preoţii ; — dar Papa ce cere de la noi, că să ne dee binecuvêntarea şi să ne ieie sub ocrotirea sa ?“

„Nimic ! — le răspundea Părintele Felician cu blândeţă, — doar ca să-l cuprindeţi şi pe el în rugăciunile voastre cum şi el vă cuprinde pe voi în ale lui“.

„Nu cere să ne facem biserici, să ne rostim rugăciunile în o limbă, pe care n'o înţelegem,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
https://transilvania.ro/mdrr1901-1932

şi să ne lepădăm de obiceiurile rămase de la părinţii noştrii? — întrebau ear preoţii. — Stăpânire bisericească nu vrea să ne aşeze?"

„Nu, — răspundea Părintele Felician cel înţelept. — Toate rămân cum înşi-vă le voiţi. Obiceiurile aşezate de părinţii voştri rămân neatinse câtă vreme voi înşi-vă nu vă veţi fi lepădat de ele."

„Dacă e aşa, — ţicea chiar şi Părintele Titu, care era tot blând şi înţelept şi el, atunci Papa e creştin adevărat şi se cuvine să-l cuprindem în rugăciunile noastre".

Părintele Clement însă, care nu era nici blând, nici înţelept, ci, precum îl ştim, călugăr pătimaş, nu se putea împăca cu gândul, ca pe acea-şi bucată de pământ să trăiască două feluri de creştini, care se duşmănesc între dînşii. Pe când dar Părintele Felician, căuta forma, în care aveau să ceară binecuvêntarea Papei şi ocrotirea lui şi chemase de peste Dunăre pe fratele Formosus, deşteptul său ucenic, ca să-l trimită la Roma, Părintele Clement li se plângea mai marilor de la Constantinopol, că Benedictinii turbură sufletele amestecându-se în lucruri, care nu îi privesc, şi în văile de atâta timp liniştite ale Carpaţilor se'ncingea o luptă din ce în ce mai înverşunată între Apus şi Răsărit.

Apusenii îi ocăriau pe Grecî spuind că sunt neputincioşi, pătimaşi şi făţarnici, eară Grecii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

îi huliaŭ pe Apuseni ca nesăţioşi, desfrênaţi şi violenţi.

Muntenii îi credeaŭ şi pe unii, şi pe alţii şi nu luaŭ parte la luptele aceste, al cărora rost nu puteaŭ să-l înţeleagă; ei se dedeaŭ însă mai mult în partea Apusului, care, fiind mai depărtaţi, nu putea să se amestece cu dînşii şi să le strice obiceiurile. Părintele Felician se socotia dar mare şi tare la Târgovişte, ba era să-l trimită pe indemânaticul Formosus chiar şi la cetatea de pe Dâmboviţa, unde se afla Doamna văduvă cu Vladimir, copilul ei.

De o dată însă, s'a ivit, ca venită din altă lume, în mijlocul Muntenilor Ana, mult jelita preuteasă, pe care toţi o ştiuseră perdută.

Scăpată de Părintele Metodiu şi de minunatul lui frate, ea trăise timp îndelungat sub purtarea de grijă a Maicii Teodorei şi împreună cu fiiccle ei, ştia toate nedreptăţile suferite de Ignatie cu voia Papei şi trecuse prin Bulgaria sub ocrotirea Părintelui Clement, care îi rênduise însoţitor pe Părintele Serafim, călugărul mai mult cuvios decât bătrân, care o iubia ca pe copilul său şi nu se depărta nici odată de lângă dînsa.

O minune cerească li se părea tuturora scăparea ei; ca la o sfîntă se uităŭ cu toţii la dînsa, din toate părţile se aduna lumea în cale ei, ca s'o vadă, să afle, prin câte a trecut şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cum a scăpat şi ce fel e lumea, din care vine; eară ea nu mai era copila jingaşă şi sfiicioasă de odinioară, ci femee cu vîrtute, care se simţia mai pre sus de toţi şi stăpânia inimile chiar şi numai prin înfăţişarea ei.

Nu putea Părintele Clement să-şi găsească un ajutător mai însufleţit, nici Părintele Felician să dee peste un duşman mai cumplit decât această femee tinără şi trecută prin cele mai grele încercări, soţia unui preot mult iubit şi lovit de o mare nenorocire, verişoara Doamnei văduve şi mătuşa Domnului încă copil, muma, care alerga cu copilul ei orfan în braţe printre fraţii ei — făcând sfiicioşi pe cei tineri şi îndrăzneţi pe moşnegii cuprinşi de fiori.

Intoarsă, în sfîrşit, în mijlocul fraţilor ei, ea uitase toate suferinţele, pe care le îndurase, plângea de bucurie şi nu se mai sătura să privească câmpia întinsă, văile largi şi munţii înalţi, să respire aierul curat, să bea apa dulce şi să vorbească cu mult iubiţii, în mijlocul cărora copilul ei avea să-şi petreacă viaţa.—

„Ah, bine e! — ţicea dînsa, — frumos e! —" şi-i îmbrăţişa pe toţi, săruta oile de pe câmp şi viţeii, săruta pomii din livadă, săruta iarba verde, ar fi voit să poată cuprinde în braţele ei munţii şi nu se mai sătura de bucurie. Tocmai de aceea viuă era mereu în sufletul ei amintirea binefăcătorilor ei şi viuă şi spaima, care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

a cuprins-o când a aflat, că fraţii ei s'aŭ dat în partea Papei, pe care dînsa'l ştia de la Maica Teodora şi de la fiicele ei, de la preoţii, cu care venise, şi mai ales de la Părintele Serafim, povăţuitorul ei în cele sufleteşti.

„Cum!? — le ţicea dinsa fraţilor adunaţi împregiurul ei, — voi cu Papa voiţi să vĕ amestecaţi!? — Dar ştiţi voi, ce va să ţică Papă? — ştiţi ce se petrece 'n lume!? — O, nenorociţilor! — Nu ştiţi cine e împĕratul Mihail, care şi-a horopsit surorile şi mama, şi Barda, fratele nelegiuit, şi Photie, unealta lor. Nu ştiţi, că Papa s'a unit cu dînşii, ca să prigonească pe Ignatie, sfîntul schingiuit. Le ştiŭ eŭ, care m'am împărtĕşit de binefacerile maicii Teodorei, şi vĕ spun: Bizanţiul e o căldare mare, în care ferb în clocote cele mai mari spurcăciuni, eară Papa îi dă şi el foc cazanului, mestecă cu linguroiul şi găteşte otrăvurile rîţând ca un diavol împeliţat. — Fugiţi de el! —

Părintele Serafim era încântat.

„Vino, — îi ţicea, — copila mea, să te îmbrăţişez.“

Şi-o îmbrăţişa cuviosul Părinte cu multă dragoste.

Ear Munteniĭ nu ştiaŭ, ce-i drept, nici din spusele ei, ce se petrece în lume şi cine e Papa, dar le era destul, că dînsa le ţice să fugă de el, şi foarte în curînd Părintele Felician şi soţii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

luĭ nu maĭ ştiaŭ în cotro să apuce, eară Părintele Serafim şi soţiĭ luĭ eraŭ primiţĭ cu braţele deschise pretutindenĭ, unde eĭ se iviaŭ alăturea cu Ana.

Nu era însă Ana pretutindenĭ, şi pe când uniĭ îĭ alungaŭ pe Apusenĭ, alţiĭ îĭ luaŭ la goană pe Resăritenĭ şi car alţiĭ nu voiaŭ să ştie nicĭ de Apusenĭ, nicĭ de Resăritenĭ şi-ĭ socotiaŭ pe aceştĭ apostolĭ aĭ iubiriĭ maĭ rĕĭ decât ceĭ maĭ nelegiuiţĭ păgânĭ. Pretutindenĭ dar prin văĭ şi pe la poalele dealurilor oameniĭ se'nvrăjbiseră şi, aţîţaţĭ de preoţĭ, se duşmăniaŭ din ce în ce maĭ mult între dînşiĭ.

Zadarnic alergaŭ judeţiĭ, ca să-ĭ împace, căcĭ nu eraŭ nicĭ eĭ de acela-şĭ gând. Tot maĭ trăia Albu şi Creţu şi Cornea alăturea cu Strîmbu, cu Cârnu şi cu Sântu, şi nu maĭ era la mijloc Domnul, ca să o rupă într'un fel, car Părintele Titu nu voia să se coboare de la poalele Negoiuluĭ. Pecând uniĭ îndemnaŭ pe Ana să stăruie cu tot dinadinsul, ceĭ-lalţĭ clătinaŭ din cap întrebându-se, dacă nu cum-va are dreptate Părintele Felician, care ţicea, că femea venită de la Constantinopol e stĕpânită de duhurĭ necurate şi că dragostea Părintelui Serafim nu e părintească.

Şi tot aşa ţiceaŭ şi feciorii luĭ Creţu, care nu eraŭ călugărĭ.

Mare era dar turburarea când Ana a plecat

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de la Tîrgovişte cu Părintele Serafim şi cu âncă doĭ dintre soţiĭ luĭ, ca să treacă în valea Dâmboviţeĭ şi să meargă la verişoara eĭ, Doamna.

„Nu! — strigaŭ ceĭ maĭ colţoşi, — nu vrem s'o momească şi pe Doamna şi să-ĭ strice mintile cu apucăturile eĭ străine!“

„Nu vrem să rĕsbească bizantiniĭ până la Domnul, care e copil nevrîstnic şi se prinde uşor în mrejile lor! — strigaŭ alţiĭ.

Mulţimea însĕ se uita în ochiĭ Ancĭ şi o ducea pe sus orĭ-şi-unde voia dînsa să meargă.

S'a dus Ana, dar în urma eĭ nu s'a potolit fierberea, ci s'a 'ntins tot maĭ departe peste Dunăre şi pe Dunăre la deal. Pornită o datá, lupta dintre Apuseniĭ şi Rĕsăriteniĭ s'a urmat cu înteţire din ce în ce maĭ pătimaşă şi pe întindere din ce în ce maĭ mare.

Curênd după cele petrecute la poalele Carpaţilor Rastislav, Ducele Moravieĭ, întrând în luptă cu Germaniĭ, i-a alungat şi el pe Apuseniĭ din ţara luĭ şi a cerut de la Patriarchia din Constantinopol preoţi, care ştiŭ slavoneşte.

Constantin s'a întors de la Chazariĭ, unde petrecuse patru aniĭ de ţile, şi, călugărit, cum de atâta timp dorise, sub numele Ciril, a plecat cu fratele sĕŭ Metodiu şi cu mulţi soţiĭ în Moravia, ca să urmeze lucrarea începută de Apuseniĭ.

Atât în drumul lor pe Dunăre la deal, cât şi în Moravia şi în Boemia eĭ aŭ fost primiţi de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Slavĭ cu însufleţire, şi acum au ieşit ântĕia oară la iveală cărţile bisericeştĭ traduse în limba slavonească de Părintele Ciril, care a alcătuit şi slovele pentru scrierea slavonească.

In faţa acesteĭ întinderĭ a înrîuririĭ rĕsăritene preoţimea apuseană era din ḑi în ḑi maĭ nerăbdătoare, şi Papa Nicolae I. trebuia şi el să se încredinţeze, că nu e Photie omul, prin care poate să-şĭ întindă stĕpânirea şi asupra creştinilor de la Rĕsărit. Chiar dac'ar fi voit să se dee la după pĕr, Photie era slab şi trebuia să se supună sinoduluĭ, care-l ţinea strîns.

In anul 864 s'a petrecut, în sfîrşit, şi în Bulgaria âncă de mult aşteptata schimbare.

După moartea luĭ Mutavachil ucigaşiĭ ridicaseră 'n scaun pe Muntasir, care, chinuit de mustrărĭ grele, murise şi el peste jumĕtate de an, şi după moartea luĭ împĕrăţia Chalifilor pornise spre disolvare.

Acum era timpul, ca Barda să-şĭ întrupeze visul de mărire puind la cale un noŭ rĕsboiŭ asupra Arabilor. Călugărimea stăruia însĕ dimpreună cu Vasilie, ca maĭ nainte să fie înfrînaţĭ Bulgariĭ, care eraŭ din ce în ce maĭ supărătorĭ.

Anĭ de ḑile de a rîndul Dumneḑeŭ îĭ certase pe oamenĭĭ învrăjbiţĭ prin cutremure, prin rĕvărsărĭ şi prin secete, şi era o foamete de flămânḑiĭ îi mâncaŭ pe morţĭ şi bolĭ grele seceraŭ pe ceĭ ce tot ar mai fi avut, ce să mănânce.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Boris se făcuse dar sfiicios, îi lăsa în voile lor pe din ce în ce mai numeroşii creştini de sub stăpânirea lui şi tot mai mult se pătrundea de gândul, că şi Bulgarii numai ca creştini vor puté să-şi urmeze viaţa în mijlocul lumii creştine.

Cu toate nenorocirile însé lupta între Apuseni şi Răsăriteni se urma cu mânie oarbă, şi era lucru firesc, ca'n lupta aceasta Bulgarii, care avuseră atâte răsboaie cu Romeii, să se dee în partea Apusenilor, de care nu puteau să se teamă. Mai mulţi dintre preoţii zeloşi ai Răsăritenilor fuseseră dar alungaţi din Bulgaria.

S'a pornit dar răsboiul. După câte-va bătălii neînsemnate însé Romeii şi Bulgarii au întrat la învoială şi Boris a luat hotărîrea de a primi şi el sfintul botez. Împăratul el însu-şi i-a fost naş, şi de aceea Părintele Clement, primul Episcop al Bulgariei, i-a şi dat în botez numele Mihail.

Vestea despre creştinarea lui Boris i-a sguduit pe Apuseni, şi Părintele Formosus a alergat la Roma. In timp de câţi-va ani înrîurirea scaunului patriarchal se'ntinsese spre Meadă-Noapte până aproape de Chiev, unde pe timpul acela era capiştea Slavilor păgâni, ear spre Apus până în Boemia. Acum, după-ce Boris primise şi el botezul, nu mai rămânea îndoială, că toţi Slavii creştini stau sub ascultarea Patriarchiei de la Constantinopol.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

O nouă putere se'nchega la gurile Dunării, şi puterea aceasta atîrna de sinodul de la Constantinopol, care se numia ecumenic.

Scoşi prin aceasta din răbdare, Apusenii aŭ început să-şĭ dee seamă, că Ignatie nu s'a retras de bună voie din scaun, că el pe nedrept a fost osândit şi nevinovat sufere, că el e adevĕratul Patriarch al Constantinopolului, eară Photie nicĭ nu poate să fie socotit în rêndul preoţilor.

Dacă eĭ ar fi făcut aceste constatărĭ la timpul cuvenit, foarte mulţĭ dintre creştinii de la Rĕsărit l'ar fi ridicat pe Papa Nicolae I. în slava cerului. Făcute însĕ acum, ele dedeaŭ pe faţă un gând duşmănos şi nu puteaŭ decât să întărească poziţiunea luĭ Photie.

Papa a adresat atât Patriarchieĭ de la Constantinopol, cât şi celor-lalţĭ Patriarchĭ o scrisoare, în care declară, că nu-l recunoaşte pe Photie Patriarch legitim, nicĭ nu-l socoteşte preot, ci om de rênd, care trebue să fie scos din biserică ca turburător al buneĭ rênduielĭ.

Prin această prea târdie recunoaştere a adevĕruluĭ s'a pornit lupta, în care s'a desbinat biserica creştinească şi care i-a înstrăinat tot maĭ mult pe creştinii de la Rĕsărit de ceĭ de la Apus [1]).

[1]) Amĕnuntele privitoare la viaţa sfîntuluĭ Ignatie sunt luate din „*Vieţile Sfinţilor*" de P. Ş. Părintele Episcop Dr. Gherasim Timuş.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Avuse Photie şi tot mai avea încă mulţi duşmani, dar acum nu era vorba de el, ci de neatîrnarea scaunului patriarchal, şi până chiar şi Ignatie stăruia, ca toţi să sară pentru apărarea vechelor aşedăminte bisericeşti. Călugărimea cea pătimaşă alerga dar în toate părţile, şi în scurt timp inimile s'au umplut de amărîciune pretutindeni, unde trăiau creştini.

Tot aşa şi'n cetatea din valea Dîmboviţei, unde cele doue vĕduve, Ana şi Doamna, nu ajungeau să se poată înţelege între ele.

Doamna, cu vre'o patru ani mai în vîrstă decât verişoara ei, era mai potolită şi se socotia mai cu minte. Inima i se'ntuneca de câte-ori îşi aducea aminte de rĕposatul ei soţ, care fusese om ursuz şi pornit spre viaţă fără de frĕu. Ear acum ea trăia ca ţinută'n închisoare. Nu unul dintre voinicii de frunte se uita cu dor la ea, şi mulţi erau de părerea, că e pĕcat ca o femee ca dinsa să-şi petreacă viata în vĕduvie; bĕtrânii însĕ şi mulţimea cea mare ţineau la părerea, că e nevrednică femea, care nu ştie să-şi păstreze vĕduvia.

Când a aflat, că Boris a primit sfîntul botez, Ana se bucura de nu mai ştia ce să facă şi cum să-şi dee pe faţă părerea de bine, cânta, juca şi-şi săruta copilul.

Doamna se uita cu un fel de jale la dînsa. Ea nu-l cunoştea pe Boris, nu stĕtuse ca roabă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în faţa luĭ, nu fusese scăpată de ceĭ doĭ fraţĭ, nu trăise sub purtarea de grijă a Maciĭ Teodoreĭ, nu fusese sub ocrotirea preoţilor rînduiţĭ de părintele Clement, nu înţelegea dar bucuria verişoareĭ sale şi nu era 'n stare să iee parte la ea.

Nu e apoĭ nimic maĭ jignitor decât să te bucurĭ, ear aceia, cu care trăieştĭ, să nu iee parte la bucuria ta. Ana era mâhnită şi se plângea.

„Bine, — îĭ ţicea Doamna, — ce să-mĭ fac!? — Eŭ îĭ ştiŭ pe oameniĭ aceia numaĭ din spusele tale, şi, dacă e adevĕrat ceea ce-mĭ spuĭ tu, ceĭ sunt maĭ rĕĭ decât păgâniĭ, nesăţioşĭ, desfrînaţĭ, spurcaţĭ în toate ale lor: ce-mĭ pasă mie, dacă le merge bine orĭ reŭ!?“

„Dar nu sunt toţĭ aşa, — întîmpină Ana. — E şi maica Teodora şi...“

„Dumneţeŭ să mĕ ierte, — o'ntrerupse Doamna, — şi să nu fie ţis în ceas rĕŭ, căcĭ am şi eŭ copil, — dar mi-e tot'dauna par'că nu pot s'o plâng nicĭ pe maica Teodora a ta. Tot ea trebue să fie vinovată, dacă băiatul i-a ieşit atât de rĕŭ.“

Asta o umplea pe Ana de adîncă amărîciune, şi cele doue verişoare se înstrăinaŭ tot maĭ mult una de alta, Ana tot maĭ mult simţia, că nu maĭ are în lumea aceasta decât pe Părintele Serafim şi pe ceĭ doĭ soţĭ aĭ sĕĭ, care o'nţelegeaŭ şi luaŭ parte la bucuriile şi la durerile eĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Nu se putea, ca Doamna să n'o simtă aceasta.

Omul, care se canoneşte pe sine, e aspru faţă cu alţii şi prepuielnic — mai ales fiind femee, şi Doamna nu-i vedea bucuros pe călugării străini şi se simţia jignită când verişoara ei vorbia cu dînşii în o limbă, pe care nimeni afară de dînşii nu putea s'o înţeleagă.

Părintele Serafim îndeosebi îi părea om viclean, care umblă smerit ca o pisică, se uită 'n toate colţurile, le scrutează toate şi se făcuse stăpân pe Ana de biata femee nu mai trăia, par'că, decât să facă voile lui.

Nu o dată ar fi voit să i-o şi spună Anei aceasta; ea se făcea însă din ce în ce mai neapropiată.

Părintele Serafim, om trăit în lume, simţia, că Doamna nu-l vede cu ochi buni, ţinea să câştige bună-voinţa ei, îşi dedea silinţa să-i înveţe limba şi se ţinea departe de Ana. Tocmai aceasta o făcea însă pe Ana încă mai stăruitoare.

Când a sosit vestea despre scrisoarea Papei, Ana ar fi trebuit să se bucure, căci ieşise la iveală mişelia lui Barda şi alui Photie şi dreptatea lui Ignatie, sfîntul de atâta timp schingiuit.

Ea nu judeca însă cu mintea, ci cu inima şi nu vedea în scrisoarea Papei recunoaşterea adevărului, ci pornirea de a se folosi de împregiurări, ca să asupreasca pe creştinii de la Răsărit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Deŭ, că nu te maĭ înțeleg, — îĭ ḑise Doamna: — mănia ta mi se pare lucru sucit. Mi-aĭ vorbit atâta despre réutățile luĭ Photie și despre sfințenia luĭ Ignatie, car aḑĭ îl ocărești pe Papa, fiind-că ḑice și el ceea ce ḑicĭ tu.“

„Nu acum trebuia s'o ḑică, ci atuncĭ; nu pentru-că iubește dreptatea o ḑice, ci pentru-că umblă să-șĭ facă poftele,“ — îĭ rĕspunse Ana adunându-șĭ toată istețimea, ca să o convingă despre rĕutatea cuprinsă în scrisoarea eĭ urgisitului Papă.

Pecând însĕ ea se'ncălḑia din ce în ce maĭ mult, Părintele Serafim, om chibzuit și cu socoteală, îĭ dedea dreptate Doamneĭ, ceea ce era o mulțumire pentru Doamna, dar o umilire pentru Ana.

Jignită'n amorul eĭ propriu și cuprinsă de simțĕmêntul, că e părăsită de toțĭ, ea s'a depărtat în cele din urmă, s'a 'nchis în iatacul eĭ și a stat timp îndelungat plângând așa singură.

Părintele Serafim, singurul, care maĭ putea s'o mângâie, s'a dus peste cât-va timp la dînsa, i-a șters lacrămile, a'mbrățișat-o, a sĕrutat-o ca de obiceiŭ și a mustrat-o cu blândeță

„Vĕd, fata mea, — îĭ ḑise, — că spre marea mea durere nu-mĭ rĕmâne decât să plec de aicĭ.“

„De ce, Părinte? — grăi dînsa. — Nu ți-e milă să mĕ părăsești? — nu veḑĭ, cum s'aŭ înstrăinat toțĭ de mine? —“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„O, draga mea, — îi răspunse el netezindu-i perul de pe frunte.—Aşi sta toată viaţa cu tine, căci ştii cât îmi eşti de dragă. Dumnedeu te-a înzestrat cu prisos cu toate darurile trupeşti şi sufleteşti, care o face pe femee plăcută, încât mi se 'ndulceşte viaţa când te văd, când stau de vorbă cu tine şi când pot să te mângâi, şi grea are să-mi fie viaţa departe de tine. — Eu şi soliî meî avem însă însărcinările noastre, şi zadarnice ne sunt toate silinţele câtă vreme Doamna ne vede cu ochi răi, ear tu te mâhneşti, când eu îmi dau silinţa să câştig bună-voinţa eî. A fost destul să-ï dau aşi dreptate pentru-ca să am durerea de a te vedé plângând."

„Care va să dică nu eşti de părerea eî!? — strigă Ana înviorată.

„Ce 'ntrebare!? — răspunse călugărul. — Cui i-ar fi însă de vre-un folos, dac'aşi mâhni-o dându-ţi ţie dreptate!? — Nu vedî, că i-e destul să ne vadă vorbind împreună pentru-ca să fie supărată!? —"

„De ce, Părinte!? — de ce!? — strigă Ana amărită.

„Fiind-că te iubesc atât de mult şi te pun atât de sus în gândul meu, — grăi dînsul. — Aşa sunt femeile, nu poţi să facî nimic cu ele, dacă nu-ţi daî silinţa să câştigî bună-voinţa lor măgulindu-le."

„Măguleşte-o, Părinte, — întîmpină Ana. —

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dac'aşa e bine, nu mai ţine seamă de mine. Să ne vedem rar, Părinte, şi numai neştiuţi de nimeni."

Era pentru Părintele Serafim oare-care farmec în asemenea întâlniri neştiute de nimeni.

„Eşti cu minte, fata mea, şi-o să veqi, că în curênd toate se schimbă, — îi qise el îmbrăţişând-o cu drag şi serutând-o ear — de astădată şi pe buze — aşa cu sfială ca pe o icoană sfântă.

V.

Salba draculuĭ.

„Ban sunător, născocire a diavolului, ispită grea, putere nebiruită! — îşi qicea Manea de câte-orĭ ochiĭ luĭ se opriaŭ asupra catârilor încărcaţi cu sacĭ plinĭ de aur. — Câte miĭ şi ear miĭ de oameni aŭ trebuit să cadă istoviţi de muncă grea, câtă sudoare şi câte lacremĭ aŭ curs, ca să se adune atâta aur!? — ce aspră trebue să fie firea omuluĭ, care l'a adunat, îl păstrează şi-l păzeşte tremurând de frică!?"

Şi tremura cu toate aceste şi el de frică când se gândia, că fie cuprinşi de beţia izbândeĭ, fie după o înfrângere suferită flămânqiĭ ar puté să dee năvală asupra sacilor plinĭ şi să-şĭ facă fie-care pe apucate parte. — Temeiul vieţiĭ lor

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

erau comorile lui Israel ben Isaac, şi fără de ele perduţi ar fi fost cu toţii.

Mir Benah ţinea cu orî-ce preţ să-i alunge pe Turcî din Bagdad şi, alungat spre Meadă-Noapte, aduna alţi oameni şi ear se 'ntorcea.

Iacub Ibn Leith, căruia toţi îi ţiceau Saffar, faurul, era hotărît să treacă cât mai curênd în Persia, să rêscoale pe fraţii sêi din Chorasan şi să pună capêt stêpânirii Tahiriţilor.

„Să mê fac, — ţicea el, — eu stêpân în Chorasan, apoi ne 'ntoarcem cu putere înţecită la Bagdad.“

Israel ben Isaac şi ai sêi voiau şi ei să înainteze spre Meadă-Noapte, dar îşi făceau socotelile şi mare zor n'aveau.

S'adunau oamenii la sacî ca vespii la miere, dar, adunaţi şi înarmaţi o dată, ei nu mai secau comorile, ci le sporiau. Dedea Israel, dar dedea pe aşteptare, risca, dar îşi scotea şi dobânţile potrivit cu primejdia, în care-şi punea avutul.

După fie-care încăierare se 'ncheiau socotelile.

Dacă era 'nvingătoare, oastea prăda pe ceî învinşi, ear dacă era învinsă, ea se retrăgea şi prăda pe ceî din drumul ei: aşa orî aşa, slugile credincioase ale lui Israel cumpărau de la unii şi vindeau la alţii, luau de la ceî ce apucaserá prea mult, dau la ceî rêmaşi în strîmtorare şi aveau nevoie de timp, ca să-şi descurce daraverile.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Manea umbla ear cu capul în sus şi forfecând cu picioarele, plin de rîvnă şi neobosit, dus mereŭ cu gândul la cele ce aŭ să se facă şi neştiind nicĭ o dată lămurit, ce s'a făcut şi ce se face.

Ţinea şi el, ca Mir Benah, bunul lŭĭ prieten, să-ĭ alunge pe Turcĭ din Bagdad, căcĭ o mare bine-facere ar fi fost pentru întreaga împĕrăţie, dacă ar fi scăpat de plaga turcească.

Ţinea însĕ şi ca Saffar, tot bun prieten al lui, să-ĭ rĕstoarne pe Tahiriḑí, căcí era omul lŭĭ Dumneḑeŭ Saffar, şi mare bine-facere ar fi fost pentru Chorasan să aibă stĕpân ca dînsul.

Ţinea însĕ Manea maĭ mult decât la toate la comoara lŭĭ Israel, şi grija lŭĭ cea mare era să găseáscă pentru ea totdeauna loc bine adăpostit şi păzitorĭ credincioşĭ.

Ar maĭ fi ţinut Manea, ca toate să se facă fără vărsare de sânge, căcĭ îĭ era nesuferit gândul, că oamenĭĭ se omoară între dînşiĭ, ca să facă binele; dar el a găsit leac şi pentru rĕul acesta: sta totdeauna cu bĕtrânul Israel şi cu fetiţa lŭĭ Mir Benah la comoară, de unde nu vedea nicĭ vărsările de sânge, nicĭ jaful ce se făcea după fie-care luptă.

„Noĭ şi aĭ noştri, — îşĭ ḑicea apoĭ, — ne luptăm, ca să întemeiăm stĕpânirea binelŭĭ frângând puterea celor întraţĭ în slujba necuratului".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

La aĭ sĕĭ şi la ale sale numaĭ rar se maĭ gândia Manea.

Se simţia dus ca frunza luată de vîrtejul pornit în timpul verii de a lungul câmpiei întinse şi nu-şĭ maĭ dedea seamă, unde se află şi în cotro merge. Era cu toată inima şi cu tot gândul acolo, unde se afla, şi 'mpărtĕşia durerile, bucuriile şi dorinţele oamenilor, cu care trăia, întocmaĭ caşi-când eĭ ar fi fost fraţiĭ luĭ. Ştia, că foarte de mult a plecat, că e foarte lung drumul, pe care l'a făcut, că mereŭ se ,depărtează, că e lungă afară din cale viaţa, pe care a trăit-o, şi nu-şĭ maĭ putea închipui, cum să maĭ ajungă el ear sub poalele Bucegilor. Trăia deci într'un fel de buiguială şi se ţinea după ceĭ-lalţĭ ca odinioară când se ţinea de pulpana luĭ Muşat, croitorul cu paşiĭ de cocor, şi ear şi ear i se părea, că se viscază numaĭ trăind.

Trecuse şi iarna, şi primăvara fără-ca eĭ să iasă din valea Tigruluĭ. In treĭ rênduri s'aŭ întors până sub zidurile Bagdadului, dar în toate treĭ rêndurile aŭ fost ear nevoiţĭ a se retrage, căci Muntasir, noul chalif, era om binevoitor şi Arabiĭ începusĕră a-l părăsi pe Mir Benah.

Pe la începutul verii aŭ luat dar hotărîrea de a trece în Chorasan. Murind însĕ Muntasir, turburările s'aŭ pornit din noŭ. Maĭ mulţĭ dintre guvernatorĭ s'aŭ declarat neatîrnaţĭ, ba s'aŭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ridicat de o dată doĭ chalifi, Al Mustain la Bagdad, ear Al Mutaz la Samira.

Vĕdênd amestecăturile aceste, Mir Benah şi Saffarul şi-au schimbat gândul, şi-au sporit din nou oştirea, s'au întors ear spre Bagdad şi abia toamna târdiu, după-ce Al Mustain a ajuns la putere covîrşitoare, s'au hotarît să treacă munţiĭ, ca să intre în Persia, ear la hotarele Chorasanuluĭ numaĭ pe la începutul veriĭ au sosit.

Oastea lor era o adunătură de fel de fel de oamenĭ, care-şĭ aveau cu dînşiĭ nevestele şi copiiĭ, şi pretutindenĭ, pe unde treceau, ca se schimba şi se făcea, potrivit cu împregiurările, când maĭ mare, când maĭ mică. Un rênd ieşia din ea, şi altul intra în simbrie: Manea se deprinsese cu gândul, că în lumea, prin care trece, oamenĭĭ se nasc numaĭ pentru-ca atuncĭ, când le vine rêndul, să-şĭ pună viaţa în joc şi să se omoare între dînşiĭ, Acela-şĭ Mir Benah, care ar fi fost în stare să-ĭ stêrpească pe Turcĭ de pe faţa pămêntuluĭ, avea în cele din urmă maĭ multe miĭ de Turcĭ în oastea luĭ.

Era înse în oaste şi un chiag statornic.

Ancă'n curtea cea mare şapte-ḑecĭ de tinerĭ se legaseră cu jurămênt, ca să lupte cu statornicie împreună şi să trăiască după rênduelile aşeḑată de Părintele Manea. Aceasta era ceata sfîntă a pribegilor, care s'a sporit încetul cu încetul la treĭ sute de voinicĭ aleşĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In Chorasan s'au schimbat de odată lucrurile. Amru, fratele Saffarului, pregătise de mult rëscoala, şi Chorasanul întreg s'a ridicat in picioare când oastea a sosit la hotare. Puţine au fost dar luptele în Chorasan, căci urgisiţii urmaşi ai lui Abu Tahir au trebuit să fugă, şi Iacub a fost recunoscut de toţi stĕpân al Chorasanului.

Acum se simţiau prietenii in toată lărgimea. Ne mai fiind nevoie de oaste, Iacub li-a dat simbriaşilor drumul, ca să se ducă fie-care la ai sĕi, şi numai ceata sfîntă a mai rĕmas pentru paza comorii în fiinţă.

Israel ben Isaac, feciorii lui, ginerii lui, nepoţii lui, miile lui de slugi credincioase, toţi fraţii lui atâta timp prigoniţi nu mai tremurau de fricá, nu mai aveau nevoie să-şi ţină comorile ascunse şi puteau să-şi dea pe faţă toată puterea.

Mir Benah îşi împlinise făgăduinţa dată lui Israel şi putea să se ducă in toată liniştea cu fiica lui unde-l trage inima. Saffarul, acum stĕpân al Chorasanului. îi jurase, că va aduna oaste, îşi va căuta soţi de luptă şi nu se va astĕmpĕra până-ce nu-i va fi alungat pe Turci din Bagdad. —

Iacub Ibn Leith nu mai visa, ci sĕvîrşia fapte, ca să-şi întrupeze visurile şi să arate'n aievea, cum pot oamenii să trăiască împreună fără-ca să se despoae unii pe alţii şi fără-ca să se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

omoare între dînşiĭ, cum stĕpânitorul ţine pe pămênt locul luĭ Dumneḑeŭ.

Dulce e viaţa omenească şi pe nesîmţite se străcoară clipele când prietenĭ bunĭ staŭ de vorbă şi se veselesc împreună, maĭ dulce e înse când se dumiresc între dînşiĭ şi chibzuiesc cu inimă curată binele ce vor să facă.

Era frumos în curtea împrejmuită cu ziduri înalte, şi nu o dată suspina Manea „— O! — unde e Azvadi!? — Nazir unde e!?“ — încă maĭ frumos era înse aicĭ, unde se adunaŭ prietenĭĭ la masa luĭ Iacub, stĕpânitorul ţĕrĭĭ, şi se ospătaŭ mâncând ceapă cu pâne şi bênd apă curată şi rece când ar fi putut să-şĭ încarce masa cu toate bunĕtăţile pămêntuluĭ.

„Nu pentru-că nu putem, — îşĭ ḑiceaŭ, — ci pentru-că nu voim noĭ şi ţinem să aibă destul şi ceĭ ce nu vor fi putênd.“

Era bun Iacub, Saffarul, darnic şi milos, dar se făcea cumplit când afla, că cine-va mănâncă doue bucăţĭ de pâne în loc de una, care după părerea luĭ îĭ era şi ea singură destulă.

„Nu ale unuia, — ḑicea Manea, — ci ale tuturora sunt roadele pămêntuluĭ, şi e hoţ acela, care ia din ele maĭ mult decât ceea ce îĭ este de neapărată trebuinţă!“

Eară Iacub se bucura când putea să intre în voile prietenuluĭ, care atât de mult îl mângâiase odinioară.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Israel ben Isaac şi aĭ sĕĭ steteaŭ pe gânduri.

„Înţelepţĭ oamenĭ! — ţicea el. — Dacă se mulţumeşte fie-care cu puţin, nu numaĭ aŭ toţĭ destul, dar maĭ rĕmân şi prisosurĭ şi se adună bogăţiĭ. Ear dacă aĭ bogăţiile, trebue să facĭ ce-va cu ele. — De ce să maĭ facem noĭ calea cea lungă până la Chazarĭ!? — De unde ştim, dacă sunt orĭ nu şi eĭ tot atât de înţelepţĭ!? —“

Aşa era!

De ce să se maĭ ducă'n ţĕrĭ depărtate câtă-vreme puteaŭ şi aicĭ să-şĭ desfăşure nesupăraţĭ de nimenĭ bogăţiile, să'mbrace mătăsurile şi catifelele, pe care nu putusĕră să le vândă la Bagdad, şi să-şĭ poarte sculele de aur, pietrele scumpe şi mărgăritarele, pe care atâta timp le ţinusĕră ascunse!?

Iacub şi Manea se uitaŭ, ce-ĭ drept, cam chioriş la prietenii lor când iĭ vedeaŭ încărcaţĭ de zorzoane. Ce să le facă însĕ!? — Dacă le aveaŭ, nu le rĕmânea decât să le poarte. Pĕcât ar fi fost să le arunce'n gunoiŭ.

„Tot maĭ bine e să le poarte eĭ, — ţicea Manea, — decât să le vândă altora.“

Maĭ bine era, fără îndoială, dar ceea ce străluceşte fură vederile şi slăbiciunile omeneştĭ sunt încalculabile.

Până chiar şi oamenii ca Mir Benah sunt câte o dată rĕpuşĭ de ele.

Nu-ĭ trebuiaŭ, ce-ĭ drept, luĭ Mir Benah nicĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mătăsurile, nici catifelele, nici sculele, pietrele scumpe şi mărgăritarele, el avea însă o fată, care trecuse acum de cinci ani, şi toţi femei sunt fetele şi la vîrsta de cinci ani.

Fata lui Mir Benah era şi ea neagră şi buzată, dar nu atât de neagră şi de buzată ca tatăl ei, căci muma ei fusese persană. Avea însă nişte ochi mari şi vioi, încât Mir Benah se'nfiora când se uita'n ei, iar dinţii albi îi ieşiau, când zîmbia, printre buzele roşii la iveală mai frumoşi decât mărgăritarele lui Israel.

Ea nu era apoi numai a lui Mir Benah.

In îndelungatul timp, pe care l'au petrecut până la sosirea lor în Chorasan, purtătorul ei de grijă, adevăratul ei părinte, a fost Manea. Sufleteşte a lui era fata. El ostenise, ca să-i potolească firea cea năvalnică, el o'nvăţase să se roage lui Dumnedeu, el îi luminase mintea, el îi dăduse numele Bassa după mucenica Bassa, care pătimise şi făcuse minuni în timpul Impăratului Maximian şi era de la Edessa, aproape de ţara Părinţilor lui Mir Benah.

Şi-o, ce bine se potriviau cerceii de aur cu perul ei negru şi creţ!? — ce bine îi veniau mărgăritarele la gâtul cam lung!? — ce frumos şedeau brăţarele pe peliţa ei cea fragedă!? — Sărea copila coprinsă de o bucurie nebunatică de câteori Israel, bine-voitorul, o'mpodobia cu ele: şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care e părintele ce nu are slăbiciunea de a-şĭ vede copilul împodobit!? Căcĭ odor e copilul şi el.

Chiar şi dacă Mir Benah şi-ar fi stăpânit slăbiciunea aceasta, se cuvenia, aşa ţicea şi Manea, părintelui mulţumirea de a-şĭ vede copilul bucurându-se, şi o nedreptate ar fi fost, dacă cine-va ar fi voit să-l lipsească de mulţumirea aceasta.

Nu era însă Mir Benah singurul părinte, nicĭ Bassa singura fată, care se bucura când se vedea împodobită. Erau multe fete maĭ mari decât Bassa, ba chiar fi femeĭ în toată firea, care se uitau cu jind la podoabele cele scumpe.

Ţiind dar să se pună bine cu lumea, în care trăiau, Israel şi aĭ sĕĭ făceau pe icĭ pe colo câte un dar, maĭ şi vindeau ceea ce le era de prisos, ba în cele din urmă, fiind cumpărătoriĭ mulţĭ şi marfa pe sfîrşite, au început, aşa din binevoinţă, să aducă de la Bagdad alta — şi car alta.

Iacub le vedea toate şi stătea pe gânduri şi el.

„Dacă s'a pornit o dată aşa, — îşĭ ţicea, — încurând o să ajungem ca la Bagdaa, ba chiar maĭ rĕu. In zadar: omul e fiinţă nemernică şi se dă când e ispitit."

Lĭ era în vederat, că mătăsurĭ, catifele. scule, pietre scumpe şi mărgăritare au fost născocite anume spre a-ĭ ispiti pe oamenĭ să despoae pe alţiĭ, ca să se poată împodobi cu ele.

El trebuia cu toate acestea să se facă, că nu vede.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.transilvania.ro/mdrr1901-1932

Tahiriḑiĭ, pe care-ĭ alungase din ţară, căutaŭ ajutor în Chocand şi în Samarcanda, la Samaniḑii, care se lepădaseră şi eĭ de legea veche, şi el trebuia să fie gata în fie-care clipă de luptă. Aḑĭ dar orĭ mâne el putea să aibă nevoie de comorile luĭ Israel ben Isaac.

De o cam dată Iacub aduna şi el, şi cu cât maĭ mult avea, cu atât maĭ des şi maĭ stăruitor îl întreba pe Israel, când, cum şi încotro aŭ să plece el şi aĭ luĭ maĭ departe.

Israel se făcea înse prost şi-l încredinţa, că el şi aĭ luĭ sunt mulţumiţĭ în Chorasan şi se roagă în fie-care ḑi luĭ Dumneḑeŭ, ca să binecuvinteze stĕpânirea Saffariḑilor.

„Ciudat lucru! — îşi ḑicea Iacub. — Oamenii aceştia sunt ca graurii ce s'aŭ îndulcit la cireşe: din Bagdad voiaŭ eĭ să plece şi nu puteaŭ, ear de aicĭ aşĭ voi eŭ să-ĭ urnesc şi nu ştiŭ cum.“

Cel maĭ uşor lucru ar fi fost să-ĭ iee la goană şi să-ĭ dee peste hotar, dacă nu pleacă de bună voie. Aceasta înse nu-ĭ venia s'o facă. Lasă că el însu-şĭ îĭ adusese ca pe nişte oameni cum se cade şi prietenĭ bunĭ aĭ sĕĭ, dar nicĭ n'ar fi putut să-ĭ iee la goană fără-ca să se facă turburare'n ţară şi fără-ca să între în resboiŭ cu vre-unul dintre vecinĭ, doue lucrurĭ, de care se feria.

Maĭ eraŭ apoĭ la mijloc Manea şi Mir Benah, care-şĭ perduse de mult răbdarea.

Se 'mpliniseră doĭ anĭ de când sta fără de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rost în Chorasan. Ar fi plecat de mult, dar se temea, că nenorocita lui de piele neagră îl va da de gol. Prin Armenia şi prin Mezopotamia, unde bâjbâiau slugile celor doi chalifi, el tot numai în fruntea unei oştiri ar fi putut să treacă. Le dădea dar mereu Evreilor zor să plece mai departe şi-l îndemna pe Iacub să-i alunge, dacă nu vor să plece.

Manea-şi punea însă piciorul în prag.

„Are după rênduiala părinţilor tei, — îl întreba pe Iacub, — ori nu are ori-şi-care om pacînic voie să stee în ţară şi să negoţătorească cu ori-şi-ce ?“

„Are, — îi răspundea Iacub. —

„Dacă are, atunci, — îi ţicea Manea, — nu ţi se cuvine să-i iai la goană, căci e mai mare rĕul, pe care-l faci călcând legea decât binele de a-i fi alungat pe dînşii. O calci tu adi ca să faci bine: o s'o calce altul mâne, ca să facă rĕu“.

„Am să-mi fac eu altă lege! — strigă Iacub.

„Fă-ţi-o! — îi respundea preotul, — dar mai nainte de a o fi făcut nu-ţi rĕmâne decât să stărui, ca nimeni să nu mai cumpere de la dînşii, — şi pleacă ei de capul lor când vĕd, că nu-şi mai pot face treburile.“

Stăruiau dar şi Iacub, şi Mir Benah, şi Manea, şi cei de un gând cu dînşii, ba până chiar şi Israel ben Isaac, care simţia, că lucrurile merg strîmb. Persienii însă erau oameni ţanţoşi şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

guralivĭ, cărora le place deşertăciunea, şi cumpĕrau înainte, ba mulţi dintre dînşiĭ se împrumutau de la un Evreŭ, ca să poată cumpĕra de la altul, şi daraverile erau din ce în ce mai întinse şi mai încurcate.

N'a scăpat dar Iacub de ce se temea.

Cu cât mai mult se sporiau datornicii, care câştigau ce-va, dacă Israel şi aĭ sĕĭ erau nevoiţi să plece'n pripă şi fără-ca să-şĭ fi putut descurca mai nainte daraverile, cu atât mai apropiată trebuia să fie şi ziua plecăriĭ. Zoriţi de Evreĭ, ca să plătească, datornicii, oameni mincinoşi şi de rea credinţă, îĭ zoriau şi eĭ pe Evreĭ să-şĭ adune hodoroagele şi să plece, şi într'o bună dimineaţă ear s'a pomenit Mir Benah cu prietenul sĕŭ Beniamin ben Iacob.

„Săriţi, Mir Benah, — striga el. — Apăraţi-ne că nelegiuiţii vor să ne despoaie şi să ne măcelărească. Sunt banĭ, dacă numaĭ atât vĕ trebue!"

Eară Iacub se făcea, că nu înţelege nimic şi-ĭ încredinţa pe prietenii sĕĭ, că pot să plece nesupăraţi de nimeni, dacă-şĭ vor grăbi plecarea.

Ear s'a pus Mir Benah în fruntea ceteĭ sfinte, car şi-a adunat oaste şi car aŭ pornit cu toţii, însă nu cum ar fi voit Mir Benah, spre Armenia cea depărtată, ci luând, ca oameni zoriţi, drumul cel mai scurt, pe Heri-Rud, la vale, spre deşertul Turcmenilor, dintre care Mir Benah luase vre o treĭ miĭ în sîmbrie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Se desprimăvărase, şi Mir Benah a suspinat adênc când ei aŭ ajuns să-şĭ întindă cele peste ₫ece miĭ de corturĭ ţesute din pĕr de capră la marginea nemărginitelor câmpiĭ acoperite de nisip. Aicĭ, unde se simţia ca acasă la dînsul, ar fi voit ei să rĕmâie; Evreiĭ dedeaŭ însĕ zor să plece înainte spre lacul Aral şi, maĭ departe, spre Marea Caspică.

Nu doară că s'ar fi temut de ce-va, dar aşa singurĭ eĭ n'aveaŭ nicĭ un rost. La ivirea lor Turcmeniĭ îşĭ ridicasĕră corturile şi se depărtasĕră spre Meaₔă-Noapte alungând pe ceĭ ce se aflaŭ în calea lor. Aceştia, pornind şi eĭ, aŭ alungat pe alţiĭ, aceĭ alţiĭ pe car alţiĭ, şi astfel în timp de câte-va ₫ile s'aŭ pus în mişcare toate popoarele risipite pe marele şes până în munţiĭ Uralului, unde-şĭ căutaŭ ceĭ din urmă adăpost îndesuindu-se prin văĭ.

Nu ştia nimenĭ ce se 'nêmplă, dar se dusese din gură'n gură vestea, că se rĕvarsă despre Meaₔă-₫i lume multă şi se dedeaŭ cu toţiĭ la o parte, îşĭ ridicaŭ corturile şi plecaŭ înainte.

Eară Manea era cuprins de simţĕmântul, c'a ajuns la marginea pământuluĭ, ţinea să meargă înainte, ca să vadă, ce urmează maĭ departe, şi purta car de grijă, ca comorile luĭ Israel ben Isaăc să fie totdeauna bine adăpostite şi păzite de oamenĭ credincioşĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

PARTEA A PATRA

I.

Deşteptarea.

„Ce e şi ce nu e pĕcat? —“ se'ntreba Ana şi ear se'ntreba.

Stând de vorbă cu Doamna, verişoara eĭ, petrecând ceasuri întregi închisă'n iatacul eĭ orĭ plimbându-se singură pe ţĕrmurul rîuluĭ cu apă limpede, ea scruta mereŭ şi nu se putea dumiri, ce e şi ce nu e pĕcat.

Radu, băiatul eĭ, trecuse acum şi el de ţece anĭ, îşĭ petrecea timpul cu vĕru-seŭ Vladislav şi nu maĭ avea nevoie de purtarea eĭ de grijă.— Şi chiar dac'ar fi avut, ce maĭ putea dînsa să-ĭ facă?

Ce plină de farmec îĭ fusese viaţa maĭ nainte!

Din diua, în care oamenii luĭ Budac o ră-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

piséră din braţele soţului eĭ, ca a tráit într'o resuflare, mereŭ sbuciumată, uitându-se mereŭ împregĭurul eĭ, dorind mereŭ, voind totdeauna câte ce-va, luând parte la durerile şi la bucuriile altora, aşteptând cu nerăbdare ţiua de mâne. La Prislav, în drumul eĭ spre Constantinopol, în timpul petrecut cu Maica Teodora, în lungul drum până la Carpaţĭ şi după ce s'a 'ntors în mijlocul fraţilor eĭ viaţa ĭ-a fost plină, un foc, care arde cu flacără pâlpăitoare, un neîntrerupt şir de nădăjduirĭ şi de silinţe încordate: acum se potoliseră toate pornirile în inima eĭ, nu maĭ voia nimic, nu maĭ ştia ce să dorească, nu-şĭ maĭ găsia nicĭ un rost în lume şi se uita 'n viitor fie cu fricĭ, fie ca 'ntr'un pustiŭ, în care nimic n'o maĭ adimeneşte.

Ştirea despre moartea luĭ Barda celeĭ atât de urgisiĭ n'o atînsese câtu-şi de puţin, şi zimbind a primit ea şi ştirea despre moartea nenorocitului Mihail III, şi cea despre înălţarea luĭ Vasile Macedoneanul.

„Ce'mĭ este mie Barda şi Mihail III. şi Vasilie Macedoneanul!? — îşĭ ţicea dînsa şi nu maĭ înţelegea bucuria, cu care Doamna primia ştirile aceste de la Părintele Serafim.

Împĕrat o dată, Vasilie nu maĭ era ţinut de nimenĭ în loc, a strîns frînele stĕpâniriĭ, cu străşnicia, cu care odinioară înstruna armăsariĭ sĕlbaticĭ şi ca prin minune a scos la iveală marile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

virtuți ale poporului grecesc, care atât de reu fusese batjocorit de stĕpânitori smintiți.

Ca să poată ține piept cu Roșii, care mereu se iviau pe coastele Mării Negre, și să pornească războiu asupra Arabilor, el trebuia, înainte de toate, să facă bună rênduială înlăuntru împĕrăției. A adunat dar pe cei mai destoinici dintre cunoscătorii vechelor legiuiri și, lucrând împreună cu dînșii, a îndreptat legile potrivinu-le cu nevoile timpului. N'a ajuns, ce-i drept, să-și incheie lucrarea de legiuitor, și abia fiiul seu a dat împĕrăției Basilicele, care veacuri de arêndul au fost cartea de legi a popoarelor de la Rĕsărit; cu croirea acestei mari lucrări și-a început însĕ stĕpânirea.

După ce a ajuns apoi, ca nimeni să nu mai cuteze a crâcni, el a dat Impĕrătesei Teodorei și fiicelor ei voia să se intoarcă la Constantinopol, l'a trimis pe Photie la Mănăstire și a ridicat ear pe Ignatie în scaun.

Pornind, în sfîrșit, rĕsboiu asupra Bulgarilor, nu numai l'a silit pe Mihail I. să primească ear pe Părintele Clement cu preoții rênduiți de dînsul și să alunge pe preoții trimiși de Papa, dar a mai și luat de la Constantinopol pe Simeon, feciorul lui Mihail, ca să'l crească el.

Toate aceste Părintele Serafim le spunea cuprins de însuflețire, dar Ana le asculta cu nepăsare, ba ca n'a fost în stare să plângă cu toată

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

inima chiar nici când a aflat, că, murind Maica Teodora, Vasilie şi Ignatie aŭ rênduit să fie pusă între sfinţi. Ea a ḑis numaĭ „Sĕraca, tot i s'a făcut dreptate“ !?

Nu maĭ putea acum să fie vorba de unirea cu Papa a Muntenilor. Folosindu-se de puterea luĭ Mihail I., care se socotia stĕpân şi pe ţĕrmurul stĕng al Dunărieĭ, Rĕsăriteniĭ aŭ început să zidească biserici pentru noiĭ creştinĭ şi să citească slujba în limba slavonească.

Ana, care atât de mult a alergat odinioară, ca să 'nduplece pe fraţiĭ eĭ a se uni cu noiĭ creştinĭ, privia acum nepăsătoare la cele ce se petrec.

Părintele Serafim, care nu maĭ era acum rĕŭ vĕḑut de Doamna, îşĭ petrecea viaţa maĭ mult pe drumurĭ, când la Prislav, când la Constantinopol, când pe la Sêrbiĭ de la poalele dealurilor. Când se abătea pe la Bodenĭ, aducea totdeauna daruri frumoase şi stăruia, ca Doamna şi fiiul eĭ să se mute cu toţĭ aĭ lor la Târgovişte, unde se zidea o biserică pentru noiĭ creştinĭ şi începusĕră a se aduna de peste Dunăre negoţătorĭ şi fel de fel de alţĭ oamenĭ de ispravă.

Se cuvine Domnuluĭ strălucire, — ḑicea el, — şi Doamna o 'nţelegea şi ea aceasta, căcĭ încă de mult viaţa i se părea prea seacă în dosnica cetate din valea strîmtă.

Părintele Ţitu ţinea însĕ, ca Domnul să-şĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

petreacă şi tinerețele tot unde şi-a petrecut anii copilăriei, şi ear a ieşit la iveală vechia vrajbă dintre Albu, Creţu şi Cornea cu ai lor şi Cârnu, Strîmbu şi Sântu cu ai lor. Pecând unii, mai ales Creţuleştii, veniau des pe la Bodeni şi stăruiau pe lângă Ana s'o 'ndemne şi ea pe Doamna să iasă din vizunie, ceĭ-lalţi o 'nvinovăţiau că dînsa cu popii ei străini o scot pe Doamna din minţi, şi ear s'au turburat văile până sub poalele munţilor.

Ana dedea din umeri.

I se părea seacă viaţa şi ei, şi, când vorbia cu Părintele Serafim şi cu Doamna, era de părerea lor, când Păun, feciorul lui Creţu, venia pe la Bodeni, stăruia şi dînsa, ca Doamna să plece, dar in urmă ear îşi schimba gândul. Statornică nu mai era în sufletul ei decât nedumirirea, ce e şi ce nu e păcat.

Intr'un fel vedeau oamenii lucrurile în lumea străină, din care venise, şi într'alt fel în cea de aici, şi e greu să te desfaci de vederile lumii, prin care ai trecut o dată.

Nu trăise, ce-i drept, la Constantinopol, unde toate s'amestecau de a valma, dar multe ceasuri a petrecut stând de vorbă cu surorile lui Mihail III, care le ştiau toate, şi e un farmec deosebit în părţile ascunse ale vieţii omeneşti, cel ce le cunoaşte e mereu ispitit să şi le reamintească, ear cel ce nu le cunoaşte ascultă cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sete când i se desvelesc şi-i ispiteşte pe toţi, ca să le afle. Ştia Ana multe, şi Doamna asculta când i le spunea, cu acea-şi sete, cu care ascultase Ana când le aflase.

Stând aşa de vorbă şi dându-şi silinţa de a se dumiri, cele doue femei tinere în curênd aŭ ajuns să nu-şi mai poată da seamă, de ce anume Doamna are să-şi petreacă viaţa 'n văduvie, toată viaţa, întreaga ei lungă viaţă în văduvie.

„Păcat e, — le ḑicea mereŭ Părintele Serafim, — să sporeşti durerile şi ast-fel prea multe ale vieţii omeneşti ori să scaḑi mulţumirile ei şi alt-fel prea puţine."

Ele n'ar fi fost femei, dacă n'ar fi sîmţit, că sunt mulţi cei ce se uită cu ochi doritori la ele, şi nu şi-ar fi dat seamă, că doritoare sunt şi inimile lor.

De ce li se cerea să se lipsească de mulţumirile fireşti, pentru care e născut omul? Cine câştiga ceva, dacă ele se lipsiaŭ? Cine suferia, dacă ele se bucuraŭ de viaţă?

„Nu vorbesc de mine, — ḑicea Ana. — Soarta mea e hotărîtă, şi o port uşor, căci nu am decât să-mi reamintesc fericirile căsniciei mele pentru-ca toate ḑilele vieţii mele să mĕ sîmt mângâiată. Nici odată cŭ n'aşi mai puté să găsesc ceea-ce am perdut, şi a doua căsnicie mi-ar fi mereŭ turburată de reamintirile celei dânteiŭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Tu însĕ, carĕ aĭ avut o căsnicie tristă, de ce să nu-ţĭ cauţĭ mângâiere în a doua!?"

„Nu-ĭ aşa, draga mea,—îĭ rĕspunse Doamna.— Nu aĭ să te gândeştĭ numaĭ la tine. Nu te adimeneşte gândul, că aĭ putè să'ndulceştĭ viaţa unuĭ om, pe carĕ-l socoteştĭ vrednic de a se împărtăşi de toate mulţumirile ce lumea aceasta poate să le dee!? Ce-ţĭ maĭ preţuieşte viaţa, dacă ea nu-ĭ este niměnuia scumpă!?"

Ana tresări.

In atâte rânduriĭ Părintele Serafim i se plânsese, că viaţa îĭ este grea, şi-o încredinţase, că ea singură i-o maĭ îndulceşte: — nu cum-va simţise Doamna ceva? — nu cum-va el i-o spusese şi eĭ aceasta!?"

„Cuĭ aşĭ maĭ putè să-ĭ îndulcesc şi eŭ viaţa!? întâmpină dînsa uitându-se cu ochĭ scrutătorĭ la verişoara eĭ.

„Intre mulţĭ aĭ avè să alegĭ, dac'aĭ voi, — îĭ rĕspunse Doamna fără de gând ascuns.

Nu, ea nu bănuia nimic.

Ana cu toate aceste se'ntreba mereŭ, cum se face, ca ea să ţică tot ceea-ce în atâte rânduri ţisese Părintele Serafim.

Se bucuraŭ amêndouĕ când el venia pe la Bodenĭ şi steteaŭ mult de vorbă cu dînsul, căcĭ, om trăit în lume, el era înţelept, ştia multe, îşĭ stăpânea firea, îşĭ mĕsura fie-care pas şi-şĭ cumpenia vorbele şi faptele. El stetea însĕ totdeauna

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

puțin, o di. două, cel mult trei, ear înainte de plecare căuta prilej de a rămâne singur cu Ana, și, indată-ce ajungeau să fie numai ei amândoi, el rămânea dus în gânduri, ca se simția strimtorată, și nu mai aveau, par'că, ce să-și spună unul altuia.

Și nici c'ar fi putut să-și spună decât lucruri, despre care nu se vorbește.

El își lua diua bună și-i mărturisia, că-i este greu să plece. Adese-ori își punea de gând să nu se mai întoarcă și i-o spunea și aceasta.

Ea nu-l ruga să mai rămâie, nici nu stăruia să se mai întoarcă, dar se bucura când el se'ntorcea și se lăsa în voile lui când el o 'mbrățișa cu toată dragostea și o săruta de despărțire.

Iarba însc, încolțită o dată, ori crește înainte și se desfășură potrivit cu firea ei, ca să'nflorească și să dee rod, ori se ofilește și se usucă în cele din urmă. Viața e în toate prefacere necurmată, foc ce arde mistuind, și starea e într'ênsa peste putință, ear simțemintele omenești sunt și ele viață și ori cresc, ori se sting.

Dicea Părintele Serafim, că pleacă, și pleca, dar dicea și că nu se mai întoarce și cu toate aceste ear se'ntorcea. In cele din urmă a ajuns să-și iee rămas bun și să nu plece, și ear să-și iee rămas bun și tot să nu plece. Ii era din ce în ce mai greu să-și stăpânească firea, și Ana resufla mai ușor când el pleca, tremura

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

coprinsă de viuă nelinişte când el s'întorcea şi tot mai des se'ntreba, ce e şi ce nu e pecat.

Până unde le era ĭertat să meargă? — unde trebuia să se oprească? —

„Nu e, Părinte, pecat ceea-ce noĭ facem?“ — îl întrebă în cele din urmă.

El se uită rîdend la ea.

„Ba e mare pecat,“ — îi răspunse el cu inima deschisă.

Ea se depărta de la dînsul — încet şi cu un fel de sfială cruţătoare, dar cu toată hotrîrea.

„De ce e pecat?“ — întreabă apoĭ stând la îndoială.

„Nu pecatul teu, — grăi dinsul, — ci al meu, care m'am lepădat de cele lumeştĭ şi eată că-mĭ calc jurămêntul gustând plăcerile vieţiĭ.“

Ea se mai depărta.

El îi apucă mâna uitându-i-se în ochĭ

„Dar nu-mĭ fac nicĭ o mustrare, — urmă, — căcĭ vina nu e şi ea a mea. Sfinţiĭ Părinţĭ au aşedat călugăria pentru mângâierea sufletească a nenorociţilor, care nu mai aŭ nicĭ o nădejde în viaţa aceasta şi se pregătesc pentru cea viitoare. — Nu mai aveam nicĭ eu când m'am lepădat de cele lumeştĭ. Era stins în inima mea orĭ-şi-ce dor de viaţă, nu credeam, că el va mai reînvia vre-o dată, şi nicĭ c'ar fi reînviat, dacă mi-aşĭ fi trăit dilele în retragere. Vinovaţĭ sunt aceia, care, călcând rênduielile sfinţilor Părinţi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ne-au scos din mănăstiri şi ne-au aruncat în virtejul lumii. Prea a fost mare ispita....

„Nenorocita de mine! — îl întrerupse ea. — Mi-aĭ făcut atâta bine, eară eŭ ţi-am turburat viaţa."

„Nu, — îĭ ţise el, — nu mi-aĭ turburat-o, — ci mi-aĭ redat-o. — N'aĭ tu să te căieştĭ de nimic, căci nu e nimenĭ vinovat de ceea ce el nu prin sine însu-şĭ este. Farmecele fiinţeĭ tale nu sunt fapta ta, ci darul luĭ Dumneţeŭ, şi mustrărĭ aĭ avé să-ţĭ facĭ numaĭ dacă ţi-aĭ fi dat silinţa să scoţĭ din minţĭ pe un biet de om trăit ca mine, car în urmă ţi-ar fi silă de el."

„Nu, Părinte, — ţise ea alipindu-se de dînsul. — E fără de marginĭ dorinţa mea de a nu te mâhni."

„O ştiŭ aceasta, — întîmpină el înduioşat.— M'aĭ făcut în atâte rênduri să simt, cât de mare îţĭ este mila."

„Nu e milă, Părinte, — grăi dînsa strîmtorată, — ci curată tragere de inimă pentru omul, pe care-l pun atât de sus în gândul meŭ. Mé întreb însé câte-o dată, dacă nu cum-va păcătuiesc lăsându-mĕ dusă de inima mea. — N'o s'ajungem în cele din urmă prea departe?—"

„Prea departe!? — strigă el înviorat — Ce va să ţică prea departe!? — In cele dorite omul nu poate nicĭ o dată să ajungă destul de departe. — Orĭ-şi-câte primăverĭ ar avé viaţa, toate

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sunt plăcute, şi cu cât mai grea este iarna, cu atât mai dulce ni se pare adierea primăvăratică. Ascultă, scumpa mea, — urmă'el încet. — Dacă s'ar şti, ba chiar şi dacă s'ar bănui numai, că eu mă 'mpărtăşesc de nevinovatele mulţumiri, pe care le am din bunăvoinţa ta, aşi fi certat cu multă asprime: m'ar opri pe timp îndelungat de a intra în biserică, m'ar pune la post greu, m'ar ţine închis în întunerec, m'ar bicîui până la sânge, m'ar chinui în fel de fel de chipuri, ca prin suferinţe să-mi spăşesc greul păcat."

Ana se cutremură şi ear se depărtă.

„Nenorocita de mine! — suspină ea.

„De ce nenorocită!? — întîmpină el. — Nu ştiam oare eu, că aşa o să-mi fie!? — M'am bucurat cu toate aceste când am simţit, că ear mi se desmorţeşte inima, şi mă bucur, că ear îmi este scumpă viaţa. Puţin mi-a păsut şi puţin îmi pasă de toate cele-lalte. De mulţumirea de a te vedé din când în când, de a privi în ochii tei, de a sta cu tine şi de a te mângâia nu m'aşi lipsi nici chiar dac'aşi şti, că voiu fi ars de viiu pe rug. — Nu prea mult, ci prea puţin îmi sunt toate faţă cu suferinţele, pe care le-aşi avé ne mai putênd să te vĕd."

„Mă 'nspăimêntţi, Părinte, — grăi dînsa, — căci în fie-care clipă mă pot aştepta să te vĕd suferînd pe urma uşurinţei mele."

El dete voios din cap.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Nu ştiu, — ţise apoi. — Să vedem. Nu am decât să desbrac haina de pe mine şi să mă 'ntorc car în lume — pentru ca nimeni să nu mai aibă nici o putere asupra mea. — Dar mă vor fi afurisind şi mă vor fi aşteptând toate muncile iadului. Nici asta nu mi-ar fi prea mult! — E mare lumea, şi dacă ea 'ncape atâţi nenorociţi, vom găsi şi noi un unghiu ascuns, ca să ne petrecem ţile rătraşi şi neştiuţi de nimeni. — Muncile iadului îmi sunt şi ele prea puţin faţă cu durerea ce m'ar cuprinde când te-aşi chema şi n'aĭ veni."

„Nici o dată nu voi puté să-ţĭ fac durerea acesta, — îi ţise ea, — căci n'aĭ nici o dată să me chemĭ."

„Nu ştiu şi nici tu nu ştii, — întîmpină el. — Să vedem, cum vin lucrurile, şi vom chibzui atunci, ce avem să facem. Fie-care se ştie pe sine numaĭ cum e în clipa, pe care o trăieşte, şi nimenĭ nu poate să prevadă, ce va fi orĭ nu va fi în stare să facă mâne."

„Dar poate omul să-şĭ iee hotărîrile şi să stăruie în ele, — îl întrerupse Ana.

„Hotărîrile omeneştĭ nu se pot şti decât la sevîrşirea faptelĭ, — grăi dînsul rîţînd. — Eu nu numaĭ am luat o hotărîre, dar m'am şi legat cu jurămênt straşnic, că am să stăruĭ în ea, şi aţĭ mĕ căiesc — nu că fac, ci că m'am legat a nu face ceea ce fac. Să nu perdem, scumpa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mea, ceea ce ne dă ziua de astă-zi gândindu-ne la cele ce ar puté să vie şi poate-că nici o data nu vor veni."

Om trăit în lume şi trecut prin multe, el vorbia ca din carte, dar nu din cărţi, ci din experienţele proprieĭ luĭ vieţi, şi ştia, ce zice.

Se sbuciuma Ana gândindu-se la cele ce se petrec şi la cele ce vor maĭ fi putênd să se petreacă, dar sbuciumările ei eraŭ ca fierberea în primăvară a vinuluĭ âncă nu pe deplin limpeziţ, şi în curênd după plecarea luĭ dînsa ear s'a liniştit.

Ce era adecă!?

De ce ar fi avut ea să-şĭ facă mustrărĭ!?

Nu era, la urma urmelor, în lumea aceasta nimenĭ, care perdea ce-va, dacă el se bucura de viaţă. Nimenĭ nu suferia. Nimănuĭa nu i se cuvenia să-ĭ ceară eĭ socoteala despre ceea ce face orĭ nu face.

Singura luĭ vină era, că s'a pripit şi s'a legat cu jurământ: pentru atât numaĭ să fie închis în întunerec, ţinut la post greŭ, biciuit până la sânge?

De unde un om îşĭ lua atâte drepturĭ asupra altuĭ om!? — Fraţiĭ eĭ de unde-şĭ luaŭ dreptul de a hotărî faptele eĭ!? — Nu era ea nicĭ după suferinţele, prin care trecuse, stăpână pe sine însă-şĭ!?

Aşa se'nşiraŭ ele de ele întrebările în mintea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ei, şi ea-şi dedea rĕspunsurile potrivit cu poruirile inimii ei.

Singură se simţia 'n lume, înstrăinată, părăsită de toţi; pustie îi era şi tristă viaţa, în care nu mai avea ce să aştepte ea, femee şi nenorocită, şi pângărită; întreaga ei fiinţă niměnui nu îi mai preţuia nimic, niměnui — afară de dînsul.

De ce oare ar mai fi avut să stee pe gânduri!?

O jale grea o cuprindea când se gândia la copilul ei: ce va ḑice el? — cum o va judeca? ce se va alege de el?

Se gândia înse şi la perdutul ei soţ.

Mai trăia el oare ori era de mult mort?

Sudori reci îi acoperiau fruntea şi bătăile inimii i se opriau când se gândia, că el ar mai puté să se întoarcă.

Inspăimêntătoare ispită! —

Nu, nici o dată ei nu trebuiau să se vadă unul pe altul.

Il visa, îl visa numai, şi se deştepta din somn speriată şi cu o dulceaţă nespusă în sufletul ei.

„Aibi, Doamne, milă de noi! — se ruga dinsa căḑênd în genunchi. — Nu ne duce pe noi în ispită! — Să sufĕr eu toate muncile iadului, dar el să rĕmâie curat ca 'n clipa naşterii lui!“

Să fugă-i venia, să se ducă, să s'ascundă, să se peardă, ca nimeni să nu-i mai poată da de urmă, nimeni să nu ştie ce s'a făcut, şi tot

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mai mult farmec avea pentru dînsa icoana acelei vieţi petrecute într'un unghiŭ retras, neştiută de nimeni şi uitată de toţi, tot mai des se cutremura gândindu-se, că Părintele Serafim ar puté să se dee de gol, tot mai nerăbdătoare-l aştepta, ca să-i ţică „Da, aveaĭ dreptate, sunt gata să merg cu ochiĭ închişi, dar cât maĭ curênd, căcĭ viaţa trece şi e pecat de fie-care ţi perdută.“

Ear venia înse noaptea cu tainica eĭ întunecime, ear îl visa pe Manea, şi sufletul ear i se umplea de dulceaţă nespusă.

„Mĕ va fi visând oare, dacă maĭ trăieşte, şi el pe mine? — se'ntreba dînsa, — şi cum mĕ va fi visând.“

Răce ca ghiaţa i se făcea tot trupul, sângele i se opria'n vine şi resuflarea îĭ peria când se gândia, că el ar puté s'o viseze cum ea este, cu gândurile, pe care şi le făcea, cu sbucĭumările, prin care trece.

Il vedea, par'că, cum se sbate chinuit de dureri în culcuşul luĭ, îĭ audia gemetele înăbuşite, simţia, pipâind fruntea luĭ, sudorile reci ce-l treceaŭ.

„O! — unde-am ajuns! — striga dînsa. — Cât de jos am căţut!“

Dar dacă el era mort!?

De atâte-orĭ în seninele ţile ale fericirii lor el îĭ spusese stând serile la lună, că sufletele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

reposaţilor nu se depărtează, ci stau doritoare prin apropierea iubiţilor rămaşi în viaţă şi le vĕd toate şi le ştiu toate şi rid şi plâng împreună cu aceia, de care cu multă durere s'au despărţit. — De unde ştia dînsa, dacă el nu e în apropierea ei şi le vede şi le ştie toate şi plânge, plânge, plânge... îl vedea par'că, prin întunerec, îl simţia ca o suflare răce, îi audia plânsetele.

Lacrémile ear o năpădiră, şi ear îi venia să-şi rupă fâşie cu fâşie carnea de pe trup şi să se slutească, încât toţi să se depărteze cu groază de la dînsa.

„O, născocire spurcată a necuratului! — strigă ear încrucişându-şi braţele pe pept, — tu eşti isvorul a toată suferinţa omenească, tu vecinic viiul îndemn la păcătuire, blestem învescut în haină adimenitoare! — In scorburile copacilor mâncaţi de cari am să-mi sfârşesc dilele, — urmă ea sărind în picioare, — în peşterile întunecate şi reci ale munţilor, în crăpăturile stîncilor, în desişurile codrilor — fugind mereu, mereu fugind, ca faţă de om să nu mai vĕd şi ochiu omenesc să nu se mai oprească asupra ta. Şi chinui-te voi, fără de regaz te voi chinui răbdând foame şi sete, urcând coaste şi coborînd în prăpăstii, alergând prin arşiţa soarelui şi suferind gerul iernii şi nu te voi lăsa să peri până-ce nu te veĭ usca şfarog şi nu te veĭ sbârci iazmă, ca şi fiarele sĕlbatice să fugă îngrozite de tine. Eu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sunt stĕpânul tĕŭ, eŭ, şi fac ce vreaŭ cu tine!—“ strigă dînsa şi plecă ca ĭeşită din minţi, ca să se ducă spre înălţimile munţilor şi să nu se mai întoarcă.

II.

Durerea lui Mir Benah.

Adăugând faptă la faptă-şĭ sporeşte omul viaţa şi şi-o umple, şi cu cât maĭ multe şi maĭ marĭ sunt greutăţile, prin care resbeşte, cu atât maĭ mare îĭ este şi farmecul vieţuirii, cu atât maĭ mult este el şi pentru sine însu-şĭ, şi pentru ceĭ ce-l ştiŭ.

Un vis bogat şi plin de desfătărĭ îĭ era luĭ Mir Benah viaţa petrecută sub corturile întinse pe câmpia largă. Ḑiua umbla după vênat orĭ purta grijă de turmele 'mbuibate la păşunea grasă, ear serile sta de vorbă la lumina lunei, şi clipele i se strecuraŭ goninḑu-se, par'că, una pe alta ,şi lăsând în sufletul luĭ amintirea din ce în ce maĭ plăcută a celor petrecute'n ele. Oastea i se sleise încetul cu încetul la vre-o treĭ miĭ de călăreţĭ adunaţĭ din partea loculuĭ, şi numaĭ arare-orĭ maĭ avea de ea nevoie, ca să iee la goană câte o ceată maĭ îndrăzneaţă, care încerca să prade corturile mărginaşe orĭ să mâne turmele rĕsleţe.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Aşa şi aicĭ ar fi voit el să-şĭ petreacă toată viaţa, şi Israel ben Isaac numaĭ cu anevoia putea să-l ducă înainte.

E greŭ însĕ a trăi în câmp deschis, când cerul se'nnorează, când se pornesc asprele vênturi de toamnă, se lasă burhoiul umĕd şi ţile lungĭ de a rêndul se cerne şi mereŭ se cerne ploaia deasă şi mărunţă, care rĕsbeşte prin piele, străbate prin carne şi slăeşte mĕduva din oase.

Trăiţĭ sub un cer maĭ dulce şi nepregătiţĭ pentru asprimile iernii, pe care numaĭ din auţite o ştiaŭ, pribegiĭ steteaŭ rebegiţĭ pe sub corturi, se vîraŭ ca puiĭ golaşĭ unii într'alţii, ca să se desmorţească, şi Mir Benah, viteazul, întreba mereŭ cuprins de frică, dacă urgia aceasta o să maĭ ţie încă.

„Asta nu e nimic! — îi rĕspundea Manea, care se sîmţia înviorat. — O să treacă, dar să ridicăm cât maĭ de grab corturile şi să ne'ntoarcem spre Rĕsărit unde după spusa cetaşilor locurile sunt împădurite. Vine carna şi fără de focurĭ nu putem s'o trecem.

Mir Benah nu putea să-şĭ dee seamă, dacă e orĭ nu neaparată nevoie să plece, Israel Ben Isaac nu se 'mpăca cu gândul, ca eĭ să plece spre Rĕsărit când gândul îl ducea spre Apus, ear Evreiĭ numaĭ cu multă greutate puteaŭ să fie scoşĭ de prin corturile lor adăpostitoare.

Numaĭ încetul cu încetul aŭ putut dar să fie

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

porniţi, „numai cu anevoia şi-au urmat drumul şi prea de vreme i-a prins iarna cu ninsorile, cu gerul aspru, cu sloiï de ghiaţă, cu cerul întunecat, cu vişcolirile, cu ţilele scurte şi cu nopţile nesfîrşite, iarna cu haitele de lupï flămânzï.

Albă şi curată, iarna are şi ea farmecele eï când vînturile se alină, cerul se'nsenineazâ şi luna-şí rĕvarsă lumina plină peste întinderile omeţite trecând acum printre norii rĕsleţi, acum peste seninul presărat cu stele scânteetoare. Bassa, copila rĕsfăţată, sălta de bucurie, nu se maï sătura să privească, alerga sburdalnică şi se tăvălia prin omĕtul moale, eară Mir Benah se uita înduioşat la ea şi-l fericia pe Părintele Manea, care se făcuse copil şi el ca dînsa.

Orï-şi-cât de frumoasă însĕ, iarna era mult maï grea decum şi-o închipuiseră dînşiï.

Luaţï, cum fuseseră, în pripă, eï steteaŭ neajutoraţï, priviaŭ cuprinşï de jale, cum le scad turmele lipsite de hrană şi de adăpost, şi se miraŭ, sîmţînd că li se preface firea, eï înşi-şï de sine.

Trăiseră atâta timp împreună fără-ca să se fi supărat unii pe alţiï, umblând fie-care de capul seŭ, făcând fie-care ce vrea şi puind umĕr la umĕr la vreme de nevoie. Acum se certaŭ pentru un oscior, pentru un petec de blană orï pentru un vreasc, şi tot maï dese eraŭ plângerile, maï că unul a fost înşelat, maï că altul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

a perdut ceva, mai că ear altul a fost despuiat ori prădat cu siluire, tot mai fără de încungiur se dedea pe faţă rĕutatea omenească. Beniamin ben Iacob, omul lui Dumneḑeŭ, şi Părintele Manea, bunul lui prieten, alergaŭ toată ḑiua şi daŭ sfaturi bune şi stăruiaŭ cu multă blândeţă şi cu încă mai multă înţelepciune, dar în zadar, căci era lucru firesc, ca după certuri să urmeze încăierările mici la început şi din ce în ce mai mari în urmă.

Mir Benah le vedea toate şi se'ncălḑia.

„Cu vorba numai, cu blândeţa şi cu'nţelepciunea, — îşi ḑicea el, — nu se ţine buna rênduială între oameni. Trebue să daĭ cu pumnul, ca să te ştie de frică! — strigă apoĭ înfierbêntat şi sări în picioare.

S'aŭ ascuns acum toţi prin corturile lor, şi nu mai cuteza nimeni să crâcnească, dar maţele tot corăiaŭ şi copiii tot plângeaŭ de frig, femeile tot se văicăriaŭ, şi ţi-e, par'că, mai uşor să iei un pumn sdravĕn decât să asculţi ḑiua toată şi toată noaptea plânsete de copii şi văicărelĭ mucreştĭ. Dacă dar Mir Benah dedea într'unul, mâne avea să dee în treĭ, ear poimâne în şapte cu pumnul.

„Ce faci, Mir Benah!? — strigă Israel ben Isaac, bĕtrânul trecut prin multe, — unde o să ajungĭ cu timpul? Altul e leacul acestuĭ rĕŭ!“

„Eată! — ĭi ḑise într'una din ḑile puindu-ĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistelatransilvania.ro/mdrr1901-1932

un sac de galbenĭ la picĭoare. — Adună pe căpeteniile cetelor, arată-le sacul acesta şi spune-le, că'mparţĭ între dînşiĭ galbenii din el, dacă ne aduc şi vreascurĭ, şi blănĭ, şi de ale mâncăriĭ. Treaba lor e, de unde le iaŭ: dînşiĭ cunosc locurile, ştiŭ, unde să le caute, ear nouĕ ni-e destul să le avem, ca să ţinem buna rênduială între ceĭ lihniţĭ de ele".

Ca spulberate de Crivĕţ s'aŭ risipit cetele de călăreţĭ, şi ţiua următoare aŭ început să se întoarcă aducênd fie-care câte ceva. Nu le eraŭ nicĭ depărtările prea marĭ, nicĭ vênturile prea aspre, nicĭ drumurile prea grele, nicĭ primejdiile prea multe când vorba era să-şi facă parte din ceea-ce era'n sac.

Părintele Manea sta, se uita, cum ei vin şi ear pleacă, şi-ĭ era par'că i se luminase de o dată capul.

„Da! — îşĭ ţise, — acum le înţeleg toate. Sunt nevoile marĭ ale vieţii, care-l desbracă pe om de firea omenească, îl înrăiesc şi-l fac să dĕspoaie pe semĕnul sĕŭ, şi tot ele l'aŭ învĕţat să adune în timp de belşug şi să păstreze, ca să poată rĕsbi prin vremurile de urgie. Binecuvêntat e aurul, care nicĭ nu înghiaţă, nicĭ nu cere de mâncare, şi poţĭ să facĭ din el tot ceea-ce inima îţĭ cere.

Om rênduit de Dumneţeŭ, căruia toţĭ trebue să i se închine, îĭ părea Israel ben Isaac, care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

a ştiut să adune şi să păstreze, şi sfînt îi era aurul îngrămădit; car i se umplea dar inima de mânie când îşi aducea aminte de ceĭ ce se îmbuibă şi se risipesc.

Israel ben Isaac, omul luĭ Dumnedeu, ştia, ce-ĭ drept, că n'ar puté să adune uniĭ, dacă n'ar risipi alţiĭ şi n'ar maĭ fi şi nevoĭ marĭ, şi nu dedea de pomană, ci pe aşteptare şi socotindu-şĭ dobânditle potrivit cu împregĭurările; dar buna rênduială se ţinea acum şi fără de pumnul luĭ Mir Benah.

Tocmaĭ de aceea Mir Benah se plângea, că viaţa îĭ este nesuferită. Sta, bietul de el, într'un fel de amorţire, nicĭ dormind, nicĭ fiind treaz, fără-ca să poată face ce-va şi aşteptând şi adĭ, şi mâne desprimăvărarea, ca să aibă car vr'un rost în lume. Lipsa de fapte îĭ seca viaţa; nu maĭ ştia, de ce trăieşte; urîtul îl omora.

După-ce s'a 'nmoinit, în sfîrşit, ceĭ aŭ început a se pregăti de plecare, dar în silă şi cu multă zăbavă. Ear se certaŭ oamenii, plângeaŭ copiiĭ şi se văĭcăriaŭ muierile.

Ceĭ maĭ mulţĭ ar fi voit să se 'ntoarcă ear înapoĭ, şi nicĭ n'ar fi fost chip de a-ĭ duce înainte, dacă n'ar fi ştiut, că n'aŭ unde să se întoarcă. Era dar par'că se bucură, că ploile de primăvară şi revărsările rîurilor îĭ ţin în loc, şi abia pe la începutul veriĭ s'aŭ pus posomoriţi în mişcare şi-aŭ înaintat puţin câte puţin, făcând

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

popasuri dese şi lungi şi aşteptând acum să li se deschidă prin micĭ hărţuielĭ drumul, in urmă, ca să înceteze vre-o ploaie şi ear apoĭ ca să se maĭ potolească arşiţa soarelui. — Grabă mare nu avea nimenĭ.

Părintele Manea, om cu multă chibzuinţă, alerga plin de zel de icĭ până colo şi stăruia mereŭ să se ţie prin apropierea locurilor impădurite şi să-şĭ adune fie-care cele trebuincĭoase pentru iarna viitoare. Pribegiĭ eraŭ deci din ce în ce maĭ incărcaţi, înaintaŭ din ce în ce maĭ cu anevoiă şi se depărtaŭ tot maĭ mult spre Rĕsărit, căcĭ într'acolo eraŭ pădurile.

Când a dat peste dînşiĭ iarna a doua, care era şi maĭ lungă, şi maĭ grea, eĭ se aflaŭ departe spre Rĕsărit, şi Mir Benah era stĕpânit cu desĕvîrşire de simţămêntul, că nu maĭ poate să meargă înainte, ear aicĭ viaţa îĭ este peste putinţă. Perea vedênd cu ochiĭ şi gemea rĕpus de grele suferinţe când îşĭ aducea aminte de căldura dulce a pustiurilor, pe care-şĭ petrecuse ţilele copilărieĭ, gemea şi-şĭ făcea mustrărĭ amarnice, că şĭ-a adus copila la aceste locurĭ pline de urgie.

„Am să pĭer aicĭ! — aicĭ o să-mĭ rĕmâie uĭtate de toţĭ oasele!—se jelia el, şi singura luĭ mângâiere era, că Bassa se bucura şi de primăvara cea dulce şi blândă, şi de furtunile veriĭ, şi de vişcolele iernĭĭ pentru el atât de nemiloase.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Copilă de ḑece anĭ, ea se sălta ca o pisică sălbatică 'n spinarea lui El Dular, roĭbul cu minte, şi-l alerga stând de a'n picioarele pe el, încât cetaşiĭ, Tătarĭ trăiţĭ viaţa lor toată călare, se uitau cuprinşĭ de mirare 'n urma eĭ.

Mir Benah prindea, vĕḑend-o, inimă şi el, se îmbărbăta din nou şi ear pornia'n nainte.

Aşa a trecut o vară scurtă şi-o iarnă lungă, şi ear o vară încă maĭ scurtă şi altă iarnă tot maĭ lungă, anĭ întregĭ aŭ trecut unul după altul, ear în trecerea lor Bassa creştea şi-şĭ desfăşura puterile. Când, sosiţĭ la 'poalele Uralilor, s'aŭ întors înveseliţĭ spre Apus şi aŭ dat peste cetele Polovţilor, Mir Benah era om ursuz, sleit de puterĭ şi 'mbĕtrânit înainte de timp, ear Bassa, trecută acum de cincĭ-spre-ḑece anĭ, se făcuse femee voinică, călăria pretutindenĭ alăturea cu dînsul, îĭ săria în toate împregiurările într'ajutor, îl mângâia când i se părea cuprins de gânduri negre şi-l avea în neadormita eĭ purtare de grijă.

Zadarnice îĭ eraŭ însĕ toate silinţele.

Nu maĭ era Mir Benah ceea ce fusese odinioară, omul ne 'nfrânt şi neobosit, care trebuia neapărat să răsbească când îşĭ punea ce-va de gând. Umbla rar şi nu maĭ călca ţeapĕn ca maĭ nainte, încăleca 'n silă şi nu-şĭ maĭ stĕpânia din frĕŭ armăsarul, tot se maĭ avênta 'n luptă, dar obosia curênd şi nu maĭ ştia să ţie cetele adunate la un loc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Vara toată s'a hărţuit cu Polovţii, în trei rênduri şi-a sporit cetele, mereu se arunca în toiul luptei, ca să-i îmbărbăteze pe ai sei, dar toamna se apropia fără-ca să fi reuşit a trece rîul Ural.

De când Ruric îşi pusese scaunul la Novgorod nu mai îndrăznea nimeni să se mişte pe marele şes de la Meadă-Noapte, căci stau pretutindeni cetele Normanilor de pază şi loviau cu străşnicie pe cei ce-şi părăsiau locurile. Neputând dar să apuce nici la dreapta, nici la stânga, nici mai ales înainte, Polovţii 'şi adunaseră toate puterile, ca să-şi păstreze locul.

Mir Benah se plimba tărîndu-se de ici până colo, slab, gârbovit puţin, cu picioarele şi cu braţele, par'că, mai lungi decum fuseseră, vorbind puţin şi tuşind din când în când.

„N'ar fi oare mai cuminte să căutăm a întra la învoială cu Polovţii, — îi dicea Părintele Manea, care cunoştea atât de bine puterea sacilor lui Israel. — Ori îi plătim, ca să ne lase drumul deschis, ori le dăm drumul Tătarilor şi-i luăm pe dînşii în sâmbrie, ca să meargă cu noi."

„Nu! —" îi răspunse Mir Benah adênc jignit.

Simţind, că nu se mai razemă nimeni pe destoiniciile lui războinice, îi era ruşine, că mai trăieşte şi negre îi păreau toate 'n lume şi posomorîte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Am ajuns, — îşĭ ḑicea. — ca armăsarul îmbătrânit şi cu vinele înţepenite, pe care stĕpânul îl maĭ ţine numaĭ din slăbiciune, ca, vĕḑându-l, să-şĭ aducă aminte de ḑilele frumoase când era dus ca'n sbor de el. — De ce oare să-mĭ maĭ lungesc ḑilele, când sarcină sunt pentru toţi şi niminuĭ nu maĭ pot să-ĭ fiu de vre-un folos!?“

Manea era nemângâiat când îl auḑia vorbind astfel şi-şĭ dedea silinţa să-l mângâie vorbindu-ĭ despre frumuseţea ḑilelor de bĕtrâneţe când toate patimile se potolesc şi sufletul e alintat de reamintirea faptelor sĕvîrşite, totdeauna plăcută şi din ce în ce maĭ viuă.

„Da! — îĭ rĕspundea Mir Benah cuprins de jale. — Sunt frumoase bĕtrâneţele petrecute 'n umbra palmierilor de a pururea verḑĭ şi înfloriţĭ; aicĭ însĕ, unde chiar şi copiiĭ cu sânge cald se scâncesc de frig, bĕtrâneţele sunt moarte prelungită.“

„Dar nu aicĭ aĭ, Mir Benah, să ţi le petrecĭ, — întîmpină Manea. — Eram şi eŭ stĕpânit cu desĕvîrşire de gândul, că n'o să maĭ ajung nicĭ o datăă de unde am plecat. Mĕ uitam noptile la cerul înstelat şi vedeam cum ne depărtăm mereŭ de stelele, pe care le ştiam din copilăria mea. Acum, de când ne-am întors, mĕ apropiŭ mereŭ de ele, şi stând pe ţărmurul rîuluĭ, mĕ uit în lungul căiĭ robilor şi vĕḑ în depărtare stelele ce strălucesc de asupra ţĕriĭ mele şi vĕḑ, în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://patrimoniu.transilvania.ro/mdrr1901-1932

chiḑându-mĭ ochiĭ, şi pămêntul de sub ele şi pe oamenii, în mijlocul cărora am petrecut copilăria mea.“

„Nu! — îl întrerupse Africanul suspinând.— Stelele, care mi-aŭ strălucit de asupra capuluĭ când eram copil eŭ n'o să le maĭ vĕd. Ele sunt — poate — de mult stînse...

„Dar aĭ o stea, Mir Benah, — care-ţĭ străluceşte ḑi şi noapte, — îĭ ḑise Manea, — copila ta, la care ne uităm cu toţiĭ ca la un luceafĕr. Orĭ-şi-cât aĭ trăi, avênd-o pe ea, viaţa îţi este un lung şi nicĭ o dată prea lung şir de mulţumirĭ.“

Mir Benah sărĭ în picĭoare şi ochiĭ i se umplură de văpaie.

„O! — grăi dînsul, — e copilul meŭ Bassa, şi sângele neamuluĭ meŭ curge'n vinele eĭ, dar inima mi se strînge şi braţul îmĭ tremură când o vĕd în toiul luptei alăturea cu mine. Nu maĭ sunt bun de nimic, Mane; un laş m'am făcut şi un nemernic, care nu maĭ îndrăzneşte să-şĭ iee avênt. Vĕḑênd, cum ea îmĭ apucă înainte, ca să mĕ apere, mĕ daŭ înapoĭ, c'a s'o feresc pe ea, căcĭ de o miie de orĭ maĭ bucuros îmĭ primesc moartea decât să vĕd curgând sângele eĭ. — Opreşte-o, Mane, — adăogă el; — tu aĭ putere asupra eĭ, ţine-o departe — şi îţi jur că'n timp de o ḑi îmĭ deschid drum peste rĭŭ şi, trecuţĭ o dată, n'o să maĭ avem lupte grele, ca să-şĭ pună şi ea viaţa 'n joc.“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Te 'nşelí! — strigă Manea. — Pe ea firea ei o 'mpinge să între 'n vălmăşagul luptei, şi, dacă n'ar fi alăturea cu tine, mai virtos s'ar avênta în frunea ceteĭ sfinte.“

„Opreşte-o! — strigă car Mir Benah, — şi orĭ îmĭ deschid drum, orĭ arunc arma din mână şi nu maĭ voiesc să ştiŭ, ce-am fost odinioară. — O 'ncercare âncă, şi învoiţi-vĕ, cum puteţĭ, şi fără de mine!“

„Âncă o 'ncercare!? — îşĭ ţise Manea. — Să fie!“

Âncă'n timpul primăverii Mir Benah îi pusese pe Evreiĭ, care se făcuseră oameni vênjoşĭ, să taie copacĭ marĭ şi să facă din ei plute pentru trecerea riuluĭ. Nu i-a fost greŭ să-şĭ treacă oastea, căcĭ Polovţiĭ nu-şĭ dedeau silinţa să-ĭ oprească şi fraţiĭ luĭ Israel ben Isaac vîsliaŭ par'că din neam în neam tot pe apă şi-ar fi petrecut viaţa. De câte-orĭ a trecut însĕ, el a fost nevoit să se întoarcă, fiind-că, ieşiţĭ o dată pe ţermurul drept, dedeaŭ în curênd peste Polovţĭ, care, puţinĭ la început, se sporiaŭ într'una, încât în cele din urmă era peste putinţă să-ĭ ţie departe de vad în vreme-ce mulţimea cea mare trece şi ea cu toate ale eĭ.

Vorba era acum, ca pe o parte din plutele ce steteaŭ legate cu cujbe groase de parĭ bătuţĭ în ţĕrmurul stêng să treacă nu numaĭ oastea, ci dimpreună cu ea şi ceĭ maĭ voinicĭ dintre

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Evreĭ, car după-ce vor fi ĭeşit pe ţărmurul drept, oastea să ţie pept cu Polovţiĭ şi Evreiĭ să sape la locul de ĭeşire şanţurĭ de apărare pentru-ca Polovţiĭ să nu se poată apropia de ţermure.

Bassa, lungă ca tatăl cĭ şi subţire, dar nu iute, ci molatică în toate mişcările eĭ, şi nu plăpândă, ci lată 'n umerĭ şi cu peptul ĭeşit, le ştia toate şi se plimba 'n timpul pregătirilor călcând rar şi uşor ca leoaica neastĕmpĕrată, îşĭ scutura din când în când capul acoperit de pĕr creţ, şi ochiĭ îĭ erau maĭ învăpăiaţĭ şi buzele maĭ roşiĭ decât de obiceiŭ.

Manea se uita neliniştit la ea.

Şi femee, şi tînără, ca stetea sub stĕpânirea viilor porniriĭ ale inimiĭ cĭ, şi era greŭ s'o înduplece.

Uşor ar fi fost s'o ice frumuşel, s'o fure cu vorba, s'o ducă pe nesîmţite, s'o ţie departe în vreme-ce se fac pregătirile şi să se 'ntoarcă cu ea numaĭ după-ce vor fi plecat plutele; luĭ însă lucrul acesta îĭ era peste putinţă. Nu era în lumea aceasta om, pe care ar fi fost în stare să-l amăgească: cum ar fi putut s'o amăgească pe dînsa!?

„Dară noĭ, Basso, — îĭ ţise dar luând-o la o parte, — tu şi eŭ, avem să rĕmânem împreună şi să trecĕm numaĭ de o dată cu comoara luĭ Israel.“

„De ce!?“ — îl întrebă ea oprindu-şĭ rĕsuflarea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Pentru că comoară scumpă eşti şi tu şi ceea ce e scump se ţine la adăpost," — îi răspunse el.

„Mie îmi este mai presus de toate scump tatăl meu şi nu pot să mă despart de dînsul." — întîmpină ea.

„Aşa e şi aşa şi trebue să fie, — grăi Manea. — Nu poate copilul să-şi iubească în destul părintele. Ţine însă seamă de un lucru: toţi copiii au un singur tată, dar numai puţini taţi au un singur copil şi rari de tot sunt părinţii, care au un copil ca tine, Basso. Iubirea ta către părintele tău e 'n faţa iubirii părintelui tău către tine ca curcubeul frumos faţă cu focul, care topeşte cel mai vîrtos oţel. Dacă tu tremuri când te gândeşti, că el ar puté să moară 'n luptă, el e sguduit de gândul că tu ai puté să fii rănită şi-şi perde bunul cumpăt şi nu mai e 'n stare să stăpânească miile de oameni, care numai ascultând glasul lui pot să ţie pept cu duşmanul. Tu ai să rămâi cu mine!"

„O! el nu o cere aceasta, nu are să mă alunge de la sine; el se simte mai tare când mă ştie alăturea cu dînsul, —" grăi dînsa gata de a se duce la tatăl ei.

„Stăi! — strigă dînsul. — Ori-şi-ce ar fi voind el, slăbiciunea lui părintească e atât de mare, încât e destul să te uiţi tu în ochii lui, ca să facă ceea ce vrei. — Stăi, Basso! — urmă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

apropiindu-se de dînsa. — Eşti fiica luĭ, aĭ firea năvalnică a neamuluĭ vostru, aĭ crescut sub cort, ţi-aĭ petrecut copilăria călărind şi uitându-te maĭ de departe şi maĭ din apropiere la luptele ce se desfăşurau în faţa ta: e firească pornirea ta de a întra alăturea cu părintele tĕu în toiul lupteĭ, şi înţeleg plăcerea ta de a-l vedé pe duşman rĕpus şi nevoit a-şĭ căuta scăparea în fugă. — Vîrtutea e însĕ bărbăţie, şĭ numaĭ omul slab se lasă dus de pornirile inimiĭ luĭ: bărbatul le stĕpâneşte şi face ceea ce el însu-şĭ vrea. Ce-aĭ căuta tu alăturea cu bărbaţiĭ, dacă n'aĭ avé bărbăţie 'n tine!?"

Bassa-şĭ strînse pumniĭ amêndoĭ şi scrâşni din dinţĭ.

„Opriţi-mĕ, depărtaţi-mĕ, lăsaţi-mĕ să mĕ sbat ca fiara legată'n lanţurĭ, — grăi dînsa stĕpânindu-şĭ firea, — căcĭ sunt femee, copilă neputincĭoasă sunt!"

„Nu te oprim! — iĭ rĕspunse Părintele Manea. — Tu facĭ ce vreĭ tu însă-ţĭ."

El se depărtă apoĭ şi-o lăsă singură, ca să se sbată şi să-şĭ iee din ea însa-şĭ hotărîrea.

Pe 'nnoptate, după-ce s'a lăsat ceaţa de asupra rîuluĭ lat, oastea s'a 'ngrămădit pe plute, lopătariĭ voinicĭ, dar cam sgomotoşĭ, chiar prea de tot sgomotoşĭ, şi-aŭ luat locurile, şi nu maĭ rĕmânea de cât ca Mir Benah să dee semnul de plecare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Îl aşteptaŭ toţi să dee semnul, dar el nu-l dedea.

De treĭ orĭ luase rĕmas bun de la Părintele Manea, de treĭ-orĭ o 'mbrăţişase pe Bassa, care nu ḑicea nimic, ci-l mângâia mereŭ ca pe un copil, de treĭ-orĭ îşĭ călcase pe inimă, ca să plece, dar nu putea şi nu putea. Maĭ avea o vorbă, care i se opriă în gât.

„Tu eştĭ, Basso, femee făcută şi aĭ, dac'ar fi să nu mĕ maĭ întorc, pe cine să te raḑemĭ. Dumneḑeŭ să vĕ aĭbă'n paza sa! —“ grăi în cele din urmă şi se depărtă cu paşĭ răpeḑĭ şi hotărîţĭ spre plută.

Bassa rĕmase neclântită privind în urma luĭ. Lacrĕmile o năpădiseră, dar ea nu plângea, nu ḑicea nimic, ci sta perdută'n privirea plutelor, care se depărtaŭ de ţermure 'n pleoşcăitul lopeţilor.

„S'a dus! —“ grăi, în sfîrşit, după-ce plutele se perdură'n ceaţă.

III.

Avênt de tinĕreţe.

Şi Domn, şi tinĕr, şi voinic, şi frumos, Vladislav, bălanul cu ochĭ albaştri şi cu pletele ca mătasea, îşĭ petrecea viaţa'n veselie sburdalnică, maĭ rar la sfat cu bĕtrânii şi maĭ des cu ceĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de seama lui la vênătoare şi la ospeţiĭ orĭ umblând fie în vederea tuturora, fie maĭ prin ascuns după ochĭ frumoşĭ.

Şi de ce nu aşa, ci altfel!?

Intineriseră gĭur împregĭurul luĭ toate, şi orĭşi-unde se uita, vedea numaĭ oamenĭ voioşĭ şi doritorĭ de viaţă.

Muma luĭ, Doamna, îşĭ călcase şi ea pe inimă, se măritase cu Păun, trăia 'n căsnicie fericită şi purta grijă de ceĭ-l'alţĭ patru copiĭ, pe care îĭ maĭ dăruise Dumneḑeu. Preoţiĭ ştiutorĭ o'ncredinţaseră, că nicăirĭ nu stă scris, că văduvia e pe toată viaţa, ba chiar şi Părintele Titu era de părerea, că tot maĭ bine e să se mărite decât să cadă'n păcatul Aneĭ, pe care toţĭ o credeau dusă cu Părintele Serafim, a căruia urmă se perduse.

N'avea Vladislav de ce să fie bĕtrân.

Implinise vîrsta de doue-ḑecĭ de anĭ, şi decând s'a născut el, nu s'a maĭ ivit picĭor de năvălitor pe şesul de la Dunăre.

Chazariĭ ceĭ odinioară atât de 'nfricoşaţĭ periseră, par'că, de pe faţa pămêntuluĭ.

Roşiĭ luĭ Ruric atingeau, când se maĭ avêntau spre Meaḑă-ḑi, numaĭ depărtatele coaste ale măriĭ.

Bulgariĭ luĭ Mihail I., care se socotia părinte şi ocrotitor al tînĕruluĭ Domn, nu maĭ treceau Dunărea decât ca bunĭ vecinĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

La Constantinopol se schimbaseră toate sub stăpânirea lui Vasilie I. —, care îi bătuse şi pe Arabii din Asia, şi pe Saracenii din Sicilia şi-şi ridicase împărăţia la nouă strălucire. Ear nu se mai socotia nimeni de-o potrivă cu marele împărat al Răsăritului, şi ear se revărsa din Constantinopol lumina până la cele mai depărtate popoare.

Pe când preoţii zeloşi duceau în ţări depărtate învăţătura şi îi îndrumau pretutindeni pe oameni spre o viaţă mai tignită, iscusiţii meşteşugari ai Bizanţiului se ţineau, căutându-şi norocul, în coada lor, corăbii încărcate de fel de fel de mărfuri străbăteau Marea Neagră şi urcau pe Dunăre la deal ducând minunile măiestriei orientale departe spre Apus.

Şi puteau negoţătorii să se oprească şi să descarce şi pe la gurile riurilor ce se varsă din Carpaţi în Dunăre.

Trecuseră anii de urgie şi ei, şi în poienele munţilor, în văile largi şi pe şesul deschis turmele mult sporite aveau păşune grasă, în podgorii viţa era 'ncărcată de struguri cu boaba mare şi grasă, în livedi pomii de tot felul dau roade îmbelşugate, la cămpie spicul greu culca lanurile dese, oamenii, deşi din ce în ce mai mulţi, avêndu-le toate cu prisos, trăiau în bună înţelegere şi ear se 'ngrămădiau la Tîrgovişte, unde mişunau negoţătorii veniţi de peste Dunăre.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Putea să-şĭ petreacă fără de grijă Domnul aniĭ de tinereţe şi avea cu cine să şi-ĭ petreacă; nu maĭ aveaŭ Judeţiĭ şi cetele lor de călăreţi nicĭ un rost: se desfăşuraŭ după rênduiala aşedată din bătrânĭ ele de ele toate, şi c'an raiŭ li s'ar fi străcurat tuturora viaţa, dacă n'ar fi fost la mijloc şi veneticiĭ, care nu cunoşteaŭ obiceiul pământuluĭ.

Munteanul, care-şĭ trăia ḑilele purtând grijă de turmele luĭ, nu se 'mpedeca, ce-ĭ drept, de aceştia.

El avea preotul luĭ, şi pentru dînsul singur acesta era preot.

El şi le făcea însu-şĭ toate, şi tot ceea ce ĭeşia din mână de om străin era pentru dînsul lucru spurcat, de care se legaŭ boale şi fel de fel de alte rĕutăţĭ. Cioplia dar, năḑea, cârpia, dregea orĭ cĭopârtia şi strica, dar de alt meşteşugar n'avea nevoie.

Încă maĭ puţină nevoie avea de negoţătorĭ. Se pomenise'n lume cu gândul, că toate sunt ca lumina şi aierul şi apa date de Dumneḑeŭ pentru toţĭ şi că singură ostăneala de a fi luat din plin orĭ de a fi căutat îĭ dă omuluĭ dreptul de a păstra pentru sine ceea ce are; nimenuĭ însĕ nu i se cuvine să oprească pe altul de a-şĭ face parte din cele lăsate de Dumneḑeŭ, nicĭ să iee maĭ mult decât ceea ce îĭ este de trebuinţă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ce treburĭ ar fi putut să facă negoţătoriĭ cu omul acesta, care s'ar fi socotit de o potrivă cu tâlhariĭ, dac'ar fi adunat prea mult pentru sine, şi nicĭ nu vindea, nicĭ nu cumpăra, ci da ceea ce ĭĭ era de prisos fie în dar, fie în schimb pentru ceea ce ĭĭ era de trebuinţă!?. Putea să iee multe de la el, dar nicĭ cu banĭ, nicĭ cu marfă nu putea să-l plătească, fiind-că, orĭ-şi-ce ar fi voit să-ĭ dee, el răspundea „N'am ce să fac cu asta!“

Maĭ erau însĕ şi alţiĭ, care chiar şi pe neavute aveau ce să facă.

După rînduiala rămasă din bătrâni Judeţiĭ, care luaseră locul staroştilor, ţineau fie-care o ceată de călăreţi legaţĭ cu jurămînt să apere pe ceĭ năpăstuiţĭ şi aveau să-ĭ îndrumeze pe vecinĭ spre o viaţă cuviosă, să le sară la vreme de nevoie într'ajutor, să ţină bună rînduială între dînşiĭ şi să le fie judecător drept când se ceartă unĭĭ cu alţiĭ. In schimb vecinĭĭ dedeau una la ţece atât din roadele pămîntuluĭ, cât şi din turmele lor, şi dedeau cu dragă inimă, căcĭ aveau şi de unde, şi de ce să dee.

Acum se schimbaseră împregĭurările. Cetele de călăreţĭ nu maĭ aveau nicĭ o treabă, eară sarcina de a-ĭ îndruma pe vecinĭ o luaseră asupra lor preoţiĭ; vecinĭĭ daŭ însĕ ţecĭuala tot ca maĭ nainte şi tot cu dragă inimă, ba, fiind belşug în toate, daŭ maĭ mult, căcĭ le rămânea şi lor

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

destul cu toate că şi pe la Judeţi, şi în hambarele domneşti găsiau negoţătorii cu prisos ceea ce căutau.

Adunând însă, omul se deprinde cu dulceaţa mulţumirii de a fi adunat şi cu cât mai mult adună, cu atât mai vîrtos e 'nsetat de mulţumirea aceasta, şi rar om să satură adunând.

Dacă puteau şi vecinii, şi Muntenii să pună plugul unde le venia mai la îndemână, să-şi cosească nutreţul unde iarba era mai deasă ori să-şi pască turmele în toată lărgimea, puteau şi Judeţii, căci tot oameni erau şi ei. N'o făcuseră aceasta mai nainte, fiind-că prea aveau multe pe capul lor: acum însă, când toate mergeau bine şi fără de dinşii, cui îi putea trece prin minte să-i oprească!?

Căpeteniî ale cetelor de călăreţi, li se cuvenia se facă prăsilă de caî, şi era lucru firesc, ca cele mai frumoase herghelii ale lor să fie. Şi dacă aveau herghelii, de ce adecă să nu fi avut şi cireşi de vite, şi turme de oî? — De ce să nu aibă şi vii, şi livedi, şi ţarini alese la 'loc mănos!? Dumnedeu le-a lăsat toate pentru toţi, şi lucru de laudă e să faci grădină de frumuseţe din pământul, pe care-ţi petreci viaţa.

Dar toate aceste numai muncind se puteau face. Avea cine să muncească. Sporiţi din an în an, vecinii, care cu puţine ţile de muncă le aveau toate în belşug, săriau bucuros şi munciau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cântând când îĭ chema Judeţul lor, pe care se deprinseseră a şi-l socoti părinte. Munciau dar vecinii cu rêndul şi ogoarele Judeţuluĭ, fie-care potrivit cu braţele casnicilor seĭ, şi era par'că de când e lumea tot aşa a fost şi nici că s'ar fi putut să fie altfel, ba preoţii, care ştiau, că aşa e şi aiurea, i-au deprins încetul cu încetul pe oamenĭ cu gândul, că pământul e dăruit de Domn Judeţuluĭ, ear vecinii trebue să dee pentru partea ce şi-au luat din el şi zeciuiala, şi zile de muncă.

Cine oare ar fi putut zice, că nu-ĭ aşa!?

Creţu şi Albu şi Cornea şi aĭ lor aşa făceau, eară Cârnu şi Strîmbu şi Sânţu ziceau, că bine fac şi făceau tot ca dînşiĭ.

Munteanul, care ştia, cum fusese maĭ nainte, îşĭ coboria toamna turmele de la munte şi-şĭ alegea locul de tîrlă nesupărat de nimenĭ. Primăvara însc, când se pornia la munte, slujitoriĭ judeţuluĭ îĭ cereau parte din mieiĭ hărăborĭ, şi el le dedea, căcĭ Dumnezeu îĭ dăruise şi dar din dar se face. S'a deprins dar şi el cu gândul, că nu se cuvine să vii cu mâna goală, nicĭ să plecĭ fără de a fi lăsat ceva.

Se schimbaseră toate în timpul copilărieĭ luĭ Vladislav, şi el s'a pomenit Domn în mijlocul uneĭ lumĭ pornite spre un nou fel de vieţuire. Se deşteptaseră oamenii şi nu maĭ erau toţĭ o apă, ci împărţiţĭ după vrednicii, uniĭ maĭ aleşĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi mai de frunte, ear alţii de rênd ca mai nainte. Ear ceĭ aleşi se poleiseră, aveau mese mai încărcate şi case mai mari, se'mbrăcau în catifele şi în mătăsuri de la Constantinopol, se'mpodobiau cu scule frumoase şi trăiau în desfătări alese. După ce lucrurile se porniseră o dată aşa, se luau cu toţii la întrecere, căci ruşine i-ar fi fost ori-şi căruia să fie socotit mai prejos de cei-l'alţi.

Aşi ici, mâne colo, ori-şi-unde se ducea, Vladislav, şi Domn, şi tîner, şi voinic, şi frumos, era purtat în palme, căci ţineau toţi să-şi arate vîrtutea făcându-i viaţa plăcută.

Singurul, care i-o mai amăria câte o dată, era vĕru-seu Radu, Seracul, care, cu vre-un an mai tînĕr de cât dînsul, se ţinea pretutindeni în coada lui.

Sĕrac îi ţicea lumea fiind-că n'avea nici tată, nici mamă, şi era în întreaga lui fiinţă ceva ce nu te lăsa să te apropii de dînsul.

Nu doară că ar fi fost ursuz ori şarbĕd băietul: neistovit era, şi ori-şi unde l'ai fi dus, şi la vênătoare, şi la ospeţii, şi la strêngării, el apuca înainte şi-i ducea şi pe ceĭ-l'alţi cu sine, se pricepea la toate, şi ori-şi-cât ai fi stat cu el, ai fi tot rîs şi nu te-ai fi săturat să-l asculţi. Era însĕ rĕu de gură şi le lua toate 'n bătaie de joc, par'că Dumneţeu ar fi făcut lumea numai pentru ca el să rîdă de ea scoţêndu-i la iveală neajunsurile.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mărunt şi cu nasul în vênt ca tatăl seŭ, el era frumos ca mumă-sa şi avea zîmbetul neastêmpĕrat şi ochiĭ numaĭ pe jumĕtate deschişĭ aĭ eĭ, călca rar şi uşor par'c'ar fi stat totdeauna la pândă şi le vedea toate până în cele maĭ ascunse amĕnunte, şi vaĭ de sufletul celuĭ ce cădea pe gura luĭ, că-ĭ scormonia toate pĕcatele. Bine trebuia să bagĭ de seamă, ce facĭ, ce dicĭ, cum staĭ, cum umbli, cum te'mbracĭ orĭ cum te porţĭ în faţa luĭ, căcĭ cea maĭ mare mulţumire a luĭ era să rîdă şi să facă pe alţiĭ de rîs.

Vladislav rîdea şi el bucuros şi nu-şĭ maĭ era fără de Radu bun de nimic, se simţia însĕ jignit când Radu rîdea şi de el, ba îĭ făcea şi pe alţiĭ să rîdă.

Şi care e, în adevĕr, omul, de care n'am puté să rîdem!?

„Cel maĭ de rîs din toate lucrurile, — dicea adese-orĭ Radu, — e viaţa ca însă-şĭ-aşa cum şi-o descurcă fie-care trăind in lumea aceasta!"

Cum oare ar fi putut să nu rîdă Radu când îl vedea pe vĕru-sĕu, om în toată firea, tremurând în faţa vre-uneĭ perechĭ de ochĭ turburaţi de năvala sângelui!?

Om era, fără îndoială, şi el, şi-ĭ plăceaŭ şi luĭ ochiĭ frumoşĭ, căcĭ de aceea eraŭ făcuţi, ca să placă; nu era însĕ în gândul luĭ lucru maĭ de nimic, nicĭ fleac maĭ deşert decât fiinţa neispră vită, căreia îĭ dicem femee.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Făcându-l, — îi ḑicea el adesc-orĭ vĕrului sĕu, — Dumneḑeŭ pe om, a ţinut să-l dec întreg gata şi a suflat cu atâta vîrtute, încât nu i-a maĭ rĕmas destul resuflet, când a venit rêndul la femee şi a maĭ suflat şi Necuratul: de aceea ţi se pare ânger şi numaĭ târḑiŭ bagĭ de seamă, că e demon frumos împeliţat.“

Se opria dar şi el când simţia, că e cine-va care aleargă după dînsul, dar ştia, că e dulcea ispită a Necuratuluĭ la mijloc, şi rîdea cu rĕutate când vedea, cum Vladislav aleargă el şi car aleargă şi se simte ridicat în slava cerului când i se pare c'a găsit ce caută.

„Te-a prins, — îi ḑicea, — şi tu creḑĭ, prostule, c'aĭ prins'o tu pe ea!“

Asta umplea sufletul cel curat al luĭ Vladislav de adêncă amărîcĭune.

Părintele Titu stăruia, ca tînĕrul Domn să nu maĭ umble hoinar, ci să se însoare cât maĭ curênd, şi-ĭ şi găsise din colo, peste Olt, la casa luĭ Pârvu, Domn şi el, mireasă de seama luĭ.

Preoţimea de peste Dunăre ţinea înse să aibă la Tĕrgovişte o Doamnă aleasă de dînsa dintre fiicele maĭ marilor bizantinĭ, ca să le fie de ajutor în împlinirea sfinteĭ lor chemărĭ, ear Mihail I. ar fi voit să-l lege maĭ strîns căsătorindu-l cu vre-una dintre fiicele .curtenilor sĕĭ. Maĭ eraŭ apoĭ şi Albu şi Creţu, şi Strîmbu şi Cârnu, care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

aveaŭ şi eĭ fie fete, fie nepoate şi ţineaŭ, ca amestecătură la curtea domnească să nu se facă.

Împins dar când încoace, când încolo, tînĕrul Domn alerga zăpăcit în toate părţile, se'ncurca adĭ şi se descurca mâne, se perdea încât adeseorĭ nu maĭ putea nimenĭ să-ĭ dee de urmă, trăia de capul luĭ şi făcea fără-ca să-şĭ dee seamă ceea ce-l sfătuia Radu, care-ĭ ḑicea „Dacă trebue şi trebue să-ţĭ daĭ capul şi n'aĭ în cotro, dă-ţi-l când nu maĭ aĭ ce să facĭ cu el.“

De doue-ḑeci de anĭ acum steteaŭ Munteniĭ de la Măneştĭ fără de preot şi se bucuraŭ, că Radu s'a făcut, în sfîrşit, om deplin, ca să-şĭ întemeeze casa şi să li se facă preot în locul tatăluĭ seŭ.

Radu rîdea şi de dînşiĭ.

„Nu fac eŭ, — le ḑicea, — pentru treaba aceasta. Lăsaţi-mĕ să-mĭ trăiesc ḑilele, şi după-ce mĕ voĭ fi săturat mĕ călugăresc şi-mĭ înghit toate pĕcatele.“

Aşa ḑiceaŭ preoţiĭ ceĭ cu multă ştiinţă de carte, care aveaŭ puterea de a lega şi de a da deslegare, precum şi de a ĭerta chiar şi cele maĭ grele pĕcate.

„Nu vĕ lăsaţĭ, băieţĭ! — striga dar Radu, — daţĭ înainte, trăiţi-vĕ după plac traiul, că vine popa şi vĕ spală, ear când vi se rup toate iţele, vĕ pocăiţĭ şi vĕ duceţĭ la mănăstire, de unde drumul trece drept în raiŭ.“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi nu se lăsau băieţii, ba nici chiar cei mai bătrâiori, şi pe când Ana, ascunsă între stâncile din Muntele Furnica, nu mai voia să vadă faţă de om, iar Părintele Manea, întrat după moartea lui Mir Benah la învoială cu Polovţii, a trecut împreună cu dînşii Volga, da zor să i se deschidă drum printre Ugrii de la gurile Donului, fiiul lui, Săracul, umbla hoinar şi fără de rost în mijlocul unei lumi pornite spre desfrânare, risipindu-şi anii tinereţelor în flecării şi bătându-şi joc de toţi, de toate, până chiar şi de propria sa viaţă.

Un singur lucru îi mai era încă sfînt.

„Sărmana femee!“ — îşi zicea când îşi aducea aminte de muma sa, şi „Nenorocitul de el!“ — suspina gândindu-se la omul, care i-a fost tată.

Toate cele-lalte erau în lume numai ca să-şi bată joc de ele.

O, dac'ar fi ştiut Manea, le-ar fi făcut toate val vîrtej şi ar fi răsbit înainte; el însă o opria pe Bassa, care, zi şi noapte pe El Dular, însufleţia prin avêntul ei ceata sfîntă, care, sporită acum mai ales cu tineri Tătari la aproape doue mii, se numia Tătarii Basseï sau Bessenï.

Fără de dînsa mult ar fi stat cu toţii la Don, căci păşunea era mănoasă şi Polovţii n'aveau grabă, eară Ugrii se unisără cu rămăşiţe de Huni, de Avari şi de Bulgari şi erau prea tari spre a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

puté fi alungaţi. Când o vedeau însé pe Bassa în fruntea ceteĭ sfinte, Polovţiĭ încălecau şi eĭ şi se aruncau ca îndrăciţĭ în luptă.

Erau o amestecătură de fel de fel de oameni Tătariĭ Bassei. Câţi-va Greci, puţinĭ Armeni, cinci Arabi, opt Indi şi mai mulţi Perşieni se legaseră dintru început cu jurământ, dar toţi erau creştinĭ cu inima curată, care se luptau cu hotărîre, se apărau ca niştе leĭ, dar nu prădau, erau miloşĭ faţă cu duşmaniĭ răniţĭ şi socotiau pe cei prinşĭ în luptă drept niştе oaspeţi. Sporindu-se, au primit în rêndurile lor numaĭ oameni gata de a-şĭ petrece viaţa ca dînşiĭ. — Eĭ au dat şi acum hotărîrea.

Bătrân de aproape noue-deci de anĭ, dar încă tot vioiŭ şi cu ochiĭ limpeziĭ, Israel ben Isaac a ajuns, în sfîrşit, să-şĭ vadă gândul întrupat.

Ruric, întemeetorul stăpânirii ruseştĭ, care atâta timp ţinuse 'n frîu o întreagă lume de popoare sălbatice, a murit pe neaşteptate lăsând în urma lui un băiat, Igor, încă nevîrstnic, şi puterea Roşilor a slăbit. Hărţuiţi dar mereu de Tătari şi de Polovţi şi strîmtoraţi de Chazariĭ, care se aflau mai spre Apus, Ugriĭ au început să-şĭ facă resuflătoare spre Chiev, şi căpetenia lor, bătrânul Maghiar Almoş, a luat în cele din urmă hotărîrea de a lăsa deschis drumul spre ţara Chazarilor, acest nou şi de atâta timp dorit pământ al făgăduinţeĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Israel ben Isaac şi feciorii şi ginerii sĕĭ şi nepoţii şi, strănepoţii lor şi întregul lor neam sporit şi întinerit în timpul lungeĭ pribegii aŭ căḑut cu ochiĭ plinĭ de lacrĕmĭ în genunchĭ când s'aŭ vĕḑut în faţa Chaganuluĭ, care de mult fusese vestit despre apropierea lor şi-ĭ primia cu toată dragostea în rêndul supuşilor sĕĭ.

Părintele Manea era înduioşat şi el.

Sĕrile, când se uita la cerul înstelat, îşĭ reamintia nopţile copilărieĭ luĭ: eraŭ stelele, pe care în atâte rênduriĭ le arĕtase muma luĭ se simţia ca acasă; auḑia, par'că, în depărtare fluĭerul păstorilor şi buciumul din poiene.

Şi totu-şĭ în curênd car a fost cuprins de sîmţĕmêntul, că nicĭ o dată el n'o să maĭ ajungă să-şĭ vadă fraţiĭ.

Polovţiĭ rĕmăseseră bunĭ vecinĭ aĭ Chazarilor la locurile părăsite de Ugriĭ retraşĭ spre Chiev, şi Bassa a plecat maĭ departe în fruntea celor doue miĭ de Tătarĭ, cu care se simţia destoinică de a-şĭ deschide drum, ear Părintele Manea era 'n stare să-şĭ urmeze drumul şi singur.

Pe când înse eĭ înaintaŭ prin ţara Chazarilor spre Apuś, la Novgorod a luat stĕpânirea un unchiŭ al luĭ Igor, vĕrul luĭ Ruric, Oleg care s'a răpeḑit ca furtuna spre Meaḑă-ḑi şi i-a alungat pe Maghiariĭ luĭ Almoş până peste Nistru

Aicĭ aŭ dat peste eĭ Bassa şi Manea.

Încântaţĭ de frumuseţea locurilor, de limpe-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ţimea isvoarelor şi de dulceaţa aerului, ei se aşeţiaseră între Nistru şi Prut şi peste Prut până spre Siret cu gând de rămânere statornică, ba îi şi dăduseră numele Atelcuz pământului aşeţiat între cele trei rîuri.

Nu i-a rămas dar lui Manea de cât să se întoarcă ear la Polovţi şi să-i înduplece a se ridica din nou, ca să-i alunge pe Ugrii, cu care de atâta timp trăiau în duşmănie.

S'au şi ridicat Polovţii, dar nu erau şi nici în stare să spargă zidul de la Nistru.

Ugrii nu erau un popor, ci fel de fel de frânturi de popoare adăpostite 'n Urali. In timpul petrecut la gurile Donului ei s'au mai sporit cu Huni, Avari şi Bulgari, ear după plecarea lor din părţile Chievului se mai amestecaseră printre ei şi Chazari. Ceî mai aleşi dintre toţi, chiagul, care făcea din amestecătură un întreg încheiat, erau Maghiarii ceî straşnici atât prin firea lor resboinică, cât şi prin organisaţiunea lor aspră.

Ei aveau şapte viziri, Almoş, Eleud, Kun, Und, Taş, Huba şi Tuhutum, care steteau cu rêndul de pază şi-i dau orbeşte ascultare bêtrânului Almoş, cel mai de frunte dintre dînşii.

Zadarnic se avênta Bassa împintenând pe El Dular şi înteţindu-i pe Tătarii ei prin strigăte de 'mbărbătare; zadarnic dau Polovţii îndărjiţi cu ochii închişi năvală: se risipiau spulberaţi şi Tătari, şi Polovţi, şi Chazari când se porniau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistafundatia.ro/mdrr1901-1932

pe caiĭ lor ĭuţĭ Maghiariĭ, arcaşĭ sprinteniĭ şi îndemânaticĭ, şi-i luaŭ răcnind la goană.

„Nu e chip! — nu-ĭ! — ḑicea Părintele Manea cuprins de desnădăjduire. — Ar trebui să maĭ moară car cine-va, ca cĭ de cĭ să se mişte din loc.“

Staŭ dar şi aşteptaŭ şi car maĭ făceaŭ câte o încercare şi car maĭ aşteptaŭ în vreme-ce pe la poalele Carpaţilor acum apropiaţĭ ceĭ fericiţi îşĭ petreceaŭ ḑilele fără de grijă, în belşug şi în desfătare, adunându-se când icĭ, când colo, pentru-ca să se bucure împreună de multele bunĕtăţi, pe care Dumneḑeŭ le revărsase asupra lor.

IV.

Formosus.

Cea maĭ cumplită dintre toate fiinţele e omul orbit de patimĭ.

Zidit după chipul şi asemĕnarea lui Dumneḑeŭ, omul e rênduit să sfinţească locul, prin care trece, să netezească asprimile firiĭ şi să se mângâie înfrumuseţându-le toate; căḑut însă sub stĕpânirea patimilor, el se resvrăteşte, le răstoarnă şi le dăramă toate, umple lumea de jale şi se perde în cele din urmă şi pe sine însuşĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

A fost destul ca un om întreg, Vasilie Macedoneanul, să se ridice în fruntea împĕrăţieĭ bizantine pentru-ca în timp de câţi-va anĭ viaţa popoarelor de la Rĕsărit să se lumineze. Murind el după o domnie de aproape douĕ-deci de anĭ, s'a ridicat în scaun fiiul sĕu, Leon VI. Filosoful, care şi-a petrecut viaţa lucrând şi ajutând şi pe alţiĭ să lucreze pentru luminarea neamuluĭ omenesc.

Puţin timp după moartea luĭ Vasilie, Mihail I. s'a retras la o mănăstire şi a lăsat scaunul fiiuluĭ sĕu Simeon, care, crescut şi el de Vasilie, a domnit cu înţelepciune, a fost unul dintre mariĭ cărturarĭ aĭ timpuluĭ sĕu şi, întinzându-şi stĕpânirea pe ambiĭ ţĕrmurĭ aĭ Dunării la deal până spre Tisa şi Mureş, a luat în urmă titlul de Ţar, adecă Cesar.

Orĭ-şi-cât de adânc ar fi căzută o societate, omul în adevĕr vrednic, care numaĭ cu ceĭ vrednicĭ se însoţeşte, poate, ridicat în fruntea eĭ, s'o ridice şi s'o pornească ear spre desvoltare sănĕtoasă.

Nu se ivise şi 'n ţĕrile de la Apus asemenea om, şi de aceea acolo nu maĭ eraŭ nicĭ creştinĭ, nicĭ păgânĭ, ci oamenĭ fără credinţă şi părăsiţĭ de toţĭ Dumnezeiĭ, care, înhăiniţĭ, se sbuciumaŭ în cele maĭ îndârjite lupte: stĕpânitorĭ şi supuşĭ, frate şi frate, soţ şi soţie, chiar tată şi fiiŭ se sfîşiaŭ între dânşiĭ şi sĕvîrşiaŭ cruzimĭ,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care întrec toată închipuirea omenească, şi urile erau ţinute mereu vii tocmaĭ din Roma, de unde trebuiau să pornească silinţele pentru îmblânzirea firilor.

Adimeniţĭ de gândul, că pace şi bună rênduială nu poate să fie în lumea aceasta decât dacă toţĭ stĕpânitorĭĭ lumeştĭ se pun sub ascultarea scaunului lor, urmaşiĭ luĭ Nicolae I. îĭ înteţiau pe Regĭ şi pe vasaliĭ lor la luptă şi priveghiau cu neadormire, ca nu cum-va vre-unul dintre dînşiĭ să ajungă la putere covîrşitoare.

Vĕdênd starea aceasta, Saracenii înaintau în Italia, eară Normaniĭ se făceau din ce în ce maĭ îndrăzneţĭ, şi pretutindenĭ pe coastele de la Apus ei jefuiau în dragă voie oraşe şi sate şi le dau pradă focului, pustiau câmpiile şi le umpleau pe marĭ întinderĭ de leşurĭ omeneştĭ, şi 'n stolurĭ marĭ croncăniau pe urma lor corbiĭ sătuĭ de carne omenească.

Nenorocirile i-au muiat în cele din urmă pe maĭ marii ţĕrilor de la Apus, şi după moartea luĭ Ludovic II. Germanul eĭ s'au adunat împregiurul unuia dintre feciorii luĭ, Carol III. cel gros, care, despoind şi pe fraţiĭ, şi pe veriĭ sĕĭ, a luat încetul cu încetul toate ţĕrile ce făcusĕră parte din împĕrăţia luĭ Carol cel Mare şi a fost în cele din urmă recunoscut de împĕrat şi încoronat de către Papa, atunci Ştefan V., un vrednic urmaş al luĭ Nicolae I.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Nu însă în virtutea vredniciilor, ci pentru neputinţele luĭ, ca cel maĭ puţin primejdios, a fost ridicat Carol III. în fruntea lumiĭ apusene.

Om gros şi buhăit, moleşit şi târdiŭ la minte, fricos şi zăbavnic, el maĭ era şi desfrênat şi epileptic, încăleca gemênd cuprins de grijă şi nicĭ o dată nu s'a îmbărbătat să pornească asupra Saracenilor, ear de Normanĭ căuta să scape plătindu-ĭ cu banĭ.

Odo, Contele de Paris, a apărat timp de un an oraşul asediat de Normanĭ, eară Carol, după ce ĭ-a venit într'ajutor, a întrat la învoială cu asediatoriĭ şi i-a plătit, ca să plece luând cu dînşiĭ şi prada bogată ce făcuseră.

El a fost dar părăsit în cele din urmă, şi chiar în anul, în care Mihail I. s'a retras la mănăstire, coroana germană a fost luată de fiiul nelegitim al unuia dintre fraţiĭ luĭ, Arnulf de Carinthia, copilul din florĭ, care-şĭ făcuse nume mare prin vitejia luĭ în luptele cu Normaniĭ.

In ţerile de la stênga Rinuluĭ maĭ mariĭ s'aŭ adunat împregĭurul luĭ Odo de Paris, vrednicul apărător al oraşuluĭ seŭ. Papa însă a pus în picĭoare toată preoţimea şi a reuşit să ridice în scaun pe fiiul luĭ Ludovic cel Bâlbăit, Carol cel Nătâng, un alt neputincĭos, care a întrat la învoială cu Normaniĭ şi i-a dat luĭ Hrolf Gangr, căpetenia lor, loc de aşeḑare statornică pe coastea, care şi aḑĭ se numeşte Normandia.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In Italia, în sfîrşit, Ştefan V. a dat stăpânirea dimpreună cu coroana împărătească lui Guido de Spoleto, o uncaltă a sa.

Aceasta era starea lucrurilor când Părintele Formosus, agerul şi neobositul luptător, a fost ridicat în scaunul papal.

„Acum e acum!“ — îşi ziceau preoţii alungaţi din ţările de la Răsărit.

Trăit atâta timp în valea Dunării, noul Papă era şi acum cu gândul acolo şi simţia în fiecare clipă, că nu are să-şi găsească nici în mormânt odihna, dacă, ajuns în fruntea bisericii, nu-şi va întrupa visul tinereţelor.

Nu putea însă să-i fie de ajutor nici Guido de Spoleto, nici Carol cel Nătâng: el voia dar să aibă un împărat adevărat şi tare, ear acesta nu putea să fie decât Arnulf de Carinthia, ce-i drept, copil de lele, dar om cu vîrtute, care putea să-i deschidă drum pe Dunăre la vale.

In Boemia şi în Moravia se introdusese liturgia slavonească chiar cu voia Papei Ioan VIII. şi, introdusă o dată, ea s'a păstrat în tocmai ca şi la cele-lalte popoare din valea Dunării şi după trecerea la cele veşnice a celor doui apostoli.

Formosus era hotărît să n'o mai sufere aceasta şi stăruia, ca Arnulf să alunge pe preoţii răsăriteni din cele doue ţări.

Încă de mult însă cei doi Duci slavi se socotiau neatîrnaţi. Indeosebi Sviatopluc, fiiul şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

urmaşul lui Rastislav, îşĭ întinsese stĕpânirea atât peste Dunăre, cât şi spre Rĕsărit, asupra Carpaţilor apuseni, până 'n valea Tisei şi era destul de puternic, ca să nu mai ţină seamă de neputincĭosul Carol III.

După-ce Carol a fost rĕsturnat şi coroana împĕrătească a trecut la Guido de Spoleto, Sviatopluc se socotia desfăcut de orĭ-şi-ce legătură cu împĕrăţia apuseană şi nu ţinea seamă nicĭ de Arnulf, care era numaĭ rege.

„Eĭ, bine! — ḑicea Formosus îndărătnicit. — Am să-ĭ daŭ luĭ Arnulf coroana împĕrătească, luĭ am să-ĭ daŭ toate ţĕrile de la Apus, marea şi puternica împĕrăţie a Apusuluĭ am s'o re'nfiinţez, ca să se cutremure Rĕsăritul."

Întocmaĭ însĕ precum Israel ben Isaac a ţinut să aibă pe Bassa maĭ nainte de a trimite la poarta despre Rĕsărit ceĭ ḑece catîrĭ încărcaţĭ, chibzuitul Formosus ţinea, ca Arnulf să-şĭ arate vîrtutea frângând puterea luĭ Sviatopluc maĭ nainte de a veni la Roma, ca să primească coroana împĕrătească.

Nu voiaŭ însĕ şi alţiĭ tot ca Formosus, ca coroana împĕrătească să treacă la Arnulf, nicĭ ca împĕrăţia apuseană să se re'nfiinţeze; Arnulf n'a fost dar ajutat de vasaliĭ sĕĭ şi anĭ de ḑile de a rêndul s'a luptat fără-ca să 'fi putut frânge puterea luĭ Sviatopluc.

Nu era încă bĕtrân Formosus şi ar maĭ fi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

putut să trăiască şi doue-deci, şi trei-deci de anĭ încă, dar puţin sunt doue-deci de anĭ de viaţă când gânduri de mari măriri te frĕmêntă, şi doritorul de fapte e cuprins de viuă desnădăjduire când viaţa îĭ trece în aşteptare.

Dându-şĭ seamă despre toată ticăloşia oamenilor, în mijlocul cărora trăia, Formosus nu era mulţumit să facă ceea ce îĭ era cu putinţă, ci voia să le facă toate; de aceea mereŭ se plângea, că viaţa e prea scurtă, şi ar fi voit să fie el însu-şĭ pretutindenĭ, ca să dee zor înainte.

„Acum, acum, câtă vreme maĭ trăiesc eŭ, aŭ să se facă toate! — îşĭ ḑicea şi el şi umpluse în neastêmpĕrul luĭ toată lumea cu trimişiĭ sĕĭ, care cutrieraŭ toate ţĕrile, încât ca nişte fire de păingeniş li se'mpânziaŭ drumurile, pătrundeaŭ ca furnicile până 'n cele maĭ ascunse 'nfundăturĭ şi le ispitiaŭ toate, şi pe când uniĭ umblaŭ în cale lungă, alţiĭ se 'ntorceaŭ, ca să-ĭ aducă veştĭ, şi ear alţiĭ plecaŭ cu grăbire, ca să-ĭ ducă poruncile.

La Roma, în capul luĭ Formosus, ca odinioară în al luĭ Nicolae I., se 'ntâlniaŭ şi acum cele depărtate şi cele apropiate, cele micĭ şi cele marĭ, cele ştiute de toţĭ şi cele ascunse, acolo se 'mpreunaŭ cele maĭ deosebite într'o singură gândire, şi nu o dată Formosus era cuprins de adêncă jale, când se gândia, că omul trebue să moară după-ce a ajuns să ştie şi să înţeleagă atât de multe ca dînsul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

li ştia şi pe Maghiarii din Atelcuz, şi era destul să-i ştie pentru-ca să-i vie gândul de a se folosi de dînşii în lupta lui cu Sviatopluc.

Unul dintre călugării, pe care îi trimisese la Chazari, îi adusese ştirea, că nu se mai pot mişca Chazarii, fiind-că alte două popoare li s'au pus în cale, Polovţii şi Maghiarii.

„Aceştia, — îi ţicea călugărul, — sunt un neam de oameni inimoşi, arcaşi îndemânatici, care, călare pe caii lor iuţi, se aruncă lărmuind în luptă. Chaganul lor a fost până de curând Almoş, un bătrân, în faţa căruia toţi se închinau, Murind acesta, ei au ridicat în locul lui pe feciorul său Arpad, o adevărată podoabă pentru neamul lor. L'am văţut, sfinte Părinte, — urmă călugărul, — noi înşi-ne şi am stat cuprinşi de sfială în faţa lui. E om, sfinte Părinte! Nu sevîrşeşte nimeni fapte mari fără-ca să fi voit a le săvîrşi şi fără-ca să-şi dee seamă, că e în stare să le săvîrşească, ear gândul de a fi pornit spre fapte mari şi destoinic de a le sevîrşi îl înalţă pe om, şi acest simţământ de înălţare se dă pe faţă în privirea ochilor, în zîmbetul buzelor, în fie-care vorbă, în umblet, în toate mişcările trupului. Aceste semne le-am văţut, sfinte Părinte, la tînerul Chagan al cetelor maghiare. Când el se iveşte, ochii tuturora se opresc asupra lui; când el încalecă şi se pune în fruntea cetelor, inimile tuturora se umplu de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

căldură şi toţi îşi ridică capetele cu fală. Dacă, luaţi în sîmbrie, maghiarii ar da despre meadă-noapte năvală asupra Moravilor, în timp de câte-va ţile Arnulf ar surpa puterea urgisitului Sviatopluc, ocrotitorul ereticilor de la Răsărit".

Formosus stete cât-va timp pe gânduri.

Nu doară că-i era greu să cheme pe păgâni într'ajutor în lupta lui cu alţi creştini; îi părea însă prea mare perderea de timp, căci săptămâni, chiar luni de ţile trebuiau să treacă până ce lucrurile se pun la cale.

„Aleargă, — grăi el în cele din urmă, — aleargă, căci numărate sunt ţilele omului pe pământ"

Şi-a alergat zelosul călugăr mai întâiu în tabăra lui Arnulf şi de acolo car în Atelcuz.

Părintele Manea şi Bassa aşteptau cu Polovţii şi cu Tătarii la Nistru, ca să mai moară cine-va unde-va, când Arpad a ales pe cele mai bune dintre cetele lui şi a plecat în fruntea lor pe la poalele despre Meadă-Noapte ale Carpaţilor spre Apus însărcinând pe vizirul Huba să rămâie de pază în Atelcuz, car pe Tuhutum să treacă în fruntea altor cete prin strîmtorile munţilor spre Meadă-ţi şi, ieşind în valea riului Tisa, să-l lovească, pe Sviatopluc despre Apus.

Pe când însă Arpad înainta nesupărat de nimeni, Tuhutum, călăuzit de doi călugări prin văile din ce în ce mai strimte, a dat la Dorna peste Vilvă de la Bărgău, păzitorul poienelor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care l'a oprit cu cetele luĭ de Muntenĭ în drum şi l'a ţinut strîns în loc până-ce nu i-a venit într'ajutor şi Dunca de la Borşa cu alte cete, apoĭ, împreunându-şĭ amêndoĭ puterile, l'aŭ dat înapoĭ, pas cu pas, ear înapoĭ, tot înapoĭ până-ce nu l'aŭ scos în lărgimile văiĭ, unde l'aŭ lovit cu toată puterea şi l'aŭ pus pe fugă.

Se urmaŭ âncă aceste lupte când în Moravia s'a dat hotărîrea şi fără de Tuhutum.

Când cetele de călăreţĭ ale luĭ Arpad, trecute prin strîmtorĭ, aŭ început să se risipească spre Meaḑă-ḑi dând jaf şi arḑênd oraşe şi sate, Arnulf a pornit şi el despre Dunăre, şi după câte-va lupte sângeroase Sviatopluc s'a dat învins, i s'a închinat luĭ Arnulf şi a primit şi stĕpânirea Papeĭ.

Prădaŭ âncă în Moravia cetele luĭ Arpad când Arnulf, învingător acum, a plecat în fruntea uneĭ oştirĭ alese şi însoţit de ceĭ maĭ strălucitĭ dintre cavalerii sĕĭ la Roma, ca să ice preţul izbândeĭ, coroana împĕrătească, pentru care s'a vărsat atâta sânge.

Ca o adiere de 'nfiorare a trecut vestea prin ţĕrile apusene, şi din toate părţile s'a pornit lumea spre Roma, ca să fie de faţă la încoronarea nouluĭ împĕrat, care-şĭ făcuse nume mare prin spulberarea Normanilor, ear acum adusese la supunere pe Ducele Boemieĭ şi frânsese şi puterea mult temutuluĭ Sviatopluc.

Aŭ venit şi chemaţĭ, şi nechemaţĭ, căcĭ întregul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Apus era cuprins, de sîmţĕmêntul, că în strănepotul, ce-i drept, nelegitim, dar înzestrat cu marĭ destoiniciĭ, ear re'nvie Carol cel Mare, că ear se ridică împĕrăţia apuseană maĭ presus de toate stĕpânirile de pe pămênt şi că glasul Papeĭ va fi, ca nicĭ o dată maĭ nainte, ascultat de toată suflarea creştinească.

Nu toţĭ o şi doriaŭ aceasta, şi pe când unĭĭ eraŭ plinĭ de 'nsufleţire, aţiĭ-şĭ ascundeaŭ mânia în suflet, dar toţĭ se'mbrăţişaŭ cu bucurie, toţĭ lăudaŭ marile vîrtuţĭ ale nouluĭ împĕrat, toţĭ preamăriaŭ pe Formosus, toţĭ se'mbulziaŭ la treptele tronuluĭ papal, ca să cadă 'n genunchĭ la picĭoarele înţeleptuluĭ chivernisitor al treburilor întregeĭ lumĭ creştine.

„Nu s'a făcut âncă nimic, — le ḑicea el. — Toate sunt numaĭ pregătirĭ pentru-ca faptele să fie cu putinţă. S'aŭ aşeḑat temeliile, s'aŭ ridicat schelele, s'a adunat piatra, staŭ gata zidariĭ, dar zidirea abia de aicĭ înainte are să fie ridicată."

Sîmţind înse, că sunt mulţĭ ceĭ ce zîmbesc cu ura în suflet, el era cuprins mereŭ de temerea, ca nu cum-va schelele ridicate să se restoarne sub picĭoarele zidarilor, şi dedea şi acum zor, ca toate, primirile, încoronarea, sĕrbările, învoielile în ceea ce priveşte viitorul să se urmeze răpede una după alta pentru-ca să poată pleca fie-care cât maĭ curênd la treaba luĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cu grabă ne'nduplecată merge'n lumea aceasta fie-care spre împlinirea datei sale.

In grabă s'au urmat toate, şi Arnulf, încoronat o dată cu mare pompă, a plecat în cea mai mare grabă de la Roma, — dar nu la treburile lui, ci ca să nu-l ajungă moartea în mijlocul celui mai urît cuibar de stricăciuni.

Chiar la ospeţia de'ncoronare au fost otrăviţi atât Papa Formosus, cât şi noul împărat, care a murit şi el puţin în urmă, lăsând în urma lui un copil nevîrstnic, Ludovic copilul.

Peatră, zidari, schele, toate rămâneau acum părăsite; stînse erau visurile cele măreţe dimpreună cu tot ceea ce stăruitorul Formosus ajunsese să ştie şi să înţeleagă.

Dară mor oamenii toţi, şi o fi aşa ori altfel, mai curênd ori mai târdiu, aici ori acolo, moartea e moarte, şi o primeşti cum, când şi unde-ţi vine, — vorba e numai să scapi o dată de ea şi să fii lăsat apoi în pace.

Nu şi-a găsit înse Formosus nici în morment odihna.

După opt luni de ţile Stefan VI., susţiitorul lui Guido de Spoleto, ridicat în scaunul papal, l'a scos pe Formosus din morment şi l'a dus în faţa sinodului, care i-a făcut judecata şi l'a osândit cu toată asprimea legii creştineşti la adoua şi mai ruşinoasă moarte.

Tîrît a fost de către calăii rînjiţi trupul lui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://transilvania.ro/mdrr1901-1932

întrat acum în putrediciune de a lungul uliţelor pline de creştinĭ evlavioşĭ şi aruncat apoĭ ca un hoit scârbos în apa Tibruluĭ, ca să se ştie, că Neron şi Domiţian şi El Mutavachil şi toţĭ ceĭ-lalţĭ prigonitorĭ aĭ Creştinilor aŭ fost niştе blegĭ sĕracĭ cu duhul, care numaĭ asupra celor âncă viĭ aŭ ştiut să-şĭ verse mânia.

V.

In sfîrşit.

O singură ḑi cu noroc le maĭ trebuia după plecarea luĭ Arpad pribegilor pentru-ca să-şĭ deschidă drum spre Dunăre. Neştiind însе, că numaĭ puţinĭ luptătorĭ aŭ rĕmas cu Huba 'n Atelcuz, Polovţiĭ, care eraŭ deprinşĭ a trăi aḑi icĭ, mâne colo, se sîmţiaŭ pretutindenĭ a casă la dînşiĭ şi îşĭ urmaŭ traiul obicĭnuit par'că 'n vecĭ aicĭ ar fi avut să rĕmâie.

Neam puţin deosebit de al Maghiarilor, Polovţiĭ trăiaŭ sub corturĭ şi se mutaŭ adesĕ-orĭ fără de voie şi în grabă mare de la un loc la altul. Ne putând să mâne în fuga mare turme de oĭ orĭ cireḑĭ de vite, cĭ ţineaŭ numaĭ caĭ şi puţinĭ măgarĭ, se hrăniaŭ dar cu carne de cal şi cu lapte de ĭepe orĭ de măgăriţe, din care-şĭ făceaŭ prin dospire şi o bĕutură rĕcoritoare.

Tot caĭ jertviaŭ şi pe altare, şi cea maĭ mare

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

jertvă era şi la dînşiĭ, ca la Maghiarĭ, armăsarul alb, pe care preotul îl înjunghia în faţa mulţimiĭ adunate la treptele jertvelniculuĭ ridicat în câmp deschis, la loc maĭ ridicat, maĭ ales pe coline — tot ca la Maghiarĭ.

Credinţele şi deprinderile lor religioase erau împrumutate de la Perşĭ. Recunoşteau doue ţeităţĭ deosebite, pe a binelui şi pe a rĕuluĭ, care se aflau în luptă necurmată, ca la Perşĭ Ormuzd şi Ahriman, şi se'nchinau, la focul mistuitor, care biruieşte gerul şi întunerecul. Bucurându-se de păşunile proaspete, eĭ urmau a-şĭ paşte caiĭ, a-şĭ mulge iepele, a-şĭ aduce la timpurĭ hotărîte jertvele, a-şĭ întreţine focurile sfinte şi nu ţineau să plece maĭ departe.

Tătariĭ Basseĭ erau maĭ grăbiţĭ

Se adunaseră încetul cu încetul peste treĭ miĭ, tot unul şi unul, oamenĭ aleşĭ de Părintele Manea şi primiţĭ în ceată fără de sîmbrie şi numaĭ după grele încercărĭ. Deşi erau din cele maĭ deosebite neamurĭ, luând o dată deprinderile creştineştĭ, eĭ se socotiau fraţĭ cu toţiĭ de o potrivă, erau cumpătaţĭ în toate şi cu inima deschisă, se iubiau şi se ajutau între dînşiĭ, şi de aceea viaţa li se petrecea în senină voioşie. In fie-care ţi de treĭ-orĭ, dimineaţa, la ameaţă-ţi şi seara, când Părintele Manea îĭ chema sunând din corn la rugăciune, eĭ alergau ca să se adune, şi evlavia oglindită'n feţele lor era atât de ade-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistadetransilvania.ro/mdrr1901-1932

vĕrată, încât Polovţiĭ, care se aflaŭ prin apropiere, căderaŭ şi eĭ în genunchĭ, şi nu unul dintre dînşiĭ stăruia şi se punea la cele maĭ grele încercărĭ, ca să fie primit şi el în ceată.

Când Bassa li se aşeḑa în frunte, eĭ strîngeaŭ frînele frumoşilor sĕĭ caĭ de soiŭ persan şi se avêntaŭ cu hotărîre bărbătească în luptă, dar doritorĭ de luptă nu eraŭ şi se bucuraŭ şi eĭ, că pot să-şĭ pască în linişte caiĭ şi iepele de prăsilă ieşită din El Dular.

Mulţĭ dintre dînşiĭ priviaŭ însĕ cu neastêmpĕr peste Nistru.

Se legaseră cu toţĭ, că nu se vor căsători maĭ nainte de a fi împlinit vîrsta de treĭ-ḑecĭ de anĭ, dacă la vîrsta aceasta vor fi ajuns a-şi găsi loc de aşeḑare statornică.

„Vrednic de a fi soţ şi părinte, — le ḑicea Părintele Manea, — e numaĭ cel ce poate să le dee copiilor sĕĭ adăpost bine ocrotit.“

Mulţĭ dintre dînşiĭ eraŭ trecuţĭ şi de treĭ-ḑecĭ, şi de patru-ḑecĭ de anĭ, ardeaŭ dar de dorinţa de a se vedé ajunşĭ la locul de aşeḑare statornică, şi dincolo, peste Nistru, nu se putea petrece nimic fără-ca aceştia să prinḑă de veste.

Când cetele luĭ Tuhutum, luate de Vâlvă şi de Dunca la goană, aŭ sosit la corturĭ şi Huba a grăbit să le vie într'ajutor, bĕtrâniĭ şi femeile de la cele maĭ apropiate corturĭ, ştiindu-se părăsiţĭ şi de viziriĭ, şi de luptătorĭ, aŭ ridicat în

Muzeul Digital al Romanului Românes
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

grabă mare corturile, au luat copii şi au pornit cuprinşi de spaimă şi ducând cu dînşii spaima spre Apus, unde-l ştiau dus pe Arpad.

Vĕdĕnd mişcarea aceasta, Bessenii au încălecat într'o clipă, au trecut fără de luptă Nistrul şi au înaintat de a curmedişa spre Prut la vale în vreme-ce mulţimea Maghiarilor îşi căuta, apărată de cei doi viziri, scăpare pe riuri la deal.

Numai o mică parte din Maghiari s'a rĕsleţit.—

Fugând din calea Bessenilor, câte-va mii de familii au dat peste cetele lui Dunca şi au trecut în valea Moldovii şi de acolo mai spre meadă-di, unde se află şi astă-di. Sunt Ceangăii sau rĕslăţiţii.

Polovţii au trecut Nistrul abia după-ce toţi Maghiarii au început să-şi ridice corturile; luându-i apoi la goană, au rĕmas în locurile părăsite de dînşii, unde au stat peste o sută de ani.

Intreagă această schimbare s'a desfăşurat ca o furtună în timpul verii, şi Manea nu putea să-şi dee seamă nici cum s'au petrecut lucrurile, nici unde se află, ci înainta, sosit la Prut, pe riu la vale — aşa 'ntr'un noroc.

Încă la sosirea Maghiarilor rĕmăşiţele de popoare, care se pripăsiseră între Nistru şi Prut, s'au rĕtras spre gurile Dunării, şi pribegii — şi urmau drumul nesupăraţi de nimeni.

O 'ngrijare din ce în ce mai viuă-l cuprinsese însă pe Părintele Manea, şi el călăria tăcut

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi gânditor alăturea cu Bassa, care era perdută'n privirea din ce în ce mai frumoasei lumi, prin mijlocul căreia trecea. Adierea primăvăratică, iarba, pe care o călca, florile risipite pe câmp, verdeaţa pădurilor, apa isvoarelor, seninul curat al cerului, fluturii ce sburau prin aier, munţii ce se ridicau în depărtare, toate o încântau, o ameţiau şi-i luau par'că graiul.

„Mai ḑi ce-va! — e atât de frumos aicĭ!—“ grăi dînsa într'un târḑiu.

„Ce să ḑic!? — răspunse el ca treḑit din somn. — Toate snnt ca la noĭ, — toate, şi iarba, şi copacii, şi adierea vêntului, şi albastrul cerului. — Mi-e c'am sosit, şi totu-şĭ m'a cuprins simţĕmêntul, că nicĭ o dată n'o să pot trăi pe pămêntul mie atât de mult dorit.“

Era în glasul luĭ o durere adêncă, un fel de îngrijare superstiţioasă, pe care dînsa nu putea să le înţeleagă.

„De ce să nu rĕmânem aicĭ, unde nimenĭ nu ne supără!? — grăi dînsa. — Nicăirĭ nu poate să fie mai bine.“

El nu-ĭ răspunse nimic.

In zorile ḑilei următoare păsĕrile cântau într'un crâng din apropiere.

„Da, — grăi Manea ascultând cu luare aminte, — am sosit! — Aşa cântă păsĕrile la noĭ! — numaĭ la noĭ cântă aşa.“

Umblase mult prin ţĕrĭ depărtate şi necu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

noscute, dar nu se temuse nici o dată de nimic; acum, când se socotia aproape, își aducea aminte de noaptea, pe care a petrecut-o rătăcind prin ulițile Preslavului și-i era par-că se află'n fața unei mari primejdii.

El și Bassa nu erau singuri, ci'n fruntea unei mari cete de călăreți, pe care ori-și-cine trebuia să-i socotească drept năvălitori prădalnici, și inima i se strîngea când își aducea aminte, cum se aprind focurile vestitoare prin culmi, cum județii 'și adună cetele și cum se 'ncaieră'n luptă cu năvălitorii.

„Nu! — își dicea, — mai bucuros mor aici decât să turbur, întorcându-mă, liniștea fraților mei.“

Trebuia, înainte de toate, să se încredințeze, dacă Munteniĭ sunt ori nu prin apropiere, apoi, dacă sunt, să meargă el singur și să se înțeleagă cu dînșii.

Îi era inse foarte greŭ să se despartă de Bassa, care stăruia să trimită pe cine-va, deși înțelegea și dînsa, că nu e între însoțitorii lor nimeni, care ar fi putut să primească însărcinarea aceasta.

Stetea dar cu inima îndoită și-și amâna hotărîrea de adi pe mâne, ba nu o dată s'a împăcat cu gândul, că nici nu se mai duce, ci rămâne pe pământul binecuvântat, unde trăiaŭ nesupărați de nimeni. Bessenii inse, care țineaŭ să-și întemeieze casele, erau din ce în ce mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

stăruitorĭ, şi pe la sfîrşitul verii Manea s'a 'mbărbătat şi a plecat însoţit de numaĭ opt călăreţĭ.

Nu putea el să-ĭ spună Basseĭ, care îĭ sunt temerile; ea-l vedea însă strivit, cum nu-l maĭ vĕduse nicĭ o dată, de îndoielĭ şi se uita după el ca odinioară după Mir Benah când se urcase pe plută.

„Şi ce fac eŭ, dacă tu nu te maĭ întorcĭ!?—" întrebă dînsa sleită de puterĭ.

„Întreabă, — îĭ rĕspunse el, — ce vom fi făcând după-ce mĕ voĭ fi întors. — Am, Basso, să trec rîul, să înaintez pe nesîmţite, să ispitesc locurile şi să-mĭ daŭ seamă, dacă Munteniĭ sunt orĭ nu prin apropiere. Abia după-ce-ĭ voĭ fi găsit pot să le ştiŭ şi cele-lalte."

Trecând apoĭ rîul, a dat în drumul luĭ de dealurĭ acoperite de pădurĭ bĕtrâne şi de văĭ pline de desiş nestrăbătut.

Trăit în copilăria luĭ la munte, el ştia, că cel maĭ uşor drum e de a lungul plaiuluĭ, pe coama bătută de vînturĭ, unde pădurea e maĭ rară. Aŭ urcat dar şi aŭ înaintat trecând printre copacĭ bĕtrânĭ, aproape numaĭ stejarĭ cu scoarţa groasă şi plină de muşchiŭ.

Era pe jos multă crăcărie ruptă de vînturĭ şi maĭ mult orĭ maĭ puţin putrĕdă; numaĭ rar de tot aveaŭ în calea lor şi întregĭ copacĭ rĕsturnaţĭ, şi eĭ îşĭ urmaŭ drumul cotind pe icĭ pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

colo, dar fără de greutăţi mari. Vederea le era însă închisă, şi Manea în curênd a ajuns să nu-şi mai poată da seamă, în cotro merge, şi la toată cotitura aştepta să dee în vre-un luminiş, ca să i se deschidă vedere mai largă şi să se poată dumiri.

Luminişuri însă numai în culmile mai înalte se deschid, cari dînşii urcau mereu, coborîau câte puţin şi ear urcau cu soarele'n faţa lor, deci spre apus, şi i-a prins noaptea fără-ca să se fi putut dumiri.

Abia a doua-zi pe la ameaḑă-zi au ieşit în o culme mai luminoasă, în care au rămas cuprinşi de uimire.

Giur împregiur se desfăşurau dealurile acoperite de o verdeaţă bogată, la dreapta se desfăşura'n ceaţa depărtării şirul de munţi din Penteleu până spre Pion, ear la stânga se 'ntindea o lărgime luminoasă, din care se ridicau pe ici pe colo fumuri, semnele neîndoioase ale vieţii omeneşti.

Trecuseră pe din sus de isvoarele Bârlădului, şi în faţa lor se desvelia în toată întinderea lui plaiul ce se coboară între Bârlad şi Berheciu spre lărgimile Siretiului.

N'o ştia Părintele Manea aceasta, dar era dumirit, că de a lungul acelui plaiu are să coboară şi că jos în lărgime va da peste oameni.

Işi alesese însoţitorii anume dintre vechii prie-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

teni de la Bagdad, un Ind, doi Arabi, doi Armeni şi trei Persieni, tot oameni, care-şi petrecuseră copilăria în raiuri pământeşti şi trăiseră de lungi ani de zile acum prin pustiuri mai mult ori mai puţin deşerte. Steteau dar uimiţi şi nu puteau înţelege strimtorarea, de care Părintele Manea era cuprins.

„Aceasta e ţara cea frumoasă, despre care ni-ai vorbit atât de adese-ori, — grăi Nubar, Persianul totdeauna pornit spre avênt.

„E tot atât de frumoasă, — îi răspunse Manea, — dar mie cu desăvîrşire necunoscută, şi nu ştiu ce fel de oameni vor fi trăind pe unde se văd fumurile."

„Şi nu cum-va te temi!? — întrebă Arim, Arabul totdeauna inimos.

Inima lui Manea se strînse.

„Eu numai de fraţii mei m'aşi mai puté teme, — grăi el. — E de mult de când nu ne-am mai văzut eu şi dînşii, — urmă el suspinând, — şi nu ştiu, cum îi voi găsi, nu ştiu, dacă mă vor mai cunoaşte, nu ştiu, dacă vor voi ori nu să vă primească şi pe voi în mijlocul lor."—

Ei îşi urmară drumul, cuprinşi de un simţământ de strîmtorare şi mai mult în tăcere, coborînd mereu, urcând câte puţin şi coborînd ear până'n noaptea târdie — cu luna de mult răsărită în faţa lor.

Era în spre miedul nopţii când la piciorul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

plaiuluĭ, pe țermurul unuĭ părĭŭ aŭ descălecat ca să-şĭ dee caiĭ la păşune şi să maĭ odihnească şi eĭ.

In faţa lor, pe câmpia deschisă, se vedeaŭ pe icĭ pe colo, maĭ pe aproape şi maĭ pe departe, focurile păstorilor, şi Părintele Manea 'şĭ reamintea serile petrecute'n cerdacul cetăţiĭ de la Măneştĭ.

De o dată eĭ rămaseră ca'ncremeniţĭ şi ascultând cu răsuflarea oprită.

Pe părĭŭ la deal păştea o turmă de mioare şi ciobanul cânta din fluier doina trăgănată şi duioasă.

„Ce e aceasta!? —“ întrebă Persianul încet.

Ochiĭ luĭ Manea se umplură de lacrĕmĭ.

„Suntem sosiţĭ, — răspunse el speriat. — Aşa cântă păstoriĭ noştriĭ.“

Ridicându-se apoĭ, o luă mergând încet şi cu pas uşor pe părĭŭ la deal, ca să-l găsească pe cioban.

Era un băieţan de vre-o opt-spre-ţece anĭ, care şedea sub coaste pe iarba verde. El tresări şi rĕmase cu răsuflarea oprită când străinul după port se ivi în faţa luĭ.

„Bun găsit, băiete! — ĭĭ ţise Părintele Manea. — Unde ne aflăm aicĭ?“

„Pâĭ-unde să ne aflăm? — în valea Siretuluĭ! — ĭĭ răspunse băiatul ridicându-se'n picĭoare.

Despre Siretiu maĭ auţise Părintele Manea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vorbindu-se, dar nu ştia, că sunt şi prin valea Siretiului Munteni.

„Mai sunt pe aici şi alte turme de oi? — întrebă el car. —

„Cum să nu fie!? — grăi băieţanul. — Sunt şi cireşi de vite şi herghelii de cai."

„Cireşi şi herghelii!? — exclamă Manea cam mirat. — Dar ce faceţi voi cu ele?"

„Nu sunt ale noastre, ci ale Sèrbilor de la Bârlad," — îi rèspunse băietanul mirat şi el, că i se mai pune o asemenea întrebare.

„Tu eşti Muntean, — îi ţise preotul.

„Da, — rèspunse băietanul, — Vrâncean de la munte.

Şi despre Vrânceni mai auţise Părintele Manea vorbindu-se şi ştia, că de la dinşii se pornesc focurile vestitoare când se ivesc năvălitorii.

„Unde stă Judeţul vostru? —" întrebă el.

„Judeţ, — rèspunse ciobanul. — aŭ Munteniĭ pe Buzĕŭ la deal. — La noi nu e aşa ce-va."

„Ei bine, stĕpânirea ce veţi fi avênd — unde e? — stărui preotul.

„Stĕpânire e la Bârlad, — grăi băieţanul. — Noi Vrâncenii suntem stĕpâni înşi-ne fie-care pe ale sale."

Faţa Părinteluĭ Manea se lumină. Vorbele grăite de băietan eraŭ atât de desluşite, încât nu mai avea nevoie să-l ispitească pentru-ca să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ştie, că'n Vrancea e tot viaţa, pe care o trăise la poalele Bucegilor.

„Mai e încă mult până la apa Buzĕului? — întrebă el cu inima încleştată.

„Dacă pleci în zori de ḑi, — îi răspunse băietanul, — eşti acolo mai nainte de a se fi înserat.

„Rĕmâi sănĕtos, nepoate! — îi ḑise Părintele Manea şi se'ntoarse la însoţitorii sĕi, ca să le ducă vestea.

Era scurt drumul până la dînşii, vre-o doue, cel mult treĭ sute de paşi, şi totu-şi, făcându-l, el şi-a schimbat în mai multe rênduri hotărîrea.

Ce avea el să le spună, şi cum trebuia să-şi potrivească spusa?

Trecuseră vre-o treĭ-ḑeci de anĭ de când plecase'n lumea largă, dar cele de mult trecute erau atât de vii în amintirea luĭ, încât îi era par'că abia ierĭ-alaltă ierĭ aŭ fost.

„Prea sunt mulţi aceia, pe care i-am iubit, prea multe sunt cele mie dorite, şi mĕ cutremur, — îşi ḑise el, — când mĕ 'ntreb: pe cine mai găsesc? cum le voĭ găsi toate? cum mĕ vor primi în mijlocul lor? — îşi vor mai fi aducând aminte de mine? voi-vor oriĭ nu să mĕ cunoască? — mai pot oriĭ nu după toate, pe câte le-am păţit şi le ştiŭ, să trăiesc împreună cu dînşii!?"

O, mulţi vor fi creḑênd, că mare şi sfîntă bucurie este să veḑi după îndelungată înstrăi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://transilvania.ro/mdrr1901-1932

nare pământul, în care zac oasele părinţilor tĕĭ: durere fără de marginĭ este, şi Manea ar fi voit să-şĭ urmeze drumul numaĭ el singur, ca nimenĭ să nu fie mărturie durerii luĭ.

Şi totu-şĭ.... lĭ era ruşine, că n'a îndrăznit să iee şi pe Bassa cu dînsul dimpreună cu toţĭ însoţitoriĭ lor, cărora le făgăduise de atâte-orĭ adăpost în mijlocul fraţilor sĕĭ: cum ar fi putut să se lepede şi de puţiniĭ, care maĭ rĕmăseseră cu dînsul.

Aŭ plecat în rĕvărsatul zorilor de zi împreună şi şi-aŭ urmat drumul chiar maĭ tăcuţĭ decât pân'aci.

Pretutindenĭ în drumul lor păşteaŭ, cum spusese băietanul, turme de oĭ, cireşĭ de vite şi herghelii de cai, dealurile eraŭ pline de viĭ şi de livedĭ, pe la poalele lor se'ntindeaŭ multe ogoare proaspete, ear pe coaste, printre casele risipite, se ridica pe icĭ pe colo câte una maĭ mare cu cerdac înstîlpit ca prin împregĭurimile Constantinopolului.

„Nu, — ţicea Manea, — pe aicĭ nu sunt Muntenĭ. — Nu sunt, — ţicea ear şi înainta ferindu-se ca să nu 'ntâlnească pe nimenĭ.

A trecut în cele din urmă Buzĕul şi-a ajuns la locurĭ, prin care par'că maĭ trecuse. Se visa oare-cum pe sine însu-şĭ în tinereţele luĭ la acele locurĭ, îĭ vedea pe oamenii de atuncĭ, îşĭ reamintia stările sufleteştĭ, pe care le-a avut

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

atunci, şi tot mai mult îl cuprindea îndoioşarea.

„Nu! — ţicea însă şi acum, — nici aici nu sunt Munteni.“

De o dată, la o cotitură, în gura unei văi, ei deteră pe neaşteptate peste o fată tînără, frumoasă, voinică şi curat îmbrăcată, care se 'ntorcea de la isvor cu furca'n brâu, răsucind cu mâna 'ntinsă firul de pe fus şi ducând în cap ulciorul plin.

Însoţitorii lui Manea-şi opriră caii, ca să privească mai în tignă şi fata, şi cătrinţa aleasă'n feţe şi altiţele frumos înflorite, în care strălucia firul atins de raţele soarelui.

„Noroc bun, fată! — îi ţise Manea, — şi să-ţi fie şi ţie de bine, că mi-ai ieşit cu plin în cale. — Dar firul din altiţe de unde-l aveţi voi?“

Fata se uită cu ochi mari la feţele străine şi la portul străin, tot cel persienesc şi acum.

„Ni-l aduceţi voi, negoţătorii veniţi din ţări depărtate, — răspunse ea.

Manea vorbia cu Bassa de obiceiu în limba lui pe care dînsa o'nvăţase încă de mică copilă; cu totul altfel suna însă limba aceasta pe buzele feteî, şi el ar mai fi stat bucuros de vorbă cu ea. Speriat însă de „negoţătorii veniţi din ţări depărtate“, el îşi urmă drumul.—

După cât-va timp deteră peste o herghelie de cai, iepe şi cârlani, care păşteau sub paza

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

câtor-va băieţĭ cu feţele spălăcite şi cu pletele câlţoase, fără îndoială Sêrbĭ.

Era foarte lung timpul de când Manea nu maĭ vorbise sêrbeşte şi un simţĕmênt de strâmtorare-l cuprinse când îşĭ dete seamă, că'n limba lor are să le vorbească băieţilor.

„Bună ḑiua, băieţilor! — le ḑise el. — Frumoase iepe şi frumoşĭ cârlanĭ. A cuĭ e herghelia.“

Băieţiĭ se uitară când unul la altul, când la străiniĭ, care'n gândul lor puteaŭ să fie primeḑioşĭ.

„Tot a le Greculuĭ din Bucov, —“ rĕspunse ûnul dintre dînşiĭ.

Manea-ĭ înţelegea vorbele şi stetea cu toate aceste nedumirit. lĭ era par'că se'nnăbuşe.

Care va ṣă ḑică pe aicĭ eraŭ şi Grecĭ, care ţineaŭ herghelĭĭ de caĭ. Fără îndoială aceştia aduceaŭ şi firul şi ale lor eraŭ casele cu cerdac.

„Aĭ Greculuĭ? — grăi dînsul. — Dar Greciĭ când aŭ venit şi cum s'aŭ aşeḑat aicĭ?“

„N'aŭ venit şi nu s'aŭ aşeḑat, — rĕspunse sêrbul, — dar îĭ plătesc Judeţuluĭ, ca să pască cireḑĭ de vite şi herghelĭĭ de caĭ.“

„Cum!? — strigă Manea ridicându-se încet în scărĭ. — Bălanul de la Bucov ia plată de la Grecĭ, ca să le dee voie de a-şĭ paşte cireḑile şi herghelĭile!?“

El le'nţelegea acum toate, le vedea, par'că,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu ochii până'n cele mai mici amănunte, şi o îndârjire fioroasă îl cuprinse.

„Nu cumva, — mai întrebă el, — sunt şi Evrei pe aici?"

„Ba sunt destui," — răspunse Sârbul.

Manea-şi înteţi calul: îi era greu afară din cale gândul, că însoţitorii lui le văd şi ei toate.

„A! — grăi peste cât-va timp. — Acela-şi lume şi aceia-şi oameni şi aici ca pretutindeni! — De ce nu vin ear cetele de prădători, ca să mâne turmele de oi şi cireşile de vite şi herghelíile de cai, să calce lanurile, să bătucească iarba'n copitele cailor, să dee foc la toate, să lase pustiu in urma lor, să-i stirpească pe ceî lacomi şi pe ceî rămaşi să-i alunge departe spre váile strîmte şi sterpe!? — Închideţi-vă, prietenilor, ochii, — urmă el mai încet, — ca să nu vedeţi cele ce se desfăşură împregiurul vostru, şi nu vă mai aduceţi aminte de cele ce vi-am spus despre ţara mea şi despre fraţii mei. — Minciuni sunt toate! — strigă. — Iubirea nesăţioasă m'a făcut să-i socotesc pe fraţii mei mai buni decât alţi oameni! — Şi dînşii le pângăresc toate. In zadar s'a ivit Christos pe pământ, în zadar a ostănit, ca să-i lumineze pe orbi, în zadar a pătimit, căci oamenii se despoaie unii pe alţii şi adi ca totdeauna, şi aici ca pretutindeni, ca să poată trăi în desfrâu, şi se duşmănesc şi se sfâşie mai rău decât fiarele!?"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

De o dată el strînse frîul, şi calul se opri ca fulgerat.

Trecând pe la o cotitură, se ivì în faţa luĭ şirul de colţĭ al Bucegilor.

Manea-şĭ acoperi faţa cu amêndoue mânile şi începù să plângă pe 'nnăbuşite.

„Ce e!? — ce s'a 'ntêmplat!? —“ îl întrebară însoţitoriĭ făcând cerc împregĭurul luĭ.

„Eeată, colo, — grăi dînsul arĕtând spre culmile depărtate, — vedeţĭ munţiĭ aceia: acolo, în poienele lor e raiul, despre care v'am vorbit de atâte-orĭ, acolo mi-am petrecut ţilele copilăricĭ, de acolo m'am coborît cu părinţiĭ meĭ, la poalele lor zac oasele lor, acolo, unde nu pĕtrunde rĕutatea, sunt eĭ, toţĭ ceĭ ce n'aŭ fost prigoniţĭ, ca mine, de o tainică şi nemiloasă soartă.“

El se'ntoarse muiat spre Nubar, luĭ cel maĭ apropiat dintre însoţitoriĭ sĕĭ.

„De aicĭ înainte, — urmă încet, — aveţĭ milă de mine şi lăsaţi-mĕ să-mĭ urmez numaĭ eŭ singur drumul.“

Nubar se uită lung şi cuprins de nelinişte la el.

Il vedea şi nu-l maĭ cunoştea: era cu firea schimbată, ieşit din fire, smintit, par'că, era.

„Să te lăsăm, ţicĭ, singur, — grăi dînsul stĕpânindu-şĭ glasul. — Cum să te lăsăm? — Să rĕmânem aicĭ, unde ne aflăm? Să ne'ntoarcem înapoĭ? — Să ne ducem unde-va şi să te aşteptăm, orĭ să nu te maĭ aşteptăm? Nu-ţĭ daĭ,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pare-mi-se, scamă despre ceea ce ţicĭ! Ne-aĭ adus cu tine, şi fără de tine suntem ca căduţĭ din cer: nu ştim, unde ne aflăm, nu ne cunoaşte nimenĭ, şi cu nimenĭ nu putem să ne'nţelegem."

Manea stetea'n faţa luĭ strivit de simţĕmêntul greleĭ rĕspunderĭ, pe care o luase asupra sa.

Ajuns acum la fraţiĭ luĭ, el îĭ socotia pe soţiĭ sĕĭ de suferinţe drept niştc străinĭ, de care se ruşina, şi nu maĭ era 'n stare să 'nţeleagă, cum a putut el să aibă îndrăzneala de a le făgădui pribegilor adăpost şi ocrotire în mijlocul fraţilor sĕĭ, cu care atât de mult se lăudase.

„Dar, — ţise el, — nu maĭ sunt — după toate semnele — fraţiĭ meĭ precum i-am lăsat şi precum îĭ ştiţĭ din spusele mele: prea mare mi-ar fi durerea, dacă v'aţĭ încredinţa şi voĭ alăturea cu mine despre stricăcĭunea, la care par a fi ajuns."

„Dacă aşa credĭ, — întîmpină Nubar, — atuncĭ nu-ţĭ maĭ urma nicĭ tu drumul, ci să ne întoarcem cu totiĭ înapoĭ, unde putem să ne petrecem nesupăraţĭ de nimenĭ viaţa. De ce să maĭ adaugĭ la şi altfel multele şi marile dureri ale vieţiĭ tale!?"

Manea dete încet din cap.

„Vorbeştĭ într'aiurea, Nubar! — grăi dînsul. — Să mĕ maĭ întorc eŭ, care-am alergat prin lumea largă purtând făclia adevĕruluĭ!? — să mĕ depărtez când vĕd, că fraţiĭ meĭ se perd în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

întunecime!? — Haide! —" strigă şi-ĭ dete pinteni calului.

Ear îĭ erau toate uşoare şi plăcute; după clipa de'nduioşare ear i s'a 'nseninat sufletul.

Până la Cricov şi de acolo până la Măneştĭ ei s'au dus într'o goană, căci soarele era pe scăpătate şi Manea ţinea, ca noaptea să nu-l prindă pe drum.

De nenumărate-orĭ se cutremurase gândindu-se, cum va săruta pământul după-ce va fi sosit, în sfîrşit, acasă, cum va îmbrăţişa pe oamenii ce-ĭ vor ieşi 'n cale, cum va cădé în genunchĭ sub zidurile recĭ ale Măneştilor, cum va alerga de a lungul văilor până 'n poienele munţilor. Abia sĕvîrşindu-şĭ faptele se cunoaşte însé omul pe sine însu-şĭ.

Multe se schimbasĕră'n trecerea lungului timp de când plecase, dar munţii, dealurile şi văile, păraele şi rîurile, coastele şi câmpiile erau tot ca maĭ nainte, şi el se sîmţia par'că abia maĭ deună-ḑi ar fi plecat, se bucura de ceea ce vede şi căuta cu un fel de nesaţiŭ schimbările ce se făcusĕră în micile amĕnunte.

Liniştit a rĕmas şi 'n clipa, când s'au ivit în preajma vederiĭ luĭ zidurile Măneştilor, unde de mult se 'ncuibasĕră liliecii şi bufniţele, ciorile şi hereţii.

Era pe'nsĕrate. Din sus de ruinele cetăţiĭ se înălţau fumurile din sat, ear la o parte se vedea o mare casă împrejmuită cu ziduri de peatră.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Manea car se simţi par'că se află 'n faţa unei mari primejdii.

„Acolo, — îşi ḑise, — va fi stând Cornea, dacă mai trăieşte."

Şi de ce adecă să nu mai trăiască!? —

Vitele se 'ntorceau din toate părţile spre sat, şi Manea se opri, ca să aştepte pe un flăcău, care venia călare ducând de căpăstru alţi doi cai.

„Bun găsit, nepoate! — îi ḑise. — Cine şade colo, în casa cea mare?"

„Acolo e curtea Judeţului, — răspunse flăcăul urmându-şi drumul.

„Şi cine e Judeţul acela, care are curte ca Domnii? —"

„Cine să fie!? — Cornea, — răspunse flăcăul uitându-se peste umĕr înapoi, — dar nu s'a întors încă."

„De unde nu s'a 'ntors? —" il întrebă car.

„Bine, — grăi flăcăul, mirat, că i se mai pune asemenea întrebare, — carna stă la Târgovişte şi numai de seceriş se'ntoarce, după seceriş car pleacă şi numai de culesul viilor mai vine."

„Bun de tot! — grăi Manea zîmbind cu ştiuta luĭ rĕutate. — Numai de culesul viilor se mai întoarce. Dar tot va fi stând cine-va acolo, ca să-i ţie locul."

„E, — răspunse flăcăul, — vătavul de curte cu rîndaşii."

„Ce sunt rîndaşii aceia?—"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://patrimoniu.ro/mdrr1901-1932

Flăcăul se opri şi ear se uită înapoĭ.

Ĭ părea lucru de tot cĭudat un om, care nu ştie, ce sunt rêndaşiĭ de curte.

„Sunt, — grăĭ dînsul, — vecinĭĭ, care lucrează cu rêndul, fie-care câte o sĕptĕmênă orĭ maĭ mult, după-cum e zorul muncĭĭ.“

„Bună şi asta! — ţise ear Manea. — Vom fi putând să mânem peste noapte acolo la curte.“

Flăcăul se uită maĭ cu din adins la el şi la însoţitorĭĭ luĭ.

„De! — ĭĭ rĕspunse. — Se poate. — Maĭ ştiŭ şi eŭ!? — Dacă nu veĭ fi cum-va vre-un Evreŭ, — adăugă trăgând cu ochiul la nasul luĭ cel purtat şi acum în vênt.

Părintele Manea nu-şĭ putŭ stăpâni rîsul.

„Pe Evreĭ adecă nu vrea să-ĭ primească? — ţise el.

„Dacă e Grec! — întîmpină flăcăul.

„Cum!? — strigă Manea. — Cornea are vătav de curte un Grec!?“

„Se'nţelege, — urmă flăcăul, — ear Grecul şi Evreul sunt fraţĭ de cruce, dar nu 'ncap unul de altul nicĭ în căldarea din iad, — aşa ţice moş Burete.“

Părintele Manea tresărì ca cuprins de spaimă.

„Ce!? — bĕtrânul Burete tot maĭ trăieşte!? —

„Cum să nu trăiască, dacă ni-l face pe preot!? — întîmpină flăcăul.

„Cum vi-l face pe preot?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Se vede, că nu ştii, că preotul nostru s'a prăpădit, — grăi flăcăul acum de tot vorbaret. — Dice că l'aŭ luat Bulgariĭ cu dînşiĭ. L'aŭ tot aşteptat oamenii să se'ntoarcă, şi, aşteptându-l, ne face moş Burete rugăcĭunile cum le-a 'nvĕţat pe de rost de la preot.“

Părintele Manea asculta din ce în ce mai buiguit.

„Apoĭ, — urmă flăcăul, — am aşteptat să crească băiatul preotuluĭ, ca să-l avem, cum e rênduit, preot în locul tatăluĭ sĕŭ, dar, uite, n'a voit pân'acum şi tot moş Burete ni-l face pe preot.“

„Dar preuteasa? — întrebă Părintele Manea cu glasul înăbuşit, — s'a 'ntors şi ea? — Unde se află?“

„Asta, — grăi flăcăul, — nu pot s'o ştiŭ, — numaĭ moş Burete ar puté să ţi-o spună.“

„Să mergem, nepoate, la moş Burete, — grăi Manea grăbit; întorcându-se apoĭ spre soţiĭ sĕĭ, dintre care unul, Armean, vorbia greceşte, îĭ îndrumă să se ducă la curte şi să-l aştepte acolo.

„Maĭ iute, nepoate! — strigă car înteţindu-şĭ calul, ca să ajungă cât maĭ curênd la moş Burete.

UNIVERSITATEA
Seminarul
limba

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

PARTEA A CINCEA

I.

Revederea.

Un om a făcut Dumnedeŭ, şi pe acesta îl găsim pretutindeni şi în toate timpurile, adí şi aicĭ în firea lui cea adevĕrată, ear mâne şi colo maĭ mult orĭ maĭ puţin prefăcut şi stricat, şi întocmaĭ precum fiinţa cea adevĕrată acea-şĭ rĕmâne, în acela-şĭ fel se desvĕlue şi stricăcĭunea.

Trăit atâta timp în cuibarele de stricăcĭune omenească, Manea nu maĭ avea nevoie să scruteze : din puţinele, pe care le aflase, le ştia toate. Aicĭ, ca la Bizanţiŭ orĭ la Bagdad, trăiaŭ oamenii numaĭ cu trupul şi, perdênd o dată sîmţêmêntul de dignitate omenească, nu se maĭ ruşinaŭ a-şĭ da de gol slăbiciunile şi eraŭ în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

stare să mintă, să se înşele unii pe alţii, să se despoaie între dînşii, să fure, să schingiuiască, să omoare fără-ca să-şi mai dee seamă, că se 'njosesc înşi-şi pe sine făcându-le ori suferindu-le aceste.

Tocmai de aceea nu mânia, ci jalea adâncă-i cuprinsese sufletul în timpul înaintării lui spre casa lui Moş Burete, care se afla tot unde o ştia dînsul, la loc mai ridicat, spre marginea despre munte a satului.

Bătrânul, cel mai tîner dintre feciorii lui, unul dintre ginerii şi trei dintre nepoţii lui îşi aveau casele clădite din groşi în aceea-şi vatră. Bătătura largă era plină de femei şi de copii, care făceau pregătirile de noapte mulgând ici o vacă, ear colo o capră, hrănind purceii ori mânând gâştele la coteţ, în vreme-ce moşneagul cu barba lungă şi cu sprâncenele crescute peste gene şedea pe prispa casei bucurându-se de voioşia iubiţilor săi.

Era pe la asfinţite, şi nu 'ncepuse încă a se întuneca; el însă, deşi destul de 'n putere încă, nu putea să vadă când preotul a descălecat şi şi-a legat calul de gard, căci îi slăbise de tot lumina ochilor. Cei-lalţi însă rămaseră, când îl vĕdură, nemişcaţi, apoi, după-ce el înaintă spre bătrân, se porniră toţi din toate părţile şi făcură, oprindu-se sfiicioşi la oare-care depărtare, roată împregiurul lor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Abia acum îşĭ dete şi moşneagul seamă, că se apropie cine-va şi-şĭ îndreptă ochiĭ ponevoşĭ spre portiţă.

„Bine cuvêntat să fie numele Domnuluĭ! — grăi preotul oprindu-se 'n faţa luĭ, — şi mare mulţumită îĭ dau, că mi-a lăsat, Burete, bucuria de a te găsi încă viiu!“

„Ce-am audit!? — ţise moşneagul ridicându-se încet şi cu anevoia. — Da, în aievea mi-a sunat în urechĭ glasul, pe care în atâte rênduriĭ l'am ascultat rostind rugăciunea, — urmă întinţêndu-şĭ mânile tremurătoare, ca să-l caute şi să-l pipăie. — Tu eştĭ! — ţise ear şi-ĭ luă mâna, ca s'o sĕrute. — Mare e Domnul! — Stăĭ puţin, ca să mĕ maĭ liniştesc... Care va să ţică tot te-aĭ întors!? — Stăĭ, c'am îmbĕtrânit, — sunt bĕtrân şi neputincios... mi-e greu să-mĭ stĕpânesc firea şi mĕ birue plânsul... Să mĕ maĭ liniştesc...“

Părintele Manea avea şi el nevoie de a se maĭ linişti, ştia şi el, că omul are să-şĭ stĕpânească în toate împregĭurările firea, dar grăbise prea tare şi-şĭ perduse sărita.

„Să-mĭ spuĭ, Burete, — grăi dînsul, — preuteasa, Ana, soţia mea, ce s'a făcut, unde se află? —“

Burete, bĕtrânul, şi aĭ sĕĭ se uitară speriaţĭ unuĭ la alţiĭ şi-şĭ întoarseră capetele, ca preotul să nu le vadă lacrĕmile năvălite'n ochĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Mai stăi puţin, ca să te linişteşti, — grăi Burete, — căci mulţi sunt anii ce s'au scurs de când ai plecat, multe s'au petrecut şi-un bătrân ca mine trebue să-şi adune gândurile mai nainte de a da răspuns la asemenea 'ntrebare. — De dînsa mă'ntrebi? — Da, asta e cea dânteiu — Pe dînsa ai, înainte de toate, s'o cauţi, căci mai mult îi este omului soţia decât părinţii, ba chiar şi decât copiii săi, — aşa ne-ai învăţat tu. Işi purta, când s'a 'ntors, copilul în braţe, car aşi el e om în toată firea, e om, Părinte, şi multe au trebuit să se petreacă până-ce din copil s'a făcut om. O să le afli toate — încetul cu încetul, una câte una..."

„Unde e? — stărui Manea.

„La Târgovişte, — răspunse bătrânul liniştit, — la vărul său, Domnul, care şi-l are cel mai de aproape."

„Nu el, ci ea unde este!? —" stărui ear Manea.

Burete rămase cât-va timp strîmtorat. Ţinea să-l abată, dar nu era 'n stare să nu-i dee răspuns hotărît.

„Nu ştiu, — răspunse el scurt. — I s'a perdut urma."

„I s'a perdut urma!? — ţise Părintele Manea vorbind c'a 'ntr'aiurea. — Şi nu dă nimeni cu socoteală, unde se va fi dus?"

„Cu socoteală, — grăi bătrânul rostind vor-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.patrimoniu.transilvania.ro/mdrr1901-1932

bele apăsat, — vor fi dând mulţi. Crede cel ce nu ştie ceea ce se potriveşte cu felul luĭ de a fi, şi multe se cred când nimenĭ nu ştie nimic."

Manea începù să rîdă ca omul, căruia după multă alergătură i se'nfundă drumul.

„Da! — fără 'ndoială, — grăi dînsul vorbind aşa pentru sine. — Vĕduvă şi preuteasă, are să-şĭ petreacă viaţa singură şi neştiută de nimenĭ. Unde e însĕ, unde? —"

Faţa bĕtrânuluĭ se lumină.

„Orĭ-şi-unde, — grăi dînsul, — dacă i-am perdut noĭ urma, o ştie dînsa pe a noastră, şi e destul să afle, că te-aĭ întors, ca să iasă la iveală. Aĭ răbdare şi stăĭ acum cu noĭ, — urmă voind ear să-ĭ abată gândurile, — căcĭ multe aĭ să afli de la noĭ şi minunate lucrurĭ veĭ fi ştiind să ne spuĭ."

Era 'nţelept Burete: nu e, în adevĕr, pentru omul umblat prin lume nimic maĭ adimenitor decât să spună ceea ce a vĕdut şi a înţeles.

Până târdiŭ după miedul nopţiĭ eĭ aŭ stat şedênd la lumina luneĭ acum pline pe prispa caseĭ vechĭ de vorbă.

Se minunaŭ eĭ de cele spuse de dînsul şi steteaŭ uimiţĭ de 'nţelepcĭunea luĭ, dar nu 'maĭ puţin se minuna şi el de cele ce-ĭ spuneaŭ dînşiĭ şi de bunul sîmţ al lor.

Cu deosebire viiŭ a fost atins când a aflat, că atât Sêrbiĭ, cât şi Bulgariĭ aŭ primit sfîntul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

botez şi aŭ biserică, în care preoţii le citesc din cărţi scrise în limba lor.

„In limba lor!? — strigă el. — Nu pe greceşte? — Aceia dintre voi, care ştiŭ sêrbeşte, înţeleg cele citite?“

„Da, Părinte, — rĕspunseră de o dată fecĭorul luĭ Burete şi doĭ dintre nepoţiĭ luĭ. — Nu e vorbă, pe care n'o înţelegem.“

„Mare minune! — exclamă preotul. — Mult aşĭ ţine să vĕd asemenea carte. Cunosc scrierea grecească, pe cea arabă, pe cea armenească, pe cea evreiască şi pe cea persană, am vĕdut cărţi de ale Indilor, dar e peste putinţă, ca cu semnele vre-uneia din aceste să scriĭ sêrbeasca, pe care o ştiŭ. Luĭ Dumnedĕŭ înse toate îi sunt cu putinţă când vrea să-ĭ lumineze pe oamenĭ şi să-ĭ îndrumeze spre bine. — Să ştiţi, — urmă plin de 'nsufleţire, — că am intrat acum în veacul iubiriĭ şi al păciĭ.“

„O fi, Părinte, — rĕspunse moşneagul jignit de avêntul luĭ, — dar pân'acum semnele s'aŭ arĕtat maĭ mult a vrajbă, şi multe turburărĭ aŭ făcut popiĭ de când aŭ venit la noĭ.“

„Cum aceasta? —“ întrebă Manea.

„Să vedĭ, — urmă bĕtrânul. — Aŭ venit şi preoţi de la Apus, şi pe aceştia nu voia să-ĭ sufere Părintele Clement?“

„Clement!? — îl întrerupse Manea. — Şi aicĭ a pĕtruns vrajba? — Dacă e acel Clement, pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care-l ştiu eŭ, e om pătimaş şi fără de măsură, şi trebuia să fie vrajbă. — Dar voĭ în care parte v'aţi dat ?"

„Noĭ, Părinte, stăruim în ale noastre, — îĭ răspunse Burete. — Se pornise o dată spre Apuseni, dar preuteasa a venit, când s'a 'ntors, însoţită de popĭ rênduiţĭ de Clement, şi, ascultând glasul eĭ, i-am primit pe aceştia."

„Care va să ḑică şi voue vi se citeşte tot ca Sêrbilor ? —" îl întrerupse ear preotul.

„Nu, Părinte, — îĭ răspunse bătrânul. — După-ce dînsa a plecat, ne-am desfăcut de Sêrbĭ."

Părintele Manea tresări înviorat.

„Nu maĭ încape 'ndoială, că preuteasa a plecat cu preoţiĭ, ca să se'ntoarcă ear la mănăstire, — grăi dînsul.

„Se poate, — întîmpină bătrânul. — Noĭ înse numaĭ după plecarea eĭ ne-am desfăcut. Se va fi potrivind, — urmă el, — legea lor pentru Sêrbĭ şi pentru Bulgarĭ ; noĭ înse nu putem să ne punem în rênd cu aceştia, căcĭ după întocmirile lor viaţa creştinească nu e cu putinţă. — Aceia dintre noĭ, care, lepădându-se de rênduielile părinţilor, se duc la bisericile lor, s'au stricat de nu maĭ pot să fie socotiţĭ fraţĭ aĭ noştriĭ."

„Maĭ rĕĭ decât păgânii ! —" adaugă feciorul.

Preotul se uită cu mâhnire când la unul, când la altul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Mare păcat aţi făcut grăind asemenea vorbe! — întimpină el. — Fraţi suntem şi rămânem în toate împregiurările cu toţii, şi ei nu s'au stricat pentru-că umblă la bisericile lor, ci s'au lepădat pentru-că erau porniţi spre stricăciune şi se duc la biserică, fiind-că tot mai au oare-care ruşine, pe care vor s'o ascundă. După-ce vor fi perdut toată ruşinea nu se mai duc la biserică. — Bună e, — urmă el, — dreaptă şi aşedată de Domnul şi la Răsărit, şi la Apus legea, pretutindeni aceea-şi şi deopotrivă sfîntă, şi e fericit acela, care i se supune cu toată rîvna şi cu inimă curată. Răutatea nu e în lege, ci 'n oamenii ispitiţi de patimi, care nesocotesc legea, o schilodesc ori o calcă. Nu pentru-că le sunt deosebite părerile se 'nvrăjbesc, ci, învrăjbindu-se, îşi potriveşte fie-care părerea cu gândul rău, de care e stăpânit. — Nu e, Burete, între rînduielile părinţilor noştrii nici una, pe care fie la Răsărit, fie la Apus o opreşte legea: bune sunt ale noastre pentru toţi, şi nu cere nimeni să ne lepădăm de ele, ci numai să nu stăruim prea mult asupra lor. Ceea ce îi mînă pe dînşii la luptă nu sunt credinţele, ci fie nesaţiul, fie mândria, deşertăciunea ori setea de mărire lumească, şi preoţii lor' iartă o mulţime de păcate ori le trec cu vederea, ca să-i tragă pe oamenii porniţi spre rele în partea lor. Nu cercetaţi dar, ce cred, ci daţi-vă seamă despre

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

faptele lor şi o să vé încredinţaţĭ, că sunt şi între dînşiĭ mulţĭ oamenĭ vrednicĭ de a fi socotiţĭ în rêndul sfinţilor.“

Bĕtrânul rĕmase cât-va timp cuprins de o dureroasă nedumerire.

„Am puté dar, — dise el în cele din urmă, — să ne unim cu dînşiĭ?“

Manea dete din cap.

Mare era mângâierea lui de a se fi încredinţat, că fraţiĭ luĭ stăruie cu toată hotărîrea în ale lor, şi, stând de vorbă cu Burete şi cu casnicĭi luĭ, fusese cuprins de sîmţĕmêntul, că toate sunt cum le-a lăsat.

„Dac'am avé, — dise el, — cuvinte s'o facem aceasta şi nu ne-am desbina făcând-o, — am puté să ne unim. Câtă vreme ne suntem înse noue înşi-ne destul, n'avem nevoie de raţĕmul nimĕnuĭ. — Maĭ presus de alţiĭ nu mi se cuvine a ne socotí, dar, — urmă el ridicând glasul, — eŭ am cutrierat lumea, le-am vĕţut şi le ştiŭ toate şi vĕ spun cu toată rîvna, că nu sunt nicăirĭ pe faţa pămêntuluĭ rênduielĭ maĭ înţelepte decât cele rĕmase de la părinţiĭ noştriĭ, şi, păzênd cu sfînţenie rênduielile aceste, neamul nostru va creşte şi va înflori.“

Burete, fiiul luĭ, ginerele luĭ şi nepoţiĭ luĭ îşĭ ridicară cu mândrie capetele.

El le spuse apoĭ, cum pretutindenĭ, pe unde a trecut, ceĭ cu inima curată şi cu mintea des-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

chisă s'au adunat împregiurul luĭ şi cum nu vine singur, ci însoţit de peste treĭ miĭ de călăreţĭ.

„Tot creştinĭ deprinşĭ a trăi după rênduiala dată de mine, — adăugă, — oamenĭ luaţĭ pe ales din cele maĭ deosebite neamurĭ, care însĕ, înfrăţiţĭ o dată sufleteşte, se iubesc între dînşiĭ ca fiind născuţĭ din aceea-şĭ mumă."

Burete şi aĭ sĕĭ ear se uitară nedumiriţĭ unul la altul.

„Şi cam ce rost o să aibă oameniĭ aceştia la noĭ!? — întrebă moşneagul.

„O să-şĭ întemeieze casele cu fete de ale noastre, — rĕspunse preotul, — şi-o să fie păzitorĭ ne 'nduplecaţĭ aĭ rênduielilor rĕmase din bĕtrânĭ. Dintre aĭ noştriĭ e cel ce cu vre-una dintre fetele noastre s'a însoţit."

„O să fie cam greŭ, Părinte, —" întîmpină feciorul luĭ Burete.

„De ce să fie greŭ!? — grăi preotul. — Nu cum-va carnea şi oasele sunt ceea ce-ĭ apropie pe oamenĭ şi-ĭ leagă uniĭ de alţiĭ? — Da, fără îndoială maĭ apropiaţĭ sunt şi maĭ uşor se înţeleg ceĭ ce aŭ crescut împreună, dar vrajba din necurăţia sufletească porneşte şi duşman îţĭ este şi fratele de sânge, ba chiar şi copilul născut din tine, dacă rele îndemnurĭ îĭ întunecă mintea şi-ĭ tocesc sîmţĕmêntul de dreptate."

O ₫icea Părintele Manea aceasta fără-ca să-şĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dee seamă, că o va şi simţi doue ḑile 'n urmă, după-ce, sosit la Tergovişte, va fi ajuns să stee faţă 'n faţă cu Radu, fiiul seŭ trecut acum de doue-ḑecĭ şi opt de anĭ, şi cu Vladislav, pe care preoţiĭ cărturarĭ reŭşiseră a-l căsători cu Anastasia, frumoasa fiică a unuia dintre curteniĭ luĭ Leon VI.

„Nu e aceasta, — grăi bĕtrânul. — Ce-ĭ drept, străiniĭ până acum numaĭ rele ne-aŭ adus, şi nimenĭ dintre aĭ noştriĭ nu-ĭ vede cu ochĭ bunĭ. Chiar şi dac'am trece însĕ peste aceasta, mi-e teamă, că n'o să-ĭ maĭ primească pe ceĭ treĭ miĭ."

„Cine n'o să-ĭ maĭ primească? —" întrebă Manea.

„Să veḑĭ, — urmă bĕtrânul. — Nu-maĭ e cum a fost odinioară. — Judeţiĭ s'aŭ făcut stĕpânĭ pe tot pământul, şi fără de voia lor nu maĭ poate nimenĭ să pască, nicĭ să tragă brazdă orĭ să sĕdească."

„Prea bine! — grăi preotul. — Aşa trebue să fie! Vraişte nu poate să stee ţara: cine-va trebue s'o chiverniséască."

„N'o chiverniseşte, Părinte, — întîmpină feciorul luĭ Burete, — ci o stĕpâneşte. — Cele maĭ bune păşunĭ şi cele maĭ mănoase locurĭ de arături le iaŭ Greciĭ şi Evreiĭ veniţĭ de peste Dunăre, ear noue ne lasă numaĭ ceea ce rĕmâne de la dînşiĭ."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Asta nu se poate! — strigă Manea perzîndu-şi răbdarea. —

„Se face, Părinte! — răspunse ginerele lui Burete. — Ne iau şi nouc dccîuiala din toate întocmai ca Sârbilor.“

„Bine fac! — grăi ear preotul. — Iau ceea ce li se cuvine pentru ostăneala chivirnisirii, dar stăpân e numai fie-care pe bucata, pe care a curăţit-o de mărăcini şi de buruieni şi o munceşte 'n sudoarea feţei lui. Ei, care nu muncesc, nu pot să aibă stăpânire.“

„Aŭ! — răspunseră amîndoi într'un glas. —

„Iau de la mine bucata, pe care a muncit-o tata, dac'o cere Grecul, — urmă feciorul lui Burete, — şi, dacă vreau s'o duc bine, o muncesc alături ea cu vecinul tot eŭ pentru dînsul.“

Manea se uita strîmtorat la dînşii.

Ştia, că aşa e pretutindeni prin împărăţia Romeilor. Îi era însc peste putinţă să creadă, că în timp atât de scurt s'au schimbat aşezămintele rămase din bătrâni.

„Bine! — grăi dînsul, — dar cetele voastre de călăreţi ce păzesc?“

Bătrânul dete din cap. —

„Cine-şi mai dă aci feciorul în ceată!? — zise el — Nişte derbedei, care umblă toată noaptea beţi, strică casele oamenilor şi daŭ jaf în ziua mare. Numai adunătură luată 'n sîmbrie mai e la curtea Domnului şi pe la Judeţi.“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistadetransilvania.ro/mdrr1901-1932

Rĕŭ aţĭ ajuns! — grăi Părintele Manea cuprins de adĕncă durere, — şi dacă-ĭ aşa, preoţiĭ voştriĭ nu maĭ sunt vrednicĭ de darul, pe care l'aŭ moştenit de la părinţiĭ lor."

Nu! — el nu putea să trăiască în mijlocul acestor oamenĭ ajunşĭ de o potrivă cu cei de la Bizanţiŭ orĭ de la Bagdad. Un Mir Benah ar fi trebuit să se ivească în mijlocul lor orĭ un Saffar, ca să-ĭ sguduie şi să-ĭ deştepte din amorţeala, în care se aflaŭ.

„Înapoĭ! — La Bassa! Acolo aĭ să petreci ţilele ce-ţĭ maĭ rĕmân!—" îĭ venia să-şĭ ţică.

El trebuia cu toate aceste să meargă înainte, ca că-şĭ vadă fiiul şi s'o găsească pe Ana. Dorinţa aceasta le covîrşia toate într'însul.

Sbătându-se ast-fel, el nu putea să se mişte din loc. Trebuia să se liniştească maĭ nainte de a-şĭ urma drumul, şi ţiua următoare a stat tot cu bĕtrânul Burete şi cu aĭ luĭ.

„Şi dacă lucrurile nu staŭ aşa, cum mi le închipuiesc eŭ după spusele lor!? —" îşĭ ţise el în cele din urmă.

II.

Tată şi Fiiŭ.

S'a dus vestea, că Părintele Manea, soţul Aneĭ şi tatăl luĭ Radu, s'a 'ntors în fruntea uneĭ oştirĭ de maĭ multe miĭ de călăreţĭ adunaţĭ de prin

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ţerí depărtate, şi, dusă din gură 'n gură, vestea aceasta s'a potrivit, ca toate veştile, cu gândul celor ce o purtaŭ.

Uniĭ dedeaŭ cu socoteală, că sunt multe miile şi că el are să-ĭ alunge şi pe preoţiĭ cărturarĭ, şi pe Greciĭ veniţí cu dînşiĭ şi să aşeḑe ear lucrurile cum aŭ fost maí nainte.

Alţiĭ o credeaŭ aceasta.

Mulţimea cea mare ştia hotărît, că aşa are să fie, şi toţĭ şi-aŭ ridiçat capetele când aŭ aflat că el a ḑis, că nu sunt nicăiri pe faţa pămêntuluĭ rênduielí atât de 'nţelepte ca cele rămase din bătrânĭ.

Ast-fel iaŭ în gândul mulţimiĭ totdeauna fiinţă dorinţele unora şi temerile altora, şi în vreme-ce Manea călăria singur, liniştit şi nebăgat de nimeni în seamă spre curtea domnească, ceĭ doritorĭ de schimbărĭ alergaŭ în toate părţile şi strigaŭ în gura mare, c'a sosit oara mântuiriĭ, ear ceĭ cuprinşĭ de temerĭ umblaŭ tiptil şi se adunaŭ în taină, ca să chibzuiască mĕsurile de apărare.

Cu deosebire zeloase eraŭ femeile, care, pornite din fire a-şĭ apára vetrele păzind obiceiurile vechĭ, ştiaŭ că Părintele Manea n'o să-ĭ ierte nicĭ pe soţiĭ fătarniculuĭ Serafim, nicĭ pe mişciĭ, care stricaseră minţile fiiuluĭ sĕŭ.

Nicăiri înse mişcarea nu era atât de viuă ca la curtea domnească, unde 'n toată clipa sosiaŭ ştirĭ noue, şi cel ce maĭ ales îĭ neliniştea pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://www.transilvania.ro/mdrr1901-1932

curteni era Cornea, care, ştiindu-l pe cumnatul său om pornit, nu se 'ndoia, că e 'n stare să le facă toate val vîrtej, şi stăruia, ca Domnul să se pregătească de apărare.

Au rămas dar zăpăciţi cu toţii, când au aflat, că Părintele Manea, după toată înfăţişarea lui un om foarte blajin, a sosit singur şi cere să de faţă cu Domnul şi să-şi vadă feciorul, — dacă se poate.

Unul singur dintre curteniĭ luĭ Vladislav nu era zăpăcit: Radu.

Când i s'a spus ânteia oară, că tatăl său s'a întors, el n'a creḑut, ear în urmă, când a 'nceput să creadă, a fost cuprins de un simţământ de strîmtorare dureroasă. lĭ venia par'că să fugă, ca să nu fie mărturie durerii, de care va fi cuprins nenorocitul luĭ necunoscut, şi să se ascundă, ca să nu fie nevoit a-şĭ schimba felul de vieţuire.

Aceasta n'a ţinut însă. Când a văḑut neliniştea, de care erau cuprinşi cei-lalţi, el ear a început să rîdă şi nu s'a putut stăpâni să nu scape vorba „Nu de el vă speriaţi voi, ci de lumea, pe care v'aţi ridicat'o 'n cap."

După-cum şi-l aducea el aminte din spusele mameĭ sale, tatăl său era om de o fire duioasă, care crede 'n bine şi numaĭ în bine, pe care orĭ-şi-cine poate să-l amăgească şi de care nimenĭ n'are să se teamă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mai virtos a rîs dar când a vĕḑut zăpăceala, şi abia în clipa, când dimpreună cu Cornea şi cu Domnul a trecut pragul sălii, în care-l aştepta noul venit, l'a cuprins ear sîmţĕmêntul de strîmtorare dureroasă.

Manea, slab, cu peliţa obrajilor întinsă, cu ochii agerĭ, cu fruntea lată, cu pĕrul încă ne 'ncărunţit şi cu nasul tot cam în vênt, stetea nemişcat şi stĕpân pe sine în faţa lor.

De nenumĕrate-orĭ în viaţa luĭ cea lungă îşĭ dĕduse seamă, că părinte nu e cel ce a născut pe copil, ci cel ce l'a crescut, şi străin era şi el pentru fiiul sĕu, şi acesta pentru dînsul. Acum însĕ, când îl vĕḑu, el fù cuprins de fiorĭ. O vedea în aievea pe Ana, vedea zîmbetul eĭ fărmecător, ochii eĭ numaĭ pe jumĕtate deschişĭ, întreaga oglindire a sufletuluĭ eĭ curat, până chiar şi luĭ atât de scumpa eĭ rĕutate, — sta însĕ neputincios în faţa luĭ.

Din clipa, în care întrase 'n tĕrgovişte, el fusese cuprins de sîmţĕmêntul, că trece printre fiare sĕlbatice. Feţele străine, luĭ bine cunoscuta poleială bizantină, graba, cu care umblaŭ oamenii, privirile scrutătoare, — toate-l nelinişteaŭ şi-l făceaŭ să fie cu multă băgare de seamă. Nu ştia, că vestea întoarcerii luĭ sosise maĭ nainte decât dînsul şi turburase toate sufletele, dar, om trăit în lume, vedea, că se pregăteşte ce-va, şi maĭ ales după întrarea luĭ în curtea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

domnească 'şĭ adunase toate puterile şi le ţinea încordate.

Radu se uita cu ochĭ marĭ la el: nu era de loc cum şi-l gândise el.

„E prea mult de o dată! — grăi Manea cu glas limpede. — E mare bucuria mea de a vedé pe fie-care în deosebĭ, şi, vĕdêndu-vĕ pe toţĭ treĭ împreună, bucuria, întreită, mi se preface 'n durere."

Radu trĕsărĭ: auḑindu-ĭ glasul, se auḑia, par'că pe sine însu-şĭ vorbind.

„Dacă durere-ar fi, — rĕspunse Cornea cu oare-care asprime, — nu e pentru-că ţi s'a 'ntreit bucuria, ci pentru-că 'naintea ta a sosit vestea, că viĭ în fruntea uneĭ oştirĭ, şi lumea, deprinsă de atâta timp cu pacea, e cuprinsă de spaimă."

Faţa lui Manea se 'nsenină.

„Nu, Corne! — ḑise el făcând un pas înainte. — Am venit, precum vedeţĭ, singur, 'ca să vĕd pe ceĭ mie'n lumea aceasta maĭ apropiaţĭ, dar liniştea fraţilor meĭ nu sunt în stare s'o turbur."

El se 'ntoarse spre Vladislav.

„Alungă, — ĭĭ ḑise, — deşi nu mĕ cunoştĭ âncă, gândul acesta de la tine. Te-am purtat în braţele mele, şi, orĭ-şi-care mi-ar fi gândurile, mĕ sîmt mângâiat vĕḑêndu-te ajuns acum om deplin."

„Mi-a povestit adese-orĭ mama, — rĕspunse Vladislav mĕsurându-şĭ vorbele, — cum după

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

acea noapte plină de groază aĭ alergat, uitându-ţĭ nenorocirea, ca să ne scapĭ pe noĭ, şi mĕ simt şi eŭ mângâiat, că mi-e dat să-ţĭ pot mulţumi.“

Manea se'ntoarse cu un fel de nerăbdare spre Radu şi privi lung în faţa luĭ.

„Tu eştĭ dar cel atâta timp mie ne'nchipuit, — îĭ ḑise încet şi cu glasul înăbuşit. — O! nu poţĭ să-ţĭ daĭ seamă, cum, revĕḑênd pe muma ta în tine, întreaga fiinţă mi se întinereşte. Înţeleg acum, de ce iubirea părintească e neistovită, şi simt, că orĭ-şi-ce mi-aĭ face, nu voĭ putè nicĭ o dată să încetez a-ţĭ voi din toată inima binele.“

Radu ear ar fi voit să fugă, ca să scape de omul acesta, care, dându-ĭ atât de mult, îĭ şi cerea mult şi-l ţinea legat, pĕr'că, în lanţurĭ de fier. Singur voia şi neatîrnat de nimenĭ să-şĭ petreacă viaţa.

„Toată iubirea e slăbiciune şi isvor de sufcrinţe, — grăi dînsul cu un fel de sfială nepotrivită cu firea luĭ, — şi greŭ o să ne fie amêndurora după-ce, cunoscându-mĕ, nu mĕ veĭ găsí vrednic şi prin mine însu-mĭ de atâta bunăvoinţă.“

„Eştĭ! — întîmpină tatăl. — Mi-e destul, c'aĭ grăit aceste vorbe, ca să ştiŭ că eştĭ, — nu fiind-că muma ta te-a născut, ci fiind-că mângâierea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vieţii ei a fost să scoată din tine om întru toate de o potrivă cu mine.“

Abia acum se'nduioşă Radu.

„Da, — grăi dînsul. — O doria aceasta şi, iubindu-mĕ, îşi închipuia şi dînsa, că te vede pe tine uitându-se la mine, căci eram copil, şi pe copil îl veḑi mare cum ţi-l doreşti.“

Părintele Manea se apropie de dînsul.

„Ce s'a făcut ea? — unde se află? — îl întrebă oare-cum în taină.

Radu se aşteptase la întrebarea aceasta şi-şi potrivise 'n gândul luĭ şi rĕspunsul: acum însĕ i se tăie glasul.

„Nu ştiŭ, — rĕspunse el dându-se puţin înapoĭ. — Ea însa-şi a dorit, ca nimenĭ să nu ştie, şi nu i se cuvine copiluluĭ să scruteze faptele părinţilor sĕĭ. — Eată, — urmă arĕtând cu inima încleştată spre Cornea, — fratele eĭ, care poate să judece şi să-ţi spună ce va fi creḑênd de cuviinţă.“

Manea se'ntoarse spre cumnatul sĕŭ, care rĕmase cât-va timp stând în chibzurĭ.

„N'aşĭ putĕ nicĭ eŭ să-ţi spun decât ceea ce ḑice toată lumea,“ — grăi el în cele din urmă.

„Şi lumea ce ḑice?“ — stărui Manea.

„Tot maĭ bine e să ţi-o spun eŭ decât s'o afli de la alţiĭ, — rĕspunse Cornea: — ea ni-a umplut tuturora obrajiĭ de ruşine — luând prin ascuns fuga cu un mişel de călugăr.“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Manea rămase cu răsuflarea oprită. Se'nvîrtiaŭ, par'că, toate împregiurul luĭ, şi-l vedea alăturea cu fratele Aneĭ pe Burete cel cruţător, care-ĭ ţicea „Stăĭ — să te maĭ linişteştĭ."

„Ceea ce tu, Corne, ţicĭ nu este adevărat, — grăi el răsuflând o dată greŭ. — Poate s'o ţică şi s'o creadă lumea toată, dar voĭ, tu, fratele eĭ, tu, nepotul cĭ, şi tu, fiiul eĭ, n'aveţĭ s'o credeţĭ şi n'ar trebui s'o spuneţĭ nicĭ dac'aţĭ şti-o! — Nu! — urmă el înduioşat! — Ana numaĭ jertvă putea să fie. Aţĭ căţut voĭ atât de adênc, încât nu maĭ sunteţĭ în stare să credeţĭ în putinţa stăruiriĭ omuluĭ în căile vîrtuţiĭ şi vĕ uitaţĭ cu milă la mine, care n'o pun la îndoială şi staŭ în clipa aceasta cuprins de un singur gând: să plec ear, să alerg prin lume şi să nu mĕ opresc până-ce nu voĭ fi dovedit, că mint ceĭ ce spun ceea ce tu ţiseşĭ, Corne."

Radu se cutremură, şi lacrĕmile-l podidiră.

„O! — preoţ adevărat, adevărat soţ, om străin în lumea aceasta, — strigă el, — acum înţeleg, de ce-mĭ ţicea dînsa, că i se'ntunecă soarele când tu te iveştĭ luminos în gândul eĭ."

Luându-ĭ mâna, el o sĕrută de maĭ multe orĭ.

„Anĭ de ţile de a rêndul am suferit nemângâiat de nimenĭ ocara lumiĭ, — urmă el apoĭ. — Aşĭ fi voit să plâng şi nu puteam, nicĭ nu credeam, că voĭ maĭ puté vre-o dată."

„Mi-e milă de voĭ! — grăi Părintele Manea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://patrimoniu.ro/patrimoniu/patrimoniu-transilvania.ro/mdrr1901-1932

uitându-se 'ndurĕrat la dînşiĭ. — Mi-e milă şi-mĭ plâng soarta. — Părintele Titu maĭ trăieşte? — ce ḑice el? — adăugă întorcându-se spre Vladislav. — Nu vi-a spus el nicĭ o dată, că purtarea de grijă pentru viaţa trupească nu e un drept, ci o nevoie grea, de care omul înţelept caută să scape pe nesîmţite?"

„Un bĕtrân ursuz şi zănatic, — rĕspunse Domnul, — care a fost gata să se lepede de aĭ sĕĭ în dată-ce nu i s'aŭ făcut toate voile."

„Cum s'a lĕpădat?" — întrebă Manea.

„S'a desfăcut de noĭ, — îl lămuri Radu. — A aşeḑat-altă Domnie la Arif în Lovişte, la poalele Negoiuluĭ."

Părintele Manea ear rĕmase cu rĕsuflarea oprită. I se luminaŭ, par'că, de o dată toate, şi el se dete un pas înapoĭ, ridică dreapta, trecŭ cu palma peste frunte şi-şĭ neteḑi apoĭ pĕrul.

„A aşeḑat altă Domnie!? — grăi vorbind ca 'ntraiurea. — Da, aşa e! Fratele meŭ nu maĭ mi-e frate, soţia mea nu maĭ mi-e soţie, copilul meŭ nu maĭ mi-e copil după-ce s'a abătut din căile Domnuluĭ. — Da! — urmă ridicând glasul. — Aşa e cum ḑice Părintele Titu. Lăsat-aŭ părinţiĭ noştriĭ cu limbă de moarte şi-aŭ rĕnduit, ca să păstrăm neatinsă comoara moşteniriĭ sufleteştĭ rĕmase de la dînşiĭ şi să ne dăm silinţa de a face şi pe alţiĭ părtaşĭ la ea, ear în ḑiua,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

când ispititorĭ veniţĭ despre Meaḑă-ḑi vor fi izbutit să strice inimile celor slabĭ de ânger, noĭ ceĭ âncă tarĭ în credinţă să ne părăsim vetrele şi să ne retragem ear în poienele luminoase, unde omul trăieşte maĭ mult cu sufletul decât cu trupul. — N'am să turbur nicĭ eŭ liniştea voastră! — Rĕmâneţĭ în pace! — Luaţĭ pământul şi-ĭ împărţiţĭ stĕpânirea: eŭ şi aĭ meĭ ne vom retrage la munte şi vom stărui în credinţa, că stĕpân nu poate să fie omul decât pe sine şi pe roadele munciĭ sale. — Robiţi-vĕ între voĭ: noĭ vom merge înainte păzind cu sfinţenie rênduiala rĕmasă din bĕtrênĭ şi, mereŭ tinĕrĭ, vom creşte şi vom întineri neamul."

„De când trăiesc pe pământ, — întîmpină Cornea, — oamenii se mĕsoară între eĭ şi ceĭ maĭ destoinicĭ se ridică de a supra, ear ceĭ de rênd rĕmân sub stĕpânirea lor, şi nu aĭ tu să schimbĭ rostul lucrurilor."

„Lumea merge înainte, — adăugă Radu, — şi-şĭ desĕvîrşeşte mereŭ aşeḑămintele: nu e cu putinţă să trăim aḑĭ cum am trăit ierĭ."

„Nu în aşeḑăminte are să se facă desĕvîrşirea, — ĭi rĕspunse Manea, — ci în om, ear omul e cu atât maĭ desĕvîrşit, cu cât maĭ puţin atîrnă, rĕmâind aşeḑămintele neschimbate, de împregĭurările, în care-şĭ petrece viaţa. — Nu veĭ maĭ fi putând tu, care aĭ crescut în mijlocul lor, să te 'ntorcĭ, dar noĭ, care am stăruit, stă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ruim înainte. — Dumnedeŭ să vĕ aibă 'n paza sa şi să vĕ lumineze! — strigă el ridicând amêndoue mânile şi se depărtă liniştit ca'n clipa când dĕduse faţă cu dînşiĭ.

Cornea şi Vladislav se uitaŭ zăpăciţi, cum fusesĕră, unul la altul, ear Radu stetea cuprins de sîmţĕmêntul âncă maĭ dureroaseĭ strimtorăriĭ,

„Ce fac şi ce nu fac!? —“ se'ntreba.

I se rĕscolise toată fiinţa.

Nesuferită îĭ era lumea, în care trăia, dar nu putea să-ĭ între 'n minte gândul, că are să-şĭ schimbe felul de a vieţui, şi se cutremura dându-şĭ seamă despre asprimea omuluĭ, care îĭ era tată.

Nu! — el nu putea să meargă cu tatăl-sĕŭ, dar nicĭ aicĭ nu maĭ avea nicĭ un rost.

Ḑiua întreagă a umblat sbătându-se aşa singur, dar se'ntunecase, şi el, perdut în gândurĭ, se uitase răḑĕmat de o salcie pletoasă pe ţĕrmurul laculuĭ, în care nu se maĭ oglindia nicĭ o stea.

Noriĭ cuprinsesĕră încetul cu încetul tot cerul, vêntul scutura din când în când în freamĕt furtunatic copaciĭ bĕtrânĭ şi trecea pe bicĭuite peste faţa laculuĭ, pe care-l lumina din timp în timp câte un fulger, şi rar de tot se auḑia câte un tunet venit, par'că, din altă lume.

El vedea numaĭ lumina când maĭ viuă, când de tot slabă a fulgerelor şi mĕsura din oglin-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

direa ei în valurile mişcate şi tăria trăsnetelor, şi depărtările lor.

„Ce fac şi ce nu fac!? —“ se'ntreba ear şi ear.

Ear fulgera, şi întocmaĭ precum lumina aceluia-şĭ fulger se oglindia în aceea-şĭ clipă în toate apele atinse de ea, întrebarea „ce fac şi ce nu fac!?“ se punea în toate capetele, la care străbătuse vestea despre hotărîrea luată de Părintele Manea.

Vladislav, Judeţiĭ, popiĭ cărturarĭ şi Greciĭ veniţĭ în coada lor resuflaŭ maĭ uşor după-ce Părintele Manea s'a 'ntors la aĭ sĕĭ cu hotărîrea de a-ĭ aduce, ca să treacă cu dînşiĭ în poiene; ear aŭ căḑut inse pe gânduri, când aŭ vĕḑut, că pretutindeni prin văĭ şi de a lungul podgoriilor babe rele de gură şi muieri rĕsvrătite umblă besmetice şi-ĭ îndeamnă pe oameni să-şĭ părăsească vetrele şi să meargă şi ei după trimisul luĭ Dumneḑeŭ.

Âncă de mult se vorbia prin înfundăturile din valea lalomiţeĭ despre o sfîntă, pe care ciobaniĭ o vedeaŭ câte o dată stând în Vîrful cu Dor şi privind spre şesul depărtat. — Acum ieşise vorba, că ea, scârbită de cele ce se petrec în lume, îşĭ întoarce faţa când vre-un om se iveşte prin poene şi se depărtează ca o stafie spre Peatra Arsă. Numaĭ puţiniĭ, care aŭ sufletul cu desĕvîrşire curat, pot să se apropie în taină de dînsa şi să-ĭ aducă prinoasele lor, un săculeţ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
mdrr.transilvania.ro/mdrr1901-1932

de meiŭ, o capră orĭ o bucată de îmbrăcăminte curată.

Când Manea a trecut, în sfîrşit, cu cetele Buzĕul, a mers vestea, că în fruntea cetelor de călăreţĭ vine, călare pe un armăsar cu nările umflate, o femee înfăşurată'n mantie albă, înaltă, cu ochiĭ plinĭ de văpaie, cu faţa aproape neagră şi cu pĕrul vâlvoiŭ, — îngerul rĕsbunării nemiloase.

„Mergem! — rĕsuna în toate părţile. — Mergem şi noĭ!“

Când a sosit, în sfîrşit, la Tĕrgovişte vestea, că oamenii se ridică de pe icĭ-de pe colo, ca să-ĭ iasă în cale luĭ Manea orĭ să plece de a lungul văilor la deal, Domnul era din ce în ce maĭ strîmtorat de popĭ şi de Grecĭ, căcĭ fără de braţe muncitoare stĕpânirea pămêntuluĭ nu preţuieşte nimic.

„Rĕmâne pustie ţara! —“ strigaŭ Judeţiĭ începând să-şĭ sporească sîmbriaşiĭ în vreme-ce Domnul a trimis solie grăbită la Ţarul Simeon, ca să ceară de la dînsul cete de Bulgarĭ.

„Cum!? — strigă acum Radu. — Nu cum-va vĕ bate gândul să-ĭ opriţi pe ceĭ ce vor să plece!? — Nu! — Pe trupurile lor nu puteţĭ să vĕ faceţĭ stĕpânĭ! — Nicĭ chiar Dumneḑeŭ el însu-şĭ n'a voit să-l lipsească pe om de putinţa de a face tot ceea ce vrea cu sine însu-şĭ!“

Ştia acum, ce are să facă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

III.

Scăparea.

Furtună, viscol, vijelie, cutremur se ivesc adeseori de o dată, pe neaşteptate, năpraznic, dar totdeauna numaĭ încetul cu încetul se pregătesc şi 'n clipa deplineĭ încordărĭ trebue neapărat să isbucnească cum toamna frunza desprinsă de ramură trebue să cadă când e atinsă de vênt. Tot ast-fel încetul cu încetul se pregătesc şi 'n viaţa omenească marile sguduirĭ, şi, pornite o dată inimile spre ele, sunt zadarnice opintirile de a le înlătura.

I se'ntunecase Părinteluĭ Manea viaţa, şi trist şi tăcut călăria în fruntea cetelor, ear i s'a 'nveselit însĕ inima când a vĕḑut, că oamenii vin la dînsul şi-l roagă să-ĭ socotească şi pe dînşiĭ între aĭ sĕĭ.

Maĭ era âncă viuă în inima fraţilor sĕĭ vîrtutea străbună.

In curând însĕ el a 'nceput să se neliniştească, căcĭ veniaŭ mereŭ alţiĭ şi ear alţiĭ, şi cu cât maĭ mulţĭ se adunaŭ, cu atât maĭ mare şi maĭ grea îĭ era rĕspunderea.

Sosit în valea Prahoveĭ, el a găsit lărgimile pline de oamenĭ cu turme şi de caĭ încărcaţĭ de poverĭ.

„Şi acĕştia toţĭ, bărbaţĭ, femeĭ şi copiĭ, — grăi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://transilvania.ro/mdrr1901-1932

Bassa privind cu ochi împăingeniţi de focul sfînt al însufleţirii, — toţi sunt gata să-şi părăsească vetrele şi să vie după tine, să sufere şi să rabde.“

„Şi aceştia, — îi răspunse el, — şi mulţi alţii.“

„Dar fi-vei în stare să stăpâneşti atâta lume!? — întrebă ea.

„După mine, — îi ţise el, — vin numai ce, ce se stăpânesc înşi-şi pe sine.“

Nu era însă tocmai aşa.

E mare durerea să fii nevoit a părăsi vatra părintească şi a te despărţi de aceia, cu care ţi-ai petrecut ţilele copilăriei, şi mulţi dintre cei plecaţi în drumul pribegiei erau stăpâniţi de mânie.

La Câmpina îi aşteptau opt preoţi cu poporenii lor, bătrânul Filip, doi dintre feciorii lui Albu, trei Creţuleşti, unul dintre feciorii lui Sântu şi Cârnu, moşneagul cu fălcile late el însu-şi.

Manea vedea 'n faţa lui bălaurul cu mii de capete, care toate le 'nghite.

„Nu! — ţise, — asta n'am voit-o şi n'o voiesc. Poienele nu 'ncap atâta lume, şi mulţi o să moară de foame ori o să fie nevoiţi a se'ntoarce ear napoi, ca să-se dee ca vai de capul lor robi.“

Nu-l mai întreba însă nimeni, ce-a voit şi ce nu voieşte, căci o voinţă a toate covîrşitoare îi mâna pe toţi înainte, şi, porniţi o dată, ei nu mai puteau să se oprească şi-l duceau şi pe el.

„Nu ne oprim în poiene, — strigă Filip, bă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

trânul cu plete albe, — ci trecem în valea Oltuluĭ şi 'nchidem trecătorile, ca nicĭ vêntul să nu maĭ poată bate de la eĭ la noĭ!"

„Trecem! — trecem! —" rĕsună din miĭ de glasurĭ, şi inimile toate se umplură de dulcĭ nădăjduirĭ.

Il încânta şi pe Manea gândul uneĭ noue vieţĭ în valea bine adăpostită a Oltuluĭ, dar un nour greŭ îĭ întuneca cerul: Radu, fiiul sĕŭ, nu era şi el între ceĭ ce veniaŭ după dînsul.

Maĭ vîrtos i se 'ntunecă cerul doue ḑile 'n urmă, când aŭ sosit la marginea poienelor şi-aŭ început a se risipi spre Vîrful cu Dor şi spre Peatra Arsă.

Bassa, fiica pustiurilor, şi soţiĭ eĭ de pribegie priviaŭ cu ochiĭ muiaţĭ în lacrĕmĭ peste lărgimile luminoase, rĕsuflaŭ cu nesaţiŭ aierul curat şi proaspĕt şi nu se maĭ săturaŭ de apă limpede şi dulce, care izbucnia de pe sub coaste: aicĭ voiaŭ să-şĭ petreacă ḑilele vieţiĭ toate.

De acolo de sus, unde se aflaŭ eĭ, se vedea departe la vale, în preajma Peştereĭ, tabăra sîmbriaşilor şi maĭ departe, pe Leaota, tabăra Bulgarilor trimişĭ de Ţarul Simeon, ca să 'nchidă toate trecătorile şi numaĭ cetelor de călăreţĭ să le lase deschis drumul spre valea Oltuluĭ, ear pe ceĭ-lalţĭ să-ĭ mâne înapoĭ la vetrele lor.

Cu putere neînfrênată isbucni mânia de mult

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

înăbuşită, şi mulţimea se 'ngrămădi împregiurul Părinteluĭ Manea.

„Haha! — strigă Cârnu rîdênd de i se vedeaŭ dinţiĭ rarĭ. — Dar suntem maĭ mulţĭ decât dînşiĭ şi nu oamenĭ luaţĭ în sîmbric. Avem noĭ să-ĭ alungăm pe eĭ, să-ĭ urmărim până 'n vizuinile lor şi să le stîrpim şi sĕmênţa."

Părintele Manea sta cu braţele ridicate, ca să potolească isbucnirile mâniei.

„Nu! — strigă el din rĕsputerĭ. — Maĭ bine să periţĭ suferind şi răbdând decât să întraţĭ în luptă sângeroasă cu fraţiĭ voştri. Totdeauna ĭese'nvingător cel ce ştie să stăruie cu îndelungă răbdare. — Sunt, — urmă el maĭ încet, — închise acum trecătorile, dar n'o să şi rĕmâie închise şi maĭ sunt şi potecĭ perdute prin desişurĭ. Dacă bună va fi dar viaţa noastră şi veţĭ stărui în dorinţa de a lua parte la ea, vĕ veţĭ străcura încetul cu încetul şi fără de primejdie până la noĭ."

Glasul luĭ străbătea departe şi găsia deschise inimile Muntenilor porniţĭ din fire a se feri de pripire. Nu înse toţĭ voiaŭ să înţeleagă, şi mulţĭ se adunaŭ împregiurul luĭ Cârnu, care ferbea în el.

Chiar nicĭ Bessenĭĭ nu se puteaŭ împăca cu gândul, ca eĭ şi'n valea Oltuluĭ tot singurĭ ca până acum să-şĭ trăiască ţilele. Nu unul dintre dînşiĭ îşĭ şi alesese perechea şi aştepta numaĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

potolirea lucrurilor, ca să ceară binecuvêntarea Părinteluĭ Manea pentru întemeerea caseĭ sale.

Aceştia nu puteaŭ să aştepte cu îndelungă răbdare, îĭ înteţiaŭ pe ceĭ-lalţĭ şi tot maĭ stăruitor le trimiteaŭ celor din vale vorba, că eĭ pornesc lupta, dacă nu li se dă voie să iee cu dînşiĭ şi pe ceĭ ce se vor fi legat prin căsătorie cu vre-unul dintre aĭ lor.

Staŭ dar cuprinşĭ de frĕmêntare din ce în ce maĭ viuă când s'a pornit din vale vorba, că vine Radu să-ĭ vestească, că Domnul şi Judeţiĭ se leagă să le lase drumul deschis şi pentru ceĭ înrudiţĭ cu Bessenii, dacă şi aceştia se leagă a-ĭ părăsi pe ceĭ-lalţĭ.

Era o zăpăceală nelămurită, în care nimenĭ nu se maĭ putea desmetici: uniĭ săltaŭ de bucurie, alţiĭ plângeaŭ cuprinşĭ de 'ntristare, ear alţiĭ răcniaŭ de mânie şi-ĭ ocărîaŭ pe Bessenii, care eraŭ în stare să-ĭ părăsească pe ceĭ-lalţĭ.

Manea era ameţit şi nu-şĭ maĭ dedea seamă, ce face şi ce ḑice: el vedea numaĭ pe Radu şi ştia numaĭ că fiiul sĕŭ s'a lĕpădat şi el de ceĭ căḑuţĭ în pĕcate şi e gata să vie după dînsul.

Eară Bassa, care de câte-va ḑile-şĭ petrecuse timpul cu femeĭ şi cu copiĭ, sta cuprinsă de sfială fioroasă la o parte şi se uita cu ochiĭ eĭ maĭ la Radu, care nu îndrăznia, par'că, să se uite'n ochiĭ eĭ.

Toată iubirea, pe care'n timp de peste douĕ-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistelebibliotecasilvania.ro/mdrr1901-1932

ḑecĭ de anĭ Manea o revărsase asupra eĭ, se'ntorcea, drept rĕsplată, asupra tînĕruluĭ, care ca dînsul umbla, ca dînsul îşĭ purta capul şi cu glasul luĭ vorbia. Era gata în fie-care clipă să alerge cu braţele deschise la el şi să-ĭ ḑică: „Vino, ca împreună să îndulcim viaţa neasĕmĕnatuluĭ om, care ni-a fost tată — ţie trupeşte, ear mie, maĭ fericită, sufleteşte!“ — Ar fi fost gata, dar se speriă de privirea luĭ scrutătoare.

„Cine e femea aceasta şi ce rost are ea!?“ se'ntrebase el în clipa când ânteia oară a vĕḑut-o.

„Cine e şi ce rost are!?“ se 'ntreba mereŭ şi după-ce aflase, cine e şi ce rost are.

Trăit între oamenĭ de rea credinţă, care mereŭ mint, se amăgesc şi se 'nşeală între dînşiĭ, mereŭ îşĭ daŭ de gol pĕcatele voind să le ascundă, nu maĭ putea să aibă mulţumirea de a crede pe ceĭ ce se apropie cu inima deschisă de dînsul.

Era uimit de bărbăţia Basseĭ, de curăţia sufletuluĭ eĭ, de căldura inimiĭ eĭ, dar vermele îndoieliĭ îl rodea, şi se temea să nu fie amăgit.

Se toarce însĕ firul vieţiĭ înainte, şi în curênd s'aŭ desmeticit cu toţiĭ şi o veselie curată a luminat feţele.

Se schimbă dintr'o clipă 'n alta faţa vieţiĭ omeneştĭ şi se preface voia omuluĭ, şi n'aĭ tu, muritor cu ḑile multe, nicĭ să salţĭ de bucurie

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

când toate-ţĭ merg în plin şi cu prisos, nicĭ să te jeluieştĭ amarnic, când toate ţi le perdĭ, căcĭ trecătoare sunt, ca tine, toate şi nu ştiĭ ce-ţĭ aduce clipa viitoare.

N'aveaŭ, în adevĕr, decât să între cu toţiĭ în legătură cu Bessenii pentru-ca tuturora să le fie deschis drumul spre valea Oltuluĭ, şi, ivit odată în mintea unuia, gândul acesta i-a stĕpânit pe toţĭ.

Da! — nu unul, nu câţĭ-va, nu mulţĭ, cĭ toţĭ Bessenii trebuiaŭ să-şĭ aleagă: o nuntă mare cum n'a maĭ fost nicĭ în timpul bătrânilor, o sĕrbătoare de înfrăţire trebuia să se facă aicĭ în poienele sfinte, încât urmaşiĭ în veciĭ vecilor să-şĭ aducă aminte de ea.

„Bassa şi Radu s'o pornească!“—strigă o femee îndrăcită.

„Bassa şi Radu înainte, — strigară toţĭ într'un glas, — ear ceĭ-laţĭ după dînşiĭ.“

Părintele Manea nu-şĭ maĭ simţia pămêntul sub picĭoare şi sta cu braţele ridicate gata de a le da tuturora binecuvêntarea.

„Tu eştĭ maĭ presus de toţĭ în înţelepcĭunea ta, — grăi Radu plecându-şĭ capul, — şi iubirea ta e neistovită; cum ţicĭ tu, aşa e bine şi aşa avem să facem cu toţiĭ.“

S'a făcut nunta mare, şi, deşi Rusaliile de mult acum trecusĕră, ear s'au umplut poienele de cântece şi de chiote, ear rĕsuna bucĭumul până 'n cele maĭ depărtate văĭ, car se adunaŭ,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fete şi flăcăĭ, ca să 'ncingă hora mare împregĭurul cîmpoieşilor, ear steteaŭ pe icĭ pe colo babe şi neveste la sfat, şi, ameţiţĭ cu toţiĭ, şi micĭ, şi marĭ, şi tînĕrĭ, şi bĕtrânĭ, beţĭ de bucurie, îşĭ petreceaŭ în sburdalnică veselie.

Aŭ venit şi sîmbriaşiĭ şi priviaŭ cu jind; venit-aŭ şi Bulgariĭ şi se miraŭ, cum atâta lume se poate veseli pe nemâncate şi pe nebĕute.

Ear Bĕtrânul Burete stetea la o parte în umbra unuĭ fag noduros, asculta doina cântată din fluier de un cĭoban, şi, biruit de slăbiciunea luĭ, ştergea din când în când cu mâneca curată lacrĕmile ce-ĭ curgeaŭ peste gene spre barba cea albă.

Părĭntele Manea le vedea şi le sîmţia toate, umbla ca prin vis de icĭ până colo, se opria din când în când, ca să stea de vorbă cu bĕtrâniĭ, şi ear se ducea maĭ departe şi ear se opria.

Un neastĕmpĕr nelămurit îĭ cuprinsese sufletul, şi, vĕdĕndu-le toate, le punea fără de voie în întregul vieţiĭ luĭ mult sbucĭumate.

Işĭ aducea aminte, cum s'a luptat cu Budac şi cum s'a pomenit în cele din urmă singur în mijlocul câmpuluĭ acoperit de morţĭ, cum a rătĕcit noaptea prin uliţile deşerte ale Prislavuluĭ, cum a dat peste Clement, călugărul pătimaş, cum era dus în învălmăşeala de la Constantinopol, cum a stat sub bolta cea crăpată... îşĭ aducea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

a minte de Vasilie macedoneanul, de Beniamin, de Azvadi, de bĕtrânul Isaac, de Iacub, Saffarul, îşĭ aducea a minte şi ochiĭ i se umpleaŭ de lacrĕmĭ.

„O, Mir Benah!—mir Benah!—suspina el.—Unde eştĭ, Mir Benah!?—Priveşte din lumea celor fericiţĭ, în care prea curênd aĭ trecut, şi veḑĭ cum ştie Domnul să asculte rugăcĭunea celuĭ umilit.“

Şi ear şi le aducea toate aminte, şi resuflarea i se opria.

„Ano! — şoptia, — unde eştĭ, Ano!?“

Era aci prin apropiere Ana şi le vedea şi ea toate, sta şi ea cu rĕsuflarea oprită şi cu inima sângerată, dar croită era calea vieţiĭ eĭ.

„Lungă e, — îşĭ ḑise el ear, — şi afară din cale plină aicĭ pe pământ viaţa omuluĭ!“.

Scurte îĭ păreaŭ însĕ şi de tot puţine ḑilele luĭ acum, când o viaţă nouă se 'ncepea, şi ear se opria pe la bĕtrânĭ, ca să stee de vorbă cu dînşiĭ, să le spună, ce-a vĕḑut şi ce-a 'nvĕţat cutrierând prin lume, şi să verse toată înţelepcĭunea luĭ în sufletele lor primitoare.

Adoua ḑi Bessenii şi tinerele lor soţiĭ, părinţiĭ, fraţiĭ, surorile, rudele maĭ apropiate şi cele maĭ depărtate ale acestora, toţĭ cu toţiĭ se pregătiaŭ de plecare. Oamenii icĭ îşĭ adunaŭ turmele, colo încărcaŭ poverile pe caĭ orĭ pe măgarĭ, ear femeile-şĭ strângeaŭ copiiĭ fie-care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://muzeultransilvania.ro/mdrr1901-1932

împregiurul sĕŭ. Unii, maĭ grăbiţĭ din fire, plecasĕră înaintc, şi de sus din poiene, unde se aflaŭ, se vedea şi tabăra sîmbriaşilor jos la Peşteră, şi lungul şir al pribegilor, care, trecând pe sub vîrful Omuluĭ, apucaseră la stînga spre Strunga şi de acolo spre depărtata trecătoare alui Bran.

De o dată se porni vestea, că ear sunt închise trecătorile.

Prea se făcusĕră mulţĭ ceĭ ce eraŭ orĭ se socotiaŭ legaţĭ cu Bessenii, Domnul şi Judeţii nu înţelesesĕră lucrurile aşa, şi atât sîmbriaşii din vale, cât şi Bulgariĭ de la Strunga îĭ goniaŭ pe pribegĭ înapoĭ.

„Mişeĭ, care-şĭ calcă jurămîntul!“ strigă bătrînul Cârnu înviorat.

„Oamenĭ fără de credinţă, care s'aŭ lĕpădat şi de Dumneḑeŭ, şi de părinţiĭ lor!“ — strigară alţiĭ, şi în vreme-ce lumea cuprinsă de spaimă se 'ngrămădia pornită ear la deal, Bessenii începură a se mişca cu săbiile scoase la vale.

Părintele Manea stetea ear cu braţele ridicate şi nu ştĭa ce să facă.

„Staţĭ! — potoliţi-vĕ! — strigă Radu. — Suntem legaţĭ şi noĭ! Am să mĕ duc eŭ, ca să deschid trecătorile pentru aceia, cărora li se cuvine să-ĭ însoţească pe cetaşĭ.“

Atât în vale însĕ, cât şi spre Strunga se începusĕră încăierările, şi strigătele celor loviţĭ umpleaŭ toate văile.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Bassa-l prinse pe Radu de braţ.

„Nu, — îi ḑise ea, — n'aĭ să te ducĭ, n'aĭ să ieşĭ din mijlocul celor cę sunt gata să-şĭ dee vieţele, ca s'o apere pe ata."

In clipa aceasta Ana, care le vedea toate de sus de pe Jepĭ, plecă, perḑendu-şĭ stăpânirea de sine, la vale.

„Incetează, seminţie blĕstĕmată!—strigă ea.— Incetează şi nu spurca aceste locurĭ sfinte!"

„Vine sfînta! — rĕsună din toate părţile, şi pretutindenĭ în drumul eĭ căḑeaŭ cu toţiĭ în genunchĭ.

Manea sta 'ncremenit şi cu mintea oprită 'n loc. O vedea înaltă, subţire, slabă, cu peliţa obrajilor întinsă, cu ochiĭ numaĭ pĕ jumĕtate deschişĭ, o vedea în toată curăţia eĭ şi nu putea să-şĭ dee seamă, dacă în aievea o vede orĭ numaĭ şi-o închipuieşte.

„Ea este! — Este în aievea ea, mult hulita mea mamă!—strigă Radu sguduit în toată fiinţa luĭ. — O minunea minunilor, fiinţă fără de prihană! — strigă el şi, mergând spre ea, căḑù în genunchĭ şi-ĭ îmbrăţişă picĭoarele.

„Calcă-mĕ, mamă, în picĭoare, — urmă dînsul, — dară ĭartă necredinţa mea şi fără de legile mele şi ajută-mĕ să mĕ fac vrednic de tine prin fapte ţie plăcute şi să spăşesc pĕcatul de a te fi socotit de o potrivă cu ceĭ-laltĭ".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md=1901 1932

Ea se plecă puțin și-i sărută creștetul, apoi îl ridică, îi privi lung în față și-i sărută fruntea.

„O! slăbiciune omenească! Fără de scaměn e mângâierea de a te vedé, — șopti dînsa. — De o potrivă suntem, fiiule, cu toții, și greul păcătuirilor sale și-l poartă, trăind în lumea aceasta, fie-care!“

Indreptându-se apoi spre soțul ei, ea stete cât-va timp nemișcată.

„De ce a trebuit, Mane, să mai aibă ochii mei durerea de a te vedé!? — grăi dînsa. — De ce a trebuit să turburați voi liniștea acestor locuri!?“

„Căutăm, — îi răspunse Manea âncă tot amețit, — scăparea sufletească a urmașilor noștrii!“

„Incetați! — strigă ea rîdicând glasul. — Risipiți-vě, întoarceți-vě la vetrele voastre, primiți fără de împotrivire cearta dumnedeiască!“

Radu se'ndreptă și-și ridică capul.

„Nu! — acum nu! — grăi dînsul. — Prea târdiu este! — zadarnice sunt opintirile de a înfrêna mânia celor ce îndelung aŭ răbdat și se cutremură aducându-și aminte de cele petrecute. — Nu vrea Dumnedeŭ să mai ierte pe hulitorii tăi! Oamenii aceștia aŭ cu toții copii și mai bine e să fie măcelăriți aicî în aceste locuri curate decât să aibă viața, pe care am avut-o eŭ. — O, Basso! — urmă el, — iartă-mě

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi tu şi dă-mí sabia luĭ Mir Benah, ca să mĕ 'nalţ ridicând-o !"

„Cu el mergem ! — El ne este Domn şi povăţuitor !" — rĕsună din miĭ de glasurĭ, şi în vreme-ce bărbaţiĭ destoinicĭ de luptă se depărtară în grabă furtunatică după Bassa şi Radu spre strunga, unde încăierările erau din ce în ce maĭ întinse, sîmbriaşiĭ urcau despre Peşteră, ca să iee la goană mulţimea remasă fără de apărare, care se bocea în gura mare.

Ana şi Manea steteau cu graiul perdut în culme, la Babele, unde odinioară bătrânul Vineş făuria armele de apărare, şi-ĭ vedeau şi pe ceĭ ce se duc, şi pe sîmbriaşiĭ ce tot maĭ mult se apropiau gonind mulţimea din ce în ce maĭ risipită în fuga eĭ.

„Mi se'ntunecă toate, — grăi Manea în cele din urmă. — E fiiul meŭ şi-al tĕŭ omul, care duce pe fraţiĭ sĕĭ la luptă, mi se reivesc de a valma 'n minte toate luptele fioroase, prin care am trecut, şi nu maĭ înţeleg, de ce l'a zidit Dumnedeŭ pe om pe pămênt".

„Haid !" — strigă Ana vĕdênd cum simbriaşiĭ tot maĭ mult se apropie. — Vino ! — stăruĭ, — că eŭ ştiŭ toate potecile, cunosc toate adăposturile, şi scumpă ne este tuturora viaţa ta!"

Peste înălţimile Omuluĭ se porni o ceaţă deasă, care, mănată de un vênt iute şi aspru se'ntindea mereŭ peste poiene, şi în vreme-ce eĭ îşĭ cău-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tău o potecă de asupra prăpăstiilor adênci, toate aŭ fost acoperite de un vĕl des şi posomorît.

* * *

Doue ḑile 'n urmă soarele-şĭ rĕvărsa ear din cer senin cele din urmă raḑe peste poienele acum deşerte, tăcute şi liniştite.

Pribegiĭ rĕsbiseră şi la Strunga, şi la Bran, îĭ alungaseră şi pe Bulgarĭ, şi pe sîmbriaşĭ şi trecuseră în valea Oltuluĭ luând cu dînşiĭ atât pe ceĭ răniţĭ, cât şi pe morţiĭ, pe care putuseră să-ĭ găsească.

Nimenĭ nu putea însă să-şĭ dee seamă, cine a scăpat şi cine nu, multe trupurĭ moarte zăceaŭ părăsite prin prăpăstiĭ şi pe la locurĭ dosnice, şi vulturiĭ cu ochĭ ageri dedeaŭ târcoale prin vĕzduh, stolurĭ de corbĭ flămânḑĭ sburaŭ croncănind pe de asupra poienelor perdute'n amurg.

Sus, în culmea Petreĭ Arse, stetea Ana mută şi nemişcată şi se uita în prăpastie, unde zăcea trupul mort al luĭ Manea.

Lĭ eraŭ plinĭ ochiĭ de ceea ce vedea şi ar fi voit să se arunce şi ea în prăpăstie, ca să-l vadă maĭ de aproape în clipa peiriĭ eĭ alăturea cu el. Ea trebuia însĕ să trăiască.

O! sfinte sunt oasele iubiţilor noştri, sfîntă ni-e carnea lor. Se cutremura când se gândia, că acolo are să putreḑească, acolo aŭ să-l mănânce vermiĭ, şi ar fi primit toate muncile ĭaduluĭ,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dac'ar fi putut face să se împetrească aşa, cum îl vedea.

„Nu, — strigă ea, — nu e spurcat trupul omenesc: sfinţit a fost de maica Domnuluĭ, care trupeşte şi-a născut fiiul, de Mântuitorul nostru, care trupeşte a pătimit, cu trupul a înviat, cu trupul luĭ sfinţit prin suferinţe s'a înălţat la ceruri. — Nu, nu, nu! — nu duşmanĭ hainĭ, ci stĕpânitorĭ cu dreptate şi neadormiţĭ purtătorĭ de grijă avem să-ĭ fim trupuluĭ?"

Un vultur se lăsă căḑênd greŭ din înălţimile vĕzduhuluĭ în adêncimea prăpăstieĭ, — şi încă unul şi ear altul, mulţĭ vulturĭ se lăsară căḑênd greŭ: Ana stetea împetrită şi privia cu inima încleştată, cum păsĕrile cerului rup bucată cu bucată şi făşie cu făşie carnea de pe oasele luĭ curate şi eĭ sfinte.

— SFÎRŞIT —

UNIVERSITATEA
Seminarul de limba şi literatura română
UJ
130:30